

PETRI

MONACHI CŒNOBII VALLIUM CERNANI

HISTORIA ALBIGENSIUM

ET

SACRI BELLI IN EOS ANNO 1209 SUSCEPTI DUCE ET PRINCIPE SIMONE
DE MONTEFORTI.

(Duchesne, *Script. Rer. Franc.* t. V, pag. 544, ex editione Nicolai Camusati, canonici Trecentensis, collata cum ms. codice domni Martini Marier, S. Martini Parisiensis monachi.)

EPISTOLA NUNCUPATORIA

AUCTORIS

AD INNOCENTIIUM III PONTIFICEM ROMANUM.

Sanctissimo Patri et beatissimo domino INNOCENTIO Dei gratia universalis Ecclesiæ summo pontifici, 4m-
mili licet immeritus servus ejus, frater PETRUS qualiscunque Vallium Cernay monachus, non solum oscula
pedum, sed et ipsa pedum ejus vestigia humiliter deosculari.

Benedictus Dominus Deus Sabaoth, qui novissime diebus nostris, sanctissime Pater, cooperante vestra sol-
licitudine non pigra, Ecclesiam suam in partibus Provinciæ, inter persequentes hæreticorum procellas, jam
quasi penitus naufragantem, per ministrorum suorum manus, de ore leonum misericorditer eripuit, de
bestiarum manibus liberavit. Verum, ut tam gloriosum et tam mirabile factum, per evolutiones temporum
successivas, possit in oblivionem venire, sed nota fiant in gentibus magnalia Dei nostri, seriem Jac'i, quali-
cunque modo in scriptum redactam, vestræ, beatissime Pater, offero majestati, humiliter supplicans ne
deputetur præsumptioni quod puer elementarius manum misit ad fortia: onus subire præsumpsit supra vires;
quia fuit mihi intentio in hoc opere hæc sola scribendi causa, ut sciant gentes mirabilia opera Dei; maxime
cum, sicut ex ipso dicendi modo perpendi potest, non studuerim superfluis verbis ornare codicem, sed sim-
plicem exprimere simpliciter veritatem. Firmum igitur habeat, Pater bone, vestræ dignatio sanctitatis, quod,
etsi ad omnia quæ in hoc facto contigerint scribenda, per ordinem non potuerim pertingere, vera sunt illa
quæ scripsi, cum nihil unquam apposuerim, nisi quod viderim oculis meis, vel audierim a magnæ auctoritatis
personis et plenissima fide dignis. In prima autem hujus operis fronte breviter tango de sectis hæreticorum
et qualiter provinciales, infidelitatis lepra infecti fuerint, a temporibus retroactis. Postea exprimo quomodo
memorati Provinciales hæretici, per prædicatores verbi Dei, et vestræ sanctitatis ministros, admoniti fuerint
ut redirent prævaricatores ad cor et sæpius requisiti deinde cruce signatorum adventus, civitatum et castro-
rum captiones, cæteraque ad progressum negotii fidei pertinentia, prout possum, per ordinem repræsentare.
Unde sciant qui lecturi sunt, quia in pluribus hujus operis locis Tolosanæ, et aliarum civitatum et castrorum
hæretici et defensores eorum, generaliter Albigenes vocantur, eo quod aliæ nationes hæreticos Provinciales,
Albigenes consueverint appellare. Ut autem lector in hoc libello quod quæsierit possit facilius invenire, sciat
quod, secundum multiplices et successivos negotii fidei processus, per varias distinctiones digestum est opus
istud

INCIPIT HISTORIA ALBIGENSIS.

CAPUT PRIMUM.

*De legatione fratris Petri de Castronovo et fratris
Radulphi de ordine Cisterciensi ad provinciam
Narbonensem.*

In provincia Narbonensi, ubi quondam fides flo-

A ruerat, cœpit inimicus fidei superseminare zizania;
desipuit populus; Christi sacramenta, qui est Dei
sapor et sapientia, profanans, factus insipiens, a
vera desipiens theosebia, vagus et vagans per er-
rores in ima, factus in invio, et non in via (Psalm.

cv). Monachi duo Cistercienses, zelo fidei succensi, F. Petrus videlicet de Castronovo et F. Radulphus, auctoritate summi pontificis contra pestem infidelitatis instituti legati, negligentiam omnem relegantes, legatione sibi indicta officiose fungentes, urbem Tolosam ingressi sunt et aggressi, a qua venenum principaliter emanabat, plebes inficiens: sicque deficere faciens a Christi cognitione, a veridico splendore, a deifica charitate. Radix amaritudinis sursum germinans, profundius in cordibus hominum convaluerat, nec sine multa difficultate potuit explantari. Suasum est Tolosanis sæpe et multum ut hæresim abjurarent, ut hæreticos relegarent. Suasum fuit eis a viris apostolicis, sed minime persuasum, adeo siquidem morti inhæserant, qui recesserant a vita, affecti et infecti nequam sapientia animali, terrenali, diabolica; expertes illius sapientiæ quæ desursum est, suadibilis est, bonis consentiens (Jac. iii). Tandem illæ duæ olivæ, illa duo candelabra lucientia ante Dominum (Apoc. iv), servis servilem incurrentes timorem; minantes eis rerum deprædationem, regum ac principum dedignationem intonantes; hæreseon adjurationem, hæreticorum expulsionem eis persuaserunt. Sicque ipsi, non virtutis amore, sed, secundum poetam:

Oderunt peccare mali, formidine pænæ:

quod manifestis indicibus demonstrarunt: nam statim perjuri effecti, et miseræ suæ recidivum patientes, in conventiculis suis, ipso noctis medio, prædicantes, hæreticos occultabant. Heu, quam difficile est a consuetudine evelli! Hæc Tolosa, tota C dolosa, a prima sui fundatione, sicut asseritur, raro vel unquam expers hujus pestis vel pestilentiae detestabilis, hujus hæreticæ pravitatis, a patribus in filios successive, veneno superstitionis infidelitatis diffuso. Quamobrem et ipsa in vindictam tanti sceleris, tantum dicitur jamdudum sustinuisse manus ultricis et justæ depopulationis excidium, ut in ipso meditullio civitatis, sulcata vomeribus planities pateret agrorum. Unus etiam de regibus suis inclytis, qui tunc temporis in ipsa regnabant, Alaricus, ut creditur, nomine, in extremum dedecus, pro foribus urbis ejusdem, est suspensus in patibulo. Hujus antiquæ viscositatis facie infectum genimen, prædictæ civitatis, genimen viperarum, non poterat etiam nunc temporibus nostris a suæ per- D versitatis radice divelli: quinimo naturam hæreticam, et hæresim vernalem, furca dignæ ultionis expulsam, usquequaque passa in se recurrere,

Patrissare sitiit, degenerare negans,

cujus vicinitatis exemplo, sicut

Uva... compacta, livorem ducit ab uva,

Et grex totus in arvis,

Unius scabie cadit, et purrigine porci.

(Juv. sat. ii, 81.)

Vicinæ urbes et oppida, radicatis in se hæresiar-
chis, per ejusdem infidelitatis surculos pullulantes,
inficiebantur miserabiliter et mirabiliter peste ista.
Barones terræ Provincialis, fere omnes hæretico-

rum defensores et receptores effecti, ipsos ama-
bant ardentius, et contra Deum et Ecclesiam de-
feudebant.

CAPUT II.

De diversis hæreticorum sectis.

Et quoniam se in hoc loco quodammodo ingerit
opportunitas, hæreses et sectas hæreticorum, enu-
cleatius stylo brevitatis prosequi dignum duxi.
Primo sciendum quod hæretici duos constituebant
creatores, invisibilium scilicet, quem vocabant
benignum Deum, et visibilium, quem malignum
Deum nuncupabant. Novum Testamentum benigno
Deo, Vetus vero maligno attribuebant, et illud om-
nino repudiabant, præter quasdam auctoritates
quæ de Veteri Testamento, Novo sunt insertæ, quas
ob Novi reverentiam Testamenti, recipere dignum
æstimabant. Auctorem Veteris Testamenti menda-
cem asserebant, quia protoplastis dixit: *Quacunque*
die comederitis de ligno scientiæ boni et mali, morte
moriemini (Gen. iii), nec, sicut dicebant, post co-
mestionem, mortui sunt; eum tamen revera post
gustum pomi vetiti, mortis miseræ fuerunt sub-
jecti. Homicidam quoque ipsum nominabant, tum
quia Sodomitas et Gomorrhæos incineravit, et aquis
diluvii mundum delevit, cum quia Pharaonem et
Ægyptios mari obruit. Omnes Veteris Testamenti
Patres, damnatos affirmabant; Joannem Baptistam
unum esse de majoribus dæmonibus asserebant.
Dicebant etiam in secreto suo, quod Christus ille
qui natus est in Bethlehem terrestri et visibili, et
in Hierusalem crucifixus, malus fuit; et quod Ma-
ria Magdalena fuit ejus concubina, et ipsa fuit mu-
lier in adulterio deprehensa, de qua legitur in
Evangelio (Joan. viii). Bonus enim Christus, sicut
dicebant, nunquam comedit vel bibit, nec veram
carnem assumpsit, nec unquam fuit in hoc mundo
nisi spiritualiter in corpore Pauli. Ideo autem dixi-
mus in Bethlehem terrestri et invisibili; quia hæ-
retici fingebant esse aliam terram novam et invisi-
bilem, et in alia terra secundum quosdam, bonus
Christus fuit natus et crucifixus. Item dicebant
hæretici bonum Deum duas habuisse uxores, Col-
lant et Colibant, et ex ipsis filios et filias procreasse.
Erant alii hæretici qui dicebant quod unus est
Creator, sed habuit filios, Christum et diabolum.
D Dicebant et isti, omnes creaturas bonas fuisse, sed
per filias de quibus legitur in Apocalypsi, omnia
fuisse corrupta (Apoc. xix). Ili omnes membra
Antichristi primogeniti Satanæ, semen nequam, filii
scelerati, in hypocrisi loquentes, mendacio corda
simplicium seducentes, provinciam Narbonensem,
veneno suæ perfidiæ infecerant. Fere totam Roma-
nam Ecclesiam, speluncam latronum esse dicebant
(Matth. xxi), et quia ipsa erat meretrix illa, de qua
legitur in Apocalypsi (Apoc. xvii). Sacramenta Ec-
clesiæ usque adeo annullabant, ut sacri baptismatis
undam, ab aqua fluviali non distare; sacrosancti
corporis Christi hostiam, a pane laico non differre
publice dogmatizarent; simplicium auribus hæc

instillantes blasphemiam, quod Christi corpus etsi magnitudinem Alpium in se contineret, jamdudum consumptum a comedentibus et annihilatum fuisset. Confirmationem, confessionem, frivolas esse et inanes omnino reputabant. Sacrum matrimonium meretricium esse, nec aliquem in ipso salvari posse prædicabant, filios et filias generando. Resurrectionem quoque carnis dissilientes, quasdam adventiones confingebant inauditas, dicentes animas nostras esse spiritus illos angelicos qui per superbiam apostasiam præcipitati de cælo, corpora sua glorificata in aere reliquerunt, et ipsas animas, post successivam qualiumcunque corporum septem, et terrenorum inhabitationem, quasi tunc demum poenitentia peracta, ad illa relicta corpora remeare.

Sciendum autem quod quidam inter hæreticos dicebantur perfecti, sive boni homines; alii credentes hæreticorum, qui dicebantur perfecti, nigrum habitum præferabant; castitatem se tenere mentiebantur; esum carniū, ovorum, casei omnino detestabantur; non mentientes videri volebant; cum ipsi maxime de Deo quasi continue mentirentur. Dicebant etiam quod nulla unquam ratione debeant jurare. Credentes autem hæreticorum dicebantur illi, qui sæculariter viventes, licet ad vitam perfectorum imitandam non pertingerent, in fide tamen illorum se salvari sperabant, divisi siquidem erant in vivendi modo, sed in fide et infidelitate uniti erant. Qui dicebantur credentes hæreticorum, dediti erant usuris, rapinis, homicidiis et carnis illecebris, perjuriis et perversitatibus universis. Isti siquidem ideo securius et effrenatius peccabant, quia credebant sine restitutione ablatorum, sine confessione et poenitentia se esse salvandos, dummodo in supremo mortis articulo *Pater noster* dicere, et manuum impositionem recipere a magistris suis potuissent. De perfectis vero hæreticis, magistratus habebant, quos vocabant diacones et episcopos, sine quorum manuum impositione, nullus inter credentes moriturus, se salvari posse credebatur. Verum si morienti cuilibet quantumcunque flagitioso manus imposuissent, dummodo *Pater noster* dicere posset, ita salvatum, et secundum eorum vulgare consolatium æstimabant, ut absque omni satisfactione, absque omni alio remedio statim evolaret ad cælum. Unde ridiculum quod super hoc audivimus duximus inserendum. Quidam credens hæreticorum, in supremo mortis articulo, per manuum impositionem a magistro suo consolationem tum accepit, sed *Pater noster* dicere non potuit, et sic expiravit. Consolator ejus quid de ipso diceret nesciebat, salvatus videbatur per receptam manuum impositionem; damnatus quia non dixerat Dominicam Orationem. Quid plura? Consuluerunt hæretici quemdam militem, nomine Bertrandum de Saxiaco, qui erat hæreticus, quid de illo judicare deberent: miles autem tale dedit consilium et responsum: « De isto sustinebimus et dicemus quod sal-

vus sit; omnes alios, nisi *Pater noster* dixerint in fine, damnatos judicamus. » Item aliud ridiculum: Quidam credens hæreticorum in morte legavit hæreticis ccc solidos, et præcepit filio suo ut daret hæreticis pecuniam illam. Quam cum, post mortem patri, hæretici requirerent a filio, dixit eis: « Volo ut dicatis prius, quomodo est patri meo. » Et dixerunt: « Certissime scias quod salvus est, et jam in cœlestibus collocatus. » Quibus ille subridens: « Gratias Deo et vobis; verumtamen ex quo pater meus jam est in gloria, animæ ipsius non est opus elemosynis; et ego tam benignos vos scio esse, quod amodo patrem meum a gloria non revocabitis. Sciatis igitur quod nihil a me de pecunia reportabitis. » Non credimus autem silendum quod et quidam hæretici dicebant quod nullus poterat peccare ab umbilico et inferius. Imagines quæ sunt in ecclesiis dicebant idololatriam; campanas earum turbas dæmonum affirmabant. Item dicebant quod non peccabat quis gravius dormiendo cum matre vel sorore sua, quam cum qualibet alia. Illud et inter supremas fatuitates dicebant, quod si quis de perfectis peccaret mortaliter, comedendo videlicet modicissimum carniū, vel casei seu ovi vel alicujus rei sibi inhibita, omnes consolati ab illo, amittebant Spiritum S. et oportebat eum iterum reconsoleari; et etiam salvati, pro peccato consolatoris, cadebant de cælo. Erant præterea alii hæretici, qui Waldenses dicebantur, a quodam, Waldio nomine Lugdunensi. Hi quidem mali erant sed comparatione aliorum hæreticorum, longe minus perversi: in multis enim nobiscum conveniebant, in aliquibus dissentiebant. Ut autem plurima de infidelitatibus eorum omittamus, in quatuor præcipue consistebat error eorum, in portandis scilicet sandaliis more apostolorum et in eo quod dicebant nulla ratione jurandum, vel occidendum; in hoc insuper quod asserebant quemlibet eorum in necessitate dummodo haberet sandalia, absque ordinibus ab episcopo acceptis, posse conficere corpus Christi. Hæc nos de sectis hæreticorum breviter excerptisse sufficiat. Quando aliquis se reddidit hæreticis, ille dicit qui recipit eum: « Amice, si vis esse de nostris, oportet ut renunties toti fidei quam tenet Romana Ecclesia. » Respondet: « Abrenuntio. — Ergo accipe Spiritum sanctum a bonis hominibus: » et tunc aspirat ei septies in ore. Item dicit illi: « Abrenuntias cruci illi, quam tibi fecit sacerdos in baptismo, in pectore, et in scapulis, et in capite de oleo et chrismate? » Respondet: « Abrenuntio. — Credis quod aqua illa operetur tibi salutem? » Respondet: « Non credo. — Abrenuntias velo illi, quod tibi baptizato sacerdos posuit in capite? » Respondet: « Abrenuntio. » Ita accipit ille baptismum hæreticorum, et abnegat baptismum Ecclesiæ: tunc ponunt omnes manus super caput ejus et osculantur eum, et induunt eum veste nigra, et ex illa hora est quasi unus ex ipsis.

CAPUT III.

Qualiter et quando primum predicatorum venerunt ad provinciam Narbonensem contra hæreticos.

Anno Verbi incarnati 1206, Oxomensis episcopus, Diegus nomine, vir magnus et magnifice extollendus, ad curiam Romanam accessit, summo desiderio desiderans episcopatum suum resignare, quo posset liberius ad paganos, causa prædicandi Christi Evangelium se transferre. Sed dominus papa Innocentius noluit acquiescere desiderio viri sancti: imo præcepit ei ut ad sedem propriam remearet. Factum est igitur, dum rediret a curia, et esset apud Montempessulanum, invenit ibi venerabilem virum Arnaldum abbatem Cisterciensem, et F. Petrum de Castronovo, et F. Radulphum monachos Cistercienses apostolicæ sedis legatos, iunctæ sibi legationi, præ tædio renuntiare volentes, eo quod nihil aut parum hæreticis prædicando proficere potuissent. Quotiescunque enim vellent ipsis hæreticis prædicare, objiciebant eis hæretici conversationem pessimam clericorum, et ita nisi velent clericorum vitam corrigere, oporteret eos a prædicatione desistere. Memoratus autem episcopus, adversus huiusmodi perplexitatem salubre dedit consilium, monens et consulens ut, cæteris omissis, prædicationi ardentius insudarent: et ut possent ora obstruere malignorum, in humilitate præcedentes exemplo, pii magistri facerent et docerent; irent pedites, sine auro et argento, per omnia formam apostolicam imitantes. Dicti vero legati hæc omnia quasi quamdam novitatem per se arripere non volentes dixerunt, quod si quis favorabilis auctoritatis eos sub hac forma vellet præcedere, ipsum libentissime sequerentur. Quid plura? Obtulit se vir Deo plenus, moxque familiam suam Oxomum transmittens, uno comite contentus, cum duobus sæpeditis monachis, Petro videlicet et Radulpho, Montempessulanum ingreditur, abbas autem Cisterciensis Cistercium perrexit, tum quia in proximo celebrandum erat Cisterciense capitulum, tum quia post celebratum capitulum, quosdam de abbatibus suis volebat secum adducere, qui eum in exsequendo iuncto sibi prædicationis officio adjuvarent. Exeuntes autem a Montepessulano, Oxomensis episcopus et præfati monachi venerunt ad castrum quoddam Carmanum, ubi invenerunt quemdam hæresiarcham, Balduinum nomine, et Theodoricum quemdam filium perditionis et stipulam incendii. Iste de Gallia oriundus, erat quidem nobilis genere, et canonicus fuerat Nivernensis. Postea vero, cum quidam miles, qui erat avunculus ipsius et hæreticus pessimus, in Parisiensi concilio, coram Octaviano cardinale et apostolicæ sedis legato, fuisset de hæresi condemnatus, videns iste quod diutius latere non valeret, ad partes se transtulit Narbonenses, ubi ab hæreticis in maximo amore et veneratione est habitus; tum quia aliquantulum cæteris acutior videretur, tum quia gloriabantur se habuisse de Francia, ubi esset fons

A scientiæ et religionis Christianæ, suæ iniquitatis socium, suæ nequitiae defensorem.

Nec prætereundum quod Theodoricum faciebat se vocari, cum Guillelmus antea vocaretur. Habita cum his duobus disputatione per octo dies, Balduino videlicet et Theodorico, prædicatores nostri universum populum dicti castri, salutaribus monitiis ad sæpeditorum hæreticorum odium converterunt. Ipsos siquidem hæreticos a se libentissime expulissent, sed dominus castri, veneno perfidiæ infectus, eos sibi familiares fecerat et amicos; verba autem illius disputationis, longum esset per omnia enarrare. Sed hoc solummodo adnectere dignum duxi: quod cum venerabilis episcopus, dictum Theodoricum, ad ima conclusionis disputando, deduxisset:

B « Scio, inquit Theodoricus, scio cujus spiritus sis, siquidem in spiritu Eliæ venisti. » Ad hæc sanctus: « Et si ego in spiritu Eliæ veni, tu venisti in spiritu Antichristi. »

Actis igitur ibi octo diebus exeuntes a castro, venerabiles viros persecutus est populus per leucam fere unam. Illi autem recto itinere procedentes, Biterreus aggressi sunt civitatem, ubi per dies xv, disputantes et prædicantes, confirmabant in fide paucos qui ibi erant Catholicos, hæreticos confundebant. Venerabilis autem episcopus Oxomensis et F. Radulphus consuluerunt F. Petro de Castronovo, ut ad tempus ab eis recederet; timebant siquidem, ne occideretur F. Petrus, eo quod ipsum odio haberent hæretici super omnes. Recessit igitur F. P. ab episcopo et F. R. tempore aliquanto. Ipsi a Biterris egressi Carcassonam gressu prospero devenerunt: ubi per octo dies morantes, prædicationi et disputationibus insistebant. Contigit tempore illo prope Carcassonam miraculum, quod præteriri non debet. Metebant hæretici segetes suas, in die Nativitatis sancti Joannis Baptistæ: ipsum enim non prophetam, sed malignissimum esse dicebant; dum igitur meterent, aspiciens unus ex eis manum suam vidit manipulum suum sanguinolentum: quod videns, putavit quod incidisset manum; sed inveniens eam sanam, exclamavit sociis: « Quid ultra? » Aspicientes singuli manipulos, quos tenebant invenerunt eos sanguinolentos, manibus conservatis illæsis. Venerabilis autem abbas Vallium Guido tunc erat in illa terra, qui manipulum sanguinolentum vidit, et ipse mihi hoc narravit.

Quia vero longum esset enarrare per ordinem quomodo viri apostolici, scilicet prædicatores nostri circuibant per castra, evangelizantes et disputantes ubique, his omissis, ad præcipua veniamus. Quodam die convenerunt omnes hæresiarchæ apud quoddam castrum in Carcassonensi diocesi, quod dicitur Mons regalis, disputaturi unanimiter adversus viros sæpius memoratos. Ad hanc disputationem rediit F. P. de Castronovo, qui, sicut paulo ante diximus, discesserat apud Biterrim. Disputantibus autem dati fuerunt iudices de ipsis credentibus hæ-

reticorum; protelata autem fuit disputatio per xv dies, et redacta fuerunt in scriptum hinc inde proposita et tradita iudicibus, ut diffinitivam sententiam promulgarent. Videntes autem ipsi iudices hæreticos suos manifestissime superatos, noluerunt dare sententiam, sed et scripta quæ a nostris acceperant, ne venirent in publicum noluerunt reddere, sed tradiderunt hæreticis. His peractis, recessit F. P. de Castronovo a sociis suis, et ivit in Provinciam, et laboravit ut componeret nobiles Provinciæ, hac autem intentione, ut auxilio eorum qui pacem juraverant, posset hæreticos de Narbonensi provincia extirpare. Sed comes Tolosanus, Raimundus nomine, inimicus pacis, noluit acquiescere dictæ paci, donec tam per guerras, quas movebant ei nobiles Provinciæ, mediante industria viri Dei, quam per excommunicationem ab eodem in ipsum comitem promulgatam, jurare compulsus est pacem illam. Sed qui fidem negaverat, et erat infideli detestator (I Tim. v), nunquam deferens juramento, juravit pluries, pluries perjuravit. Quem vir sanctissimus F. Petrus magna animi virtute corripuit, tyrannum intrepidus aggrediens, eique in facie resistens, quia reprehensibilis, imo damnabilis erat valde, confundebatque eum vir magnæ constantiæ, vir conscientie illibatæ, adeo ut exprobraret ei quod erat per omnia perjurus: et vere sic erat.

CAPUT IV.

Descriptio vitæ corruptæ atque morum comitis Tolosani erga Deum et ejus Ecclesiam.

Quia ergo opportunitas se ingessit, hic de incredulitate ipsius comitis aliquid breviter explicemus. Primo dicendum quod, quasi a primis cunabulis, semper hæreticos dilexit et fovit, et eos in terra sua habens, quibuscunque modis potuit, honoravit, usque hodie etiam, sicut asseritur, ubicunque pergit, hæreticos sub communi habitu secum ducit, ut si ipsum mori contigerit, inter manus ipsorum moriatur: credebatur enim, absque omni poenitentia, quantumcunque peccator fuerit, se salvandum, si in ipso mortis articulo inpositionem manuum eorum potuisset adipisci. Faciebat et deferri Novum Testamentum, ut, si necesse esset, inpositionem manuum cum libro reciperet ab hæreticis. Vetus siquidem Testamentum detestantur hæretici: dicunt Deum illum qui veterem legem instituit, malum esse, vocantes eum traditorem propter spoliationem Ægypti; homicidam, propter diluvium et subversionem Ægyptiorum; dicunt et Moysen, Josue, David, illius mali Dei fuisse ruptarios et ministros. Dixit et sæpeditus comes quodam die hæreticis, sicut pro certo scimus, quod volebat facere nutrire filium suum apud Tolosam inter hæreticos, ut addisceret fidem, imo infidelitatem illorum. Dixit et quadam die quod vellet dare centum marcas argenti ut quidam miles suus posset capere fidem hæreticorum, ad quam multoties invitaverat eum, et quam faciebat ei sæpius prædicari. Præterea quando hæretici mittebant ei aliqua xenia vel

A cibaria, gratissime suscipiebat, et faciebat optime servari ea, nec patiebatur quod aliquis comederet ex eis, nisi ipse et aliqui ejus familiares. Multoties etiam, sicut certissime cognovimus, adorabat hæreticos flexis in terra genibus, et petebat ab eis benedictionem et osculabatur eos. Quodam die erat dictus comes in exspectatione quorundam hominum qui debebant venire ad eum; sed cum non venissent, dixit: « Bene apparet quod diabolus fecit mundum istum, quia nihil succedit nobis ad votum. » Dixit præterea idem comes venerabili episcopo Tolosano, sicut ab eodem episcopo audiui, quod monachi Cistercienses non poterant salvari, quia tenebant oves quæ luxuriam exercebant. O hæresis inaudita! Dixit et comes dicto episcopo Tolosano ut veniret de nocte in palatium ejus, et audiret prædicationem hæreticorum: unde perpenditur quod sæpe de nocte audiebat eos. Erat quondam memoratus comes quadam die in ecclesia quadam ubi missa celebrabatur: habebat autem secum quemdam mimum, qui, sicut mos est hujusmodi jocularum, homines cum bucca histrionice deridebat. Cum autem sacerdos qui celebrabat missam verteret se ad populum, dicens, *Dominus vobiscum*, sceleratissimus comes dixit histrioni suo, ut contra faceret et derideret sacerdotem. Dixit præterea aliquando supradictus comes quod mallet assimilari cuidam hæretico, qui erat apud Castras in Albigeensi diocesi detruncatus membris et habitu miserabili, quam esse rex vel imperator. Quod autem ipse hæreticos semper fovit, ex hoc habemus probatissimum argumentum; quia nunquam ab aliquo sedis apostolicæ legato, potuit induci ad hoc, ut sæpeditos hæreticos de terra sua depelleret, licet compulsus ab ipsis legatis multoties abjuravit. Præterea adeo parvipendebat matrimonii sacramentum, quod quotiescunque ei displicuit uxor propria, ipsam dimittens aliam duxit, ita quod quatuor uxores habuerit, quarum tres adhuc vivunt. Habuit enim primo sororem vicecomitis Biterrensis, nomine Beatricem: qua dimissa, duxit filiam ducis Cipri; hac dimissa, duxit sororem regis Angliæ Richardi, quæ continebat ei in tertio gradu consanguinitatis: qua mortua, accepit sororem regis Arragonensis, quæ similiter erat consanguinea ejus in quarto gradu. Nec silendum est quod, cum ipse teneret primam uxorem suam, monuit eam sæpissime ut habitum religionis assumeret. Illa autem intelligens quid intenderet, ex industria quæsit ab eo, utrum vellet quod ipsa in ordine Cisterciensi fieret monialis: ipse autem dixit, quod non. Quæsit iterum utrum vellet quod ipsa fieret monacha in ordine Fontis Ebraudi. Respondit comes quod non volebat. Tunc quæsit ab eo quid ipse vellet, et mandavit quod, si vellet fieri eremitica, ipse ei in omnibus provideret, et factum est ita.

Erat quidam pessimus hæreticus apud Tolosam, Hugofaber nomine, qui quondam in tantam lapsus est dementia, quod juxta altare cujusdam ecclesiæ

purgavit ventrem, et in contemptum Dei cum palla altaris tersit posteriora sua. O scetus inmundum! Dixit et hæreticus prædictus quadam die quod, quando sacerdos in missa percipiebat Dominici corporis sacramentum, trajiciebat dæmonem in corpus suum: quæ omnia cum vir venerabilis abbas Cistercii, qui tunc erat abbas Grandis-silvæ in territorio Tolosano comiti retulisset, et eum moneret qui tantum facinus perpetrarat, respondit comes quod nullo modo puniret propter hoc civem suum. Abominaciones prædictas narravit dominus abbas Cisterciensis, qui tunc erat archiepiscopus Narbonensis ferme viginti episcopis, me præsentem in concilio apud Vaurum: adeo autem semper fuit luxuriosus et lubricus dictus comes; quod, sicut pro certo didicimus, sorore propria abutebatur, in contemptum religionis Christianæ: ab infantia enim sua concubinas patris sui quærebat diligentissime, et cum illis diligentissime concubebat; vix enim ei aliqua placere poterat, nisi sciret patrem suum prius accubuisse cum ea: unde et pater ipsius, tam propter hæresim, quam propter enormitatem istam, exheredationem suam ei sæpissime prædicebat. Præterea ruptarios mirabili quoque amplexatus est affectu dictus comes, per quos spoliabat ecclesias, monasteria destruebat, omnesque sibi vicinos quos poterat exheredabat: ita semper se habuit membrum diaboli, filius proditiōis, primogenitus Sathanæ, inimicus crucis et Ecclesiæ persecutor, hæreticorum defensio, Catholicorum depressio, minister perditionis, fidei abjurator, plenus scelorum, peccatorum omnium apotheca. Ludebat quodam die comes in ludo schaccorum cum quodam capellano, et inter ludendum dixit capellano: « Deus Moysi, quem vos creditis, non poterit vos juvare in ludo isto, » et addidit: « Nunquam me juvet Deus ille. » Alio tempore, cum ipse comes a partibus Tolosanæ iturus esset contra adversarios quosdam suos in partes provincie, media nocte surgens, venit ad domum in qua hæretici Tolosani erant congregati, et dixit eis: « Domini ac fratres, bellorum varii sunt eventus, quidquid de me contingat, in manus vestras commendo corpus et animam meam. » Quo facto, desuper abundanti duos hæreticos in veste communi secum adduxit, ut si forte mori eum contingeret, inter manus ipsorum moreretur. Infirmahatur quodam tempore comes maledictus in terra Arragonum, et cum multum invalesceret infirmitas, fecit sibi fieri lecticam, et in lectica illa faciebat se Tolosam deportari: et cum quadam die quæreretur ab eo, cur cum tanta festinatione se faceret deportari, cum tam gravissima infirmitate laboraret, respondit miser: « Quia non sunt boni homines in terra ista inter quorum manus possim mori. » Hæretici enim a fautoribus suis boni homines vocabantur, sed et amplioribus signis et dictis se fatebatur hæreticum: dicebat enim: « Scio me exheredandum fore pro bonis hominibus istis, sed non tantum exheredationem,

A imo etiam decapitationem pro ipsis paratus sum sustinere. » Hæc de incredulitate et malitia dicti miseri dixisse sufficiat, nunc ad propositum revertamur.

CAPUT V.

De adventu xii abbatum ordinis Cisterciensis causaque prædicationis et reditu ac obitu domini Didaci episcopi Oxomensis, et disputationibus.

Celebrata disputatione prænotata in Montem-regali, dum adhuc essent prædicatores nostri apud Montem-regalem, et circumquaque verbum Dei et salutis monita seminantes mendicarent ostiatim panem suum, supervenit vir venerabilis abbas Cistercii, Arnaudus nomine, a partibus Franciæ, abbates duodecim habens secum, qui totius viri religionis, viri perfectæ et sanctæ scientiæ, viri incomparabilis sanctitatis, juxta numerum sanctissimum apostolorum, cum abbate decimo tertio, duodecim advenērunt, parati de ea quæ in ipsis erat fide et spe, omni disputanti reddere rationem (I Petr. iii): et hi omnes cum pluribus monachis, quos secum adduxerant, omnem sectantes humilitatem, juxta exemplar quod eis ostensum erat in monte (Ezod. xxt), id est quod audierant de episcopo Oxomense, pedites procedebant, statim ab abbate Cisterciense longe lateque singuli dispersi; et assignati sunt unicuique termini proprii, per quos discurrendo prædicationi insisterent, disputationibus insudarent.

CAPUT VI.

De colloquio Apamiensi et morte Oxomensis episcopi.

Episcopus Oxomensis voluit ad suum redire episcopatum, ut et domui suæ dispoſeretur, et prædicationibus verbi Dei in Narbonensi provincia, de suis preventibus necessaria provideretur. Dum ergo recederet tendens ad Hispaniam, venit apud Apamias in territorio Tolosano: et convenerunt ad eum Fulco Tolosanus, et Navarrus Consoraneſis episcopi et plurimi abbates, habito ibi disputatione cum Waldensibus; plane convicti sunt Waldenses et confusi, et populus castri, præcipue pauperes ex parte maxima favit nostris: ille etiam qui constitutus erat iudex in disputatione, et erat favens Waldensibus, magnusque in castro illa, reſuſcitavit pravitate hæreticæ, et in manu domini Oxomensis obtulit se et sua: a die etiam illa et deinceps sectatores superstitionis hæreticæ viriliter impugnavit. Huic disputationi interfuit ille pessimus traditor comes Fuzi, ille crudelissimus persecutor Ecclesiæ, Christi hostis. Hic uxorem habebat manifestam hæreticam de ecclia Waldensium et duas sorores, quarum una sectas Waldensium, alia vero aliorum perfidorum hæreses præstebatur. Celebrata autem disputatione prædicta in palatio ipsius comitis, idem comes Waldenses die uno, prædicatores nostros de altero procuravit. O Acta humilitas! Post hæc episcopus Oxomensis ad suum perrexit episcopatum, firmum habens propositum rediendi, quam citius posset, ad peragendum negotium.

tium fidei in provincia Narbonensi. Peractis vero in episcopatu paucis diebus, dum redire dispo-
neret morte præventus, in senectute sua feliciter ob-
dormivit : prius autem quam ipse decederet, in fata
decesserat supramemoratus F. Radulphus vir bonæ
memoriæ, in quadam abbazia ordinis Cisterciensis
prope S. Ægidium, quæ dicitur Francia vallis.
Subtractis igitur his duobus luminaribus, episcopo
videlicet Oxomensis et F. Radulpho, venerabilis
Guido abbas vallium Sarnay in diocesi Parisiensi,
qui cum aliis abbatibus causa prædicationis, in
Narbonensem provinciam venerat vir nobilis ge-
nere, sed scientia longe nobilior et virtute, qui
etiam postea episcopus factus est Carcassonnensis,
prior inter prædicatores constitutus est et magi-
ster, abbas siquidem Cisterciensis ad alias partes
se transtulit, quibusdam magnis negotiis tunc tem-
poris impeditus. Discurrentes igitur prædicatores
sancti hæreticosque disputando manifestissime con-
vincentes : sed, quia obstinati erant in malitia,
convertere non valentes post multum temporis,
cum parum aut nihil prædicando sive disputando
proficere potuissent, ad partes Galliæ sunt reversi.
Nec prætereundum est quod, cum dictus abbas val-
lium Sarnay, cum supradicto Theodorico, et quo-
dam alio hæresiarcha maximo, Bernardo scilicet
de Cimorra, qui in Carcassonnensi diocesi præci-
pius habebatur, disputasset pluries et eos sæpius
convicisset, quodam die, cum sæpeditus Theodo-
ricus, nihil aliud respondere potuisset, dixit abba-
ti : « Diu me detinuit meretrix, sed de cætero non
tenebit : » hoc dicens, dicebat Romanam Eccle-
siam meretricem. Nec silendum quod, cum sæpe-
dictus abbas vallium Sarnay, alio die castellum
quoddam prope Carcassonam, Lauranum nomine,
causa prædicationis intraret, in ipso introitu castri
signaculo crucis se signavit : quod videns miles
quidam hæreticus qui erat in castro dixit abbati :
« Nunquam me adjuvet signum istud ! »

CAPUT VII.

*Miraculum de schedula, B. Dominici manu scripta,
quæ ter flammis injecta, illæsa resiliit.*

Contigit tempore illo quoddam miraculum fieri,
quod in hoc loco dignum duximus interserendum.
Disputaverant quadam die quidam prædicatores
nostri, viri religiosi adversus hæreticos, unus au-
tem de nostris, Dominicus nomine, vir totius san-
ctitatis, qui socius fuerat episcopi Oxomensis, au-
ctoritates, quas in medium produxerat, redegit in
scriptum, et cuidam hæretico tradidit schedulam
illam, ut supra objectis deliberaret. Nocte igitur
illa erant hæretici congregati in una demo, seden-
tes ad ignem. Ille autem cui vir Dei tradiderat sche-
dulam, produxit eam in medium : tunc dixerunt
socii sui ut in medium ignem illam projiceret, et
si schedula illa combureretur vera esset fides ;
immo perfidia hæreticorum : si vero incombusta ma-
neret, fidem quam prædicabant nostri, veram esse
faterentur. Quid plura ? In hoc consentiant omnes,

A schedula in ignem projicitur ; sed, cum in medio
igne aliquantulum moram fecisset, incombusta po-
nitus ab igne resiliit. Stupentibus qui aderant
unus cæteris durior ait illis : « Projiciatur in ignem
iterum ex tunc experiemini plenius veritatem : »
projicitur iterum, iterum resiliit incombusta. Quod
videns ille durus et tardus ad credendum, dixit ite-
rum : « Trina vice projiciatur, et tunc sine dubio
rei exitum cognoscemus : » projicitur tertio, nec
tunc quidem comburitur, sed integra ab igne re-
siliit et illæsa. Hæretici autem, visis tot signis, ne
tunc ad fidem voluerunt converti, sed in sua ma-
nentes malitia, districtissime sibi invicem inhi-
buerunt ne miraculum istud per narrationem ali-
cujus ad nostrorum notitiam deveniret ; sed miles
B quidam, qui erat cum illis, qui aliquantulum con-
sentiebat fidei nostræ noluit celare quod viderat,
sed pluribus enarravit. Factum est autem hoc apud
Montem-regalem, sicut ab ore viri religiosissimi
audivi, qui schedulam hæretico tradidit superscrip-
tam.

CAPUT VIII.

*De martyrio fratris Petri de Castronovo, qui gladiis
impiorum occubuit.*

His de prædicatoribus verbi Dei breviter præli-
batis, ad martyrium viri venerabilis et athletæ for-
tissimi F. Petri de Castronovo, juvante Deo, venia-
mus : quod nullo modo melius, vel magis authen-
tice credimus nos facturos, quam ut litteras D.
papæ, narrationi nostræ inseramus, quas Christi
C fidelibus destinavit, ipsum martyrium plenius con-
tinentes. Forma litterarum hæc est :

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, di-
lectis filiis nobilibus viris, comitibus, baronibus et
universis militibus per Narbonensem, Arelatensem,
Ebreduensem, Aqueensem et Viennensem provincias
constitutis, salutem et apostolicam benedictionem.

Rem credulam audivimus, et in communem lu-
ctum generalis Ecclesiæ deducendam, quod cum
sanctæ memoriæ F. P. de Castronovo monachus et
sacerdos, vir inter viros utique virtuosus, vita,
scientia et fama præclarus, ad evangelizandum pa-
cem, et confirmandam fidem, in provincia Auxitana
cum aliis destinatus in commisso sibi ministerio
laudabiliter profecisset, et proficere non cessaret
D quippe qui plene in schola Christi didicerat quod
doeret, et eum qui secundum doctrinam et fidelem
obtinendo sermonem, in sana poterat exhortari
doctrina, et contradicentes revincere (Tit. I) para-
tus omni poscenti semper reddere rationem (I, Petr.
III), ut poterat vir in fide catholicus, in lege peri-
tus, in sermone facundus, concitavit adversus ipsum
diabolus ministrum suum comitem Tolosanum Rai-
mundum, qui cum pro multis et magnis excessibus,
quos in Ecclesiam commiserat et in Deum, sæpe
censuram ecclesiasticam incurrisset, et sæpe sicut
homo versipellis et callidus, lubricus et inconstans,
pœnitudinæ simulata fuerat absolutus : tandem odium
continere non prævalens quod ceperat contra ipsum,

eo quod non erat in ore ejus verbum veritatis (Psal. cxviii) ad faciendam vindictam in nationibus et increpationes in populis (Psal. cxlix), ac eo fortius in eodem comite, quo magis pro majoribus erat ipse facinoribus increpandus tam tanquam collegam suum, apostolicæ sedis legatos ad villam S. Ægidii convocavit, promittens super cunctis quibus impetebatur capitulis satisfactionem plenariam exhibere. Cum autem, convenientibus illis in villam prædictam, præfatus comes salutaria monita sibi facta, modo velut verax et facilis promitteret se facturum; et modo, velut fallax et durus, ea prorsus facere recusaret, volentibus illis demum ab eadem villa recedere, mortem est publice comminatus, dicens quod quocunque vel per terram divertant vel per aquam, vigilanter eorum observaret egressum: et confestim dictis facta compensans, complices suos ad exquisitas insidias destinavit. Cumque vero nec ad preces dilecti filii abbatis S. Ægidii, nec instantia consulum et burgensium, furoris sui mitigari insania potuisset, ipsi eos, invito comite, miniumque dolente cum armatæ manus præsidio, prope ripam Rhodani fluvii deduxerunt, ubi nocte quieverunt instante, quibusdam ejusdem comitis satellitibus, ipsi prorsus ignotis hospitantibus cum eisdem, qui, sicut apparuit in effectum, sanguinem quærebat eorum.

In crastino itaque mane facto et missa celebrata de more, cum innocui Christi milites ad transitum se fluminis præpararent, unus de prædictis Satanæ satellitibus, lanceam suam vibrans, prænominatum Petrum, supra Christum petram (I Cor. x) immobili firmitate fundatum tantæ proditiōis incautum, inter costas inferius vulneravit. Qui prius in ipsum respiciens percussorem, et Christi magistri sui, eam B. Stephano secutus est exemplum; dixit ad ipsum: «Deus tibi dimittat, quia ego dimitto, pietatis et patientiæ verbum sæpius repêtendo. Deinde sic transilixus, acerbitatem illati vulneris spe cœlestium est oblitus: et instanti suæ pretiosæ mortis articulo, cum ministerii sui sociis qui fidem promoverent et pacem, non desinens ordinare, post multas ad Dominum orationes in Christo feliciter obdormiuit. Qui profecto, cum ob fidem et pacem, quibus nulla est prorsus causa laudabilior ad martyrium, sanguinem suum fuderit, claris jam, ut credimus, miraculis coruscasset, nisi hoc illorum incredulitas impediret. De quorum similibus in Evangelio legitur, quia ibi virtutes Jesus non faciebat multas, propter incredulitatem eorum (Matth. xiii), quia, quanquam lingue, non fidelibus sed infidelibus sint in signum (I Cor. xiv) Salvator tamen præsentatus Herodi, qui, teste Luca, valde gavisus est, viso ipso, pro eo quod signum aliquod ab eo fieri sperabat, et facere dedignatus est signum, et reddere interroganti responsum (Luc. xxiii), sciens quia incredulitas signorum, non credulitatis inductio, sed vanitatis illum admiratio delectabat (Matth. xxvi). Licet autem ipsa prava generatio et perversa Provincia-

lium non sit digna, ut tam cito sicut forsitan ipsa quærit, de suo sibi martyre signum detur; expedisse tamen credimus, ut unus ipse pro ipsa, ne tota pereat, moreretur (ibid.). Quæ contagio hæreticæ pravitatis infecta, per interpellantem occisi sanguinem, a suo melius revocetur errore, hoc est enim vetus sacrificium Jesu Christi, hoc miraculosum ingenium Salvatoris, ut cum in suis esse victus putatur, tunc vincat fortius in eisdem et ea virtute qua ipse mortem moriendo destruxit, a superatis interdum famulis suis, superatores eorum faciat superari. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, plurimum fructum affert (Joan. xii). Sperantes igitur quod de morte hujus secundissimi grani, sit fructus in Christi Ecclesia præventurus, cum profecto sit dure culpabilis et culpabiliter durus, cujus animam ipsius gladius non pertransit (Luc. ii), nec unquam penitus desperantes, cum utilitas tanta debeat in sanguine suo esse, quod suæ prædicationis nuntiis circa memoratam provinciam, pro qua ipse in corruptionem descendit ob tanta Deus tribuat incrementa. Venerabiles fratres nostros archiepiscopos eorumque suffraganeos monendos duximus, attentius et hortandos per Spiritum sanctum in virtute obedientiæ districto præcipiendo ut verbum pacis et fidei seminatum ab eo suæ prædicationis irriguis convalescere facientes, et ad pugnandam hæreticam pravitatem ac fidem catholicam confirmandam ad extirpanda vitia et plantandas virtutes indefesse studio sedulitatis instantes. Jam dictum Dei famuli occisorem, et universos quorum ope vel opere consilio vel favore, tantum facinus perpetravit receptatores quoque vel defensores illius ex parte omnipotentis Dei Patris, Filii et Spiritus sancti auctoritate quoque BB. apost. Petri, et Pauli, et nostra, excommunicatos et anathematizatos per suas dioceses denuntiant universis; et omnia loca prorsus, ad quæ ipse vel aliquis ipsorum devenerint præsentibus eis, interdicto faciant ecclesiastico subjacere, singulis diebus Dominicis et festivis, pulsantibus campanis et candelis accensis, donec ad sedem apostolicam accedentes, per satisfactionem condignam mereantur absolvi, sententiam hujusmodi solemniter innovantes. Illi autem qui orthodoxæ fidei zelo succensi ad vindicandum sanguinem justum, qui de terra clamare non cessat ad cœlum (Gen. iv), donec ad confundendum subversos et subversores de cœlo descendat ad terram Deus ultionum, viriliter se accinxerint adversus hos pestilentes qui simul in unum pacem et veritatem impugnant, suorum remissionem peccaminum a Deo ejusque vicario secure promittant indultam, ut eis labor hujusmodi, ad operis satisfactionem sufficiat similiter illis offensis pro quibus cordis contritionem et veram confessionem oris obtulerint vero Deo hujusmodi siquidem pestilentes provinciales, non tam jam nostra diripere, sed nos perimere moliuntur; nec solum ad peri-

mendas animas linguas acuunt, verum etiam ad perdenda corpora manus extendunt prolisores animarum effecti, et corporum peremptores. Licet autem præfatus comes pro multis et magnis flagitiis, quæ longum esset per omnia enarrare, jamdudum sit anathematis mucrone percussus, quia tamen certis indicis, mortis sancti viri præsumitur esse reus, non solum ex eo quod publice comminatus est ei mortem et insidias paravit eidem, verum etiam ex eo quod occisorem ipsius in multam familiaritatem admisit, et magnis donis remuneravit eumdem, ut de cæteris præsumptionibus taceamus, quæ plenius innotescunt multis. Ob hanc quoque causam, iidem archiepiscopi et episcopi publice nuntient anathematizatum eumdem. Et cum juxta sanctorum Patrum canonicas sanctiones, ei qui fidem Deo non servat, fides servanda non sit, a communione fidelium segregato, utpote qui vitandus est potius quam fovendus, omnes qui dicto comiti fidelitatis seu societatis, aut fœderis hujusmodi juramento tenentur astricti, auctoritate apostolica denuntient interim absolutos, et cuilibet catholico viro licere, salvo jure domino principali, non solum persequi personam ejusdem, verum etiam occupare et detinere terram ipsius, illius præsertim obtentu, quod ab hæresi per suam prudentiam fortiter expietur, quæ per illius nequitiam fuit hactenus turpiter sauciata, maculata.

Quia dignum est ut manus omnium contra ipsum consurgant, cujus manus exstitit contra omnes. Quod si nec sic vexatio dederit intellectum, manus nostras in eo curabimus aggravare. Si quo modo vero satisfactionem promiserit exhibere, ipsum poenitudinis suæ hæc signa præmittere oportebit, ut de toto posse suo depellat pravitatis hæreticæ sectatores, et se paci satagat conciliare fraternæ, cum principaliter propter culpam quam in utroque nocitur commississe, in eum ecclesiastica fuerit prolata censura; quanquam si in suas iniquitates Deus voluerit observare, vix posset congrue satisfacere non tantummodo pro seipso, sed pro alia multitudine, quam in laqueum damnationis induxit. Quia vero secundum sententiam Veritatis timendi non sunt qui corpus occidunt, sed ille qui potest mittere corpus et animam in gehennam (*Luc. xii*), confidimus et speramus in eo qui, ut a fidelibus suis timorem mortis auferret, mortuus die tertia resurrexit (*Luc. xxiv*), quod præfati hominis Dei mors, venerabili fratri nostro Consoranensi episcopo et dilecto filio A. abbati Cisterciensi apostolicæ sedis legatis, aliisque orthodoxæ fidei sectoribus, non solum timorem non incutiet, sed amorem accendet, ut ejus exemplo qui vitam æternam temporali morte feliciter est mercatus, animas suas in tam glorioso certamine, si necesse fuerit, pro Christo ponere non formident.

Unde archiepiscopis et episcopis consulendum duximus, admonendo, preces præceptis, præcepta precibus inculcantes, ut legatorum ipsorum salu-

bris bibus monitis et mandatis efficaciter intendentes, tanquam strenuissimi commilitones assistant eidem in omnibus, quæ propter hæc ipsis duxerint injungenda, scientes quod sententiam quam ipsi non solum in rebelles, sed etiam in desides promulga-verint, nos ratam haberi præcipimus et inviolabiliter observari. Eia igitur Christi milites, eia strenui militiæ Christianæ tirones, moveat vos generalis Ecclesiæ genitus; succendat vos ad tantam Dei nostri vindicandam injuriam pius zelus. Mementote quia Creator noster nostri non indiguit, cum nos fecit: qui, quanquam nostro servitio non indigeat, ut quasi per illud minus in agendo minus voluerint fatigetur, et sua omnipotentia minor sit obsequio nostro carens, occasionem tamen in hoc articulo nobis tribuit acceptabiliter serviendi. Cum igitur post interfectionem præfati justii, Ecclesia quæ in partibus illis est, absque consolatore in tristitia et mœrore sedente, fides evanuisse; perisse pax, hæretica pestis et hostilis rabies fortius invaluisse dicatur, ac si potenter in ejus novitate procellæ non succurratur eidem, pene penitus videbitur navis Ecclesiæ naufragari, universitatem vestram monemus attentius et propensius exhortamur, ac in tantæ necessitatis articulo in virtute Christi confidenter injungimus, et in remissionem peccaminum indulgemus, quatenus tantis malis occurrere non tardetis, et ad pacificandum gentes illas, in eo qui est Deus pacis et dilectionis intendere procuretis: et quibuscunque modis revelaverit vobis Deus, hæreticam ibi studeatis perfidiam abolere, sectatores ipsius eo quam Saracenos securius quo pejores sunt illis in manu forti et extento brachio impugnando. Prænominatum etiam comitem, qui quasi fœdus percussisset cum eadem morte propria non recogitat (*Isa. xxviii*), si forte vexatio sibi tribuat intellectum, et impleta facies ejus ignominia incipiat inquirere nomen Dei ad satisfaciendum nobis et Ecclesiæ, imo Deo, pondere non desinatis inducæ super eum oppressionis urgere ipsum et fautores ejusdem de castris Domini depellendo, et auferendo terras eorum in quibus relegatis hæreticis, habitatores Catholici subrogentur, qui scilicet orthodoxæ fidei nostræ disciplinam in sanctitate et justitia serviant coram Deo (*Luc. i*).

Datum Laterani, vi Id. Martii, pontif. nostri ann. ii.

His dictis de morte sanctissimi viri prælatis, ad narrationis nostræ seriem redeamus.

CAPUT IX.

Tolosanus et Consoranensis episcopi Romam legantur, ut pontifici maximo statum Ecclesiæ in Narbonensi provincia exponant.

Videntes igitur prælati Narbonensis provinciæ, et alii quos tangebatur negotium pacis et fidei, decessisse honos viros Oxomensem episcopum et fratres Petrum de Castronovo, et F. Radulphum, qui fue-

raus prædicationis in terra prænotata principes et A
magistri; animadvertentes quod eadem prædicatione
etiam jam peregerit ex parte maxima cursum suum,
nec multum profecerit, imo penitus fructu frustrata
sit exoptato, ad pedes summi pontificis iudicant
transmittendum. Accingunt ergo se viri venerabiles,
Fulco Tolosanus, et Navarrus Consoranensis epi-
scopi, Romamque properant, supplicaturi domino
papæ ut periclitanti in Narbonensi provincia, et Bi-
turicensi, et Burdegalensi pro pace Ecclesiæ, et
quasi penitus naufraganti manum porrigat adjutricem.
Dominus autem papa Innocentius, qui defendendæ
fidei catholicæ necessitatibus totis visibus occumbe-
bat, tanto morbo manum apposuit medicam, genera-
les et efficaces super hoc negotio litteras in Fran-
ciam transmittendo, sicut inferius plenius B
exprimemus. Quod audiens comes Tolosanus, imo
dicamus melius Dolosanus, perrexisse videlicet
prænotatos episcopos ad curiam Romanam, timens
se digne pro meritis puniendum, vidensque facta
sua non posse impune transire, pœnitentiam simulans,
et si possit sibi præcavens in futurum: cum
multos alios jam misisset, quosdam exsecrabiles et
malignos, archiepiscopum Auxitanum et Raimundum
de Rebastenchs, qui quondam fuerat Tolosanus
episcopus, sed meritis suis exigentibus erat
depositus, misit Romam; conquestusque est domi-
no papæ per nuntios illos, de abbate Cisterciensi,
qui legatione super negotio fidei fungebatur; asse-
rens quod eum exacerbaret nimis asperere et plus C
justo; promittens etiam comes quod si dominus
papa aliquem a latere suo ad illum dirigeret, ad
voluntatem ipsius per omnia se haberet. Hoc autem
non dixit, quia vellet, se aliquatenus emendare. Sed
cogitabat, quod si dominus papa aliquem de suis
cardinalibus ad eum mitteret, ipsum posset, sicut
homo versipellis et callidus circumvenire: sed Om-
nipotens qui scrutator est cordium et cognitor se-
cretorum (*Sup.* 1), noluit puritatem circumveniri
apostolicam, noluit legi amplius dicti comitis pra-
vitatē. Providit igitur iuste et misericorditer ju-
stus iudex, ut et dominus papa comiti quasi iuste
petenti satisfaceret, et ipsius comitis malitia diutius
non lateret. Misit enim dominus papa unum de col-
lateralibus suis clericis, ad partes provincię, Milo-
nem nomine, virum utique vita honestum, scientia
præclarum, facundia disertum, qui ut, probitatem
ejus breviter perstringamus, nec terrore terri
poteat, nec minime frangi. Comes autem audiens quod
veniret magister Milo, gaudio gavisus est valde,
quia putavit quod sæpeditus magister ad ipsius se
haberet et per omnia voluntatem, discurrensque
comes per terram suam cœpit gloriari et dicere:
« Modò bene est mihi, quia legatum habeo secun-
dum cor meum, imo ipse ero legatus. » Sed omnia
evenere contraria voto illius, sicut inferius ex-
primetur.

(4-5) Corrupte apud Ciaconium legitur *Hugo* non
Milo.

CAPUT X.

Mittitur cum M. Milone magister Theodisius.

(4-5) Missus est autem cum dicto M. Milone, cleri-
cus quidam magister Theodisius nomine canonicus
Januensis, qui sæpedito M. Miloni assisteret, et
ipsum in expediendo fidei negotio adjuvaret. Iste
Theodisius vir multæ scientiæ, vir constantiæ mi-
rabilis, vir eximie bonitatis, qui bene se habuit in
negotio Jesu Christi, qui quanta pro eodem negotio
pericula passus sit et labores, rei exitus patefecit,
et nos postmodum curavimus latius intimare. Do-
minus vero papa M. Miloni dederat in mandatis ut
de omnibus quæ ad negotium fidei pertinebant, et
præcipue super facto comitis Tolosani, ad consi-
lium Cistercii abbatis ordinaret, eo quod abbas sta-
tum negotii et versutias comitis plene sciret. Unde
et dominus papa M. Miloni expresse dixerat:
« Abbas Cistercii totum faciet, et tu organum ejus
eris; comes enim Tolosanus habet eum suspectum,
tu non eris ei suspectus. » Descendentes igitur M.
Milo et M. Theodisius (6) in Franciam, abbatem
Cistercii apud Autissiodorum invenerunt. Consuluit
igitur M. Milo abbatem Cisterciensem, super plu-
ribus certis capitulis quæ ad negotium fidei pertine-
bant. Abbas vero de omnibus diligentius instruens,
consilium suum tradidit ei scriptum et sigillatum.
Monuit etiam eum et consuluit ut, antequam ag-
grederetur comitem Tolosanum, convocaret archi-
episcopos, episcopos et alios prælatos, quos expe-
dire videret, et eorum quæreretur et haberetur consilia.
Quosdam etiam de prælatis, M. Miloni expresse et
specialiter nominavit, quorum consiliis deberet
idem magister adherere. Post hæc abbas Cisterciensis
et M. Milo perrexerunt ad regem Franciæ Phi-
lippum, qui apud Novamvillam in territorio Seno-
nico cum pluribus de baronibus suis solemne collo-
quium celebrabat. Erat enim dux Burgundiæ Odo,
Nivernensis et S. Pauli comites, et multi alii nobiles
et potentes. Dominus autem papa mittebat regi li-
teras speciales monens et deprecans ut per seip-
sum, saltem per filium suum Ludovicum, percli-
tanti in Narbonensi provincia Ecclesiæ auxilium
impenderet opportunum. Rex autem nuntio domini
papæ tale dedit responsum, quod duos magnos et
D graves habebat a lateribus leones, Othonem qui
dicebatur imperator, et regem Angliæ Joannem,
qui hinc et inde ad turbationem regni Franciæ totis
viribus laborabant. Ideoque nec ipse a Francia ullo
modo exire vellet, nec filium mittere, imo satis ei
videbatur ad præsens, si barones suos ire permitte-
ret, ad perturbandum in Narbonensi provincia pacis
et fidei perturbatores. Summus autem pontifex, ut
ad exstirpandam pestem hæreticam, fideles populos
efficeret promptiores, generales miserat litteras ad
omnes prælatos, comites et barones, et universum
populum in regno Franciæ constitutum, monens
efficaciter et exhortans ut festinarent ad vindican-

(6) Ita exemplar M. non *Theodosius*, ut habet Cia-
conius in Innoc. III.

dam in Narbonensi provincia injuriam crucifixi, acientes remissionem omnium peccaminum a Deo ejusque vicario universis indultam, qui orthodoxæ fidei zelo succensi, ad opus se accingerent hujus pietatis, dummodo contriti essent pariter et confessi. Quid plura? Publicatur ista indulgentia in Francia, armat se multitudo magna fidelium signo crucis.

CAPUT XI.

Concilium apud Montilum celebratur, ibique sistendi coram Milone dies comiti apud Valentiam præfigitur.

Celebrato apud Novam-villam colloquio prænotato, M. Milo cum collega suo M. Theodisio, ad partes provinciae perrexit veniensque ad quoddam castrum quod Montilum nuncupatur, convocavit archiepiscopos et episcopos quamplures. Qui, cum ad eum venissent, quæsit ab eis diligenter qualiter procedendum esset in negotio pacis et fidei, præcipue in facto comitis Tolosani; voluit etiam ut singuli prælati super certis capitulis, de quibus enim abbas instruxerat Cisterciensis, sua ei traderent consilia scripta et sigillata. Factum est ut præcepit, et quod auditum est mirabile, omnia tam abbatis Cisterciensis quam prælatorum consilia sine dissensione aliqua convenerunt. A Domino factum est istud (*Psal. cxvii*). Post hæc misit M. Milo ad comitem Tolosanum, mandans ei ut ad diem quam sibi præfigebat veniret ad ipsum apud Valentiam civitatem. Venit comes ad diem illum, et sicut fallax et sævus, lubricus et perjurus promisit legato videlicet M. Miloni, licet in dolo, quod suam faceret in omnibus voluntatem. Legatus autem, utpote vir cautus et prudens, prælatorum usus consilio, voluit et præcepit ut comes Tolosanus traderet ei pro securitate de terra quam tenebat in provincia, castra septem. Voluit etiam ut consules Avenionensis et Nemausensis civitatum, et villæ Sancti Georgii jurarent ei, quod si comes Tolosanus mandato ipsius legati venire præsumeret ex adverso, non tenerentur ei hominil seu fœderis fidelitate astricti. Comitatus insuper Inguensis, S. R. Ecclesiæ cadere in commissum, Comes vero Tolosanus, quamvis dolens et invitus necessitate compulsus, omnia quæ legatus mandaverat, adimplere promisit. Sicque factum est ut qui abbatem Cisterciensem durum dixerat, legatum longe diceret duriores. Hoc autem, Deo disponente, justissime factum esse creditur, quod ubi tyrannus speravit remedium, ultionem reperit et flagellum. Statim vir totius bonitatis M. Theodisius, de mandato legati, venit in partes provinciae, ut septem castra de quibus supra tetigimus reciperet, et ea occuparet ex parte S. R. E. et muniret.

CAPUT XII.

Certis cæremoniis antiquitus usitatis, comes Tolosanus Ecclesiæ reconciliatur.

His omnibus rite peractis, descendit legatus ad villam S. Ægidii, reconciliaturus ibi comitem To-

losanum; modus autem reconciliationis et absolutionis talis fuit. Adductus est comes nudus ante fores ecclesiæ B. Ægidii, ibique coram legato, archiepiscopis et episcopis qui ad hoc convenerant plusquam viginti, juravit super corpus Christi, et sanctorum reliquias, quæ ante fores ecclesiæ expositæ cum magna veneratione, et in multa copia a prælati tenebantur, quod mandatis S. R. Ecclesiæ in omnibus obediret. Mox legatus stolam ad collum comitis poni fecit, ipsumque comitem per stolam arripiens, absolutum cum verberibus in ecclesiam introduxit. Nec silendum quod, cum comes Tolosæ introduceretur in ecclesiam, sicut diximus, S. Ægidii cum verberibus, disponente Deo, nullatenus de ecclesia potuit exire præ turba, per viam qua intraverat; sed oportuit eum descendere in inferiora ecclesiæ, et per ante sepulcrum B. martyris F. Petri de Castronovo, quom occidi fecerat, nudum transire. O justum Dei judicium! quem enim contempserat vivum, ei reverentiam compulsus est exhibere et defuncto. Illud etiam notandum puto, quod cum corpus prædicti martyris, qui in claustrum monachorum S. Ægidii prius fuerat tumulatum, post longum tempus in ecclesiam transferretur, ita sanum inventum est et illæsum, ac si ipsa die fuisset tumulatum; miri etiam odoris fragrantia de corpore sancti et vestibus emanavit.

CAPUT XIII.

Comes Tolosanus, fide crucem sacræ militiæ signum sumit, quam quidem catholici exercitus milites pectori assutam habebant.

Post hæc omnia callidissimus comes Tolosæ, timens a facie cruce signatorum, qui ad exturbandos hæreticos et eorum fautores in proximo, venturi erant de Francia ad partes Narbonenses, petiit a legato dari crucem, ut sic terram suam a cruce signatorum infestatione tueretur. Acquivit legatus, comitique et duobus tantum de suis militibus cruces dedit. O falsum et perfidissimum cruce signatum, comitem Tolosanum dico, qui crucem assumpsit, non ad vindicandam injuriam crucifixi, sed ut ad tempus celare posset suam et tegere pravitatem! His omnibus itaque gestis, legatus et M. Theodisius redierunt versus Lugdunum, ut cruce signatis, qui statim venturi erant, contra provinciales hæreticos obviarent, per totam siquidem provinciam divulgata erat indulgentia quam fecerat dominus papa prodicentibus contra prædictos hæreticos, ideoque quamplurimi nobiles et ignobiles contra hostes crucis armaverant se in pectoribus crucis signo. Signatis igitur in Francia ad vindicandum Dei nostri injuriam tot fidelium millibus et signandis nihil aliud supererat, nisi ut Dominus Sabaoth, qui solita bonitate et inaudita benignitate inimicis suis, videlicet hæreticis et eorum fautoribus compatiens, plures et pluries destinaverat ad eosdem; sed illi in perversitate sua perseverantes, in sua nequitia obstinati, quosdam contumeliis affecerant, alios

etiam interfecerant, missis exercitibus suis, crudelissimos perderet homicidas.

CAPUT XIV.

Adventus cruce signati exercitus in partes provinciarum.

Anno igitur ab Incarnatione Domini 1209 domini pape Innocentii II, regnante Philippo rege Francorum, circa festum sancti Joannis Baptistæ, cruce signati omnes a diversis Franciæ partibus iter arripientes, pari consilio et provida dispositione, apud Lugdunum urbem Galliæ convenerunt. Inter eos autem qui ibi adfuerunt, isti præcipui habebantur, archiepiscopus Senonensis, episcopus Eduensis, episcopus Claromontensis, episcopus Nivernensis, dux Burgundiæ Odo, comes Nivernensis, comes Sancti Pauli, comes Montisfortis, comes de Barro supra Secanam, Guichardus de Bellojoco, Wilhelmus de Rupibus, senescallus Andegaviæ, Guicherus de Joviniaco, Guido de Levis, Lambertus de Tureyo, multi præterea nobiles et potentes, quos longum esset per singulos nominare.

CAPUT XV.

Comes Tolosanus it obvium cruce signatis.

Videns autem comes Tolosanus Raimundus signatorum multitudinem advenire, timensque ne invaderent terram ejus, utpote quam de perpetratis nequitiiis, conscientiæ stimulus accusabat, exivit obviam eis, et pervenit usque prope Valentiam civitatem : at illi egressi erant in manu excelsa, ipsos igitur inveniens prope civitatem dictam dictus comes, pacem simulans, falsum spopondit obsequium, firmissime promittens quod ad mandatum sanctæ Romanæ Ecclesiæ ad eorum etiam arbitrium se haberet, super quibus observandis, dedit castella quædam pro securitate. Voluit etiam dare filium suum in obsidem, vel seipsum. Quid plura? Etiam associatur his hostis Christi, pergunt pariter, rectoque gressu perveniunt ad Biterreus civitatem.

CAPUT XVI.

De malitia civium urbis Biterrensis et ejusdem urbis obsidione, expugnatione et excidio.

Erat autem Biterris civitas nobilissima, sed tota veneno hæreticæ pravitatis infecta; nec solum hæretici erant cives Biterrenses, sed erant raptores, injusti, adulteri, latrones pessimi, pleni omni genere peccatorum. Non sit onerosum lectori si de malitia dictorum civium aliquid specialiter disseramus. Pergebat quidam nocte in ipso diluculo sacerdos quidam civitatis illius ad ecclesiam divina celebraturus mysteria, pogians calicem manibus suis : quidam autem de Biterrensibus qui se posuerant in insidiis, arripientes sacerdotem illum, et vehementer verberantes, fracto brachio, ipsum gravissime vulnerarunt, accipientesque calicem quem tenebat sacerdos, ipsumque discoopientes, minxerunt in eo in contemptum corporis et sanguinis Jesu Christi. Alique tempore, cives sæpediti in ecclesia B. Mariæ Magdalenzæ, quæ in civitate dicta sita est, dominum suum vicecomitem Biterrensem Trancavilum, traditores pessimi in-

terfecerunt, episcopo etiam suo, qui vicecomitem ab illorum manibus defendere nitabatur dentes confregerunt. Egrediebatur die quodam canonicus quidam Biterrensis de ecclesia majori, celebrata missa, audiens autem tumultum laborantium in fossatis civitatis, interrogavit quid hoc esset. Responderunt qui aderant : « Tumultus est laborantium ad fossata, quia munimus civitatem contra Francigenas qui adveniunt; » jam enim imminabat adventus peregrinorum : et dum ita loquerentur, apparuit quidam senex venerandæ ætatis, qui dixit eis : « Vos contra peregrinos civitatem istam munitis : sed quis desuper poterit vos munire? » Per hoc innuit, quod Dominus de cælo bellaturus esset eos. Quo audito, illi vehementer moti sunt et permoti : cumque vellent in senem insurgere, subito disparuit, et nusquam potuit inveniri. Nunc propositum prosequamur. Antequam cruce signati ad Biterrensem pervenirent civitatem, vicecomes Biterrensis Raimundus Rogerii nomine, nobilis quidem genere, nepos comitis Tolosani, qui, sectans avunculi pravitatem, in nullo hæreticos comprimebat, promiserat firmissime Biterrensis civibus civitatis quod eos nullatenus desereret, sed cum ipsis ad mortem usque perseverans in sæpedita civitate adventum Christi militum exspectaret. Sed cum nostros appropinquare audiret, pacti oblitus, fœderis nescius fidem frangens, confugit Carcassonam aliam suam nobilem civitatem, plures de Biterrensibus hæreticis ducens secum. Pervenientes igitur Biterrim nostri, transmiserunt in civitatem ipsius civitatis episcopum, qui exierat obviam eis, magistrum videlicet Regenaldum de Montepessulano, virum ætate, vita, scientia venerandum. Dicebant siquidem nostri quod causa perdendorum hæreticorum advenerant, mandaveruntque civibus Catholicis, si qui erant, ut in manus ipsorum traderent hæreticos, quos idem venerabilis episcopus, qui eos plene noverat et etiam in scriptum redegerat, nominaret; vel si istud facere non possent, exeuntes de civitate dimitterent hæreticos, ne perirent pariter cum eisdem. Quod verbum cum sæpeditus episcopus ex parte nostrorum memoratis civibus retulisset, noluerunt acquiescere; sed se adversus Deum et Ecclesiam erigentes, inito cum morte fœdere, elegerunt potius mori hæretici quam vivere Christiani : priusquam enim nostri eos aliquatenus expugnarent, exierunt quidam de civitate, ceperuntque nostros sagittis acris infestare, quod videntes servientes exercitus, qui publica lingua dicuntur ribaldi, cum indignatione maxima muros adeunt civitatis, nobilibusque exercitus nescientibus et penitus inconsultis, facto insultu ipsa hora, quod dictu mirabile est, capiunt civitatem. Quid plura? Statim intrantes, a minimo ad maximum omnes fere necati, tradentes incendio civitatem. Fuit autem capta civitas sæpe dicta in festo S. Mariæ Magdalenzæ. O justissima divinæ dispensationis mensura! Sicut in principio hujus libri diximus.

dicebant heretici B. Mariam Magdalenam fuisse Christi concubinam, præterea in Ecclesia ipsius quæ erat in civitate, sicut supra tetigimus, cives Biterrenses dominum suum occiderant, episcopo suo dentes confregerant. Merito igitur in illius festi-
vitate capti sunt et destructi, de qua contumeliosa tot dixerant, cujus etiam ecclesiam sanguine domini sui vicecomitis videlicet, nec non episcopi fœdaverant canes impudentissimi. In eadem etiam ecclesia, in qua, ut sæpe dictum est, dominum suum occiderant cives Biterrenses, ipsa die captionis civitatis fuerunt usque ad septem millia de ipsis Biterrensibus interfecti.

Notabiliter est notandum quod sicut civitas Jerusalem xlii anno a passione Domini nostri a Tito et Vespasiano fuit destructa, ita civitas Biterrensis xlii anno ab interfectione domini sui per Francigenas est vastata. Hoc quoque non est omittendum, quod sæpedita civitas multoties devastata fuerit ob causam superius memoratam, semper in die festi S. Mariæ Magdalænæ; in cujus ecclesia tantum scelus perpetratum fuerat, dignam recepit ejusdem sceleris ultionem.

CAPUT XVII.

De obsidione urbis Carcassonnæ et ejusdem deditione.

Capta itaque et destructa civitate Biterrensi, proposuerunt nostri recto gressu tendere Carcassonam, cives etenim Carcassonnenses pessimi erant heretici, et peccatores coram Domino nimis, siquidem illi qui in castris inter Biterrim et Carcassonam positis habitabant timore exercitus fugerant, castra sua vacua relinquentes; quidam tamen qui non vocabantur ex hæretica pravitate, reddiderunt se nostris. Audiens autem vicecomes quod nostri ad obsidendam tenderent Carcassonam, milites quoscunque potuit adunavit, seque cum eis in Carcassonam recipiens, præparavit se ut contra nostros defenderet civitatem. Nec silendum quod cives Carcassonnenses pessimi et infideles, refectorium et cellarium canonicorum Carcassonnensium, qui erant canonici regulares, ipsa etiam stalla ecclesiæ, quod execrabilius est, destruxerunt, ut muros civitatis inde munirent. O profanum consilium! O munio immunita quæ sacra immunitate, domus Dei inviolata et destructa construitur per hæc merito destruendam, domus rusticorum intactæ conservantur, domus servorum Dei dejectæ prosternuntur! Pervenientes igitur nostri ad civitatem, in circuitu fixere tentoria, obsidionem firmantes. Depositis ergo circumquaque bellatorum agminibus, ipsa quidem die et altera a præliis absuerunt. Civitas autem Carcassonna in montis cujusdam supercilio posita, duplici suburbio cingebatur, quorum utrumque munitum erat muris pariter et fossatis. Die igitur tertia sperantes nostri primum suburbium quod secundo suburbio erat aliquantulum minus forte, per insultum sine machinis se capturos, impetum fecerunt unanimis in ipsum, episcopis et abbatibus cum universo clero congregatis

A in unum et cum maxima devotione cantantibus, *Veni, sancte Spiritus*, divinumque postulantibus auxilium mox adfuturum, derelictum statim primum suburbium ab hostibus, vi ceperunt.

Nec prætereundum quod nobilis comes Montisfortis primus omnium, imo solus quoad milites, in fossatum se misit audaciter cum cæteris dictum suburbium impugnando. Quod captum, impletis fossatis, nostri terræ penitus adæquaverunt. Videntes autem nostri quod tam facile cepissent sæpeditum suburbium, arbitrati sunt secundum suburbium, quod longe fortius erat et munitius per insultum similiter capi posse. Die autem altero, ad murum ejusdem secundi suburbii accesserunt, quibus ad insultum instantibus, vicecomes cum suis ita se viriliter defendebat, quod ex frequenti et creberrimo jactu lapidum, nostros a fossato quod intraverant oportuit resiliire: in quo conflictu contigit quemdam militem de nostris fracto crure in fossato remanere, ad quem extrahendum cum nullus auderet accedere propter jactus lapidum incessantes, vir totius probitatis videlicet comes Montisfortis in fossatum se mittens, ipsum unico auxiliante armigero, non sine grandi propriæ vitæ discrimine liberavit. Quibus gestis, nostri mox machinas quæ dicuntur petraræ ad diruendum murum suburbii erexerunt: quo muro aliquantulum pro jactu petrarum in summitate debilitato, nostri carrum quatuor rotarum bovinis pellibus coopertum, cum maxima difficultate muro applicantes, ad solidandum murum artifices submiserunt. Adversarii vero ignem, ligna, lapides projicientes instantissime, ipsum carrum statim comminuerunt; fossoribus tamen in concavitate muri jam facta se recipientibus, quos nullo modo a perforatione muri potuerunt retardare. Quid plura? In crastino summo diluculo, suffusus corrui murus, mox nostris cum strepitu intransitibus, adversarii sese in superiori civitatis transtulerunt; sed postea videntes milites nostros exisse a suburbio, et se in tentoria recepisse, exeuntes de civitate quotquot de nostris in suburbio, effugantes. Pluribus etiam de nostris præ difficultate exitus interfectis, in toto suburbio ignem mittunt, sese iterum ad superiora reportantes.

D Contingebat in illa obsidione quoddam, quod non prætermittendum, sed pro maximo miraculo est habendum. Dicebatur quod in exercitu erant homines usque ad quinquaginta millia; hostes autem nostri omnia in circuitu civitatis molendina destruxerant, ita quod non poterant nostri paucam habere nisi de paucis castris circumjacentibus, et tamen in tanta abundantia erat ibi panis quod modicissimo pretio vendebatur, inde et dicebant heretici, quod abbas Cisterciensis magus erat, demonesque adduxerat in specie hominum, quia videbatur eis quod nostri non comedebant. His itaque gestis, consilium habuerunt nostri, quomodo caperent civitatem; animadvertentes autem quod, si facerent hic sicut in Biterrensi factum fuerat civitate, destrueretur ci-

vitas, et omnia bona quæ in ipsa erant consumerentur, et ita ille qui præficiendus erat terræ illi, non haberet unde viveret, nec posset milites et servientes tenere ad terram custodiendam. Ad consilium igitur baronum tractatum est de pace in hunc modum. Ordinatum est quod omnes egrederentur nudi, et ita evaderent; vicecomes autem in custodia teneretur, bona omnia remanerent illi, qui futurus erat dominus dictæ terræ ob necessitatem superius nominatam, factumque est ita. Egressi sunt ergo omnes nudi de civitate, nihil secum præter peccata portantes. Tunc adimpletum est quod dictum fuerat per venerabilem virum Berengarium, qui fuerat episcopus Carcassonæ. Illic, cum quadam die in civitate sua prædicaret, civibusque, sicut solitus erat, hæresim improperearet, noluerunt eum audire. Quibus ille: « Vos me audire non vultis: credite mihi; ego tantum mugitum emittam contra vos, quod a remotis mundi partibus venient, qui destruent villam istam. Certissime autem sciatis quod, si ferrei et altissimi essent muri civitatis istius, non possetis vos defendere quin pro vestra incredulitate et malitia, condignam recipiatis a iustissimo iudice ultionem. » Propter hæc et his similia quæ eis vir sanctissimus intonabat, quodam tempore expulerunt eum dicti cives de civitate, inhibendo præconis vocem districtissime et sub pœna gravissimæ ultionis, ne quis in emendo vel vendendo, sibi vel suis auderet in aliquo communicare. Nunc id quod cœpinus exsequamur. Reddita civitate et omnibus egressis, eliguntur de exercitu milites, qui bona civitatis fideliter custodirent.

CAPUT XVII bis.

Eligitur comes Montis-fortis in principem territorii et ditionis Raimundi comitis.

Quibus omnibus peractis, consilium habuerunt barones ad invicem, quem deberent præficere terræ prædictæ. Et primo quidem oblatum fuit terræ dominium comiti Nivernensi, postea duci Burgundiæ; sed accipere noluerunt. Eliguntur igitur de toto exercitu duo episcopi et quatuor milites, et insuper abbas Cisterciensis apostolicæ sedis legatus ad terræ dominum eligendum: qui firmiter promiserunt quod illum eligerent, quem secundum Deum et sæculum scirent utiliore. Hi septem, septiformis Spiritus sancti gratia cooperante, totamque terram misericorditer respiciendo eligunt virum fidelem, catholicum, moribus honestum, armis strenuum, Simonem videlicet comitem Montis-fortis. Statim abbas Cisterciensis, apostolicæ sedis legatus, hujus acris negotii pater et magister et dux Burgundiæ, comes etiam Nivernensis, ad ipsum veniunt, movent, rogant et consulunt ut suscipiat onus pariter et honorem. Quod cum vir discretissimus instantissime renueret, et se fateretur insufficientem et indignum, mox abbas Cisterciensis et dux, ejus pedibus se provolvunt preces precibus inculcantes. Comite autem adhuc renuente, abbas, auctoritate suæ legationis utens, præcepit ei districtissime vir-

A lute obedientiæ ut faceret quod petebant. Suscepit igitur terræ gubernaculum vir præfatus ad laudem Dei et honorem Ecclesiæ, depressionem hæreticæ pravitatis. Hic adnectendum est quoddam relations dignissimum, quod contigerat paulo ante in Francia de nobili comite Montis-fortis. Redibat quadam die venerabilis abbas vallium Sarnay, Guido nomine supradictus, qui negotium fidei contra hæreticos in quantum poterat promovebat a duce Burgundiæ, ipsius ducis litteras habens secum, continentes quod dux rogabat comitem Montis-fortis, ut cum ipso se accingeret ad militiam Jesu Christi contra hæreticos, ingentia dona offerens, si in hoc acquiescere vellet ei. Contigit autem ut dictus abbas veniens a duce dictum comitem inveniret in ecclesia cujusdam castri ipsius comitis, quod dicitur Rupis-fortis, quibusdam negotiis occupatum: cumque abbas vocasset illum in partem, ducis litteras ostensurus, transiens idem comes per cancellum ecclesiæ, librum Psalterii quem super formulam invenit apprehendens, divino nutu ex industria aperuit, digitum suum super primam lineam tenens, dixit abbati: Exponite mihi Scripturam istam, *Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis; in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum (Psal. xc)*, quod divina dispositione provisum, rei exitus manifestissime comprobavit.

CAPUT XVIII.

De præclaris animi et corporis dotibus Simonis comitis Montis-fortis.

Quia vero loci opportunitas se ingessit, quod rationis ordo deposcit, hic de nobili comite Montis-fortis, quod novimus inseramus. Primo dicitur quod erat genere præclarus, virtute robustus, in armis plurimum exercitatus. Erat præterea, ut accedamus ad formam, statura procerus, cæsarie spectabilis, facie elegans, aspectu decorus, humeris eminens, brachiis exertus, corpore venustus, membris omnibus agilis et stabilis, acer et alacer, in nulla sui vel modica parte etiam ab hoste vel invidio reprobandus. Demum ut ascendamus ad majora, erat facundia disertus, affabilitate comis, contubernio amabilis, castitate mundissimus, humilitate præcipuus, sapientia præditus, in proposito firmus, in consilio providus, in judicio justus, in militiæ exercitiis sedulus, in suis actibus circumscriptus, in incipiendis arduus, in perficiendis non defessus, totus divinis servitiis mancipatus. O provida principum electio! O sensata peregrinorum acclamatio, quæ virum tamen fidelem fidei orthodoxæ providi electione defendendæ, quæ virum tam accommodum universæ reipublicæ sacrosancto negotio Jesu Christi contra pestilentes hæreticos voluit principari! Talem quippe decebat dominum exercituum exercitui dominari, quem, ut prædictum est, generis nobilitas, morum sinceritas, militaris probitas adornaret; talem, inquam, talem operæ pretium fuit, in periclitantis Ecclesiæ defensionem

sublimari, sub cuius patrocinio innocentia Christiana secum consisteret, et hæreticæ pravitatis præsumptuosa temeritas, detestabilis erroris sui impunitatem non speraret, et pulchre satis de Monte-forti oriundus naufraganti Ecclesiæ a Christo, si monte non transmittitur, ipsam a persequentibus hæreticis defensurus.

Et notandum quod, licet aliqui possent reperiri qui in aliqua ei gratia æquipollerent, audacter dico, vix aut nunquam reperietur in quo tanta simul donorum tam naturalium quam gratuitorum confluerit plenitudo, quem ne tot et tantarum divini numinis largitatum extolleret magnitudo, datus est ei a Domino stimulus incessantis sollicitudinis et urgentissimæ paupertatis. Cum enim Deus in captione castrorum et destructione inimicorum, hinc ita miraculose magnifice faceret cum eo, hinc illum tot curis vexabat, tantæ paupertatis inopia deprimebat, quod vix licebat ei quiescere, ne superbire liceret. Ut autem virtus viri clarissimi clarius innotescat, non sit onerosum lectori, si de his quæ gessit retroactis aliquando diebus aliqua quæ vidimus perstringamus.

CAPUT XIX.

De benevolentia Simonis comitis erga Jadrenses, et singulari ejus in Romanam Ecclesiam observantia.

Quodam tempore idem nobilis comes et abbas vallium Sarnay Guido, qui fuit postea episcopus Carcassonæ, de quo sæpius fecimus mentionem, proficiscebatur cum baronibus Franciæ ultra mare (7). Videntes autem nobiles Franciæ Venetiam civitatem opulentissimam, ubi ad transfretandum debebant de communi conducto naves ascendere, naves ipsas de charissimo pretio conduxerunt. Erant autem nobiliores totius Franciæ. Comes videlicet Flandriæ Balduinus, et Henricus frater ejus comes Blesensis Ludovicus, et nobilis comes Montis-fortis et alii multi quos non erat facile numerare. Cives autem Venetici homines callidi et perversi, videntes quod peregrini nostri, propter navium pretium immoderatum, exhausti essent pecunia et pene penitus emuncti, nec tum dictum nautum ex magna parte solvere possent, nacta inde occasione, videlicet quod peregrini nostri erant illis obnoxii et subjecti, duxerunt eos ad destruendam civitatem quamdam Christianorum, quæ erat regis Hungariæ nomine Jadram: quo cum peregrini nostri pervenisissent, sicut mos est obsidentium, fixere tentoria prope muros civitatis. Comes autem Montis-fortis et abbas vallium non æquantes turbam ad faciendum malum, noluerunt obsidere cum aliis, sed longius a civitate se locaverunt. Interea dominus papa misit litteras suas omnibus peregrinis, districte et sub periculo indul-

A gentiæ peccatorum quam eis fecerat, et sub pœna gravissimæ excommunicationis inhibens, ne civitatem Jadrae in aliquo damnicarent. Quas litteras cum abbas vallium die quodam nobilibus exercitus qui erant congregati in unum recitaret, et Venetici ipsum vellent occidere, nobilis comes Montis-fortis surrexit in medium, et Veneticis se opponens restitit eis, ne abbatem occiderent prænotatum. Cives autem Jadrenses qui ibi causa postulandæ pacis advenierant, allocutus est comes nobilis in præsentia baronum omnium in hunc modum: « Non veni, inquit, huc ut destruerem Christianos, nullum malum vobis inferam, sed quidquid faciant alii, ego a me et meis facio vos securos. » Sic fatur vir strenuissimus, statimque ipsi et sui a loco colloqui exierunt. Quid amplius immoremur? Barones exercitus mandato apostolico non deferentes, capiunt et destruunt civitatem. Iterum a domino papa miserabiliter et gravissime excommunicantur; et ego, qui ibi eram, testimonium perhibeo veritati, quia et litteras vidi et legi excommunicationem apostolicam continentes. Nobilissimus autem comes non acquievit plurimorum sententiæ, ut deviaret a vero, sed exiens a consortio peccatorum, cum multo gravamine et dispendio, per terram desertam et inviam, post multas angustias et multos labores baronum, villam nobilissimam Apuliæ pervenit, ibique denuo naves conducens perrexit, et ascendens cursu prospero ultra mare, ubi per annum et amplius moram faciens, et multas contra paganos militiæ probitates exercens, baronibus Franciæ quos apud Jadram (8) dimiserat, periclitatis et mortuis fere cunctis, ipse vivus et sanus rediit ad propria cum honore. Ab illo igitur tempore nuntiavit triumphos quos feliciter postmodum consummavit, et tunc honorem promeruit, quem assecutus est postea in depressionem hæreticæ pravitatis. Nec silendum putamus quod, cum tantus sit et talis comes iste, providit ei Dominus adiutorium simile sibi, uxorem videlicet, quæ, ut breviter dicamus, religiosa esset, sapiens et sollicita. In ea quippe religiosa religio sollicitudinem et sapientiam adornabat, sapientia religionem et sollicitudinem informabat, sollicitudo religionem et sapientiam exercitabat, insuper et Dominus benedixerat dictæ comitissæ in familiæ procreatione. Comes siquidem habebat ex ea filios multos et pulchros nimis. His in commendatione comitis sapius memorati perstrictis, ad prosequendum narrationis nostræ ordinem accingamur.

CAPUT XX.

Comes Nivernensis ob quasdam similitates castra singulorum deserit.

Postquam electus fuit comes sæpe memoratus, terfuit et ferme præfuit aut saltem earum pars magna fuit, turbidaque quorundam monachorum consilia damnat, eaque de causa eum lector consulat velim.

(8) Jadera, hodie Zara, urbs Dalmatiæ seu Sclavoniæ.

(7) Expeditionem Byzantinam anno 1205 suscepam auctor intelligit, cujus Historiam Gallice et sincere conscripsit Gaufridus de Villa-Harduini. Sed parum hic prudenter, imo inconsiderate prorsus, auctor perstringit Venetos, quorum fidem, summam industriam et fortitudinem in hac expeditione, impense laudat dictus Gaufridus qui rebus gestis in-

modo et ordine quo superius est notatum, statim abbas Cisterciensis et ipse, ducem Burgundiæ ad-
eunt, et comitem Nivernensem orantes et deprecantes ut in servitio Jesu Christi dignarentur adhuc aliquantulum commorari. Adhuc enim erant hæreticorum castella multa et fortissima acquirenda : ut enim prætermittamus innumera, erant circa Carcassonam tria castra munitissima, in quibus habitabant tunc temporis præcipui fidei nostræ inimici. Erat quippe ex una parte Minerba, ex alia castrum Finarum, ab alia Cabarerum. Dux autem Burgundiæ, utpote benignissimus, benigne deprecantibus acquievit, promisitque per aliquantulum tempus cum eis ad hæc moraturum. Comes autem Nivernensis nullo modo voluit deprecantibus obaudire; sed statim ad propria remeavit : non enim bene conveniebant dux et comes ille; sed hostis pacis diabolus ita inter illos mutuas inimicitias acuebat, quod timebant quotidie nostri ne se mutuo occiderent. Præsumebatur etiam a nostris, quod comes Nivernensis, non satis bonam gerebat erga nostrum comitem voluntatem, eo quod comes noster familiaris erat ducis Burgundiæ, et cum eo venerat a partibus Gallicanis. O quanta antiqui hostis malitia, qui promotionem negotii Jesu Christi videns et invidens, impedire voluit quod doloit promoveri! Exercitus siquidem cruce signatorum qui fuerunt in obsidione Carcassonæ erat tam magnus et fortis quod si ulterius voluisset procedere et unanimiter persequi orthodoxæ fidei inimicos, non inveni-
entes qui resisterent eis, totam terram illam in brevi acquirere potuissent. Sed, in quantum humana ratio potest comprehendere, superna pietas ideo aliter ordinabat, quia videlicet humani generis saluti providens, acquisitionem terræ voluit peccatoribus reservare. Pius quidem Dominus simul in brevi finire noluit sanctissimam guerram istam, per hoc providens peccatoribus ad veniam, iustis ad gratiam ampliorem, paulatim et successive hostes suos voluit subjugari, ut dum paulatim et successive procures se accingerent ad vindicandam injuriam Jesu Christi, prolongata guerra tempus veniæ peccatoribus prolongarent.

CAPUT XXI.

Expugnatio Castri Fani-Jovis.

Paucis diebus apud Carcassonam peractis, exivit nobilis comes a civitate cum duce et magna parte exercitus, adjuvante Domino, ulterius processurus : maxima enim pars exercitus recesserat cum comite Nivernensi. Moventes igitur a Carcassona, ipsa die fixere tentoria apud villam quamdam, quæ Alzona dicebatur. In crastino consuluit dux comiti ut iret ad castrum quoddam quod dicitur Fanum Jovis. Castrum siquidem illud, a militibus et hominibus suis timore nostrorum derelictum, intraverant quidam milites Arragonenses, qui erant cum comite postro et munierant; plura enim de inimicis castellis nobilioribus et fortioribus terrore cruce signatorum vacua fuerant derelicta. Assumptis ergo

A comes paucis militibus secum, duce cum exercitu remanente, castrum adiit prænotatum, quod acceptum, gente sua munivit. Nec reticendum quod comes Tolosanus qui fuerat in obsidione Carcassonæ, felicibusque nostris successibus invadebat, consuluit comiti nostro ut quædam castra quæ vicina erant terræ illius comitis Tolosani destrui faceret. Ipse etiam quasi sub specie boni ad voluntatem comitis nostri, aliqua castella funditus evertit, et combussit, sub hoc scilicet prætextu ne nostros de cætero impugnarent. Hoc ideo faciebat ille perfidus et iniquus, quia volebat quod terra illa destrueretur, et nullus resistere posset ei.

CAPUT XXII.

Intrat comes Albiensem diocesim.

B Cum hæc agerentur, burgenses cujusdam nobilissimi castri quod dicitur Castra in Albigeni territorio, venerunt ad comitem nostrum, parati eum suscipere in dominum et facere ejus voluntatem. Consuluit ergo dux comiti ut iret et acciperet castrum illud, quia quasi caput erat totius territorii Albigenis. Ivit ergo comes cum paucis, duce cum exercitu derelicto. Factum est autem dum esset comes in prædicto castro, et homines castri fecissent ei hominum, castrumque tradidissent, venerunt ad eum milites cujusdam castri nobilissimi prope Albiam nomine Lunbers parati facere comiti sicut fecerant illi de castris. Nobilis vero comes volens redire ad exercitum, noluit tunc ire cum eis, sed tantum recepit in sua protectione castrum, donec ire posset tempore competentis. Miraculum quod contigit in castro de Castris, in præsentia comitis nolimus præterire. Præsentati fuerunt duo hæretici ipsi comiti : alter autem eorum perfectus erat in secta hæreseos, alter vero erat quasi novitius et discipulus alterius. Habito comes consilio, voluit ut ambo incenderentur; alter vero illorum hæreticorum, ille videlicet qui erat discipulus alterius, tactus dolore cordis intrinsecus cœpit converti, promisitque quod libenter abjuraret hæresim, sanctæque R. E. per omnia obediret. Quo audito, facta est grandis altercatio inter nostros : quidam enim dicebant, quod ex quo ille paratus erat ea quæ diximus adimplere, non debebat morte condemnari.

D Alii econtrario asserebant illum esse reum mortis; tum quia manifestum erat ipsum fuisse hæreticum; tum quia putabatur quod ea quæ dicebat, potius timore imminentis mortis promitteret, quam amore Christianæ religionis observandæ. Quid plura? Acquievit comes quod combureretur hac intentione, quod si nunc convertatur, ignis esset ei pro expiatione peccatorum, si vero fecte loqueretur, reciperet pro perfidia talionem. Ligati sunt ergo ambo stricto duris vinculis et fortissimis, per crura, ventrem et collum, manibus etiam post terga revinctis. Quo facto, inquitur ab illo in qua fide vellet mori; qui ait : « Adjuro pravitatem hæreticam, in fide S. R. E. volo mori, orans ut mihi sit pro purgatorio ignis iste. » Accensus est igitur ignis circa stipitem co-

piosus; illo autem qui perfectus erat in hæresi in momento combusto: alter, statim con fractis vinculis fortissimis, ita sanus exivit ab igne, quod nulla apparuit in eo combustionis nota, nisi quod summitates digitorum aliquantulum sunt adustæ.

CAPUT XXIII.

Castrum de Cabareto obsidione frustra tentatur a comite.

Rediens comes a castro de Castris, ad exercitum remeavit, quem dimiserat versus partes Carcassonæ. Post hæc fuit consilium ducis Burgundiæ et militum et exercitus ut tenderent Cabaretum, si forte possent illos de Cabareto vexare, et ad redditionem castri cogere per insultum. Moventes ergo nostri, venerunt prope Cabaretum ad dimidiam leugam, et ibi fixerunt tentoria. In crastino autem armaverunt se milites, et magna pars exercitus, et appropinquaverunt Cabareto, ut expugnarent illud; factoque insultu, cum parum proliferere possent, ad tentoria redierunt.

CAPUT XXIV.

De discessu ducis Burgundiæ, et deditione Apamiarum, Savardini et Mirapinci.

In crastino præparavit iter dux et totum robur exercitus, et die tertia discesserunt a comite nostro, ad propria remeantes. Remansit igitur comes solus quasi desolatus, paucissimos quod habebat milites circiter triginta, qui cum aliis peregrinis venerant de Francia, et præ cæteris servitium Christi et comitem diligebant. Postquam igitur recessit exercitus, venit nobilis comes ad Fanum Jovis: quo dum pervenisset, statim venit ad eum venerabilis abbas S. Antonini apud Apamias in territorio Tolosano, rogans ut accederet ad eum, et ipse ei traderet illico nobilissimum castrum Apamiarum. Dum autem iret comes apud Apamias, devenit ad castrum quod dicitur Mirapeis, statimque cepit illud. Castrum illud hæreticis et ruptariis erat receptaculum, et erat de dominio comitis Fuxensis. Capto castro illo, comes recto itinere Apamias pervenit, quem abbas honorifice suscepit, et castrum Apamiarum ipsi tradidit, quod comes ab eo recepit, et fecit abbati hominum sicut debebat. Castrum siquidem proprie erat de dominio abbatis et canonicorum S. Antonini, qui erant canonici regulares, et nullus in eo debebat habere aliquid nisi ab abbate. Sed pessimus comes Fuxensis, qui castrum illud tenere debebat ab abbate, totum sibi malitiose volebat vindicare, ut inferius ostendemus. Venit inde comes noster Savardum, et burgenses se sine conditione aliqua reddiderunt. Erat autem castrum illud, scilicet Savardum, in potestate et dominio comitis Fuxensis.

CAPUT XXV.

Albiu et Lombers veniunt in potestatem comitis Simonis.

Rediens idem comes noster Fanum Jovis, proposuit ire ad castrum de Lombers, de quo supra tetigimus, ut reciperet illud. Erant autem in castro

illo milites plusquam quinquaginta. Perveniens igitur comes ad castrum, honorifice est susceptus; dixerunt milites, quod in crastino ejus facerent voluntatem. Facto autem mane, dicti milites de proditione in comitem tentaverunt. Cumque usque ad nonam suum consilium protelassent, res innotuit comiti, qui statim quamdam occasionem simulans, indilate exiit de castro illo: quod videntes milites secuti sunt eum, et timore ducti fecerunt ejus voluntatem, castrumque reddiderunt, facientes ei hominum et fidelitatem jurantes. Venit idem comes Albiæ: erat autem Albia civitas, quam tenuerat vicecomes Biterrensis; episcopus autem Albiæ Guillelmus, qui erat dominus civitatis principalis, gratanter suscepit illum dominum, et tradidit ei civitatem. Quid plura? Totam Albiensem diocesim comes tunc suscepit, exceptis quibusdam castris quæ tenebat comes Tolosanus, castra siquidem illa abstulerat comes Tolosanus vicecomiti Biterrensi. His rite peractis, comes noster rediit Carcassonam. Post paucos autem dies, ivit comes ad quoddam castrum quod dicitur Limosum in territorio Redensi, ubi faceret munitionem. Castrum siquidem illud reddidit se comiti, statim postquam capta fuit Carcassona: quo dum pergeret, quædam castella, quæ sanctæ Ecclesiæ resistebant, cepit, pluresque homines castrorum illorum, digne pro meritis patibulis suspendit. Rediens comes a castro de Limoso, venit ad quoddam castellum quod erat prope Carcassonam, et erat comitis Fuxi, nomine Prissanum, ipsumque obsedit: et dum esset in obsidione illius castri, venit ad eum Fuxensis comes, et juravit quod staret per omnia mandato Ecclesiæ, et super dedit comiti filium suum in obsidem: insuper et castrum quod comes obsederat dimisit, quibus gestis, comes rediit Carcassonam.

CAPUT XXVI.

Renuit rex Arragonensis admittere comitem Tolosananum ad præstationem hominii ratione urbis Carcassonæ sibi debiti, frustra hoc argente comite.

Rex Arragonensis Petrus, de cujus dominio erat civitas Carcassonæ, nullo modo volebat accipere hominum comitis, sed volebat habere Carcassonam. Cum autem die quodam vellet ire ad Montepessulanum, et non auderet, misit ad comitem et mandavit ei ut obviaret ei apud Narbonam. Quo facto, ad Montepessulanum rex et comes noster pariter devenerunt: ubi cum dies quindecim fecissent, non potuit inclinari rex ad hoc, ut reciperet hominem comitem sæpeditum: mandavit insuper, sicut dictum fuit secreto nobilibus per totum vicecomitatum Biterrensem et Carcassonensem, qui adhuc resistebant sanctæ Ecclesiæ et comiti nostro, ne componerent cum comite, promittens eis quod ipse cum eis comitem impugnaret. Factum est autem, dum rediret comes a Montepessulano, venerunt ad eum qui dicerent, plurimos de militibus Biterrensis, et Carcassonensis et Albicensis diocæ-

sum cum castellis a fidelitate quam comiti promiserant resilisse, et vere sic erat. Insuper quosdam milites comitis, obsederant traditores quidam in turre cujusdam castri prope Carcassonam, Almaricum scilicet et Willelmum de Pissiaco. Quo audito, festinavit comes ut posset venire ad castrum illud, antequam sui milites caperentur. Sed cum non posset transire flumen, quod dicitur Atax, inundaverat siquidem aqua, oportuit eum ire Carcassonam, aliter siquidem transire non poterat flumen istud : quo dum pergeret, agnovit quod dicti sui milites capti erant. Contigerat autem, dum esset comes apud Montempessulanum, quod Bucardus de Marliaco, et Gobertus de Essigniac, et quidam alii milites qui erant apud Saxiacum castrum quoddam fortissimum in Carcassonensi diocesi, quod dederat comes dicto Bucardo, quadam die usque ad Cabaretum hostes insequerentur. Erat autem castrum quoddam prope Carcassonam fortissimum, et quasi inexpugnabile et multis militibus munitum : castrum istud Christianitati et comiti præ cæteris resistebat ; ibi siquidem erat fons hæresis. Dominus et ejus castri Petrus Rogerii inveteratus dierum malorum, hæreticus erat et hostis Ecclesiæ manifestus. Factum est autem dum appropinquarent dictus Bucardus et socii ejus Cabaretum, milites Cabareti qui posuerant in insidiis se, surgentes concluserunt eos et cœperunt Bucardum. Gobertum autem cum nullatenus vellet se reddere occiderunt ; captum autem Bucardum ducentes Cabaretum, posuerunt in quodam terræ castro, ubi eum per menses sexdecim in vinculis tenuerunt. Eodem etiam tempore antequam comes rediisset a Montepessulano, vicomes Biterrensis, Raimundus Rogerii, qui apud Carcassonam tenebatur in palatio in infirmitate laborans defunctus est. Nunc ad narrationis seriem revertamur.

CAPUT XXVII.

De proditiōne et crudelitate Guiraldi de Pepios in Simonem comitem ejusque milites.

Cum rediisset comes Carcassonam a Montepessulano, Guiraldus de Pepios miles quidam Minerbensis, quem comes maximo amore et familiaritate habebat, cui etiam custodienda commiserat castra sua, quæ erant prope Minerbam, nequissimus proditor, et fidei crudelissimus inimicus, negans Deum, fidemque abjurans, beneficiorum immemor et amoris, ab amicitia comitis et fidelitate quam ei fecerat resilivit : qui, etsi Deum fidemque ejus non haberet præ oculis, saltem benignitas comitis, quam ei exhibuerat, ipsum a tanta crudelitate debuit revocare. Veniens igitur dictus Guiraldus et quidam alii milites fidei inimici, ad quoddam castrum comitis in territorio Biterrensi, nomine Podium Soriguer, ceperunt duos milites comitis qui custodiebant castrum multosque servientes, promiseruntque cum juramento quod eos non occiderent, sed sanos conducirerent usque Narbonam cum omni suppellectili sua. Quod cum audisset comes, ad ca-

strum illud quam citius potuit pervenit ; Guiraldus autem et socii ejus erant adhuc in castro. Veniens autem comes ad castrum, noluit obsidere illud, sed Aimericus dominus Narbonæ, qui ibi erat cum comite et homines Narbonenses, noluerunt obsidere cum comite, sed statim Narbonam reversi sunt. Videns igitur comes quod quasi solus remansisset, secessit nocte illa ad quoddam vicinum castrum quod vocatur caput stagni, in crastino summo diluculo reversurus. Contigit autem in castro superius notato quoddam miraculum, quod prætermittere non debemus. Cum venisset Guiraldus ad castrum Podii Soriguer et cepisset illud, parvipendens pactum quod fecerat, scilicet quod sine damno duceret eos quos ceperat usque Narbonam, servientes comitis, quos in castro ceperat usque ad quinquaginta posuit in turre castri. Ipsa autem nocte qua comes recessit a loco illo, timens sæpedictus Guiraldus ne rediret comes in crastino ad obsidendum castrum, media nocte de castro fugit, et quia non licuit ei per festinationem, illos quos in turre posuerat secum ducere, in fossa ipsius turris eos ponens, stipulam et ignem et lapides et quæcunque potuit super eos projici præcepit, usquedum eos obhisse putaret, moxque castrum deserens, duosque milites comitis, quos ceperat secum ducens Minerbam pervenit. O proditio crudelissima ! Summo autem diluculo comes, ad præliatum castrum reversus, inveniensque ipsum vacuum funditus evertit ; ipsos autem quos in fossa posuerat Guiraldus, qui per triduum jejunaverant, sine læsione et combustione aliqua repertos extrahere fecit : o grande miraculum ! O res nova ! Inde comes progrediens, plurima castra, quæ erant dicti Guiraldi, ad solum usque destruxit, et post paucos dies rediit Carcassonam. Sæpedictus autem proditor Guiraldus cum milites comitis duxisset Minerbam, parvipendens promissionem quam fecerat, nec deferens juramento, non quidem eos occidit, sed quod est morte crudelius, dictis militibus oculos eruit, insuper auribus amputatis, et naso cum labio superiori, ipsos nudos ad comitem redire præcepit. Cum igitur expulisset eos nudos ipsa nocte, vento et gelu urgente, asperissima siquidem hiems erat, alter eorum (quod sine lacrymis audiri non debet) in quodam sterquilinio expiravit ; alter vero, sicut ab ipsius ore audivi, a quodam paupere adductus est Carcassonam. O scelus nequam ! O crudelitas inaudita ! Initia dolorum sunt hæc.

CAPUT XXVIII.

Venit denuo abbas vallium in partes Albienses, ut pene fractos cruce signatorum animos confirmaret.

Ipsa tempore venerabilis abbas vallium Sarnay Guido vir prudens et bonus, qui negotium Jesu Christi miro amplectebatur affectu, et post abbatem Cisterciensem præ omnibus promovebat, causa confortandi nostros, qui in multa depressione tunc

erant, a Francia venerat Carcassonam. Adeo siquidem ardentem sicut diximus Christi negotium diligebat, quod a principio negotii, prædicans per Franciam discurreret. Illi autem qui erant in civitate Carcassonæ, in tanta turbatione erant positi et timore, quod quasi penitus desperantes, de fuga tantummodo cogitabant. Circumclusi quidem erant ex omni parte, inlinitis et fortissimis inimicis, sed vir virtutis, in illo qui cum tentationibus dat proventum, metus et depressiones eorum, monitis quotidie salutaribus mitigabat.

CAPUT XXIX.

Redit Robertus Malus-Vicinus a curia Romana.

Supervenit etiam eodem tempore Robertus Malus-Vicinus, qui a comite fuerat missus Romam; miles Christi nobilissimus, vir miræ probitatis, perfectæ scientiæ, incomparabilis bonitatis, qui a multis annis Christi servitiis exposuerat se et sua, et præcipue negotium istud ardentissime et efficacissime promovebat. Ille est enim ille, per quem post Deum præ cæteris reviguit Christi militia, sicut in sequentibus ostendemus.

CAPUT XXX.

Acerba mors Cisterciensis archimandritæ, prope Carcassonam trucidati.

Eo tempore comes Fuxi, quemdam abbatem Cisterciensis ordinis de quadam domo inter Tolosam et Fuxum, quæ dicitur Elna pro negotiis suis miserat apud villam S. Ægidii ad legatos. Qui cum rediret, venit Carcassonam, duos monachos et unum conversum habens secum. Exeuntes a Carcassona abbas et socii ejus, cum per unum fere milliarium, ille immanissimus hostis Christi, ille ferocissimus Ecclesiæ persecutor, Guillelmus videlicet de Rupaforti, frater Carcassonensis episcopi, qui tunc erat, adversus eos subito insurrexit, armatus videlicet in inermes, crudelis in mites, sævus in innocentes. Qui, ob nullam aliam causam, nisi quia Cistercienses erant, abbati xxxvi, converso vero ejus xxiv plagas indigens, eos in loco illi hominum crudelissimus interfecit. Unum autem de duobus monachis, sexdecim vulneribus inflictis, seminecem dereliquit. Alter vero qui erat notus et aliquantulum familiaris illis, qui erant cum prædicto tyranno, vivus effugit. O bellum ignobile! o confusa victoria! Audiens comes noster qui erat apud Carcassonam quod acciderat, jussit tolli corpora occisorum, et apud Carcassonam honorifice sepeliri. O virum catholicum! o principem fidelem! Monachum vero qui derelictus fuerat semimortuus, fecit diligenter curari per medicos, et, sanatum ad propriam domum remisit. Comes autem Fuxi qui abbatem et socios ejus pro negotiis miserat, occisorem eorum in multa familiaritate et amicitia recepit; carnificem quippe tenuit secum. Insuper equitaturæ abbatis, quas traditor sæpeditus rapuerat, paulo post in societate comitis Fuxensis sunt inventæ. O hominem nequissimum, comitem Fuxi dico! o pessi-

mum traditorem! Nec silendum quod sæpe memoratus homicida, divina legitimi judicis Dei ultione percussus, sanguine occisorum contra ipsum ad Deum de terra clamante (*Gen. iv*), sortitus est summæ crudelitatis mercedem: qui enim viris religiosis multiplices plagas intulerat, non multo post vulnera recipiens infinita, in ipsa porta Tolosæ a Christi militibus digne pro meritis est occisus. O justum judicium! o æqua divinæ dispensationis mensura!

.....*Neque enim lex justior ulla,
Quam necis artifices, arte perire sua.*
(Ovid., lib. 1, Art. amat.)

CAPUT XXXI

Amittitur castrum, quod dicitur Castra.

Eodem tempore burgenses de Castris, ab amicitia et dominio comitis recesserunt, militemque unum ipsius, quem in castro illo custodiendo posuerat, ceperunt, pluresque servientes, nihil tamen mali eis facere ausi sunt, quia quidam de potentioribus de Castris tenebantur obsides Carcassonæ. Sub eodem fere die milites castri de Lunbers a Deo et comite nostro recedentes, servientes ipsius comitis qui erant in castro ceperunt, eosque apud castrum quod dicitur Castra miserunt, carceri et vinculis mancipandos. Burgenses autem de Castris, ipsos et dictum militem comitis nostri, et servientes quos ceperant, sicut supra diximus, in quadam turre posuerunt; sed illi nocte quadam, facto quasi fune de vestimentis suis, se per fenestram mittentes, Deo parante auxilium, evaserunt.

CAPUT XXXII.

Recedit comes Fuxi ab amicitia comitis Montisfortis.

Ea tempestate comes Fuxi qui, sicut superius diximus, in amicitiam juraverat, castrum de Prexano, quod ei tradiderat, facta proditione, cepit, et a comitis nostri familiaritate recedens, ipsum cepit acrius impugnare. Nam non multo post in festo S. Michaelis venit proditor nocte ad castrum quod dicitur Fanum-Jovis, erectisque ad murum scalis, intraverunt hostes et ascenderunt muros et per castrum discurrere cœperunt. Quod scientes nostri qui erant in castro paucissimi, ipsosque agredientes, cum confusione exire coegerunt et se in fossatum præcipitare, et aliquos ex eis occiderunt. Erat præterea prope Carcassonam quoddam nobile castrum, Mons-regalis nomine: castri ipsius dominus fuerat miles quidam qui vocabatur Aymericus, quo in tota terra illa post comites potentior sibi nobilior nullus erat. Hic tempore obsidionis Carcassonæ, timore nostrorum castrum Montis-regalis, vacuum dereliquit: sed postea venit ad comitem nostrum, et aliquanto tempore ei familiaris fuit, et post paucos dies a Deo et comite traditor pessimus recessit. Castrum Montis-regalis occupaturus comes noster commisit cuidam Francigenæ clerico custodiendum; sed ille, diabolica suggestionem corruptus, omnique deterior infidelis

Tim. v), non multo post facta crudelissima prodicione, dicto Aymerico memoratum castrum tradidit, et cum hostibus nostris aliquandiu mansit; sed divina æquissima iudicis ordinante censura, nobilis comes non post multo, in quodam castro quod expugnabat prope Montem-regalem, quod Brom dicitur, cum adversariis fidei cepit clericum sæpe-dictum, quem prius ab episcopo Carcassonensi degradatum, et per totam Carcassonensem civitatem ad caudam equi distractum suspendi fecit, dignam pro meritis recompensans talionem. Quid amplius moramur? Ita pari malignitatis affectu similiter omnes fere indigenæ recesserunt a comite nostro, quod amissis in brevissimo temporis spatio castellis amplius quam quadraginta, nihil ei remansit præter Carcassonam et Fanum-Jovis et Saxiacum et castrum de Limoso, de quo etiam desperabatur, et castrum Apamiarum et Savarduum, civitas etiam Albia, cum vicino castro quod dicitur Ambiletum. Nec reticendum quod plures de illis quos nobilis comes in castris custodiendis posuerat, vel occiderunt proditores terræ, vel membris detruncaverunt. Quid faceret comes Christi? Quis in tanta adversitate non deficeret, in tanto discrimine non desperaret? Sed vir nobilis totum se in Deum projiciens qui in prosperis erigi non novit, deprimi non potuit in adversis. Facta sunt autem omnia circa festum Dominicæ Nativitatis.

CAPUT XXXIII.

Comes Raimundus Romam proficiscitur.

Cum hæc agerentur, comes Tolosanus ad regem Franciæ accessit, si quo modo posset obtinere a rege, ut nova pædagia quæ de mandato legatorum abjuraverat, per auxilium et confirmationem regis posset tenere: ipse enim comes supra modum adauxerat pædagia in terra sua, ob quam causam multoties fuerat excommunicatus: sed cum nihil apud regem proficere posset super detentionem dictorum pædagiorum, recessit a rege Franciæ et accessit ad dominum papam, tentans si quomodo posset restitui terræ suæ, quam legati domini papæ pro securitate occupaverant, sicut supra expressum est, et summi pontificis gratiam adipisci: omnem quippe humilitatem et subjectionem prætendebat vir dolosissimus, et omnia quæcunque dominus papa præciperet, promittebat se sollicitè adimplere. Quem dominus papa tot vitiiis laceravit, contumeliis tot confudit, quod quasi in desperatione positus, quid ageret ignorabat. Ipsum siquidem dicebat incredulum, crucis persecutorem, fidei inimicum, et vere sic erat. Verumtamen cogitans dominus papa ne in desperationem versus, Ecclesiam quæ in Narbonensi provincia pupilla erat, impugnaret acrius et manifestius dictus comes indixit ei purificationem super duobus quibus maxime impetebatur criminibus, super morte videlicet legati fratris Petri de Castronovo et super crimine hæreseos, super quas purgationes, misit dominus papa litteras suas episcopo Regensi in provincia et ma-

A gistro Theodisio, mandans quod si comes Tolosanus posset se sufficienter purgare super duobus criminibus supradictis, reciperet ejus purificationem. Interea magister Milo, qui, sicut supra dictum est, in terra provinciæ, legatione pro pacis et fidei negotio fungebatur, convocavit apud Avenionensem provinciam concilium prælatorum, in quo concilio excommunicati fuerunt et expositi cives Tolosani, pro eo quod ea quæ legato et cruce signatis promiserant de expulsionem hæreticorum, contempserant adimplere. Comes etiam Tolosanus in prædicto concilio excommunicatus fuit, sub conditione tamen si, abjurata pædagia, denuo accipere attentaret.

CAPUT XXXIV.

Comes Raimundus spe quam in Galliæ rege repositam habebat excidit.

Rediens comes Tolosæ a Romana curia, venit ad Othonem qui dicebatur imperator, ut ejus gratiam acquireret, et ejus contra comitem Montis-fortis auxilium imploraret. Inde venit ad regem Franciæ, ut eum verbis fictis corrumpens posset ejus ad se animum inclinare. Rex autem, utpote vir discretus et providus, despexit eum quia contemptibilis erat valde. Audiens autem comes Montis-fortis, quod comes Tolosæ pergeret in Franciam, mandavit præcipuis hominibus suis de Francia, ut terram suam et omnia quæ habebat ejus exponerent voluntati; adhuc enim non erant hostes manifesti ad invicem. Comes etiam Tolosanus præstito juramento promiserat quod filiam comitis Montis-fortis haberet filius suus in uxorem: quod postea, spreto juramento, fallax et inconstans facere recusavit. Videns comes Tolosæ quod nihil apud regem proficeret, cum confusione ad propria remeavit: jam ad id quod dimisimus redeamus. Igitur nobilis comes Montis-fortis hostibus suis undique circumseptus, hieme illa in semetipso sese continuit, illud modicum terræ quod ei remanserat custodiens, suos etiam infestans sæpius inimicos: nec silendum quod licet haberet infinitos hostes et paucissimos adjutores, nunquam tamen ipsum ausi sunt aggredi bello campali. Circa initium vero Quadragesimæ nuntiatur comiti uxorem suam comitissam (ipsam siquidem vocaverat a Francia) cum pluribus militibus advenire: quo audito, comes ivit ei obviam, usque ad quoddam castrum in territorio Agathensi, quod dicitur Pesenacum, ubi ipsam inveniens, Carcassonam cum diligentia remeavit. Cum autem veniret ad quoddam castrum quod dicitur Canis-suspensus, dictum est ei quod homines ejusdem castri, quod dicitur Monslauri prope monasterium de Crassa, facta prodicione, servientes ipsius qui erant in turre castri impugnare copisissent. Statim comes et milites, dimittens comitissam in quodam castro, illuc pergunt, et ita, sicut audierant, inveniens, multos de proditoribus illis ceperunt, et patibulis suspenderunt; plures enim visis ex nostris fugerant. Post hæc venit comes et qui cum eo

erant Carcassonam, inde tendentes ad villam A quæ dicitur Alzona ipsam vacuum invenerunt : unde procedentes venerunt ad quoddam castrum quod dicitur Brom ; quod contra se munitum invenerunt, obsederunt, et infra triduum ceperunt sine machinis per insulm, hominibus autem castri illius plusquam centum oculos eruerunt, nasos amputaverunt, dimittentes uni eorum unum oculum ut in sugillationem inimicorum nostrorum omnes alios duceret Cabaretum. Hoc autem fieri fecit comes, non quia placeret ei talis detruncatio membrorum hominibus illata, sed quia adversarii sui hoc inceperant; et quoscunque de nostris invenire poterant, membrorum detruncatione, carnifices crudelissimi trucidabant : justum enim erat ut, in favoream incidentes quam foderant (Psal. vii), biberent aliquando calicem quem aliis sæpissime propinarent. Nunquam enim delectabatur nobilis comes aliqua crudelitate, vel cruciatibus alicujus, omnium siquidem mitissimus erat : Illud poeticum ei manifestissime congruebat :

*Hic piger ad pœnas princeps, ad præmia velox :
Quique dolet, quoties cogitur esse ferox.*
(Ovid., De Ponto lib. 1, ep. 2.)

Ex tunc Dominus qui videbatur aliquantulum obdormisse, suorum resurgens in adiutorium famulorum, manifestius facere nobiscum manifestavit : in brevi siquidem spatio totum acquisivimus territorium Minerbense, præter ipsam Minerbam et quoddam castrum quod Ventilon dicebatur. Contigit die quodam, prope Cabaretum, miraculum quod non credimus prætermittendum. Peregrini nostri a Francia venerant ; ad præceptum comitis extirpabant vineas Cabareti : unus autem ex adversariis jactu balistæ sagittam in quemdam de nostris dirigens, percussit eum valide in pectore, in loco in quo crucis signum affixum erat, putantibus autem omnibus quod mortuus esset ; erat enim penitus inermis, ita illæsus inventus est quod vix sagitta nec etiam vestimentorum ejus aliquantulum potuerit penetrare, sed resilivit ac si lapidem durissimum percussisset. O mira Dei potentia ! o virtus immensa !

CAPUT XXXV.

Obsidio Alarici.

Circa Pascha vero venit comes et sui ad obsidendum quoddam castrum inter Carcassonam et Narbonam, quod Alaricum dicebatur : castrum illud in montanis positum erat, et undique rapibus circumseptum. Cum difficultate igitur maxima et dura aeris temperie obsidentes nostri castrum illud, infra undecim dies illi qui intus erant de nocte fugientibus ceperunt : plurimi de illis de castro interfecti sunt, qui manus nostrorum effugere non potuerunt. Inde redeantes nostri Carcassonam, non multo post ierunt ad castrum Apamiarum. Siquidem convenerunt prope castrum illud rex Arragonensis, comes Tolosæ et comes Fuxi, ut facerent pacem inter

comitem nostrum et comitem Fuxensem : quod cum facere non potuissent, rex Arragonensis et comes Tolosæ ierunt Tolosam. Comes autem Montisfortis dirigens aciem versus Fuxum, ibi ostendit mirabilem probitatem, veniens siquidem prope castrum, omnes adversarios qui pro foribus stabant cum unico milite impetivit, et, quod mirum est, omnes intromisit, qui etiam post ipsos intrasset, nisi pontem castri ante faciem ejus clausissent. Sed cum rediret de castro comes, militem qui eum secutus fuerat illi de castro qui undique super muros erant, lapidibus obruerunt, angusta siquidem erat via et muris undique circumclusa, destructisque terris, vineis et arboribus prope Fuxum, comes noster rediit Carcassonam.

CAPUT XXXVI.

Heretici Arragonum regem sibi præfici cupiunt, quod ipse renuit.

Tempore illo, Petrus Rogerii dominus Cabareti, et Raimundus Thermanum, et Aimericus dominus Montis-regalis et alii milites qui Ecclesiæ et comiti resistebant, mandaverunt regi Arragonensi, qui erat in partibus illis, ut veniret ad eos, et constituentes illum dominum suum, traderent ei totam terram. Quod cum comes noster audisset, habuit cum militibus suis consilium, quid agere deberet. Tunc diversis diversa dicentibus, comes et sui, in hoc conveniunt ut munitionem quamdam, quæ erat juxta Montem-regalem, obsiderent, siquidem apud Montem-regalem, congregati erant milites supradicti, regis adventum ibi expectantes ; hoc autem ideo volebat facere comes, ut cognoscerent adversarii sui quod a facie eorum non timebat. Paucissimos autem tunc milites habebat comes noster. Quid plura ? Pergunt nostri ad obsidendam munitionem supradictam, quæ dicitur Bellagarda. In crastino venit rex Arragonensis prope Montem-regalem : milites autem qui eum vocaverant, et multos jam dies fecerant in victualibus copiosissime præparandis, exierunt a Monte-regali, et venerunt ad regem, rogantes ut intraret Montem-regalem et facerent ei hospitium, sicut mandaverant : hoc autem facere volebant ut possent expellere de terra illa comitem Montis-fortis. Rex autem statim ut sic accesserunt ad eum, voluit ut traderent ei munitionem castri Cabareti. Insuper dixit quod hac conditione eos reciperet in homines, si quotiescunque vellet suas ei traderent munitiones. Consilio igitur inter se habito, prædicti milites rogaverunt iterum regem ut intraret Montem-regalem, et ipsi facerent ei sicut promiserant, quia rex nullo modo voluit intrare, nisi prius facerent ei quod volebat : quod cum facere noluissent, unusquisque ipsorum cum confusione a loco colloqui recessit. Rex vero misit ad comitem Montis-fortis et mandavit ei, dum esset comes in obsidione præfatæ munitionis, ut daret treugas comiti Fuxi usque in Pascha : quod factum est ; captæ sunt ab hostibus et dirutæ.

CAPUT XXXVII.

Obsidio Minerbæ.

Anno ab Incarnatione Domini 1210, circa festum B. Joannis Baptistæ, cives Narbonenses mandaverunt comiti nostro ut obsideret Minerbam, et ipsi pro posse suo eum adjuvarent. Hoc autem faciebant, quia illi de Minerba eos nimis infestabant, magisque eos ad hoc movebat amor utilitatis propriæ quam zelus religionis Christianæ. Comes autem mandavit Aimerico domino Narbonæ et civibus omnibus, quod si vellent cum juvare melius quam antea fecerant, et cum ipso usque ad captionem perseverare, obsideret Minerbam : quod cum illi promisissent, statim ad obsidendam Minerbam comes enim suis militibus properavit. Quo cum pervenissent, comes Montis fortis tentoria ab oriente ; quidam miles comitis qui dicebatur Guido de Lucio, cum Vasconibus qui aderant, illic tentoria ab occidente ; ab aquilone Aimericus de Narbona cum civibus suis ; a meridie quidam alii peregrini : in toto enim exercitu non erat aliquis præpotens, nisi comes et Aimericus de Narbona. Castrum autem illud incredibilem erat fortitudinis, profundissimis quippe et nativis vallibus cingebatur ; itaque si necessitas ingrueret, non poterat exercitus exercitui sine maximo discrimine subvenire. Post hæc a parte Vasconum erecta est quædam machina, quæ dicitur maugonellus, in qua die ac nocte instantissime laborabant. A meridie similiter et aquilone erectæ fuerunt duæ machinæ, una hinc, alia inde. A parte vero comitis, id est ab oriente, erat magna et optima petraria, quæ unaquaque die constabat in conducendis trahentibus ad machinam xxi librarum.

Postquam autem nostri aliquantulum temporis in expugnatione castri laboraverant memorati, quadam nocte Dominica exeuntes illi de castro, venerunt ad locum ubi erat petraria, cophinosque plenos stupa, lignis siccis minutis et adipe unctis instrumentis, dorso petrarie applicuerunt, mox igne supposito flamma altius se infundit. Erat quippe tempus æstivum et calidissimum, circa festum, ut dictum est, S. Joannis. Contigit autem, volente Deo, quod unus de illis qui trahebant ad petrariam, recessit in illa hora ad exquisita naturæ : qui, viso igne, vehementius exclamavit ; mox unus ex illis qui ignem apposuerant, lanceam projiciens, illum graviter vulneravit : sit strepitus in exercitu, currunt multi, ipsamque petrariam tam miraculose et subito mox defendunt, quod nisi per duos ictus jacere non cessavit. Post aliquot vero dies, cum dictæ machinæ, castrum ex magna parte debilitassent, deficientibus etiam victualibus, defecit illis qui intus erant, animus resistendi. Quid plura ? Postulant pacem adversarii. Exit foras dominus castri, nomine Guillelmus de Minerba, cum comite locuturus ; dum autem loquerentur, abbas Cisterciensis, et magister Theodisius, de quo supra mentionem fecimus, subito ex insperato supervenerunt.

A Comes vero noster, utpote vir discretus et cum consilio cuncta agens, dixit quod de deditione et receptione castri nihil faceret, nisi quod abbas Cisterciensis totius negotii Christi magister, decerneret faciendum : quo audito, abbas valde doluit utpote inimicos Christi mori desiderans, et tamen ad mortem judicare non audens, cum esset monachus et sacerdos. Cogitans ergo quomodo comitem vel dictum Guillelmum, qui etiam super redditione castri se abbatis arbitrio offerebat, posset a compromissione, quam inter se fecerant revocare : jussit ut uterque, comes videlicet et Guillelmus, modum redditionis castri in scriptum redigerent : hoc autem faciebat, ut dum scriptum unius alteri non placeret, a compromissione quam fecerant resiliiret. Scriptum Guillelmi, dum esset coram comite recitatum, non acquievit comes, sed dixit domino castri ut intraret castrum suum, et se defenderet sicut posset : quod ille noluit, sed subiecit se per omnia comitis voluntati ; nihilominus tamen comes voluit, ut totum fieret, prout abbas Cisterciensis disponderet faciendum. Ordinavit igitur abbas ut dominus castri et omnes qui in castro erant, credentes etiam hæreticorum, si vellent reconciliari et stare mandato Ecclesiæ, vivi evaderent, castro comiti remanente ; perfecti etiam hæretici, quorum ibi erat plurima multitudo, nihilominus evaderent, si ad fidem Catholicam converti vellent. Quod audiens vir nobilis et totus in fide Catholicus Robertus Malus-Vicinus qui aderat, quia scilicet liberarentur hæretici, propter quos perdendos adveniant peregrini, timens quod ne forte timore ducti, cum jam capti essent, quidquid nostri vellent promitterent adimplere, resistens abbati in faciem dicit, quod hoc nostri nullomodo sustinerent. Cui abbas respondit : « Ne timeas, quia credo quod paucissimi convertentur. » His diebus præcedente cruce, et vexillo comitis subsequente, villam intrant nostri, et cantantes *Te Deum laudamus*, ecclesiam adeunt, quam reconciliatam, crucem Dominicam in summitate turris ponunt, vexillum comitis alia in parte locantes. Christus quippe villam ceperat, et dignum erat ut vexillum ejus præcederet, et in eminentiori loco positum, Christianæ D victoriæ testimonium perhiberet ; verumtamen comes tunc non intravit.

His gestis, venerabilis abbas vallium Sarnay, qui erat cum comite in obsidione, negotiumque Christi unico amplectebatur affectu, audiens hæreticorum multitudinem congregatam in quadam domo, accessit ad eos perferens illis verba pacis et salutis monita, ipsos in melius convertere cupiebat : qui verba ejus interruptentes, omnes una voce dixerunt : « Quare verbis prædicatis, fidem vestram nolumus ; Romanam Ecclesiam abdicamus ; in vanum laboratis ; a secta quam tenemus nec mors nec vita poterit nos revocare (Rom. viii) : » quo audito, mox abbas venerabilis exivit a domo illa, et ad mulieres, quæ in alia mansione erant congre-

gaſe, verbum prædicationis oblaturus accessit : sed si hæreticos duros et obstinaces invenerat, obstinaciores invenit hæreticas, et penitus duriores. Mox comes noster intravit castrum, et veniens in domum ubi erant hæretici omnes congregati in unum (Act. iv), vir catholicus et volens omnes salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, cœpit monere ut ad fidem Christi converterentur : sed cum nihil penitus proficeret, fecit eos extrahi de castro, erant autem perfecti hæretici centum quadraginta vel amplius. Præparato igitur igne copioso, omnes in ipso projiciuntur; nec tamen opus fuit quod nostri eos projicerent, quia obstinati in sua nequitia, omnes se in ignem ultro præcipitabant. Tres tamen mulieres evaserunt, quas nobilis domina mater Buchardi de Marliaco ab igne eripuit, et sanctæ Ecclesiæ reconciliari fecit. Combustis igitur hæreticis, cæteri omnes qui erant, abjurata hæresi, sanctæ sunt Ecclesiæ reconciliati. Nobilis etiam comes dedit Guillelmo, qui fuerat dominus Minerbæ, alios redditus prope Biterri; sed ille non multo post, spreta fidelitate, quam Deo et comiti promiserat, recedens a Deo et comite, se inimicis fidei sociavit.

Non credimus etiam prætermittendum duo miracula quæ in obsidione castri Minerbæ contigerunt, siquidem quando exercitus pervenit ad obsidendum castrum, aqua quædam defluebat prope castrum, et erat modicissima : sed divina miseratione in adventu nostrorum ita subito excrevit aqua illa, quod sufficit abundantissime toto tempore obsidionis hominibus exercitus et equis. Duravit vero ipsa obsidio ferme per septem hebdomadas : recedente vero exercitu, sæpedita aqua retraxit se et facta est modicissima sicut prius. O Dei magnalia ! o bonitas Redemptoris ! Item aliud miraculum. Cum recederet comes a castro Minerbæ, pedites exercitus mansiunculis quas fecerant peregrini de ramis et frondibus ignem miserunt; cellule autem quæ erant sicciſſimæ ita statim accensæ sunt et tanta in altum per totam vallem flamma erupit, ac si aliqua civitas maxima combureretur : erat autem quædam cellula de frondibus similiter, in qua sacerdos quidam tempore obsidionis celebraverat, aliis mansiunculis circumclusa, quæ ita miraculose ab igne est illæsa servata, ut nec etiam aliquid in ea adustionis indicium appareret, sicut a venerabilibus personis quæ præſentes erant audiui. Statim currentes nostri ad mirabilem visionem, invenerunt quod cellule quæ combustæ sunt, illi cellule quæ incombusta mansit undique a dimidii pedis spatio jungebantur. O virtus immensa !

CAPUT XXXVIII.

Cruces in speciem fulgetræ in muris templi Virginis Deiparæ Tolosæ apparent conspicuæ.

Miraculum aliud quod contigit apud Tolosam, dum esset comes noster in obsidione Minerbæ, hic duximus inserendum. In civitate illa, prope palatium comitis Tolosæ, est quædam ecclesia fundata

A in honorem B. Mariæ Virginis; parietes autem illius ecclesiæ de novo erant forinsecus dealbati. Quodam autem die ad vesperum cœperunt videri infinitæ cruces in parietibus ipsius ecclesiæ circumquaque, quæ videbantur quasi argenteæ ipsis parietibus albiore; erant enim cruces semper in motu, apparentesque subito statim non videbantur; siquidem multi eas videbant, sed aliis se ostendere non volebant; ante enim quam posset digitum levare quis, disparuerat crux cui volebat ostendere: nam in modum coruscationis apparebant nunc majores, nunc mediæ, nunc minores. Duravit visio ista fere per quindecim dies singulis diebus ad vesperam, itaque fere omnis populus civitatis Tolosæ hæc viderunt. Ut vero fides dictis adhibeatur, sciatis lector quod Fulco Tolosanus, Raimundus Biterrensis episcopi et abbas Cisterciensis apostolicæ sedis legatus et magister Theodisius qui in Tolosa tunc erant, viderunt, et mihi per ordinem narraverunt. Accidit autem, Deo disponente, quod capellanus prædictæ ecclesiæ, cruces videre non potuit prænotatas: quadam igitur nocte intrans ipsam ecclesiam, dedit se in orationem, rogans Dominum ut sibi dignaretur ostendere quod viderant fere omnes: subito autem vidit innumerabiles cruces, non in parietibus, sed in aere circumfuso, inter quas una cæteris major et eminentior cunctis erat: mox egrediente majore de ecclesia, omnes egressæ sunt post illam, cœperuntque recto cursu tendere versus portam civitatis; sacerdos autem vehementissimo stupefactus, cruces illas sequebatur; et dum esset in egressu civitatis, visum est sacerdoti quod quidam tendens in civitatem reverendus et decorus aspectu, evaginatam tenens gladium, crucibus illis præſentibus ei auxilium, quemdam magnum hominem egredientem de civitate in ipso ingressu interfecit: sæpeditus itaque sacerdos factus quasi exanimis præ timore cucurrit ad dominum Uticensensem episcopum, providensque ad pedes ejus, istud sibi per ordinem enarravit.

CAPUT XXXIX.

Comes Raimundus per legatum sedis apostolicæ a communione fideiū segregatur.

D Circa idem tempus comes Tolosanus qui, sicut supradictum est, accesserat ad dominum papam, redierat a curia Romana. Dominus autem papa, sicut superius tetigimus, mandabat episcopo Regiensis et M. Theodisio, ut præfato comiti indiceret purgationem super duobus maxime criminibus, super mortem videlicet F. P. de Castronovo apostolicæ sedis legati et super crimine hærescos. Magister vero Theodisius intravit Tolosam dum essent nostri in obsidione Minerbæ, sicut continetur in prædicto miraculo, ut super indicenda purgatione dicto comiti, consuleret abbatem Cistercii, qui erat in partibus Tolosanis, et ut de mandato summi pontificis, secundum formam Ecclesiæ cives absolveret Tolosanos, recepto scilicet juramento quod starent mandato Ecclesiæ; sed episcopus Tolosanus jam

absolverat eos juxta formam prædictam, acceptis insuper pro obsidibus et securitate decem civibus de melioribus civitatis. Cum intrasset prædictus M. Theodisius Tolosam, habuit secretum colloquium cum abbate Cisterciensi, super admittenda purgatione comitis Tolosani. M. vero Theodisius utpote circumspectus et providus, de negotio Dei valde sollicitus, ad hæc omnimodis aspirabat ut posset de jure repellere ab indicenda ei purgatione comitem memoratum: videbat enim quod si admitteret eum ad purgationem, et ipse per aliquas falsitates et dolos posset se purgare, destrueretur Ecclesia in partibus illis, periret fides et devotio Christiana.

Dum igitur super his omnibus sollicitus esset et secum tentaret, aperuit Dominus viam, modum insinuans quo posset negare purgationem comiti sæpedito; habuit recursum ad litteras domini papæ, in quibus summus pontifex inter alia dicebat: « Volumus ut comes Tolosanus impleat mandata nostra multa: » quippe mandata facta fuerant comiti Tolosano, utpote de expulsionem hæreticorum de terra sua, de dimittendis novis pædagiis et plura alia, quæ omnia adimplere contempsit. Igitur M. Theodisius cum socio suo episcopo scilicet Regiensi, ne viderentur gravare vel injuriari comiti Tolosano, præfixerunt ipsi comiti diem admittendæ purgationis ipsius apud villam S. Ægidii. Igitur, convocatis in villa S. Ægidii ab episcopo Regiensi, M. Theodisio archiepiscopis et episcopis et aliis pluribus Ecclesiarum prælatis, comes etiam adfuit Tolosanus, conaturus si posset quoquomodo purgare se de morte legati et crimine hæreseos. M. vero Theodisius de consilio prælatorum dixit comiti, quod non admitteretur purgatio ipsius, eo quod juxta mandatum summi pontificis, eorum quæ sibi mandata fuerant, et quæ se impleturum multoties juraverat nihil impleret. Dicebat siquidem magister, quod verisimile erat, imo manifestissimum, quod comes quædam juramenta non tenuerat, de mandatis levioribus adimplendis super purgatione sua de tam enormibus criminibus, utpote morte legati ac crimine hæreseos facillime imo libentissime per se et suos complices pejeraret, ideoque ipsum comitem nullo modo admittendum esse dicebat ad purgationem super tantis criminibus, nisi prius mandata implevisset levia. Quod audiens comes Tolosanus, ex innata sibi nequitia cœpit flere. Magister vero sciens, quod lacrymæ non erant lacrymæ devotionis et pœnitentiæ, sed nequitie et doloris, dixit comiti: *In diluvio aquarum multarum, ad eum non approximabunt* (Psal. xxxi). Statim communi consilio et assensu prælatorum, propter multas et multum rationabiles causas, iterum excommunicatus fuit in eo loco comes nequissimus Tolosanus, et omnes fautores et adjuutores ejusdem: nec silendum quod antequam omnia ista fierent in præterita hieme decesserat apud Montempessulanum M. Milo apostolicæ sedis legatus. Jam autem na-

A rationis nostræ seriem revertamur. Capto igitur castro Minerbæ circa festum B. Mariæ Magdalene venit ad comitem nostrum quidam miles dominus cujusdam castri qui vocabatur Ventilo, et se et suum castrum reddidit comiti. Comes autem, quia per castrum illud multa mala evenerant Christianis, ad ipsum iter dirigens, turrin ipsius funditus evertit. Audiens dominus Montis-regalis Aymericus et homines ipsius castri, quod capta esset Minerba, timeantes sibi, miserunt ad comitem rogantes de pace in hunc modum: Promisit idem Aymericus quod traderet comiti castrum Montis-regalis, dummodo comes daret ei aliam terram competentem planam et immunitam. Quod comes annuens, sicut postulaverat fecit ei; sed ipse postmodum utpote pessimus traditor, fracto sælere, recedens a dicto comite, crucis hostibus se conjunxit.

CAPUT XL:

Obsidio Thermarum.

Ipsa tempore supervenit a Francia nobilis quidam Guillelmus nomine Decaicus, cruce signatus et quidam alii peregrini nuntiantes etiam comiti ingentem Britonum multitudinem advenire. Habito igitur comes cum suis consilio, confidens de Dei adjutorio, direxit aciem ad obsidendum castrum Thermarum. Dum autem iret comes ad castrum illud, milites qui erant Carcassonæ, exstruxerunt machinas quæ erant in civitate et portari fecerunt eas extra civitatem ut deferrentur post comitem qui properabat ad obsidendum Therma. Quod audientes hostes nostri qui erant Cabareti, scilicet quod machinæ nostræ expositæ erant extra Carcassonam, venerunt media nocte cum magna et armata multitudine, si forte possent eas securibus debilitare: qui cum venissent, exierunt nostri de civitate, qui paucissimi erant, ipsæque aggredientes et viriliter effugantes, fugientes circumquaque longius sunt secuti. Nec siquidem conquievit furor adversariorum: sed adhuc imminente diluculo redierunt, si forte possent dictas machinas in aliquo debilitare: quod nostri percipientes exierunt ad eos et longius et viriliter quam antea fecerunt effugare. Dominum etiam Cabareti Petrum Rogerii bis vel ter cepissent; sed ipse cum nostris cœpit clamare: Mons-fortis, Mons-fortis, præ timore ac si noster esset; sicque evadens et fugiens per montana nonnisi post duos dies rediit Cabaretum. Britones autem, de quibus supra fecimus mentionem, tendentes ad comitem, venerunt ad castellum, nomine Arrii, quod adhuc erat comitis Tolosæ in territorio Tolosano; sed burgenses castelli novi Arrii noluerunt eos admittere intra castrum, sed in agris et hortis manere fecerunt nocte illâ; comes siquidem Tolosæ negotium Christi, quantum poterat, latenter impediebat. Venientes Britones Carcassonam, machinas, quas supra diximus, post comitem qui tendebat ad obsidionem Thermarum, portaverunt.

Erat autem castrum Thermarum in territorio

Narbonensi distans quinque leucis a Carcassona, A castrum illud miræ et incredibilis erat fortitudinis, et quantum ad humanam æstimationem penitus inexpugnabile videbatur : in altissimi siquidem montis supercilio situm erat, super rupem maximam vivam propriam fundissimis et inaccessibilibus abyssis in circuitu cingebatur, a quibus abyssis aqua fluebat, castrum circuiens prænotatum. Item valles illas, tam magnæ, et, ut ita dicam, indescensibiles cingebant rupes, quod si quis vellet ad castrum accedere, oporteret eum præcipitare in abyssum, itemque, ut ita dixerim, reperire versus cælum. Erat præterea prope castrum ad jactum lapidis rupis quædam, in cujus summitate erat turrita munio modica, sed fortissima, quæ vulgo Tume-tum dicebatur. Ita ergo situm castrum Thermarum ex una solummodo parte adiri poterat, quia ex illa parte humiliores et inaccessibiles minus erant rupes. Castri siquidem hujus dominus erat miles quidam, nomine Raimundus, senex versus in reprobum sensum, et manifestus hæreticus, qui, ut summam ejus malitiam exprimamus, nec Deum timebat, nec homines verebatur : de fortitudine siquidem munitæ munitionis suæ adeo præsumebat, quod modo impugnabat regem Arragonum, modo comitem Tolosanum, modo dominum suum videlicet comitem Biterrensem. Audiens tyrannus iste quod comes noster proponeret castrum Thermarum obsidere, milites quoscunque potuit adunavit, victualibusque copiosissimis et cæteris ad defendendum necessariis, castrum muniens sæpeditum paravit se ad resistendum. Veniens comes noster ad castrum, obsedit illud, cum paucis partem ejus modicam obsidendo occupavit. Illi autem qui intus erant multi et muniti a facie exercitus nostri qui erat modicus non timentes, ad hauriendam aquam ad omnia sibi necessaria videntibus nostris et resistere non valentibus, exhibant libere et intrabant. Dum hæc et similia agerentur, veniebant de die in diem pauci et guttatim ad exercitum Francigenæ peregrini : adversarii autem nostri statim ut videbant hos peregrinos advenire, ascendentes muros in suggillationem nostrorum, quia scilicet illi qui veniebant erant paucissimi et inermes, irrisione conclamabant : « Fugite a facie exercitus, fugite a facie exercitus. » Non multo post, cœperunt venire cum turbis et multitudine de Francia et Alemannia peregrini. Nostri vero adversarii hæc videntes, versique in timorem, a derisione prædicta cessaverunt, minusque præsumentes facti sunt et audaces. Interea illi de Cabareto, præcipui et crudelissimi Christianæ religionis tunc temporis inimici, venientes prope Thermas, nocte et die stratas publicas circuibant, et quoscunque de nostris invenire poterant, vel morte turpissima condemnabant, vel in contemptum Dei et nostrum, oculis, nasis, cæteris membris crudelissime detruncatis ad exercitum remittebant.

CAPUT XLI.

Carnotensis et Bellovacus præsules, cum comitibus Drocensi et Pontivo in Catholicorum castra perveniunt.

Rebus sic se habentibus, supervenerunt de Francia viri nobiles et potentes, Carnotensis videlicet episcopus, Belvacensis episcopus Philippus, comes Robertus de Drocis comes etiam Pontivi habentes secum peregrinorum multitudinem copiosam : de quorum adventu comes totusque exercitus lætæ hundi effecti sunt et gaudentes ; sperabatur siquidem quod potentes et potenter operarentur in manu potenti et brachio excelso (*Psal. cxxxv*), Christianæ fidei contererent inimicos ; sed qui deponebat potentes, humilibus dat gratiam (*Luc. i*), per potentes illos magnum quid vel honorificum noluit operari, secreto suo judicio quo ipse novit : verumtamen quantum ex humana perpenditur ratione, hoc ideo fecisse creditur justus iudex, quia scilicet, vel illi non fuerunt digni, per quos magna et laudabilia operaretur magnus et laudabilis Deus (*Psal. xcvi*), vel quia si quando per magnos vel magnifice fieret, totum ascriberetur humanæ potentiae non divinæ. Ordinavit igitur melius cælestis dispositor ut victoriam istam pauperibus reservaret, per eosque gloriose triumphans, nomini suo daret gloriam gloriosus. Interea comes noster erigi fecerat machinas quæ petraræ nuncupabantur, quibus ad primum castri murum jacentibus, nostri in expugnatione quotidie laborabant. Erat in exercitu, vir venerabilis, Guillelmus, videlicet archidiaconus Parisiensis, qui zelo fidei Christianæ succensus, totum se pro Christi servitio laboriosis sollicitudinibus exponebat : prædicabat quotidie, instituebat collectas in sumptus machinarum, cæteraque hujus necessariae sedulitatis officia providus exercebat. Ibat sæpissime ad nemus, ducens secum multitudinem peregrinorum, et ligna ad usus petrararum deferri copiosissime faciebat. Quadam etiam die, cum nostri vellent quamdam machinam erigere prope castrum, vallisque profunda eos impediret, vir magnæ constantiæ, vir servoris incomparabilis, adversus hujusmodi impedimentum, in spiritu consilii et fortitudinis (*Isa. xi*) per necessarium excogitabat remedium. Peregrinos siquidem ducens ad nemus, jussit afferri lignorum abundantiam copiosam, vallemque illam lignis, terra, lapidibus impleri fecit : quo facto, nostri dictam machinam in loci illius planitie locaverunt. Et quia non possemus omnes providas et sollicitas strenuitates dicti archidiaconi, laboresque quos in dicta obsidione sustinuit ad plenum exprimere, breviter hoc asserimus, quod huic præ cæteris, imo soli post Deum, ascribenda est pervigil, et diligentissima hujus obsidionis cura, victoria captionis. Erat siquidem sanctitate præclarus, consilio providus, animo virtuosus : cui in hujus negotii exercitio tantam gratiam divina virtus contulerat, ut in omnibus quæ ad obsidionem neces-

saria videbantur, peritissimus haberetur. Docebat quippe fabros, carpentarios instruebat, omnemque artificem in edocendis his quæ ad obsidionis spectabant negotium superabat, impleri faciebat valles, sicut jam dictum est, itemque cum necesse esset, altos colles profundis vallibus adæquari.

Adaptatis igitur prope castrum machinis ad murum castri per dies singulos jacentibus, cum primum murum castri viderent nostri ex continuo jactu lapidum debilitatum, armaverunt se ut primum burgum caperent per insultum : quod videntes adversarii, appropinquantibus nostris ad murum, in burgo illo ignem miserunt, et se in burgum superius receperunt ; sed cum nostri primum burgum intrassent, exeuntes ad eos adversarii, ipsos a burgo illo effugando, citius expulerunt. Dum res ita se haberet, videntes nostri quod turris quæ erat prope castrum, de qua supra mentionem fecimus, quæ vocatur Tumetum, militibus munita, captionem castri plurimum impediret, cogitaverunt quomodo caperent turrem illam. Ad pedem igitur turris illius, quæ in summitate rupis cujusdam, sicut superius diximus, erat sita, posuerunt excubias, ne illi de turre ad castra accederent, vel illi de castro eis qui in turre erant, si necessitas ingrueret, subvenirent. Post paucos etiam dies nostri inter castrum Thermarum et turrem prædictam in loco inaccessibili cum maxima difficultate et discrimine erexerunt machinam unam quæ dicitur mangonellus. Illi autem de castro mangonellum unam erigentes, super machinam nostram grandes jacebant lapides, sed illam dirimere nequiverunt. Mangonello igitur nostro ad sæpeditam turrem continuo jacente, videntes illi qui intus erant quod obsessi essent, et quia illi de castro in nullo eos poterant adjuvare, nocte quadam, diei timore ducti, fugæ præsidia quæsierunt, turrem vacuum dimittentes : quod cum servientes Carnotensis episcopi cognovissent, qui ad pedem turris excubias observabant, statim intraverunt, vexillumque dicti episcopi in turris superius memoratæ cacumine locaverunt. Dum hæc fierent, petraræ nostræ ex alia parte ad muros castri continuo jacebant, sed adversarii nostri utpote fortissimi et astuti, quando videbant quod machinæ nostræ murorum suorum aliquid debilitarent, statim prope murum illum interius de lignis et lapidibus, aliud repagulum construebant : sicque contingebat quod quoties nostri aliquid de muris intrabant, impediens repagulum quod adversarii fecerant, ulterius procedere non valebant : et quia non possumus omnes eventus hujus obsidionis exprimere, hoc breviter dicimus quod illi de castro nunquam aliquid de muris perdidit, quin, ut superius diximus, murum alium interius ædificarent.

Dum hæc agerentur, erexerunt nostri mangonellum unum sub quadam rupe, prope castrum murum, in loco inaccessibili. Cum autem jaceret mangonellus ille, hostes nostros non modicum damnicabat. Deputavit autem comes noster ad custodiam

illius mangonelli trecentos servientes et quinque milites : valde enim timebatur de mangonello illo, tum quia sciebant nostri quod hostes nostri omnem darent operam ut destruerent illum, eo quod valde eos infestaret ; tum quia illi qui erant in exercitu non possent subvenire illis qui custodiebant mangonellum, si necessitas immineret, propter inaccessibilitatem loci in quo erat mangonellus. Quodam igitur die exeuntes a castro adversarii nostri, cum senis usque ad octoginta, præparabant ad diruendum mangonellum. Sequebantur autem eos alii infiniti portantes ligna, ignem, etc., ad ignis incentivum necessaria : videntes autem trecenti servientes nostri qui custodiebant mangonellum adversarios venientes, timore ducti omnes fugerunt, ita quod non remanserunt ad mangonellum custodiendum, nisi quinque milites. Quid plura ? Appropinquantibus adversariis, fugerunt omnes milites nostri, præter unum qui vocabatur Guillelmus Scureto. Iste siquidem ut vidit eos venientes, cum maxima difficultate cœpit ascendere per desuper rupem contra eos ; illi autem unanimis irruerunt in eum ; ipse enim strenuissime se defendebat. Videntes autem hostes quod non poterant eum capere, cum lanceis projecerunt eum super mangonellum nostrum, et post eum ligna sicca et ignem ; vir autem probissimus statim surgens, statim ignem dispersit, ita quod mangonellus permansit illæsus : cœpit iterum miles noster ascendere versus hostes ; illi autem projecerunt eum, sicut antea fecerant, ignemque super ipsum. Quid plura ? Iterum surgit, hostesque appetit ; ipsi illum reprojiciunt super mangonellum usque quater. Videntes autem nostri, quod miles noster non posset evadere, eo quod nullus de nostris, posset ei subvenire, accesserunt ad murum castri, ex alia parte quasi impugnaturi : quod scientes adversarii, qui militem nostrum prædictum infestabant, retraxerunt se in castrum : miles autem noster, licet multum debilitatus vivus evasit, et per ejus incomparabilem probitatem mangonellus noster illæsus permansit. Interea nobilis comes Montis-fortis, paupertate tanta et tam urgentissima laborabat, quod sæpissime ipso etiam pane deficiente, quod comederet non habebat. Multoties quippe, sicut certissime didicimus, imminente hora refectionis, dictus comes se de industria absentabat, et præ confusione non audebat in suum redire tentorium, eo quod esset hora comedendi, et ipse nec etiam panem solum haberet. Venerabilis autem archidiaconus Guillelmus, confratrias instituens, collectas, sicut diximus faciebat, et quidquid extorquere poterat exactor egregius, pius raptor in machinas et cætera ab obsidionem pertinentia, sollicitus expendebat.

Dum res ita se haberet, adversariis nostris aqua defecit ; nostri siquidem jamdudum obstruxerant aditus, et ad hauriendam aquam exire non poterant : deficiente igitur aqua, defecit eis virtus et animus resistendi. Quid plura ? Loquuntur cum no-

stris, tractant de pace in hunc modum : Promittit Raimundus, dominus castri, quod nobili comiti traderet castrum illud, dummodo comes totam terram aliam ei dimitteret : insuper castrum Thermarum statim post Pascha ei reddere deberet. Dum autem de compositione huiusmodi tractaretur, Carnotensis et Belvacensis episcopi, comes etiam Robertus et comes Pontivi recedere ab exercitu proponebant. Supplicavit comes, rogaverunt universi ut adhuc in obsidione illa per tempus aliquantulum remanerent : sed cum illi nullomodo flecti potuissent, nobilis comitissa Montis-fortis eorum pedibus se provocavit affectuose supplicans, ne in tantæ necessitatis articulo, negotio Domini exhiberent humerum recedentem, comitique Jesu Christi, qui se pro universali Ecclesia morti quotidie exponebat, in tam arcto discrimine subvenirent. Episcopus autem Belvacensis, et comes Robertus, et comes Pontivi deprecati comitissæ noluerunt acquiescere ; sed dixerunt quod in crastino recederent, nec ullomodo expectarent, etiam unico die : Carnotensis autem episcopus promisit quod adhuc aliquantulo tempore cum comite remaneret.

CAPUT XLII.

Hæretici Thermense castrum dedere nolunt, sed Deus in eorum exitum ingentem eis aquæ copiam immittit.

Videns comes noster quod, recedentibus præfatis viris, remaneret quasi solus, tam evidenti necessitate compulsus, licet invitatus acquievit, ut modum compositionis reciperet quam adversarii offerebant. Quid ultra ? Loquuntur nostri iterum cum adversariis, firmatur compositio supradicta. Statim mandavit comes Raimundo domino castri, ut eziens redderet castrum suum : ille autem ipsa die exire noluit, sed firmiter promisit quod in crastino redderet castrum summo mane. Dilationem autem istam divina providentia voluit et providit, sicut in eventu rerum manifestissimis probatum est argumentis : noluit etenim justissimus iudex, Deus, illum qui tot et tanta mala intulerat Ecclesiæ sanctæ ejus, et adhuc, si posset, ampliora facturum, post tanta crudelitatis exercitia immunem abire, recedere impunitum : ut enim de cæteris malitiis taceamus, jam triginta anni transierunt et amplius, sicut a personis fide dignis audivimus, ex quo in ecclesia castri Thermarum divina sacramenta non fuerant celebrata. Nocte igitur insecuta, cælo quasi disrupto et cataractis apertis tam subito erupit aquæ abundantia pluvialis, quod inimici nostri qui aquæ penuria diu laboraverant et propter hoc redere se proposuerant, aqua illa abundantissime sunt refectioni : cithara nostra in luctum vertitur (*Thren. v*), luctus hostium in gaudium commutatur (*Jer. xxxi*) ; statim siquidem in tumorem versi, resumpserunt vires et animos resistendi, eo utique crudeliores affecti et ad persequendum nos perniciosiores, quo divinum sibi in necessitate administratum præsumebant manifestius adfuisse. O stulta

A et nequam præsumptio de illius se jactare adjutorio, cujus cultum abhorruerant, fidem etiam abdicarent ! dicebant siquidem, quia nolebat Deus ut se redderent, pro se etiam factum asserebant, quod divina justitia fecerat contra illos. Rebus sic se habentibus, episcopus Belvacensis, comes Robertus et comes Pontivi, imperfecto Christi negotio, imo in arcissime et periculoso dispendio derelicto, recesserunt ab exercitu, ad propria remeantes, et si nobis dicere liceat quod ipsis facere non libuit, non completa sua quadragesima recesserunt : ordinatum siquidem erat a sedis apostolicæ legatis, eo quod plurimi de peregrinis tepidi erant, et semper ad propria suspirantes, quod nullus consequeretur indulgentiam, quam cruce signatis fecerat dominus papa, qui in servitio Jesu Christi, unam ad minus non compleret quadragesimam. Summo autem diluculo, misit comes noster ad Raimundum dominum castri, et mandavit ut redderet sicut et die præcedenti promiserat castrum suum : ille autem aquæ abundantia refectioni, pro cujus penuria reddere se voluerat, videns etiam robur exercitus recedere fere totum, a pacto quod fecerat inconstans et lubricus resilivit ; duo tamen milites, qui in castro erant, quia die præcedenti promiserant firmiter marescallo comitis nostri quod se redderent, exeuntes a castro etiam comiti reddiderunt. Cum redisset igitur, marescallus ad comitem, ipsum enim miserat ut cum Raimundo loqueretur, et verba Raimundi comiti retulisset, episcopus Carnotensis qui in crastino volebat recedere, rogat et consulit ut marescallus ad Raimundum iterum remittatur, eique quemlibet offerat compositionis modum, dummodo reddat comiti castrum suum : et ut facilius respondendo possit persuadere quod quærit, consulit episcopus Carnotensis quod marescallus ducat secum episcopum Carcassonensem qui erat in exercitu, eo quod erat indigena et notus carnifici : insuper mater ejus, quæ erat pessima hæretica, esset in castro ; frater et ipsius episcopi nomine Guillelmus de Rupeforti, de quo supra fecimus mentionem. Iste Guillelmus erat crudelissimus, unusque de pejoribus pro posse suo Ecclesiæ inimicis. Venientes igitur dictus episcopus et marescallus iterum ad Raimundum, verbis preces, precibus minas addunt, instantissime laborantes, ut tyrannus eorum consiliis acquiescens, secundum modum, quem supra diximus, reddat se comiti nostro, imo Deo ; sed quia marescallus durum invenerat, obstinatum in malitia sua, episcopus Carcassonensis et marescallus, modo inventiunt duriorum : noluit etiam sustinere supradictus Raimundus, ut episcopus cum fratre Guillelmo secretius loqueretur : nihil igitur proficientes, episcopus et marescallus ad comitem revertuntur ; necdum tamen plene intelligebant nostri quod, sicut jam diximus, divina pietas hæc ordinabat, Ecclesiæ suæ melius providendo. In crastino summo diluculo recessit episcopus Carnotensis, comes exiit cum eo

ab exercitu ipsum aliquantulum prosecuturus. Cum autem paululum longe esset ab exercitu, exeuntes adversarii multi et armati, unum de nostris volebant discindere mangonellis. Audiens autem comes clamorem exercitus, rediens concitus venit ad illos qui machinam discindebant, eos in castrum suum solus intrare compulit, vellent nolent, insecutusque eos viriliter non sine proprio vitæ dispendio diutius effugavit. O audacia principis! o virtus virilis! Post discessum igitur supradictorum nobilium, episcoporum videlicet et comitum, videns comes noster remansisse se quasi solum et pene penitus desolatum, in multa anxietate et perturbatione positus, quid ageret nesciebat: nullo modo enim volebat ab obsidione recedere, nec ibi poterat amplius remanere, multos quippe et armatos habebat adversarios, adjutores paucos et ex parte maxima inimicos, sicut enim prædiximus, totum robur exercitus recesserat cum episcopis et comitibus supradictis.

Erat præterea castrum Thermarum adhuc fortissimum, nec credebatur, quod nisi per multos et fortissimos capi posset: hiems insuper imminabat, quæ in lucis illis asperrima esse solet; in montanis quippe situm erat, sicut jam diximus, castrum Thermarum, ideoque propter pluviarum inundationem, ventorum turbinem, nivium abundantiam ultra modum frigidus et quasi inhabitabilis illis erat locus. Dum in hac tribulatione et angustia esset comes, et quod eligeret ignoraret, ecce quadam die supervenerunt a Lotharingia pedites peregrini, de quorum adventu exhilaratus comes, obsidionem firmavit contra Thermas, et, mediante industria venerabilis archidiaconi Guillelmi, resumpserunt vires nostri, cæperuntque circa ea quæ ad obsidionem spectabant strenue laborare: statim machinas, quæ antea parum profecerant, propius ad muros castri transferentes, laborabant in ipsis continue, murosque castri non modicum debilitabant; miroque modo incomprehensibili Dei judicio contingebat res mirabilis quod machinæ, dum sæpèdicti nobiles erant in exercitu, parum aut nihil profecerant: post eorum discessum ita recte jacebant, ac si a Domino singuli lapides dirigerentur, et vere sic erat: a Domino quippe fiebat istud, eratque mirabile in oculis gentis nostræ (*Psal. cxvii*). Cum igitur nostri diutius laborassent in machinis, murosque et turrin castri ex magna parte debilitassent, quadam die in festo S. Cæcilie, fecit comes viam quamdam, et telis cooperiri, per quam suffossores ad murum accedere et ipsum suffodere possent. Cum igitur comes in præparanda via illa tota die laborasset et jejunasset, imminente nocte, in vigilia S. Clementis videlicet, ad suum rediit tentorium: illi autem qui erant in castro, divina disponente clementia, et B. opitulante Clemente, versi in terrorem et penitus desperantes, statim exeuntes de castro, fugam arripere attentaverunt: quod illi de exercitu cognoscentes, statim clamore facto cæpe-

runt discurrere ut comprehenderent fugientes. Quid amplius immoremur? Quidam capti sunt vivi, plures etiam interfecti. Peregrinus autem quidam Carnotensis pauper et ignobilis, dum discurreret cum aliis, et fugientes sequeretur hostes, divino ordinante judicio, Raimundum dominum castri, qui in quodam loco se absconderat apprehendit, et apprehensum nostro comiti præsentavit: quod comes, quasi amplum munus suscipiens, non quidem eum occidit, sed in fundo turris Carcassonensis retrudi fecit, ubi per plures annos, dignas pro meritis penas et miseras sustinuit.

Contigit autem quiddam in obsidione Thermarum, quod prætermittere non debemus. Die quodam comes noster, machinam quamdam parvam, quæ lingua vulgari Catus dicitur, faciebat duci ad fodiendum castri murum. Dum igitur comes esset prope machinam illam et loqueretur cum quodam milite, brachiumque suum super collum illius causa familiaritatis teneret, ecce lapis ingens jactatus a mangonello adversariorum, cum maximo impetu veniens ab alto, percussit in capite militem prænotatum, mira Dei operante virtute, comes qui militem illum quasi amplexatus erat, illæus permansit; miles autem ictum mortis suscipiens expiravit. Alia etiam die Dominica, erat comes in pampillione suo, missamque audiebat. Contigit autem, Dei providente clementia, dum staret erectus comes et audiret missam, quod serviens quidam, Deo disponente, retro ipsum prope dorsum ipsius staret, et ecce sagitta per balistam ab adversario emissa servientem illum percussit et occidit: quod divina pietate dispositum, nullus debet ambigere, ut videlicet dum serviens ille stans retro comitem ictum sagittæ susceperet, pius Deus Ecclesiæ suæ sanctæ athletam suum strenuissimum conservaret. Capto igitur castro Thermarum, et a nostris munito, in vigilia S. Clementis, comes noster direxit aciem ad castrum quoddam quod dicitur Constantia, quod vacuum inveniens, venit ad aliud castrum, quod Viridepodium vocatur, quod infra triduum sibi redditum recepit. His itaque gestis, proposuit comes ire in Albigensem diœcesim, ut castra quæ a domino ejus recesserant recuperaret: venit ergo ad castrum quod Castra dicitur, et burgenses reddiderunt ei castra, et submiserunt per omnia ejus voluntati. Inde venit comes ad castrum de Lumbers de quo prius fecimus mentionem, invenitque illud hominibus vacuum et victualibus plenum, milites enim et burgenses castri timore comitis omnes fugerant, eo quod in comitem proditorem fecissent. Comes vero castrum illud munivit statim, et usque in hodiernum diem in sua habet potestate. Quid amplius immoremur? Omnia fere castra Albigenensis territorii citra Tarnum fluvium sub eodem temporis spatio recuperavit nobilis comes Christi.

Eodem tempore venit comes Tolosanus ad castrum quoddam prope Albiam, cum comite nostro colloquium habituro: itit comes noster ad illud

colloquium, et hostes parati erant rapere eum : comes enim Tolosæ quosdam pessimos traditores, qui comitem nostrum manifestissime impugnabant, adduxerat secum. Comes vero noster dixit comiti Tolosano : « Quid fecistis? Vos vocastis me ad colloquium, et vobiscum meos traditores adduxistis. » Respondit comes Tolosæ : « Non adduxi. » Cum hæc audisset comes noster, voluit eos rapere, comes autem Tolosæ supplicavit ei et noluit sustinere quod caperentur : ab illo igitur die cœpit comes Tolosæ inimicitias, quas adversus Ecclesiam et comitem nostrum conceperat, aliquantulum exercere.

CAPUT XLIII.

Solemne colloquium Narbonæ instituitur super negotiis comitum Tolosani et Fuxensis, cui intersunt rex Arragonensis, sedis apostolicæ legati, Simo a Monte-fortis; sed sine profectu conventus dissolvitur.

Non post multos dies convenerunt apud Narbonam rex Arragonensis, comes Montis-fortis, comes etiam Tolosanus inter se colloquium habituri. Huic colloquio adfuerunt Uticensis episcopus et venerabilis abbas Cistercii, qui præcipue post Deum Jesu Christi negotium promovebat. Iste Uticensis episcopus Raimundus nomine, a multis diebus ardens negotium fidei diligebat et quantum poterat promovebat, et illis diebus super eodem negotio cum abbate Cisterciensi legationis officio fungebatur. Adfuit et prædicto colloquio magister Theodisius, de quo superius facta est mentio, et multi alii viri sapientes et boni. Tractatum fuit in prædicto colloquio de comite Tolosæ et facta fuisse ei magna gratia et copiosa misericordia, si idem comes sanis consiliis acquiescere voluisset : volebat siquidem abbas Cistercii apostolicæ sedis legatus quod comes Tolosanus, dummodo hæreticos de terra sua expelleret, omnes dominicaturas et proprietates suas haberet integras et illesas. Illa etiam jura quæ habebat in castris aliorum hæreticorum, quæ de feodo ejus erant, quæ idem comes dicebat esse ad minus quinquaginta, volebat præfatus legatus, ut quarta vel etiam tertia pars cederet in proprietatem comitis supradicti. Sprevit supradictus comes illam magnam gratiam, Deo utique in posterum Ecclesiæ suæ providente, et ita omni beneficio et gratia reddidit se indignum. Tractatum fuit præterea in prædicto colloquio de pace reformanda inter Ecclesiam et suum immanissimum persecutorem comitem videlicet Fuxensem. Ordinatum etiam fuit ad preces regis Arragonum, quod si comes ille juraret mandatum Ecclesiæ se facturum, juraret etiam quod cruce signatos præcipue comitem Montis-fortis de cætero nullatenus impugnaret. Comes noster redderet ei illud quod jam habebat de terra ipsius præter castrum quoddam quod Apamiæ nuncupatur : castrum siquidem illud nullo modo recuperare debebat, propter multas causas quæ inferius expriuntur : sed Deus æternus qui absconditorum est cogitor, qui novit omnia antequam fiant (*Dan. xiii*), nolens tot et tantas immanissimi hostis sui

A crudelitates remanere impunitas, sciensque quanta mala de hac compositione contingeret in futurum, alto suo et incomprehensibili judicio, induravit cor comitis Fuxensis ; ita quod noluit recipere pacem istam, Deo utique Ecclesiam suam misericorditer visitante, ut dum hostis pacem recipere recusaret, futuræ deindeurbationis suæ ipse jam confirmativam sententiam in se daret.

Nec prætereundum quod rex Arragonum, a quo comes Fuxi tenebat pro parte maxima terram suam, in castro Fuxi posuit custodes milites suos, et coram episcopo Uticensi et abbate Cisterciensi promisit, quod per terram illam nullum malum inferretur Christianitati. Juravit etiam idem rex coram dictis legatis quod, si comes Fuxi unquam a communionem S. Ecclesiæ vellet recedere, et a familiaritate et amicitia et servitio comitis Montis-fortis, rex ipse ad primam sæpdictorum legatorum vel comitis nostri requisitionem, in manus ipsius comitis nostri traderet castrum Fuxi. Super hoc dedit rex comiti nostro litteras suas patentes, conventionem istam plenius continentes : et ego qui litteras vidi, tenui et diligenter inspexi, testimonium perhibeo veritati. Sed quia male postea rex servavit quod promisit, et quantum exinde nostris reddiderit se infamem, luce clarius innoscit.

CAPUT XLIV.

De malitia et tyrannide comitis Fuxi erga Ecclesiam.

Quia vero locus poscit, quia opportunitas se ingessit, hic de crudeli malignitate, et maligna crudelitate comitis Fuxi, quamvis partem centesimam non possemus exprimere, aliquid breviter perstringamus. Primo sciendum quod hæreticos et hæreticorum fautores, in terra sua tenuit, fovit quantum potuit et promovit. In castro præterea Apamiarum, quod erat proprium abbatis et canonicorum B. Antonini, tenebat uxorem suam et duas sorores hæreticas cum aliorum hæreticorum multitudinem copiosa, qui in castro illo, invititis prædictis canonicis et quantum poterant renitentibus, publice et privim venenum suæ nequitiae seminantes, corda simplicium seducebant. Ipsi etiam sororibus et uxori in proprio allodio canonicorum ædificari domum fecerat dictus comes ; castrum vero Apamiarum canonicorum erat, sicut diximus ; sed comes ille tenebat illud ab abbate in vita sua, et juraverat abbati super sanctam eucharistiam quod nullam abbati vel castro molestiam inferret : monasterium siquidem canonicorum situm est extra castrum ad dimidium milliarium. Quodam præterea tempore milites duo consanguinei et familiares dicti comitis, qui erant hæretici pessimi et manifesti, ad quorum consilia comes ille omnia faciebat, matrem suam hæresiarcham maximam, quæ erat amica [*forte amita*] comitis sæpdicti, in castrum Apamiarum adduxerunt ut, ibi residens, virus disseminaret hæreticæ superstitionis : quod videntes abbas et canonici memorati, et tantam Christi et Ecclesiæ injuriam ferre non valentes, hæresiarcham a castro illo

ejecerunt; quod audiens dictus proditor, comes videlicet Fuxi, in iram versus est et furorem. Alter vero duorum illorum hæreticorum militum, qui erant filii dictæ hæresiarchæ, veniens Apamias, in odium canonicorum unum de canonicis, qui erat sacerdos, divina celebrantem super altare cujusdam ecclesiæ prope Apamias, carnifex crudelissimus membratim divisit, et usque in hodiernum diem manet ipsum altare illius occisi sanguine rubricatum. Nec sic quievit furor carnificis; sed unum de fratribus monasterii Apamiarum apprehendens, oculos illi eruit in odium religionis Christianæ et canonicorum contemptum. Ipse etiam comes Fuxi non multo post monasterium supradictum, habens secum ruptarios, mimos et meretrices, vocansque abbatem monasterii, cui, sicut prædiximus, super corpus Dominicum juraverat, quod nullam inferret molestiam, dixit ei ut omnes traderet et sine mora claves monasterii, quod abbas facere noluit. Verumtamen timens abbas ne tyrannus ille easdem claves auferret per violentiam, intravit et claves sæpeditas posuit super corpus S. Antonini martyris, quod erat super altare, cum multis aliis sanctorum reliquiis, in cujus etiam sancti honorem ecclesia illa erat fundata. Prædictus autem comes æcutus abbatem, non deferens ecclesiæ, sanctorum reliquias non attendens, desuper corpus sanctissimi martyris, sacrorum impudentissimus violator, claves rapuit prænotatas. Quid amplius? Abbatem et canonicos omnes in eadem conclusit ecclesia, obsideratisque januis, ibi eos tenuit per tres dies; ita quod per illud triduum non comederent, nec biberent, nec etiam ad quæsitam naturæ egredi poterant. Tyrannus autem interim omnem substantiam monasterii diripiens, in ipso infirmitorio canonicorum in contemptum religionis cum suis meretricibus dormiebat. Post triduum autem abbatem et canonicos de ecclesia a monasterio fere nudos expulit; insuper per totum castrum Apamiarum, quod erat proprium canonicorum, sicut dictum est, fecit præconis voce clamari, ut nullus ausus esset hospitio recipere aliquem de canonicis vel abbatem: facta est autem proclamatio hujusmodi, sub pœna gravissimæ ultionis. O novum inhumanitatis genus! Cum enim ecclesia incarceratis solet esse refugium et damnatio, iste perversitatis auctor in ipsa ecclesia incarcerat innocentes. Sæpeditus etiam tyrannus statim ipsam ecclesiam B. Antonini ex magna parte diruit, dormitorium et refectorium canonicorum eorum, sicut visu probavimus, destruxit, et inde munitionem in castrum Apamiarum fieri fecit. Ad malorum hujus traditoris exaggerationem, rem quamdam relatu dignam huic operi duximus inserendam.

CAPUT XLV.

Comes Fuxensis irreverenter se gerit erga reliquias divi Antonini martyris, quæ solemnî processione gestabantur

Est quædam ecclesia in supercilio montis cujus-

A dam prope dictum monasterium, quam cum semel, sicut consuetum habent, in anno visitarent canonici, et cum processione veneranda, corpus sui patroni venerabilis Antonini honorifice deportarent, prædictum comitem sorte fortuita equitantem contigit pertransire, qui nec Deo, nec sancto martyri, nec religiosæ processioni deferens, saltem signis extrinsecis humiliari non potuit, nec de equo cui insidebat curavit descendere, sed exerto superbæ collo, et elatione cervicosa, quæ sibi plurima erat domestica pompaticæ præterivit. Quod videns quidam vir venerabilis, abbas videlicet de monte S. Mariæ Cisterciensis ordinis qui unus de duodecim longe prædictis prædicatoribus ad prædicandum venerat, et tunc temporis processioni illi intererat, exclamavit post ipsum: « Comes, tu non defers domino tuo sancto martyri; scias quod in villa, in qua ex parte sancti dominium habes modo, privaberis ipso dominio, ita ut, sancto faciente, te vivente sentias exbæredatum. » Cujus boni viri dicta fides sequitur, sicut rei exitu manifestissime declaratur. Crudelitates istas comitis Fuxi et illas quæ sequuntur, audiavi ab ore abbatis ipsius monasterii Apamiarum, viri fide digni, viri multæ religionis, viri perspicuæ bonitatis.

CAPUT XLVI.

Sacrilegia aliaque facinora a comite Fuxensi per vim patrata.

C Quodam tempore sæpeditus comes ivit cum multitudine ruptariorum ad quoddam monasterium quod dicebatur S. Maria in terra comitis Urgellensis, in quo erat sedes episcopalis; canonici autem ecclesiæ illius, timentes a facie dicti comitis, receperunt se in ecclesia, ubi tandiu fuerunt ab eo oppressi, quod præ sitis angustia urinas suas bibere sunt compulsi; quibus tandem se reddentibus, intrans ecclesiam hostis Ecclesiæ crudelissimus, omni abstracta suppellectili, crucibus et vasis sacris fractis insuper campanis, in ea præter parietes nihil dimisit; præterea ecclesiam illam quinquaginta millibus solidorum redimi fecit. Quo facto, dixit ei quidam pessimus miles suus: « Ecce, inquit, destruximus S. Antoninum et S. Marianam; nihil adhuc nobis restat, nisi ut destruiamus Deum. » Alio etiam tempore, ut idem comes et sui ruptarii prædictam spoliarent ecclesiam, ad tantam crudelitatis dementia devenerunt, quod ipsis imaginibus crucifixi crura et brachia abscindentes, inde piperem et herbas ad ciborum condimentum terebant in contemptum Dominicæ passionis. O crudelissimi carnifices! o pessimi derisores! o crudeliore ipsi Christi crucifixoribus! o conspuentibus sæviores! Cum vidissent ministri Herodis Jesum mortuum, ait evangelista, non fregerunt ejus crura (Joan. xix). O novum immanitatis artificium! o inaudita crudelitatis indicium! o hominem, comitem Fuxensem dico, miserrimum miserorum! o bestia omni-

fera crudeliorem, in ipsa etiam ecclesia equos suos collocantes ruptarii, duci ipsos super sacrosancta altaria comedere faciebant.

Qualam die dictus tyrannus cum multitudine magna armatorum erat in quadam ecclesia, statim armiger quidam ipsius comitis capiti imaginis crucifixi imposuit galeam, et ipsam imaginem armavit scuto et calcaribus: moxque idem armiger lanceam arripiens, imaginem crebris ictibus impetebat, et dicebat ei ut se redimeret. O perversitas inexperta! Alio tempore dictus comes vocavit ad colloquium episcopos, Tolosanum videlicet et Consoranensem, et assignavit eis diem et locum: die autem illa qua illi episcopi perrexerunt ad colloquium, sæpeditus comes impugnavit tota die quoddam castrum proprium abbatis et canonicorum S. Antonini Apaniensis. O nequam et perversa traditio! Fecit et aliud tyrannus memoratus quod non credimus prætermittendum. Inierat scilicet cum comite Montis-fortis, sicut longe superius diximus, filiumque suum ei tradiderat in obsidem factæ compositionis; venerabilis autem abbas Apaniarum castrum suum jam tradiderat comiti Montis-fortis. Venit igitur quodam die comes Fuxi cum ruptariis suis prope Apanias, ponensque ruptarios suos in insidiis accessit ad castrum, et mandavit burgensibus ut exirent ad ipsum, cum eo colloquium habituri, promisit que eis firmissime sub iuramento quod secure exire poterant, quia non faceret eis malum; sed statim ut burgenses egressi sunt ad eum, vocavit secreto ruptarios suos qui in insidiis latitabant: qui venientes antequam burgenses possent intrare castrum, multos ex eis ceperunt, et captos secum duxerunt. O nequam proditio! Dicebat etiam comes sæpemenoratus quod si omnes cruce signatos contra hæreticos et cruce signandos, omnes etiam qui pro fidei negotio laborant, universos insuper quibus hoc negotium placebat, manu sua interfecisset, arbitraretur se obsequium præstasse Deo. Illud quoque sciendum, quod sæpe memoratus comes iuravit coram legatis domini papæ quod de terra expelleret hæreticos: quod tamen nulla voluit facere ratione. Multa quidem et alia mala commisit crudelissimus canis iste in Ecclesiam et in Deum: quod si vellemus per ordinem enarrare, nec nos possemus sufficere, nec etiam qui dictis nostris fidem de facili adhiberet; excedit quippe malitia modum. Deprædatus est monasteria, ecclesias dissipavit, omnique crudeli crudelior, Christianorum cædes anhelans, in siti sanguinis semper mansit. Difficiliter hominem; imitabatur sævitiam belluinam, factus fera pessima et non homo. Illis de ejus malitia breviter perstrictis, ad id quod dimisimus revertamur.

CAPUT XLVII.

Comes Monfortius regi Arragonum hominii jura persolvit, pro civitate Carcassonensi debita.

In supradicto colloquio Narbonensi, supplicave-

runt Uticensis episcopus et abbas Cistercii regi Arragonum, ut reciperet in hominem comitem Montis-fortis; civitas enim Carcassonæ erat de feodo regis Arragonensis. Quod cum ille facere nolisset, in crastino iterum accesserunt ad regem viri sæpediti, prociderunt ad pedes ejus, humiliter et instantissime deprecantes, ut hominum comitis recipere dignaretur; ipse autem comes, flexis ante regem genibus, suum hominum humiliter offerebat. Tandem rex victus precibus acquievit, et recepit comitem in hominem de civitate Carcassonæ, ut illam comes civitatem teneret a rege. Quibus gestis rex et comes noster, et comes Tolosæ, et Uticensis episcopus exeuntes a Narbona, perrexerunt usque ad Montepessulanum. Diu adhuc essent prænominati nobiles et prælati in Montepessulano, tentatum est de contrahendo matrimonio inter primogenitum regis et filium comitis Montis-fortis. Quid plura? Firmabatur ab utraque parte matrimonium præfatum, videlicet a rege et comite nostro, hinc et inde præstito iuramento. Insuper rex tradidit comiti, præfatum primogenitum suum custodiendum: verumtamen rex qui comiti filium suum tradiderat, non multo post, dedit sororem suam filio comitis Tolosani in uxorem: unde non modicum, nec immerito, apud nos infamem se reddidit et suspectum; jam enim quando matrimonium illud factum est, comes Tolosæ persequabatur manifeste Ecclesiam sanctam Dei. Nec silendum quod, cum essent præfati viri in Montepessulano, et multi etiam episcopi et Ecclesiarum prælati, tractatum fuit iterum de facto comitis Tolosani. Voluerunt legati, episcopus videlicet Uticensis et abbas Cisterciensis, maximam gratiam et misericordiam facere dicto comiti, sicut superius est expressum: sed idem comes, cum promississet impleturum se in crastino quicquid dicti legati mandassent, summo mane in crastino recessit a Montepessulano ipsis legatis insalutatis: viderat enim quamdam avem quam indigenæ vocant avem S. Martini ad sinistram volantem, et perterritus fuit valde; ipse enim more Saracenorum, in volatu et cantu avium et cæteris auguriis spem habebat.

CAPUT XLVIII.

Episcopus Parisiensis alique nobiles veniunt in exercitum Monfortii comitis.

Anno Verbi Incarnationis 1210, circa mediam Quadragesimam, venerunt de Francia cruce signati nobiles et potentes, episcopus videlicet Parisiensis, Ingerranus de Cociaco, Robertus de Tornaco, Ivelus de Meduana et plures alii. Hi nobiles viri, in Christi negotio se nobiliter habuerunt. Cum venissent autem Carcassonam, communicato consilio, omnes dicti peregrini in hoc consenserunt, ut ad obsidendum tenderent Cabaretum. Quia etiam milites de Carcassonensi diocesi jamdudum timore nostrorum, dimiserant castra sua, et fugerant Ca-

baretum, inter quos erant duo fratres secundum carnem, quorum unus vocabatur Petrus Miro, alter Petrus de S. Michaelē : isti ceperunt Buchardum de Marliaco, sicut supra tetigimus. Exierant autem illi duo milites a Cabareto et plures alii cum eis, et venerant ad comitem nostrum, et reddiderunt se illi. Itaque comes illis dederat terras. Videns autem dominus Cabareti Petrus Rogerii, quod vellent comes et peregrini obsidere Cabaretum, considerans quod valde debilitatus esset, eo quod recessissent ab eo milites supradicti, timore ductus, composuit cum comite nostro et baronibus in hunc modum : Castrum Cabareti tradidit ; insuper præfatum Buchardum reddidit. Comes dedit ei terram aliam competentem, reddito Cabareto ; mox ad obsidendum castrum, quod Vaurum dicitur, comes et barones acies direxerunt.

CAPUT XLIX.

Obsidio Vauri.

Erat autem castrum illud nobilissimum et amplissimum, situm super Agotum fluvium, distans quinque leucis a Tolosa. Erat in castro illo Aymericus traditor ille, qui fuerat dominus Montis-regalis, et multi alii milites inimici crucis usque ad octoginta, qui castrum intraverant et munierant contra nostros. Domina siquidem castri vidua nomine Giralda, pessima hæretica et soror dicti Aimerici. Venientes igitur nostri ad castrum, ex una tantum parte illud obsederunt, non enim sufficiebat exercitus noster, ad castrum sæpeditum undique obsidendum. Erectis igitur post aliquot dies machinis, cœperunt nostri, sicut mos est, castrum impugnare, adversarii quantum poterant defendere : erat siquidem in castro influita hominum multitudo, et armis optime munita, ita fore plures erant defensores quam essent impugnatores. Nec prætereundum quod quando nostri primo venerunt ante castrum, exierunt adversarii de castro, militumque unum de nostris ceperunt, et introductum statim occiderunt. Quamvis autem nostri ex una parte obsedissent, divisi tamen erant in duos exercitus, et ita dispositi quod si necessitas ingrueret, exercitus exercitui non posset sine discrimine subvenire. Sed non multo post supervenerunt a Francia nobiles multi, episcopus videlicet Lexoviensis, et episcopus Bajocensis, comes etiam Antissiodorensis et multi alii peregrini : obsederunt igitur castrum ex alia parte ; insuper etiam facto ponte de ligno super Agotum fluvium, transeuntes nostri aquam castrum undique circumdederunt. Comes autem Tolosæ Ecclesiam Dei et comitem, quantum poterat, persequabatur, non tamen in manifesto ; adhuc enim veniebat victualia exercitui nostro a Tolosa. Rebus ita se habentibus, venit comes Tolosæ ad exercitum. Comes autem Antissiodorensis et Robertus de Tornaco qui erant cognati ejus germani, cœperunt monere comitem Tolosæ ut rediens ad cor mandatis Ecclesiæ obediret : sed cum nihil profecissent, comes cum rancore et indignatione recessit a comite Montis-

fortis ; homines etiam Tolosæ qui erant in obsidione Vauri, recesserunt ab exercitu. Inhibuit etiam comes Tolosæ civibus Tolosanis, ne ulterius deferrent victualia apud Vaurum. Hic narrandum est quoddam scelus comitum Tolosæ et Fuxi nequissimum : proditio inaudita.

CAPUT L.

Peregrini multi proditorie a comite Fuxensi, instigante Tolosano interficiuntur.

Dum fieret colloquium, sicut diximus, prope Vaurum, de pace inter comitem Tolosæ et sanctam Ecclesiam reformanda, veniebat multitudo peregrinorum de Carcassona ad exercitum : illi autem doli ministri, traditionis artifices, comes videlicet Fuxensis, Rogerus Bernardi filius ejus et Geraldus de Pepios et multi de hominibus comitis Tolosæ, posuerunt se in insidiis cum infinitis ruptariis in quodam castro quod vocatur Mons-Gandii prope Podium Laurentii : quo cum peregrini devenirent, illi insurrexerunt in eos, et quia inermes erant et proditionis ignari, ex ipsis innumerabiles occiderunt, omnemque occisorum pecuniam Tolosam deportantes, ibi inter se diviserunt. O beata occisorum agmina ! o pretiosa in conspectu Dei mors sanctorum ! (Psal. cxv.) Nec silentium est quod, dum carnifices prædicti peregrinos occiderent memoratos, sacerdos quidam peregrinus confugit ad quamdam ecclesiam, quæ prope erat, ut pro Ecclesia moriens in ecclesia moreretur. Traditor autem ille pessimus Rogerus Bernardi, filius comitis Fuxi, a patris sui non degenerans pravitate, sacerdotem secutus est memoratum : ingrediens autem audaciter ecclesiam, ipsumque aggrediens, qualis homo esset inquisivit. « Peregrinus, inquit, sum sacerdos. » Ad quem carnifex : « Ostende mihi, inquit, quod sis sacerdos. » At ille, amoto caputio a capite (erat capa indutus), ostendit ei characterem clericalem : crudelissimus autem ille loco sancto non deferens vel personæ, elevata ascia acutissima quam tenebat, sacerdoteque per medium characterem validissime percussit, ministrum Ecclesiæ in ecclesia interfecit. Jam ad id quod dimisimus redeamus.

Non credimus autem prætermittendum quod comes Tolosanus, immanis Christi hostis et crudelissimus persecutor, in castro Vauri in quo erat fons et origo totius hæreseos, quia non erat comitis Tolosæ, imo a multis annis expugnasset Tolosanum ob solum Christianæ religionis odium, quemdam seneschallum suum latenter miserat in castrum Vauri, pluresque milites ut castrum defenderent contra nostros : quos, capto castro, comes noster ibi reperit, et diu tenuit vinculatos. O novum proditionis genus ! intus milites suos ad castri defensionem posuerat, foris quasi præbens auxilium a Tolosa deferri victualia permittebat. Sicut enim supra diximus, in initio obsidionis Vauri, deferebantur ad exercitum victualia sed modica a Tolosa, sed licet venirent victualia a Tolosa, comes tamen Tolosæ districte inhibebat ne machinæ afferrentur.

Cives etiam Tolosani circa quinque millia admonitione venerabilis episcopi sui Fulconis in auxilium nostrorum ad obsidionem venerant sæpeditam. Ipse etiam episcopus pro fide Catholica exsulans, ibi advenit : modum autem egressionis ejus a Tolosa non duximus superfluum enarrare.

CAPUT LI.

Fulco episcopus Tolosanus episcopatu pulsus, magnæ animi constantia exsulat, paratus etiam cervicem gladio pro Christi nomine præbere.

Erat quodam die episcopus apud Tolosam. Sabato videlicet post mediam Quadragesimam, et, sicut mos est in episcopalibus ecclesiis, volebat die illa ordines celebrare : verumtamen comes Tolosæ tunc erat in civitate, qui pro excessu multiplici, ab apostolicæ sedis legatis nominatim erat excommunicatus : itaque in aliqua villa in qua erat, non poterat quis divina mysteria celebrare. Misit igitur ad comitem episcopus humiliter rogans et monens, ut ipse causa ludendi exiens a civitate, iret spatium, donec solummodo episcopus ordines celebrasset. Tyrannus autem in furorem conversus, misit ad episcopum militem unum, mandans et sub periculo capitis districte præcipiens, ut de civitate Tolosa et de tota terra comitis citius egrediretur. Vir autem venerabilis hæc audiens, in fervore spiritus, mente intrepida, clarissimò vultu, tale fertur militi dedisse responsum : « Comes, inquit, Tolosanus, non me fecit episcopum, nec per ipsum hic ordinatus sum, vel pro ipso : ecclesiastica me elegit humilitas ; non intrusit violentia principalis, non exeo propter eum ; veniat, si audet, paratus sum excipere gladium, ut pertingam ad majestatem per calicem passionis ; veniat tyrannus stipatus militibus et armatus, solum me reperiet et inermem ; attendo brachium ; non timebo quid faciat mihi homo (Psal. cxvii). » O constantia animi ! o mirificum robur mentis ! Manens igitur intrepidus ille Dei famulatus, de die in diem expectabat tyranni gladium ; sed cum ille non auderet eum interficere, utpote qui Ecclesiæ Dei jampridem mala intulerat tot et tanta, timebatque, ut vulgo dicitur, pelli suæ. Postquam episcopus quadraginta dies in illa mortis expectatione peregerat, de civitate egredi proposuit Tolosana : die igitur quodam in octavis Resurrectionis Dominicæ, egrediens episcopus de civitate, ad comitem nostrum qui erat in obsidione Vauri devenit. Nostri autem in expugnatione castræ continue laborabant ; adversarii vero utpote superbissimi, se instantissime defendebant : nec silendum est quod sedentes in equis ferro coopertis, super muros discurrebant in derisum nostrorum, ut sic videlicet ostenderent muros amplissimos et fortissimos se habere.

CAPUT LII.

Vaurum a Catholicis expugnatur, ibique multi nobilissimi suspendio necantur, alii flammis traduntur.

Quodam præterea die crexerunt nostri prope muros castræ castella quædam de lignis, in cuius summitate Christi milites posuerant signum. Adversarii

A vero ad crucis vexillum instantius cum machinis jacentes, inde supradictæ crucis brachium confregerunt : statim canes impudentissimi, tantum emisserunt ululatum pariter et cachinnum, ac si de confractione crucis maximam victoriam reportarent ; sed dedicator crucis injuriam istam miraculose et manifestissime vindicavit. Contigit autem non multo post res mirabilis et mirifice extollenda, quod crucis inimici, qui de crucis confractione exultaverant, cruce suas injurias vindicante, in festo Crucis capti fuerunt, sicut inferius ostendemus. Dum res ita ageretur, fecerunt nostri fieri machinam, quæ vulgo catus vocatur : quæ cum parata esset, traxerunt eam usque ad fossatum castræ. Post hæc attulerunt nostri in magno conamine ligna et ramos, B facientesque fasciculos de ipsis lignis et ramis, projiciebant in fossatum ut implerent illud ; adversarii vero, utpote astutissimi, fecerunt viam quamdam subterraneam pertingentem usque prope machinam nostram, exeuntesque de nocte per viam illam, ligna et ramos quos nostri in fossatum projecerant extrahebant, et deferebant in castrum. Quidam insuper de adversariis, accedentes prope sæpeditam machinam, illos qui sub protectione machinæ fossatum implere non cessabant, uncinis ferreis latenter et fraudulenter ad se trahere nitebantur. Quodam præterea nocte exeuntes adversarii a castræ per viam subterraneam intraverunt in fossatum, jacentesque instantissime jaculos ignitos, ignem, C stupam, adipem, et cætera ignis nutritiva, voluerunt comburere machinam supradictam. Duo autem comites Alemanni, custodiebant ipsa nocte vigilias circa machinam : statim clamor attollitur in exercitu, curritur ad arma, machinæque succurritur : dicti vero comites Alemanni, et qui cum eis erant Teutonici, videntes quod non possent pertingere ad hostes qui erant in fossato, cum probitate magna et sub magno discrimine projecerunt se in fossatum, hostesque suos viriliter aggredientes, retruserunt eos in castrum, prius aliquibus ex eis interfectis et pluribus vulneratis.

Interea cœperunt nostri multum turbari, et de captione castræ quodammodo desperare, eo scilicet quod quidquid de die in fossato projicere possent, D adversarii de nocte extraherent, et in castrum deferrent : sed dum nostri ita turbarentur, quidam ex eis subtilius excogitantes, adversus hostium insidias utile remedium invenerunt ; fecerunt siquidem ante egressum viæ subterraneæ, per quam hostes egredi consueverant projici ligna viridia et ramos : post hæc apposuerunt minuta ligna etiam sicca, ignem etiam, et adipem, et stupam, et cætera ignis incentiva in ipso viæ subterraneæ egressu ; iterum desuper projecerunt ligna et segetes virides et herbam multam : statim fumus ex igne egrediens, ita implevit totam viam subterraneam, quod adversarii ulterius non potuerunt egredi per viam illam præ fumo ; fumus etenim qui non poterat in altum prorumpere, propter ligna et segetes virides super-

positas, totam, sicut diximus, viam sæpeditam implebat: quod videntes nostri solito liberius impleverunt fossatim. Quo impleto, milites nostri et servientes armati, dictam machinam per multos agones ad murum versus trahentes suffosores muro apposuerunt. Illi autem de castro, ligna, ignem, adipem, sudores etiam acutissimos et maximos desuper machinam projicere non cessabant; sed nostris viriliter ac miraculose machinam defendentibus sæpeditam, nec machinam incendere, nec fossos in muro depellere potuerunt. Dum autem nostri in expugnatione ista instantissime laborarent, episcopi qui aderant et quidam venerabilis abbas curiæ Dei Cisterciensis ordinis, qui de mandato legatorum ipsorum vices in exercitu tunc agebat, universusque clerus congregati in unum cum devotione maxima *Veni, creator Spiritus* decantabant: quod videntes et audientes adversarii, ita, Deo disponente, stupefacti sunt, et vires resistendi pene penitus amiserunt; quia, sicut postea confessi sunt, plus timebant eos cantantes quam pugnantes, psallentes quam insilientes, orantes quam infestantes. Muro igitur perforato, jam nostris intrantibus, et adversariis cum jam non possent resistere se reddentibus, volente Deo et nostros misericorditer visitante, in festo Inventionis Sanctæ Crucis captum est castrum Vauri. Mox eductus est de castro Aymericus, de quo supra tetigimus, qui fuerat dominus Montis-regalis et alii milites usque ad octoginta; nobilis autem comes proposuit quod omnes patibulo suspenderentur: sed cum Aymericus, qui erat major inter illos, suspensus fuisset, cadentibus furcis, quæ præ nimia festinatione bene non fuerant terræ affixæ, videns comes quod mora magna fieret, alios occidi præcipit, quos peregrini avidissime suscipientes occiderunt citius in eodem loco. Dominam etiam castri quæ erat soror Aymerici et hæretica pessima, in puteum projectam, comes lapidibus obrui fecit; innumerabiles etiam hæreticos, peregrini nostri cum ingenti gaudio combusserunt.

CAPUT LIII.

Rogierus de Comenge comiti Monfortio se adiungit; sed postea, quam dederat, fidem fallit.

Sciendum est autem quod, cum comes noster esset in obsidione Vauri, quidam nobilis de Wasconia nomine Rogierus de Comenge consanguineus comitis Fuxi, venit ad eum ut se redderet ei: dum autem esset ante comitem in die Parasceves ut faceret ei hominum, comes illa hora cœpit casu sternutare; audiens autem dictus Rogierus quod comes unicum sternitum emisisset, vocavit illos qui secum erant in partem, consulens eos, et volebat illa hora facere quod comiti proposuerat: in terra enim observant auguria stultissimi homines terræ illius, qui firmissime credunt quod, si unum sternitum emisierit ipse vel aliquis habens aliquid agere, non possit ad bonum eis contingere illa die; verumtamen videns ille Rogierus quod nostri illum

A super hoc deriderent, timensque ne comes notaret illum de superstitione perversa, quamvis invitus fecit ei hominum et recepit ab eo terram suam, mansitque in ejus servitio diebus multis; sed postea a fidelitate quam ei fecerat, miser et miserabilis resilivit.

Non credimus autem prætermittendum miraculum quoddam quod apud Vaurum relatione veridica cognovimus accidisse. Cujusdam militis crucesignati capa, nescio quo infortunio, comburebatur; contigit autem miraculoso Dei judicio quod combusta tota capa, sola illa particula, in qua crux assuta erat, remansit integra et penitus incombusta. Audiens autem dominus Podii Laurentii Sicardus, qui quondam fuerat cum comite nostro, sed ab eo recēsserat quando captum est Vaurum, timore ductus, dimittentes castrum Podii Laurentii, Tolosam cum suis militibus properavit. Erat autem Podium Laurentii, quoddam nobile castrum, tribus leugis distans a Vauro in diocesi Tolosana: quod cum recuperasset comes noster, dedit illud Guidoni de Lucio viro nobili et fideli, qui statim illud intravit et munivit. Interea episcopus Parisiensis et Ingelrannus de Corti, et Robertus de Tornaco, et Ivellus de Meduana recedentibus, capto Vauro, ad propria remearunt. Capto castro Vauri, cum venissent nostri in castrum, homines comitis Tolosani attendentes etiam quod ipse comes recessisset cum rancore a comite nostro: præterea inhibuerat ne deferrentur ad exercitum machinæ et victualia a Tolosa; insuper et præcipue quod idem comes per legatos D. papæ, pro multis excessibus excommunicatus erat et expositus; his, inquam, omnibus diligenter inspectis, proposuit ut comitem illum, quasi jam aperte damnatum, manifestius impugnarent. Comes igitur noster movens castra, cœpit tendere ad quoddam castrum, quod dicitur Mons-Gandii, ubi a comite Fuxi peregrini fuerant interfecti. Factum est autem, dum exercitus tenderet ad castrum illud, et dum adhuc aliquantulum longe esset, apparuit in loco illo, ubi occisi fuerant peregrini a comite Fuxi, columna ignis videntibus nostris, lucens et descendens super corpora occisorum. Venientes autem nostri ad locum, viderunt omnes occisos jacere resupinos, brachiis in modum crucis extensis. O res mira! Istud audiui miraculum ab ore venerabilis episcopi Tolosani Fulconis qui præsens erat: apud prædictum ergo castrum comes accedens, illud funditus evertit; homines enim castri effugerant præ timore. Inde perrexit comes noster ad aliud castrum, quod dicitur Casser, et erat proprium comitis Tolosani. Interim comes Tolosæ venit ad Castrum-novum: erat autem castrum illud nobile, quod comes prædictus igne succendit, timens ne caperetur a nostris et vacuum dereliquit. Veniens comes noster ad castrum de Casser, obsedit illud; milites autem comitis Tolosæ qui erant in castro illo, licet fortissimo, videntes quod diu castrum illud tenere non valerent, reddiderunt

se comiti tali conditione : Promiserunt quod redderent nostris omnes hæreticos qui erant in castro, ipsi autem evaderent : factumque est ita ; erant enim in castro illo multi hæretici perfecti. Intraverunt igitur castrum episcopi qui erant in exercitu, cœperuntque hæreticis prædicare, volentes eos ab errore revocare : sed cum nec unum convertere potuissent exierunt a castro ; peregrini autem arripientes hæreticos ferme sexaginta, eos cum ingenti gaudio combusserunt. Hic autem manifestissime apparuit, quantum comes Tolosæ hæreticos diligeret, cum in modicissimo ipsius comitis castro, inventi sunt hæretici perfecti amplius quam quinquaginta.

CAPUT LIV.

Clerus Tolosanus Christi corpus religiose deferens, urbe ipsa hæreticorum nutrice et interdicta excedit.

His gestis, episcopus Tolosæ qui erat in exercitu, mandavit præposito ecclesiæ aliisque clericis ut de civitate Tolosana egredierentur : qui statim jussa complentes, nudis pedibus cum corpore Christi egressi sunt Tolosa. Capto autem castro de Casser, comes noster progrediens, venit ad aliud castrum comitis, quod dicitur Mons-ferrandus : erat autem ibi frater comitis Tolosæ, nomine Balduinus, quem frater suus miserat ut defenderet castrum illud ; veniens comes ad castrum, obsedit illud.

Post paucos autem dies, nostris insultum facientibus, videns comes Balduinus (sic enim vocabatur), quod diu resistero non valeret, reddidit castrum tali pacto, quod ipse cum suis egrederetur liber, et liberatus præstitit etiam juramentum, quod ipse de cætero Ecclesiam vel comitem nostrum nullatenus impugnaret, imo si vellet comes noster, ipse eum contra omnes et in omnibus adjuvaret. Egressus igitur comes Balduinus de castro venit ad fratrem suum comitem videlicet Tolosanum ; sed post paucos dies, rediit ad comitem Montis-fortis, veniensque ad eum rogavit ut comes ipsum in hominem recipere dignaretur, et ipse ei in omnibus et contra omnes fideliter deserviret. Quid ultra ? Annuit comes, reconciliatus est comes Balduinus Ecclesiæ, de ministro diaboli, factus est minister Christi, fideliter quippe se habens, toto nisu hostes fidei ab illo die et deinceps expugnavit. O respectus ! o misericordia Redemptoris ! Ecce duo ex eodemque patre fratres, sed inter se longe dissimiles : qui enim per prophetam dixit : *Jacob dilexi, Esau autem odio habui* (*Malach. 1 ; Rom. ix*), unum istorum incredulitatis limo infixum deserens, alterum mirabiliter et misericorditer eripuit secreto suo consilio quo ipse novit.

Nec silentio prætereundum quod, cum comes Balduinus exisset a Monte-ferrando, antequam veniret ad comitem nostrum, quidam ruptarii, peregrinos qui a peregrinatione S. Jacobi relibant, in cruce signatorum odium spoliaverunt : quod audiens comes Balduinus, diligenter inquisivit qui essent qui hoc fecerant, et omnia quæ a peregrinis rapue-

rant ex integro reddi fecit : hoc fecit nuntium futuræ probitatis et fidelitatis comes nobilis Balduinus. Capto Monte-ferrando et quibusdam aliis castris per circuitum, munito etiam a nostris castello novo, quod, sicut supra dictum est, comes combusserat Tolosanus, transiens comes noster fluvium Tarni, venit ad quoddam castrum quod dicitur Ratalense in territorio Albigeni : quod cum ei redditum fuisset a burgensibus, inde vadens, proficiens et succrescens, sex alia castra nobilia pari modo, sine conditione aliqua acquisivit, quorum ista sunt nomina : Monsacutus, Galliacum, Causacum S. Marcellus, Guespia, S. Antoninus. Castra ista invicem prope posita comes Tolosæ abstulerat vicecomiti Biterrensi.

B

CAPUT LV.

Prima Tolosæ obsidio per Barrensem et Montfortiensem comites.

His gestis, nuntiaturum est comiti nostro quod comes de Barro ad Christi militiam properans esset Carcassonæ : quo audito, comes gavisus est gaudio magno valde ; magna enim dicebant de comite illo : nostri etiam de adventu ejus plurimum confidebant ; sed longe aliter se res habuit quam sperabamus, ut ostenderet Dominus nomini suo dans gloriam, in se non in homine confidendum. Misit vero comes noster ad dictum comitem milites, qui eum adducerent versus Tolosam super quamdam ripariam, ubi ipse comes noster et exercitus ejus ei occurrere deberent ; et factum est ita. Comes autem Tolosæ, et comes Fuxi, et hostium multitudo audientes exercitum venire versus Tolosam, pergunt ad dictam ripariam ; non enim distabat ultra dimidiam leugam a Tolosa. Ibi convenerunt nostri ex una parte, hostes ex alia ; ipsi vero adversarii timentes ne transirent nostri pontem qui erat super ripariam, citius dirui fecerant ; nostri vero circumcunctes ut possent vadum aliquod invenire, invenerunt alium pontem, sed et ipsum tunc adversarii diruebant : sed nostri cum maxima probitate, quidam super pontem, quidam per aquam natanæ fluvium transierunt, hostesque suos usque ad ipsas portas Tolosæ viriliter effugarunt. Inde redeunt ad ripariam, ibi quidem manserunt nocte illa, etiam ibi datum fuit consilium ut obsiderent Tolosam in crastino. Igitur nostri moverunt Tolosam ; ibi fixere tentoria ante portas. Fuit in obsidione illa comes de Barro et plures nobiles viri de Alemannia. Obsessa est igitur ex una parte civitas, non enim sufficiebant nostri ut a parte alia obsiderent. Erat autem in civitate comes Tolosanus, et comes Convenarum cognatus ejus qui eum, quantum poterat, adjuvabat. Comes etiam Fuxi et alii milites infiniti, cives etiam Tolosani, quorum erat innumerabilis multitudo. Quid plura ? Ad compactionem multitudinis obsessorum, paucissimi videbantur. Quia vero longum esset insultus omnes illius obsidionis exprimere, istud breviter est dicendum, quod quotiescunque adversarii exibat ut nostros infestarent

nostris viriliter resistentibus, cum confusione compulsi sunt civitatem introire. Quodam etiam die, cum exissent hostes, nostri audacius ipsos redire in civitatem compellerent, in ipso insultu occiderunt cognatum comitis Comigensis, et Willelmum de Rupe-forti, fratrem episcopi Carcassonæ Bernardi, de quo superius fecimus mentionem. Alio præterea die, dum pransi essent nostri, et, ut mos est, post prandium pausarent in meridie (æstas quippe erat), scientes adversarii nostros quiescere, exeuntes per quamdam occultam viam, in exercitum irruerunt: surgentes autem nostri hostibusque viriliter resistentes, in civitatem ipsos redire compellebant. Dum hæc fierent, Eustachius de Quen et Simon castellanus de Malpha, viri nobiles qui ab exercitu exierant ut præberent conductum illis qui ad exercitum victualia afferebant, eadem hora intrabant ad exercitum victualia conducentes, et dum essent in ingressu exercitus, obviarunt eis hostes, qui, ut diximus, exierant de civitate, ipsosque capere attentarunt; sed, illis viriliter se defendentibus, unus ex adversariis jacto gladio, ut eis mos est, dictum Eustachium in latere percutiens, ipsum occidit. Castellanus autem Malphæ per multos labores et per miræ probitatis exercitia vivus et sanus evasit. Facta est caristia magna in exercitu, deficientibus victualibus; insuper vero bona dicebantur de comite Barrensi, cunctis qui erant in exercitu sinistram de illo gerentibus opiniorum. O justam Dei judicium! sperabatur ab hominibus quod comes ille mirabilia esset factururus, hominesque plus justo de homine præsumebant; sed Deus qui per prophetam dixerat: *Gloriam meam alteri non dabo* (Isa. XLVIII), sciensque si nostri in illa obsidione multum proficerent, attribueretur homini et non Deo, noluit ibi magnifice operari. Videns igitur comes noster quod nihil proficeret, sed magnum dispendium fieret, et promotio negotii Christi detrimentum pateretur, recedens ab obsidione Tolosæ, venit ad castrum quoddam, versus terram comitis Fuxi, quod dicitur Alta-ripa. Quod castrum cum munivisset servientibus, ad castrum Apamiarum pervenit: et ecce subito venerunt raptarii apud Altam-ripam; homines autem castri statim voluerunt capere servientes, quos comes noster ibi dimiserat et tradere raptariis; illi autem recipientes se in munitione castri, quæ modicæ erat fortitudinis, cœperunt se defendere. O furiosa traditio! O scelus nequam! Videntes autem servientes sæpe dicti quod non possent resistere, dixerunt raptariis quod redderent illis munitionem, dummodo paterentur illos abire vivos et indemnes: et factum est ita. Sed non multo post comes noster transiit per castrum supradictum et totum illum succendit. Movens comes noster ab Apamiis, venit ad castrum quod dicitur Varille prope Fuxum: quod combustum et vacuum inveniens, gente sua munivit. In

A terra comitis Fuxi penetrans, castella ipsius plurima devastabat, ipsum etiam burgum Fuxi totum combussit.

Peractis igitur circa Fuxum octo diebus, destructisque arboribus, vineis exstirpatis, comes noster Apamiis est reversus: venerant autem ad ipsum comitem Caturcensis, episcopus missus a nobilibus territorii Caturcensis supplicantibus ut accederet ad eos comes, et ipsi constituentes eum dominum, ab eo acciperent terras suas; comes autem Tolosanus dominium habuerat in territorio Caturcensi. Tunc rogavit comes nobilis, comitem de Barro et nobiles de Alemannia ut irent cum eo: qui omnes concesserunt et se ituros promiserunt. Ire igitur cœperunt; sed cum venirent prope Castrum-novum comes de Barro a promissione quam comiti fecerat resiliit; nec famæ suæ providens, vel honori, dixit ei quod nullatenus iret cum ipso. Mirati sunt omnes, comes noster vehementissime conturbatus, supplicavit ipse, rogaverunt universi et nihil proficere potuerunt. Mox quæsit nobilis comes ab Alemannis, si vellent ire cum eo: qui promiserunt libentissime se ituros. Movens igitur comes noster, tendens versus Caturcum, comes autem de Barro, aliam viam tendens, cœpit tendere Carcassonam. In ipsa discessione, tantum opprobrium sustinuit comes de Barro, quod non posset de facili explicari: illi enim qui erant in exercitu usque eo convitiis ipsum persequabantur publice, quod præ confusione non audent dicere et scribere quæ dicebant. Sicque factum est justo Dei judicio ut, qui veniens ad terram Albigenisium, in civitatibus et castellis honorabatur ab hominibus, ab omnibus timebatur, rediens confunderetur ab omnibus, in omnium oculis vilis factus. Tendens comes noster Caturem, transiit per quoddam castrum quod erat comitis Tolosæ, nomine Caslutium in territorio Caturcensi, et impetu facto, totum Castri burgum extrinsecus succendit. Inde veniens Caturcum honorifice est susceptus, et factis ibi paucis diebus, ivit cum Alemannis supradictis, conduens eos usque ad villam quæ dicitur Rupis-amatoris: inde redierunt Alemanni in terram suam; comes autem cum paucissimis Caturcum est reversus; et dum esset comes Caturci, nuntiatum est ei duos de militibus suis, Lambertum videlicet de Turcio et Galterum de Langatone fratrem episcopi Cantuariensis (6*), a militibus comitis Fuxensis esse captos. De modo captionis eorum, sicut ab ore utriusque ipsorum audivimus, aliquid breviter exprimamus.

Equitabant quadam diem dicti milites prope terram comitis Fuxi, cum multis de indigenis: quod cum audisset comes Fuxi, cum maxima multitudine insecutus est eos; indigenæ autem qui erant cum nostris, qui, sicut dicitur, proditionem istam fecerant, ut viderunt multitudinem venientem, statim omnes fugerunt; ita nostri tantum sex remanse-

(6*) Videlicet Stephani, quem Innocentius III cardinalem creavit, cujusque obitum recenset Math. Paris. sub an. 1228.

runt : circumdantes igitur illos sex undique adversariorum plurimi (comes enim Fuxi fugientes indigenas insequabatur), equos ipsorum omnes occiderunt. Amisissis igitur equis, nostri inimicorum circumdati multitudine se viriliter defendebant : tunc quidam adversariorum qui erat inter alios nobilior, cognatus comitis Fuxi, dixit præfato Lamberto, ipsum siquidem noverat, ut se redderet : quod audiens vir multæ probitatis : « Nondum venit, inquit, hora. » Tum, ut vidit quia non posset evadere : « Tali, inquit, conditione nos reddimus, si quinque nobis promiseris, videlicet quod non occides nos, vel membra truncabis : præterea honesta tenebimur custodia, nec nos ab invicem separabis, et nos ad competentem induces redemptionem, nec in aliena potestate nos pones : si hæc omnia firmiter promiseris, sic nos tibi reddemus ; quod si nolueris, parati sumus mori, sed confidimus in Domino quia non moriemur soli, sed carissime nos vendentes, auxiliante Christo, prius ex vobis plurimos occidemus ; nondum ligatas habemus manus, nec capietis nos libere nec impune. » Audiens dictus miles verba Lamberti, promisit omnia quæ petebat libentius facturum. « Veni igitur, dixit Lambertus, et super hoc in manu mea præstes fidem. » Ille autem non fuit ausus accedere ad eum, nisi nostri ipsum prius securum fecissent. Assecuravit eum Lambertus et alii quinque ; accessit ille ad eos et tali conditione captos duxit secum : qui mox qui promiserat male servans, tradidit eos comiti Fuxensi. Comes autem ille maximis catenis ligatus in tam deterrimo et tam angusto posuit carcerem, quod nec stare, nec extenti jacere valebant ; lumen etiam non habebant nec candelam, et solummodo dum comedebant, unum brevissimum foramen in illo erat ergastulo, per quod cibaria eis porrigebantur. Ibi longissimo tempore eos tenuit comes Fuxi, donec multa pecunia sunt redempti. Nunc ad id quod dimisimus revertamur.

Peractis apud Caturcum comes nobilis negotiis, pro quibus illuc advenerat, proposuit abire in terram Albigensem. Rediens igitur a Caturco, transiensque per castella sua, et visitans marchias suas, versus Apamias reneavit. Venit igitur ad quamdam munitionem prope Apamias, et invenit eam contra se munitam, erant quidem in ea sex milites et homines multi ; comes vero ipsa die munitionem illam non potuit capere, sed in crastino mane insultu facto, porta succensa, suffosso muro, ipsam munitionem vi cepit et destruxit, tribus militibus qui erant in ea et hominibus interfectis, tres solum milites ad consilium suorum reservavit, quia promiserant quod facerent reddi Lambertum de Tureyo et Galterum de Langatone Anglieum, quos, sicut dictum est, comes Fuxi tenebat : inde Apamias comes noster pervenit ; et dum esset ibi, nuntiatum est ei quod homines de Polio Laurentii, facta proditione, tradiderant villam Sicardo, qui

A fuerat dominus castri : et jam tam ipse Sicardus cum suis militibus, quam homines illi milites Guidonis de Luceio qui custodiebant castrum in munitione positos impugnarent, sicut enim prædiximus, comes noster, castrum illud dederat dicto Guidoni : Quo audito, turbatus est comes, in auxilium militum properare cœpit ; et cum venisset ad Castrum-novum, venit ad eum qui diceret milites dicti Guidonis turrem Podii Laurentii reddidisse adversariis, et vere sic erat, omnia mœnia castri : quidam siquidem miles, cui præcipue Guido sæpèdictus custodiam commiserat castri sui, pecunia, ut dictum est, mediante, reddiderat adversariis turrem prædictam ; sed post aliquot dies cum de proditione in curia comitis accusaretur miles ille, et nollet se defendere per duellum, memoratus Guido illum patibulo suspendi fecit. Dimissis, comes apud Castrum-novum quibusdam militibus suis ad munitionem castri, ipse ivit Carcassonam ; verumtamen antequam recederet a Castro-novo, quosdam milites et balistarios miserat apud Montem-ferrandum, ut custodirent castrum illud, jam enim comes Tolosæ et cæteri adversarii fidei vires resumpserant resistendi, videntes comitem nostrum esse quasi solum, et discurrebant per terram ut possent castra quæ amiserant per proditionem recuperare. Dum esset comes noster Carcassonæ, nuntiatum est ei quod adversarii sui in gravi multitudine veniebant ad obsidendum Castrum-novum : quo audito, comes turbatus est valde : statim misit comes ad milites suos qui erant in Castro-novo et mandavit ne timerent a facie adversariorum, quia ipse veniret et adjuvaret eos.

CAPUT LVI.

Comes Tolosanus, Castrum-novum et Simonem comitem illud defensionem obsidet.

Quadam igitur die Dominica, cum esset comes Carcassonæ et audisset missam et divinis sacramentis communicasset, iturus statim ad Castrum-novum, conversus quidam Cisterciensis qui aderat, cœpit consolari eum et, quantum poterat, animari. Cui vir nobilis totum de Deo præsumens : « Putatis, inquit, quod timeam ; Christi geritur negotium, universa pro me orat Ecclesia ; scio quod non poterimus superari. » His dictis, ad Castrum-novum vir nobilissimus properavit ; verum quædam castella prope Castrum-novum jam a dominio ejus recesserant, et de hominibus quos in castris illis posuerat, plures jam fuerant ab adversariis per proditionem interfecti. Dum igitur esset comes noster in Castro-novo, ecce comes Tolosæ, et comes Fuxi, et Gasto de Bearno, et quidam nobilis Wasconia cum infinita multitudine a Tolosa egressi, properabant ut obsiderent Castrum-novum. Veniebat etiam cum adversariis ille pessimus apostata, ille prævaricator, iniquus filius diaboli, minister Antichristi, Savaricus videlicet de Malleone omnem excedens hæreticum, omni deterior infideli (*I Tim. v.*), impugnator Ecclesiæ, Christi hostis, O virum,

imo virus pessimum, Savaricum dico, qui scelestus et perditus, et pudens et imprudens, currens adversus Deum exerto collo, etiam impugnare ausus est Ecclesiam sanctam Dei! o hominem apostasie principem, crudelitatis artificem, perversitatis actorem! o hominem malignorum participem, o perversorum consortem, o hominem opprobrium hominum, o virtutis ignarum, o hominem diabolicum, imo totum diabolus! Audientes nostri tantam multitudinem advenire, consuluerunt quidam ex ipsis comiti ut aliquos de suis dimittens ad defensionem castri, sedederet ad Fanum-Jovis, vel etiam Carcassonam: sed habito saniori consilio, Deo melius providente, adversariorum adventum in Castromovo comes voluit exspectare.

Nec silendum quod, cum comes esset in Castromovo, et jam quasi esset in manu inimici, ecce missus a Deo Guido de Luceio cum quinquaginta ferme militibus supervenit, siquidem miserat omnes comes nobilis regi Arragonensi in auxilium contra Turcos de quorum adventu exhilaratus est comes, omnium nostrorum animi confortati. Rex autem ille utpote pessimus, qui nunquam dilexerat negotium fidei vel comitem nostrum, militibus quos comes miserat in ejus auxilium, valde inurbanum se exhibuit, imo etiam, dum milites ipsi redirent ad comitem nostrum, de mandato ipsius comitis per litteras eis facto, rex perfidissimus, sicut dictum fuit, ipsis nostris militibus ad capiendos eos in via insidias præparaverat: innotuit sæpèdictis militibus proditio, et a strata publica declinaverunt. O crudelis pii operis recompensatio! o tanti servitii dura stipendia. Jam propositum exsequimur. Comite igitur apud Castrumnovum, secretius inimicorum suorum adventum exspectante, ecce quodam die subito, cum infinita multitudine venerant hostes qui quasi locustæ terram operientes, circumquaque discurrere cœperant: ut autem appropinquaverant castro, statim homines de burgo exteriori, per desuper murum se præcipitantes, et ad adversarios transferentes, burgum ipsis in primo accessu dimiserunt. Intrantes igitur adversarii burgum, cœperunt huc illuc discurrere, lætabundi, gaudentes. Comes vero noster tunc erat in mensa; armantes autem se nostri postquam comederant, de castro sunt egressi et quotquot de adversariis in burgo invenerunt citius effugarunt, fugientesque adversarios et trementes de burgo viriliter ejece-
rant. Quo facto, comes Tolosæ et qui cum ipso erant fixerunt tentoria a parte castri super montem: post hæc ita fossatis, lignis, repagulis se cinxerunt, ut non tam obsidentes, quam obsessi viderentur, videbaturque quasi fortior, et ad accessum difficilior locus, in quo erat exercitus obsidentium, quam castrum obsessum. Cum autem sero esset, adversarii intraverunt burgum; erat enim hominibus vacuum, quia nostri propter paucitatem, non poterant illud munire; non enim erant in castro inter milites et servientes amplius quam

A quingenti homines, cum hostes fere centum millia esse crederentur. Timentes autem hostes qui burgum intraverant, ne nostri expellerent eos, sicut antea fecerant, ipsum burgum lignis et quibuscunque potuerunt munierunt a parte murorum, ne ad eos exire possent, murumque forinsecum qui erat inter burgum et exercitum pluribus locis perforarunt, ut liberius fugere possent, si necessitas immineret. In crastino autem exeuntes nostri de castro, et quidquid adversarii fecerant destruentes, ipsos de burgo sicut prius fecerant projecerunt, et fugientes usque ad tentoria sunt secuti: nec silentium credimus in quo tunc discrimine nobilis erat comes: comitissa quippe erat apud Vaurum; primogenitus ejus Almaricus apud Fanum-Jovis infirmabatur; Alia, quam in terra illa genuerant, nutriebatur apud Montem-regalem, nec poterat alter alterum videre, vel in aliquo subvenire: illud quoque suppressendum non est quod, licet nostri essent paucissimi, omni die exhibant, hostesque crebris-
sime et validissime impetebant, nec enim sicut jam diximus, nostri videbantur obsessi, sed potius obsidentes, tot vero repagulis, sicut dictum est, adversarii se cinxerant, quod nostri ad eos intrare non poterant, licet ardentissime affectarent. Illud quoque adjiciendum est quod servientes nostri ad hostium oculos, quotidie equos nostrorum longe a castro ad dimidiam leugam ad aquandum ducebant; vineas etiam quæ erant prope exercitum pedes nostri, videntibus et invidentibus adversariis, quotidie vindemiabant; erat enim tempus vindemiarum.

Quadam autem die, pessimus ille traditor comes Fuxi et filius ejus Rogerius Bernardi, non impar malitia, et magna pars exercitus venientes prope castrum, voluerunt impugnare nostros qui præ foribus castri armati stabant. Videntes autem nostri illos appropinquare cum maxima ipsos impetentes, ipsumque filium comitis Fuxi et plures alios de equis præcipitantes, ad sua cum confusione tentoria redire compulerunt. Et quia non possemus omnes insultus et eventus illius obsidionis ad plenum exprimere, istud breviter asserimus, quod quotiescunque adversarii ad nostros accedere ausi sunt, causa alicujus impetus facienda, nostri tota die ante portas foris castrum manebant, bellum desiderantes, ipsos cum maxima eorum erubescencia in sua tentoria reducerunt. Cum hæc aguntur, vicina castra per circuitum recesserunt a dominio comitis nostri et reddiderunt se comiti Tolosano. Die quadam illi de Cabareto miserunt ad comitem Tolosæ et mandaverunt ei ut veniret vel mitteret ad eos, et ipsi statim ei reddiderunt Cabaretum: castrum autem Cabareti distabat a Castromovo quinque leugis. Nocte igitur quadam moventes adversariorum plurimi a castris suis missi a comite Tolosano, cœperunt ire ut acciperent Cabaretum: cum autem essent hostes nostri in itinere, divina disponente clementia,

viam quæ ducebat Cabaretum perdiderunt, et diutius deviantes per invia ad sæpeditum castrum Cabareti pervenire nequiverunt; sicque post longas vagationes ad castra, unde exierant, sunt reversi. Interea erigi fecit comes Tolosæ machinam quæ dicitur mangonellus, cœpitque jacere mangonellus in castrum, sed obfuit nostris in modico aut in nullo. Post aliquot autem dies parari fecit comes Tolosanus machinam quamdam miræ magnitudinis, ad diruendum murum castri; jaciebantur autem in machina illa maximi lapides, et quidquid contingere poterant diruebant. Cum jecissent autem hostes in machina præfata per multos dies, accessit ad comitem Tolosæ quidam suus jaculator et dixit ei: « Ut quid in machina illa tot et tanta expenditis, ut quid muros castri hujus destruere satagitis, nonne videtis quotidie quod usque ad tentoria nostra veniunt hostes nostri, et exire non audetis? Certe deberetis velle quod ferreus esset murus, ut ad nos accedere non valerent. » Contingebat siquidem in illa obsidione præter solitum res mirabilis; quia, cum obsessentes obsessos soleant impugnare, obsessi nostri jure contrario, suos impetebant crebrius obsessores; nostri præterea adversarios deridebant in hæc verba: « Cur in machina vestra et tanta et tot expenditis, in diruendo diutius laboratis? Credite nobis; nos ab expensa vobis parcemus, nos expediemus vos a labore, viginti solummodo marchas nobis date et nos ipsius muri centum cubitos in longitudine funditus diruentes, terræ faciemus adæquari, ita ut si ausi fueritis, nonobstante muro ad nos libere transeat. » O virtus animi! o fortissimum robur mentis!

Die quadam exiens comes noster a castro, tendebat ut discinderet machinam supradictam; adversarii autem tot circa machinam illam fecerant repagula fossataque, quod nostri ad eam pertingere nequiverunt: vir autem fortissimus, comes videlicet noster, sedens in equo, fossatum quoddam amplissimum et profundum transire voluit, et in suos irruere audacius inimicos. Quod videntes quidam de nostris, discrimenque inevitabile si comes istud faceret attendentes, arripientes ipsum per frenum, tenuerunt ne se morti exponeret imminenti: quo facto, omnes nostri, nullo de suis amisso, ad castrum redierunt, pluribus de adversariis interfectis. Rebus sic se habentibus, misit comes noster marescallum suum Guidonem de Levis, virum fidelem et armis strenuum, ut a Fano-Jovis et Carcassonnæ faceret victualia deferri ad comitem, hominibus etiam Carcassonnensibus et Biterrensibus præciperet, ut ad comitis auxilium festinarent; sed cum nihil proficere posset, *omnis quippe terra corruperat viam suam* (Gen. vi), ad comitem remeavit. Comes iterum remisit eum, et cum eo virum nobilem Matthæum de Marliaco fratrem Buchardi: qui venientes ad homines terræ comitis, iterum atque iterum rogaverunt ut ad comitem venirent,

A minas precibus adjicientes: sed cum perversi homines et jam vacillantes, nolentes eos audire, etiam tunc Aimericum dominum Narbonæ et cives Narbonenses adierunt, rogantes et monentes, ut ad adjuvandum comitem festinarent: responderunt cives Narbonenses et dixerunt marescallo, quod si Aimericus dominus eorum iret cum eis, ipsi eum sequerentur, ipse vero nullomodo utpote vir multum argutissimus, potuit ad hoc induci. Exeuntes autem dicti milites nostri a Narbona, de tam populosa civitate, vix trecentos homines extraxerunt, et cum venissent Carcassonam, de tota terra illa non potuerunt habere homines plusquam quingentos: quos cum vellent ducere ad comitem, illi nullomodo voluerunt, sed omnes statim ad propria refugerunt. Interea perfidissimus comes Fuxi, quoddam castrum quod erat Buchardi de Marliaco prope Castrumnovum a parte orientali versus Carcassonam, quod S. Martinus dicitur, et quasdam alias munitiones in circuitu occupaverat et munierat contra nostros. Comes autem mandaverat Buchardo de Marliaco et Martino Algaïs, qui erant cum comitissa apud Vaurum, ut venirent ad Castrumnovum. Iste Martinus miles erat Hispanus, quondam ex nostris; sed quam pessime postea se habuit in sequentibus ostenditur.

CAPUT LVII.

Acerrimo conflictu, illustrique victoria, cruce signati Fuxi comitem ad arcem Sancti Martini perfigant.

Erat autem cum comite nostro miles quidam Carcassonnensis de Monte regali Guillelmus cognomine Catus, cui dominus comes terram dederat, ipsumque militem fecerat, quem in tanta familiaritate habebat, quod filiam ipsius comitis dictus Guillelmus levaverat de sacro fonte; comes siquidem et comitissa et omnes nostri de ipso super omnes indigenas confidebant, adeo quod dominus comes proprium suum primogenitum ipsi tradidit aliquando custodiendum. Miserat autem comes a Castronovo ad Fanum-Jovis ut homines de castris vicinis in auxilium comitis adduceret ad Castrumnovum; sed iste omni hoste deterior, omnium pessimus traditorum, ingratus beneficiis, oblitus amoris, associatis sibi aliquibus indigenis, pari crudelitatis affectu, in tantam nequitiam pariter consenserunt ut marescallum prædictum et socios ejus redeuntes a Carcassonna caperent et traderent in manus comitis Fuxensis. O iniquum proditoris genus! o pestis dura! o crudelitatis artificium! o adinventio diabolica! innotuit autem marescallo prædicto, et ab insidiis declinavit. Nec prætereundum quod plures homines terræ illius, aliqui etiam abbates qui castra multa habebant, recesserunt tunc a comite nostro, et juraverunt fidelitatem comiti Tolosano. O juramentum execrabile! o infidelitas infidelis! Interea Buchardus de Marliaco, et Martinus Algaïs, et quidam

alii milites comitis nostri venientes a castro Vauri, et ad auxilium comitis properantes, venerunt Saxiacum castrum Buchardi, quia non audebant venire recta via a Vauro ad Castrumnovum. Die autem precedenti ingressum eorum in Castrumnovum, comes Fuxi, qui eorum adventum præsciebat, exiens ierat ad castrum supradictum, quod dicitur S. Martinus, per quod milites nostri debebant transire, ut impugnaret eos. Nobilis vero comes noster istud sciens, Guidonem de Luceio, castellanum de Malpha, vicecomitem Donges militesque alios usque ad quadraginta, misit suis in auxilium, et mandavit quod in crastino sine dubio, contra prædictum comitem Fuxi, pugnam essent habituri.

Missis illis militibus, non remanserunt cum comite inter milites et armigeros in equis amplius quam sexaginta. Videns autem comes Fuxi quod comes noster misisset suis in auxilium, recedens a castro S. Martini, rediit ad exercitum ut inde assumens armatos, secum rediret ad impugnandum marescallum et eos qui cum eo manebant. Interea comes noster, Guillelmum Catum et milites indigenas qui cum eo in Castronovo erant allocutus est in hunc modum : « Ecce, inquit, fratres charissimi, comes Tolosæ et comes Fuxi, viri potentes cum infinita multitudine sanguinem meum quarunt; ego autem sum in medio hostium quasi solus, rogo vos pro Deo, quatenus si timore vel amore ducti, vultis ire ad eos et a me recedere, non celetis, et ego sanos et salvos usque ad ipsos faciam vos conduci. » O nobilitas viri ! o excellentia principis ! Respondens autem alter Judas, Guillelmus videlicet Catus, dixit : « Absit, domine mi, absit ut a vobis recedamus, etenim et si omnes vos reliquerint, usque ad mortem vobiscum perseverabo (Matth. xxvi). » Similiter autem et omnes dixerunt. Sed non multo post, dictus traditor cum quibusdam sociis suis recessit a comite, factus de familiarissimo, crudelissimus persecutor. His ita gestis, marescallus et Buchardus de Marliaco, et qui cum ipso erant summo mane, audita missa, facta confessione et communione Dominici corporis suscepta, ascensis equis ad comitem dirigunt iter suum. Comes autem Fuxensis, sentiens eos venire, accepta secum de melioribus exercitus totius innumera multitudine equitum armatorum, pluribusque etiam millibus peditum electorum, pugnaturus contra nostros obviam properavit : fecerat autem idem comes tres turmas. Comes autem noster qui erat illa die ante foras Castrinovi, et adventum suorum sollicitus expectabat, videns quod comes Fuxi ad dimicandum contra eos properaret, illos qui secum erant consuluit quid facere tunc deberent, diversis diversa sentientibus, dicentibus quibusdam ipsum debere ad custodiam castri remanere, aliis econtrario dicentibus ut ad auxiliandum suis militibus properaret : vir indefessæ virtutis, vir probitatis invictæ dixisse perhibetur : « Paucissimi in castro isto remansimus, totumque Christi

A negotium pendet ex hoc bello; absit ut milites nostri moriantur in prælio gloriosi; ego vivus et ignominiosus evadam; volo vincere cum meis vel cum meis mori; eamus et nos, et, si necesse fuerit, moriamur cum illis. » Quis inter hæc se a lacrymis contineret! sic fatur lacrymans, statimque suis properat in succursum. Comes autem Fuxi ut appropinquavit nostris, tres turmas quas fecerat in unam redegit.

Hic adjiciendum quod episcopus Caturcensis et quidam monachus Cisterciensis, qui de mandato abbatis Cistercii, de negotio Jesu Christi curam gerebant, veniebant cum marescallo. Qui videntes hostes venientes bellumque imminere, coeperunt hortari nostros ut viriliter se haberent, promittentes firmissime quod, si tam glorioso certamine pro fide occumberent Christiana, remissionem adepti peccatorum, omni statim gloria et honore coronati, mercedem reciperent sui certaminis et laboris. Strenuissimi autem milites nostri, certi quidem de præmio, sed et bonam de reportanda victoria spem habentes, hilares et intrepidi hostibus occurrebant; illi autem veniebant in unum conglobati. Ordinarunt autem ipsi adversarii aciem suam; illi qui in equis sedebant, ferro coopertis incedebant medii; reliqui autem equites ex una parte, pedites vero ex altera optime muniti: habito igitur nostri inter se consilio, quod illos qui habebant equos coopertos prius impeterent. Dum hæc fierent, aspicebant nostri a longe, viderunt confitem nostrum exeuntem a Castronovo, et in eorum auxilium properantem : statim duplicata audacia, animosiores effecti, invocato Christo in hostes se medios immiserunt, ipsosque dicto citius penetrarunt; illi autem victi in momento et confusi, fugæ præsidia arripuerunt : quod videntes nostri, statim ad pedites qui stabant a parte altera se vertentes, de illis innumerabiles occiderunt. Nec silendum quod, sicut marescallus veridica relatione asseruit, contra unumquemque ex nostris erant hostes plusquam triginta. Agnoscatur igitur operata divinitas; non enim potuit comes noster bello interesse, quamvis sub festinatione maxima adveniret; jam enim suis militibus victoriam dederat victor Christus. Insequentibus igitur nostris fugientes adversarios et extremos quosque cædentibus, facta est hostium strages magna; de nostris autem non occubuerunt amplius quam triginta, cum de inimicis innumerabiles fuerint interfecti. Nec prætereundum quod Martinus Algaïs, de quo supra tetigimus, in primo insultu de bello resiliens fugere cœpit : quem venerabilis episcopus Caturcensis, qui prope erat fugientem videns, et quid factum esset requirens : « Mortui, inquit ille, sumus omnes : » Quod vir Catholicus non credens, ipsumque durius oburgans, redire compulsi ad certamen.

Prætereundum etiam non est quod fugientes hostes præ timore mortis, exclamabant fortiter : « Mons-fortis, Mons-fortis, » ut sic se fingerent esse de nostris, et manus persequentium evaderent arte

iali. Nostri vero artem istam arte alia deludebant : cum enim audiret aliquis de nostris, quempiam hostium exclamare Mons-fortis præ timore, dicebat ei : « Si noster es, occide istum fugientem, » demonstrato videlicet de fugientibus. At ille, timore ductus, suum socium occidebat; sed ille qui socium occiderat, occidebatur, mercedem recipiens fraudis suæ et sceleris a nostris. O res mirabilis et inaudita! qui enim causa occidendi nostros ad bellum accesserant, justo Dei iudicio suosmetipsos occidentes nobis famulabantur, licet inviti. Postquam nostri hostes diutius fugaverant et occiderant infinitos, stetit comes in medio campo, ut suos qui insequentes hostes circumquaque dispersi erant, recolligentes congregaret.

Interea ille apostatarum omnium præcipuus, Savaricus videlicet de Malleone et magna multitudo armatorum, egressi a loco castrorum, ad foras accesserant Castrinovi, ibique stantes cum magna superbia, elevatis vexillis, belli exitum expectabant; plurimi etiam ex ipsis inferius burgum intrantes, cœperunt acrius impugnare illos qui in castro remanserant, quinque videlicet solummodo milites et paucissimos servientes, sed quamvis essent paucissimi, infinitos hostes armis et balistis munitissimos, de ipso burgo repellentes, se strenuissime defendebant. Videns igitur dictus proditor, Savaricus videlicet, nostros in campo belli obtinuisse victoriam, cernensque quod illi qui erant cum eo castrum capere non potuissent, recollectis suis, confusus ad tentoria remeavit. Comes autem noster et qui cum eo erant, a campo reportata victoria revertentes, in ipsa tentoria adversariorum irrumpere noluerunt. O invicti milites! o Christi tirones, sicut jam supradictum est, hostes tot se repagulis concluderant et fossatis, quod nostri nisi de equis descenderant, ad eos accedere non valebant : quod cum comes facere festinaret, consuluerunt quidam ut differret in diem alteram, eo quod recentes essent hostes, nostri vero prælio fatigati : acquievit comes utpote qui omnia agens cum consilio et semper, in his obtemperare voluit. Rediens igitur in castrum vir nobilis, sciens quia Dei esse virtutem, Dei esse victoriam, descendens de equo in ipso introitu Castrinovi, nudus pedes ad ecclesiam perrexit, omnipotenti Deo pro collatis beneficiis gratias repensurus, in qua ecclesia decantantes nostri cum devotione et exultatione maxima, *Te Deum laudamus*, in hymnis et confessionibus benedicebant Dominum qui magna fecit in populo suo, et victoriam de suis contulit inimicis (*II Machab. x*).

Non credimus autem prætereundum quoddam miraculum, quod contigit ipso tempore, in quadam abbazia ordinis Cisterciensis, quæ est in territorio Tolosano et dicitur Grandis-Silva. Monachi domus illius in magna afflictione positi erant, quia si nobilis comes Montis-fortis caperetur in Castronovo vel occumberet in bello, imminebat eis mors

et gladius : comes aiquidem Tolosanus et complices sui, super omnes, exosos habebant monachos Cisterciensis ordinis, et præcipue domum illam, eo quod abbas Cisterciensis Arnaldus apostolicæ sedis legatus, cui exhæredationem suam præ cæteris imputabant, abbas fuerat domus illius. Quadam itaque die, dum quidam monachus dictæ domus, vir religiosus et sanctus, celebraret divina, in ipsa eucharistiæ consecratione, ex intima cordis devotione, pro dicto comite Montis-fortis, qui tunc temporis in dicto Castronovo obsessus erat supplicavit. Ad quem vox divina : « Quid pro eo oras? tot pro ipso sunt orantes, quod oratione tua non est opus. »

CAPUT LVIII.

Castrumnovum obsidione liberatur.

Interea comes Fuxi novum prodicionis artificium adinvenit, imitans videlicet patrem suum diabolum, qui cum in uno fuerit superatus, ad alia nocendi convertitur argumenta. Misit igitur nuntios suos longe lateque per castella, qui comitem Montis-fortis in bello superatum assererent; quidam etiam excoriatum dicerent et suspensum; qua de causa reddiderunt se id temporis adversariis nostris. In crastino vero gloriose victoriæ, consuluerunt comiti nostro milites sui ut exiret de Castronovo, quosdam de suis dimittens ibi, pergensque per terram suam, homines quos posset adunaret. Exiens igitur comes de Castronovo perrexit Narbonam : veniebant autem de Francia tunc peregrini, Alanus videlicet de Rociaco, vir multæ probitatis, et quidam alii, sed pauci. Comes autem Tolosæ et qui cum ipso erant, videntes quod nihil in obsidione Castrinovi proficerent, per aliquot dies combusta machina sua, cum magna confusione ad propria sunt reversi. Nec silendum quod non fuerunt ausi egradi de castris suis, donec agnoverunt comitem nostrum a castro exisse. Dum igitur esset comes noster apud Narbonam, haberetque secum supradictos peregrinos, plures etiam congregasset de hominibus indigenis, ut rediens pugnaret contra comitem Tolosanum et eos qui cum eo erant, nuntiatum est ei quod comes dictus et sui recesserant ab obsidione Castrinovi. Comes autem noster, dimissis indigenis, quos adunaverat, peregrinos tantum ducens secum, rediit ad Castrumnovum, et proposuit quod omnes in circuitu munitiones, quæ ab ejus dominio recesserant, funditus everteret. Quod dum fieret, nuntiatum est ei quoddam castrum, nomine Constantianum versus Thermas ab ejus jurisdictione resillisse, et se inimicis fidei reddidisse : quo audito, statim properavit comes ut castrum illud obsideret : quod castrum cum per aliquot dies impugnasset, videntes qui intus erant quod non poterant resistere, se et castrum comiti reddiderunt, ut suam de ipsis faceret per omnia voluntatem : quo facto, rediit comes ad Castrumnovum ; statim nuntiatum comiti nostro quod homines castrum, quod dicitur Mons-acutus in diocesi Albiensi,

reddiderant se comiti Tolosano, munitionesque castrum et eos quos comes noster in eo custodiendo posuerat, impugnabant : properavit comes noster; sed antequam posset pervenire, illi qui erant in munitione predicta, jam reddiderant adversariis munitionem. Quid plura? Omnia in circuitu castra nobilissima et fortissima, exceptis duobus paucissimis, tunc quasi in uno die reddiderunt se comiti Tolosano. Nomina autem castrorum nobilium, quæ tunc temporis sunt amissa, sunt hæc in Albiensi diocesi : Rabasten, Mons-aeutus, Galliacum, castrum de Grava, Cahusacum, S. Marcellus, Guespia, S. Antoninus; in diocesi autem Tolosana jam se reddiderant ante obsidionem Castrinovi, in ipso tempore obsidionis Podium Laurentii, Casser, S. Felix, Mons-Ferrandus, Avinio, S. Michael, Cuc et Baverdunum: præterea perditæ sunt alia castra minora, quæ non possemus per singula enarrare; dicuntur siquidem amplius quam quinquaginta. Quandam autem pessimam et inauditam traditionem quæ facta est tunc in castro de Gravis, quod est in diocesi Albiensi, non credimus præmittendam.

Nobilis comes noster, cuidam militi Francigenæ castrum illud tradiderat : miles autem ille credebatur se hominibus castrum plusquam opus esset; illi autem de ejus morte cogitabant. Quadam vero die, faciebat sæpeditus miles dolia sua refici a quodam carpentario dicti castrum : et dum idem carpentarius unum dolium refecisset, dixit præfato militi ut inspiceret et videret utrum dolium esset bene reparatum : qui cum caput in dolium submisisset, carpentarius elevata securi, caput illius amputavit. O crudelitas inaudita ! Statim insurrexerunt homines castrum, et paucos Francigenas qui erant in castro occiderunt; quod cum audisset nobilis comes Balduinus, de quo supra tetigimus, frater comitis Tolosani, quadam die summo diluculo venit ante castrum. At illi exeuntes obviam, putantes quod ipse esset comes Tolosæ, eo quod similia arma portaret, introduxerunt eum in castrum, et lætabundi et gaudentes, crudelitatem quam fecerant narraverunt : ille autem cum armata multitudine in eos insiliens, fere omnes a minimo usque ad maximum interfecit. Videns comes noster quod tot et tanta castra amisisset, venit Apamias ut castrum illud muniret; et cum ibi moraretur, mandavit ei comes Fuxi, quod si solummodo quatuor dies exspectaret, veniret ipse et pugnaret contra ipsum. Comes autem noster remandavit ei, quod non solummodo quatuor dies, imo plusquam decem apud Apamias exspectaret; comes autem Fuxi non fuit ausus venire : insuper milites nostri, etiam sine comite nostro, terram Fuxensem intraverunt, et quoddam castrum dicti comitis destruxerunt. Post hæc reversus est comes noster versus Fanum-Jovis, misitque castellanum de Malfa, et Gaufridum fratrem ejus, milites strenuos cum aliis paucissimis ad quoddam castrum, ut facerent deferri bladum a ca-

stro ad Fanum-Jovis, ad muniendum castrum ipsum. Qui cum redirent a castro predicto, filius comitis Fuxi, a patris nequitia non degenerans, posuit se in insidiis juxta viam per quam dicti milites venire debebant; habebat autem traditor ille secum armatorum multitudinem copiosam. Transeuntibus autem nostris, surgentes hostes de insidiis aggressi sunt eos, circumdantesque dictum Gaufridum, ipsum undique infestabant. Ille autem, utpote miles optimus, se viriliter defendebat; habebat vero paucissimos adjutores. Cum ergo equum suum jam amisisset, et esset jam in suprema necessitate, dicebant ei hostes ut se redderet; vir autem miræ probitatis, tale fertur dedisse responsum : « Christo, inquit, me reddidi; absit ut ejus me reddam inimicis : » sicutque inter hostium ictus, gloriosum, ut credimus, spiritum exhalavit. Occubuit etiam cum eo quidam strenuissimus juvenis, cognatus dicti Gaufridi et alii pauci; miles quidam vero, nomine Droco, vivum se reddidit : quem comes Fuxi detinuit incarcerationum; castellanum autem de Malfa vivum evadens, amissis fratre et cognato, gemebundus ad castrum, a quo recesserant, remeavit. Post hæc revertentes nostri ad locum, et tollentes corpora occisorum, sepelierunt ea in quadam abbatia ordinis Cisterciensis, quæ dicebatur Bolbonia. Tempore illo Guillelmus, venerabilis archidiaconus Parisiensis, et quidam alius magister Jacobus de Vitriaco, de mandato et ad preces episcopi Uticensis, quem dominus papa pro negotio fidei contra hæreticos legatum præfecerat, qui etiam ipsum negotium diligebat et efficaciter promovebat, prædicationis officium assumpserunt. Qui zelo fidei succensi, Franciam imo Alemanniam circumeuntes, tota hieme illa, incredibilem fidelium multitudinem ad Christi militiam signo crucis in pectoribus signaverunt; isti siquidem duo, præcipue post Deum, fidei negotium in partibus Gallicanis et Teutonicis promoverunt.

CAPUT LIX.

R. Malvicinus centum stipatus militibus ex Gallia Montifortio comiti suppeditas venit.

Rebus sic se habentibus, ille nobilissimus militum, ille Christi servus, ille Jesu negotii amator præcipuus et promotor Robertus videlicet Malvicinus, qui præcedenti ætate perrexerat in Franciam, redibat habens secum de electis militibus Franciæ plusquam centum, qui omnes ducem suum fecerant et magistrum. Illi omnes admonitionibus virorum venerabilium episcopi videlicet Tolosani et abbatis Vallium signati, accinxerant se ad militiam Jesu Christi, qui tota hieme illa in servitio Jesu Christi perseverantes, supradictum negotium, quod in multa depressione tunc erat, nobiliter exerebant. Audiens comes dictos milites advenire, ivit obviam eis usque Carcassonam : quo cum pervenisset, sit exultatio incredibilis inter nostros, sit gaudium magnum valde : inde venit comes cum dictis militibus usque ad Fanum-Jovis. Ipso tempore comes

Fuxi obsederat quoddam castrum cujusdam militis indigenæ, nomine Guillelmi Daura, qui comiti nostro adhærens, ipsum quantum poterat adjuvabat. Erat autem castrum illud prope terram comitis Fuxi, et vocabatur Carun; comes autem Fuxi jam illud castrum impugnaverat per xv dies. Moventes igitur nostri a Fano-Jovis properabant ut comitem Fuxi amoverent ab obsidione dicti castri. Comes autem ille, audiens nostros advenire, relictis ibi machinis suis, cum magna confusione fugiens, ab obsidione recessit; nostri vero per aliquot dies devastantes terram ejus, quatuor de castellis ejus destruxerunt. Inde redeuntibus ad Fanum-Jovis, properaverant ut obsiderent quoddam castrum in Tolosana diœcesi, quod dicitur Pomairada: quod castrum cum per aliquot dies impugnassent, quodam die facto insultu, fossatum castri vi impleverunt; sed, nocte superveniente, non ceperunt castrum ipsa die: videntes autem qui in castro erant quod quasi capti erant, media nocte perforantes murum, clanculo aufugerunt: quo facto statim nuntiatur comiti quod castrum quoddam, nomine Albedunum in diœcesi Narbonensi, ab ejus dominio recessisset, quo dum pergeret comes, dominus castri venit obviam ei, et se et castrum ejus tradidit voluntati.

CAPUT LX.

Venit Guido de Monte-forti ad comitem Montis-fortis fratrem suum de ultramarinis partibus, cujus adventu mirifice exsultat comes.

His gestis, venit comes ad illud nobile castrum in diœcesi Albigeni, quod dicitur Castra: ubi dum moraretur et ageretur festum Dominicæ Nativitatis, venit ad ipsum Guido frater ejus germanus, rediens a partibus transmarinis. Iste Guido frater comitis cum ipso ierat ultra mare; sed, redeunte comite, remansit iste Guido in partibus transmarinis, quia duxerat ibi uxorem nobilissimam de regio semine, quæ erat domina Sidonis, quæ etiam veniebat cum eo, cum illis suis, quos de ipso Guidone susceperat. Nec silendum quod dum veniret dictus Guido ad comitem, quadam castella in territorio Albiensi quæ resilierant a dominio comitis sæpemenorati, Guidoni se reddiderunt; quanta autem in adventu fratris fuerit comitis et nostrorum exsultatio non est qui posset explicare. Post paucos autem dies properaverant nostri ad obsidendum quoddam castrum in Albiensi diœcesi, quod dicitur Tudelle, et erat patris Giraldi de Pepios illius peissimi traditoris. Impugnantes autem nostri castrum, post paucos dies illud ceperunt, et fere omnes in ore gladii interfecerunt; solummodo pater Giraldi unus evasit, quem comes reddidit pro quodam milite, quem comes Fuxi tenebat in vinculis nomine Drocone de compenso consanguineo Roberti Malvicini. Post hæc properavit comes nobilis ut obsideret quoddam castrum, quod dicitur Cahusacum in territorio Albiensi, ubi cum media hieme, præter solitum esset in obsidione et paucissimos haberet secum, per multos labores et angustias

A cepit illud castrum. Comes autem Tolosæ, et comes Comingensis, et comes Fuxi cum infinita multitudine congregati erant apud quoddam castrum proximum nomine Galliacum, miseruntque nuntios ad comitem nostrum, mandantes quod venirent ad impugnandum eum. Hoc autem dicebant, ut si possent terrere comitem nostrum, suam forte dimitteret obsidionem. Miserunt semel, miserunt iterum, et tamen non sunt ausi venire: videns autem comes quod non venirent, dixit suis: « Ex quo non veniunt certe, ego ibo et visitabo illos; » et accipiens secum armatos de suis, properare cœpit tendens versus Galliacum, cum paucis ibat spirans et anhelans bellum. Quod audiens comes Tolosæ et qui cum eo erant, exeuntes a Galliaco, fugerunt versus quoddam castrum proximum, nomine Montem-acutum. Comes autem noster secutus est eos usque ad castrum illud: quod videntes illi inde fugerunt; at illi egressi a castro illo, fugerunt versus Tolosam. Videns igitur comes noster quod non auderent eum exspectare, ad castrum unde venerat remeavit.

His ita rite peractis, misit dominus comes ad abbatem Cisterciensem qui erat apud Albiam, querens ab eo quid facto opus esset. Consilium autem abbatis fuit, ut comes obsideret castrum illud S. Marcelli, quod prope Albiam ad tres leugas situm erat. Comes vero Tolosæ, cuidam pessimo traditori Geraldo de Pepios, commiserat castrum illud. Venientes igitur nostri ad castrum, tantum ab una parte obsederunt illud; erant siquidem paucissimi, castrum vero magnum et fortissimum. Statim certa machina nostri cœperunt fortiter impugnare. Post aliquot vero dies comes Tolosæ, et comes Comingensis, et comes Fuxi, cum incredibili multitudine venientes, intraverunt castrum ut illud defenderent contra nostros: et quia castrum, licet amplum, non potuit capere tantam multitudinem, fixerunt tentoria sua plurimi hostium ex alia parte castri: quo facto, nostri ab expugnatione castri non desistebant, adversarii se quantum poterant defendebant. O res mirabilis et stupenda! cum obsidentes soleant obsessos numero et fortitudine superare, obsessi ferme in decuplo plures erant quam obsidentes: non enim erant nostri amplius quam quingenti: habebant præterea dicti comites innumerabilem peditum multitudinem; nostri vero habebant pedites nullos aut paucissimos. O grande factum! o novitas inexperta! nec silendum quod quotiescunque adversarii exire ausi sunt adversus nostros, statim a nostris cum virtute maxima sunt repulsi. Quodam denique die comes Fuxi, cum multis exiens de castro, veniebat ut nostram petriariam debilitaret: quod videntes servientes nostri, ipsosque solo jactu lapidum viriliter repellentes, antequam milites nostri armari potuissent, in castrum recluserunt. Facta est autem caristia magna in exercitu; non enim poterant nostri habere victualia, nisi ab Albia: adversarii præterea nostri

cum maxima multitudine exeuntes, ita stratas publicas observabant quod illi de Albia non audebant venire ad exercitum, nisi comes dimidium gentis suæ mitteret pro conductu. Peracto igitur in obsidione illa mense uno, sciens comes quod si paucos milites quos habebat divideret, dimidiam partem secum retinens, dimidiam pro victualibus mittens, exeuntes adversarii, qui infiniti erant, hos vel illos expugnarent: tam evidenti necessitate compellente perplexus, postquam per plures dies panis in exercitu defecerat, ab obsidione recessit.

Nec prætermittendum quod, cum comes ipsa die Parasceves, utpote totus catholicus, et divino servitio mancipatus, in pampillione suo Dominicæ passionis officium faceret solemniter celebrari, audientes adversarii clericos nostros cantantes, in subsannationem et derisum (*Psal. XLIII*) ascendentes muros ululatum terrerimum emittebant. O perversa infidelitas! O infidelis perversitas! si quis autem diligenter consideret, ampliorem in ista obsidione honorem et gloriam consecutus est comes noster, quam unquam fuerat, in alicujus castri, licet fortissimi, captione: ab illo siquidem tempore et deinceps, ejus probitas magna emicuit, constantia plus refulsit. Nec silendum quod, cum comes noster a castro recederet sæpedito, adversarii, licet infiniti, non sunt ausi exire ut nostros recedentes aliquantulum impugnarent. Miraculum quod contigit ipso tempore in diocesi Rutenensi nolumus præterire. Prædicabat namque quadam die Dominica in quodam castro abbas quidam de Bonavalle, ordinis Cisterciensis, ecclesia autem modica erat, et non poterat capere populum qui aderat: qua de causa egressi erant omnes, et ante foras ecclesiæ prædicationem abbatis audiebant. Circa finem vero prædicationis, cum venerabilis abbas vellet hortari populum qui aderat super assumendis crucibus contra Albigenes, subito videntibus cunctis apparuit crux in aere: quæ versus partes Tolosanas tendere videbatur. Miraculum istud audiavi ab ore dicti abbatis, viri religiosi et grandis auctoritatis. Recedens comes ab obsidione S. Marcelli, ipsa die scilicet in vigilia Paschæ, venit Albiam, actum ibi festum Dominicæ Resurrectionis. Advenerat autem ibi a Francia venerabilis abbas Vallium, de quo supra fecimus mentionem; erat enim electus in episcopum Carcassonensem: quem cum comes et milites nostri in prædicta reperissent civitate, gavisii sunt valde; omnes enim ipsum affectu præcipuo diligebant: erat etiam a multis annis familiarissimus comiti; idem insuper comes, quasi ab infantia, ejus consiliis se subdiderat, ad ejus se habuerat voluntatem. Ipso etiam tempore electus fuerat abbas Cistercii Arnaldus, de quo sæpe fecimus mentionem, in archiepiscopum Narbonensem. Ipsa die Paschæ exiens comes Tolosæ, et qui cum eo erant a castro S. Marcelli, venerunt Galliacum quod tribus leugis distat ab Albia. Cogitans autem comes noster ne forte glo-

riarentur adversarii se vicisse nostros, volensque palam ostendere quod a facie eorum non timebat, crastino Paschæ exiens ab Albia cum suis ivit Galliacum, suos invitans ad prælium inimicos. Et cum illi non essent ausi egredi adversus eum, ipse Albiam remeavit. Electus autem Carcassonensium, de quo supra tetigimus, erat in civitate illa, et ego cum eo: me enim adduxerat secum de Francia, ob solatium suum in terra aliena peregrinus, cum essem monachus et nepos ipsius.

CAPUT LXI.

Obsidio Altipulli, et expugnatio fortissima atque captio gloriosa.

Peractis apud Albiam aliquot diebus, perrexit comes cum suis ad castrum quod dicitur Castra; ubi cum fecissemus paucos dies, habito comes consilio, proposuit comes obsidere quoddam castrum inter Castra et Cabaretum, quod dicitur Altipullus; castrum siquidem illud, circa tempus obsidionis Castrinovi, reddiderat se comiti Tolosano. Exeuntes igitur a castris quadam die Dominica, scilicet in quindenna Paschæ, venimus ante castrum prædictum; hostes autem qui ad defendendum intraverant castrum illud, cujus suburbia magna, exeuntes adversus nostros, coeperunt eos acriter infestare; nostri vero, mox illos in castrum retrudentes, a parte una castri fixere tentoria; erant enim pauci. Castrum autem Altipulli, in altissimi et arduissimi montis arduitate, super rupes maximas et quasi inaccessibiles situm erat; tantæ siquidem erat fortitudinis, sicut ipse vidi oculis et experientia didici, quod si apertæ essent januæ castri, et nullus penitus resisteret, non posset quis sine gravi difficultate ipsum castrum perambulare et ad turrim ipsius perungere. Præparantes igitur nostri petriariam unam, ipsam die tertia adventus sui erexerunt, et fecerunt jacere ad turrem castri. Eadem etiam die armaverunt se nostri milites, descendentesque in vallem ad pedes castri, voluerunt ascendere in castrum, si forte illud capere possent per insultum. Factum est autem dum intrassent primum burgum, ascendentes illi de castro super muros et domos, coeperunt ingentes lapides creberrimosque jacere super nostros. Alii autem in loco per quem nostri intraverant ignem copiosum accenderunt: videntes igitur nostri quod nihil proficerent, eo quod hominibus quasi inaccessibilis esset locus ille, jactus etiam lapidum sustinere non possent, per medium ignem, non sine gravi dispendio exierunt. Quadam autem die pessimam et crudelissimam traditionem quam fecerant illi de castro, non credimus prætermittendam. Erat autem cum comite nostro miles indigena cognatus cujusdam traditoris, qui erat in castro, qui etiam ex parte dominus fuerat Cabareti. Mandaverunt igitur illi de castro comiti nostro ut mitteret ad eos dictum militem ut haberent cum eo colloquium de compositione, et per ipsum quod vellet comiti remandarent. Dum igitur accessisset ad eos

de licentia comitis miles prædictus, loquereturque cum eis in porta castri, quidam de illis de castro sagittam ictu balistæ dirigens, ipsum gravissime vulneravit. O proditio crudelissima! Sed non multo post, scilicet ipso die vel in crastino, contigit, iusto Dei iudicio, quod ille traditor, qui dictum militem nostrum cognatum suum, ad colloquium vocaverat, in eodem loco ubi vulneratus fuerat, in crure videlicet, ipse a quodam de nostris validissimum vulnus accepit. O justa divinæ ultionis mæsuræ! Interea petraria nostra ad turrem castri continue jaciebat. Die autem quarta ab initio obsidionis, post occasum solis, orta est spississima nebula: illi de castro divino timore correpti, nocte occasione apti temporis, exeuntes de castro fugere cœperunt, quod nostri percipientes, statim, clamore facto, in castrum irruerunt, et quotquot invenerunt de hostibus interfecerunt. Alii autem in ipsa obscurissima nocte, illos qui fugiebant insecuti, aliquos ex eis comprehenderunt; in crastino autem fecit comes castrum illud dirui et comburi: quibus gestis, milites qui venerant a Francia cum Roberto Malovicino, sicut superius dictum est, et tota hieme præcedente fuerant cum comite, recedentes ab eo fere omnes ad propria remearunt.

CAPUT LXII.

Insurgunt Narbonenses malitiose contra Almaricum filium Simonis comitis.

Scelus quoddam civium Narbonensium, quod ipso tempore perpetrarunt, non credimus omitendum: cives enim Narbonenses, homines erant pessimi, et nunquam dilexerant negotium Jesu Christi, licet per ipsum negotium infinita provenissent eis bona. Quodam die Guido frater comitis nostri, et primogenitus comitis Almaricus Narbonam perrexerunt: et cum esset in civitate illa dictus Almaricus, utpote puer, causa spatiandi intravit palatium Aimerici domini Narbonæ; palatium autem illud vetustum erat, et quasi in solitudinis desertum redactum. Cum igitur dictus Almaricus quamdam fenestram palatii manu tangeret, et vellet eam aperire, fenestra illa nimia vetustate consumpta casu cecidit: quo facto, Almaricus rediit ad domum Templariorum ubi tunc hospitabatur. Guido vero frater comitis hora illa erat in domo archiepiscopi Narbonensis, et statim cives Narbonenses quærentes occasionem ad faciendum malum, imposuerunt prædicto parvo filio videlicet comitis, quod voluisset vi intrare palatium Aimerici. O modica sceleris perficiendi occasio, imo nulla! Statim armaverunt se cives præfati, et currentes donec venirent ad locum ubi erat puer, in ipsam domum Templariorum irrumpere satagebant: videns autem puer, quia quærebant animam ejus, armavit se et in quadam turre domus Templariorum se recipiens, a facie hostium se abscondit: at illi domum sæpèdictam instantissime impugnabant; alii Francigenas quos in civitate reperiebant apprehendentes, plures occiderunt. O rabies iniquorum!

A duos etiam armigeros proprios comitis interemerunt. Guido vero frater comitis in domo archiepiscopi erat hora illa, et egredi non audebat. Postquam vero dicti cives diutius impugnaverant domum in qua erat Almaricus, tandem consilio cæjusdam civis Narbonensis, quieverunt ab impugnatione illa; sicque puer de gravi periculo liberatus, vivus per Dei gratiam et sanus evasit. Nunc ad id quod dimissimus revertamur.

Recedens comes nobilis a castro Alti-pulli cum militibus paucissimis, intravit terram comitis Tolosani: post paucos autem dies, venerunt ad eum plures de Alemannia peregrini; cœperunt præterea de die in diem venire peregrini, qui, ut supra diximus, ad prædicationem Guillelmi venerabilis archidiaconi Parisiensis et M. Jacobi de Vitriaco, cruce signati erant: et quia non possemus omnia sigillatim exprimere, quomodo videlicet misericors Deus a diebus illis negotium suum cœpit mirabiliter promovere, hæc breviter dicimus, quod comes noster in brevissimo tempore plura castra vi cepit, multa etiam vacua invenit. Nomina autem castrorum, quæ infra tres septimanas recuperavit comes, sunt ista: Castrum quod dicitur Cuc, Mons-Maurus, S. Felix, Casser, Mons-Ferrandus, Avinio, S. Michael, et alia multa. Dum autem esset exercitus apud castrum quod dicitur Sanctus Michael distabatque una leuga a Castronovo, supervenit episcopus Carcassonensis Guido, qui fuerat abbas Vallium et ego cum eo; ipse enim post captionem Alti-pulli, recesserat ab exercitu adhuc electus, et perrexerat Narbonam, ut cum domino abbate Cisterciensi, qui etiam erat electus in archiepiscopum Narbonensem, consecrationis beneficium sortiretur. Destructo igitur funditus castro, quod dicitur S. Michael, proposuit comes obsidere illud nobile castrum quod dicitur Podium Laurentii; quod etiam, sicut supra diximus, anno præcedenti a dominio ejus recesserat. Moventes igitur et ad castrum illud tendentes, fiximus tentoria in loco prope Podium Laurentii, ad duas ferme leugas. Ipsa die supervenerunt peregrini, præpositus videlicet Coloniensis Ecclesiæ potens et nobilis, pluresque cum eo nobiles Alemanni: comes autem Tolosæ erat apud Podium Laurentii cum suis ruptariis infinitis; verumtamen audiens nostros appropinquare, exspectare non est ausus; sed cum velocitate exiens de castro, omnesque castri homines secum trahens, fugit versus Tolosam, castrum vacuum derelinquens. O recordia hominis, o contemptibilis stupor mentis! In crastino summo diluculo venientes ad castrum, et invenientes ipsum vacuum, ulterius processimus et fiximus tentoria in quadam valle. Guido autem de Luceio, cui comes jamdudum dederat castrum illud Podii Laurentii, intravit illud et gente sua munivit. Exercitus autem moratus est duos dies prope castrum in quadam valle: ibi nuntiatum est comiti nostro, quod peregrini multi et magni Rothomagensis videlicet archiepiscopus

Robertus, et electus Laudunensis Robertus, Guillelmus venerabilis archidiaconus Parisiensis, pluresque alii nobiles et ignobiles veniebant a Francia Carcassonam. Videns autem comes quod multum exercitum haberet secum, habito consilio, Guidonem fratrem suum et Guidonem marescallum misit obviam dictis peregrinis Carcassonam, ut alium facientes exercitum per se, ad alias partes se verterent, Christi negotium promoturi. Comes autem movens cepit tendere apud castrum de Rabastenx. Ut autem prætermittentes superflua, ad magis utilia attingamus, dicamus brevier quod illa tria castra nobilia, videlicet Rabastenx, Mons-acutus, Galliacum, de quibus sæpius fecimus mentionem, tunc quasi uno die sine obsidione et difficultate aliqua se nostro comiti reddiderunt. Audientes burgenses castri, quod dicitur S. Marcellus, quod comes noster, recuperatis pluribus castris, ad obsidendum eos properaret, timore ducti, miserunt ad eum supplicantes, ut eos in pace recipere dignaretur, et ipsi voluntati ejus traderent castrum. Comes autem scelera eorum recogitans et perversitates inauditas, nullo modo voluit componere cum eis, sed nuntios eorum ad ipsos remittens, mandavit quod pacem ejus vel concordiam, nullo pondere vel pretio possent aliquando adipisci: quod audientes dicti homines, fugientes de castro suo, ipsum vacuum reliquerunt: ad quod cum venissemus, fecit illud comes comburi, turrimque ejus et omnes muros, terræ penitus adæquari: inde progredientes, venimus ad illud proximum castrum, quod Guespia dicebatur: quod cum invenissemus vacuum, jussit comes illud destrui et comburi; unde proficiscens comes, in ulteriora procedens perrexit ut obsideret S. Antoninum. Comes autem Tolosæ dederat castrum illud cuidam militi homini pessimo et perverso.

Factum est autem, dum pergeremus ad castrum illud, episcopus Albiensis præcesserat nos, et venerat ad castrum sæpeditum, oblaturus pacem, moniturusque dictum militem ut nostro comiti redderet castrum illud: ille autem utpote superbissimus, cum magna indignatione respondit: « Sciat comes Montis-fortis quod burdonarii nunquam poterunt capere castrum meum; » burdonarios autem vocabat peregrinos, eo quod baculos deferre solerent, quos lingua communi burdones vocamus. Audiens hoc comes, festinavit ad obsidionem castri sæpediti. Quadam vero die Dominica, in octavis videlicet Pentecostes, venimus ad castrum S. Antonini, illud obsessuri, et fiximus tentoria ex una parte castri ante portas. Castrum autem illud nobilissimum, in valle quadam, ad pedes montis, in loco amoenissimo situm erat. Infer montem et castrum juxta muros ipsius castri, perlucida fluebat aqua; ex alia autem parte castri, erat grata planities, partemque illam nostri occupaverant obscores. Exeuntes autem adversarii a castro, ceperunt tota die nostros sagittis a longe infestare. Ad-

A vesperascente die, egressi hostes a castro, ceperunt aliquantulum progredi, nostrosque de longe aggredi, sagittas suas usque ad tentoria dirigentes; quod videntes servientes exercitus, et præ confusione diutius sustinere non valentes aggressi sunt adversarios, ipsosque in castrum suum repellere ceperunt. Quid plura? Fit clamor in exercitu, currunt peregrini pauperes et inermes, ipsoque comite nostro et militibus exercitus nescientibus et inconsultis, castrum impugnare ceperunt, tantaque et tam incredibili et penitus inaudita probitate adversarios impetebant, quod ex continuo jactu lapidum timorem mittentes in eos pariter et stuporem, abstulerunt eis in unius horæ spatio tres fortissimas barbacanas. O quasi sine ferro pugna! O victoria gloriosa! Testem enim invoco Deum quod, post redditionem castri, intravi ipsum castrum, et vidi parietes domorum, quasi corrosos ex ictibus lapidum, quos nostri jecerant peregrini. Videntes autem illi de castro quod amisissent barbacanas, exeuntes a castro ex alia parte, per aquam fugere ceperunt: quod videntes peregrini nostri transierunt aquam illam, et quotquot apprehendere poterunt, in ore gladii peremerunt. Captis barbacanis, peregrini nostri retraxerunt se ab insultu; jam enim inclinata die, nox imminabat. Circa mediam igitur noctem, videns dominus castri quod, amisisset barbacanis, quasi captum erat castrum, misit ad comitem nostrum, quasi paratus reddere castrum, dummodo ipse posset evadere. Quem redditionis modum cum comes renueret, dominus castri iterum misit ad eum, exponens ejus per omnia voluntati. Summo igitur diluculo, jussit comes omnes extrahi de castro, habitoque cum suis consilio, quod si homines utpote rudes et agricolas interfici faceret, castrum illud, destructis habitatoribus, redigeretur in solitudinem. Saniori igitur comes usus consilio, dimisit homines; dominum vero castri, qui totius hujus mali causa fuerat, retrudi jussit in imo carceris Carcassonensis, ubi in custodia et vinculis per multos detentus est dies: milites etiam paucos qui erant cum eo fecit comes carceri mancipari.

CAPUT LXIII.

D *Vocatus comes ab episcopo Aginensi, vadit et recipit civitatem.*

Erant autem tunc temporis in exercitu Uticensis et Tolosanus episcopi et episcopus Carcassonæ, qui nunquam ab exercitu recedebat. Communicato igitur cum istis consilio, in hoc comes ejusque milites consenserunt, ut dirigeret comes aciem suam versus territorium Aginnense; episcopus siquidem Aginnensis, jampridem mandaverat comiti nostro quod si ad partes Aginnenses se transferret, ipse et sui consanguinei, qui potentes erant in terra illa, eum pro posse suo adjuvarent. Erat enim Aginnum civitas nobilis, inter Tolosam et Buredgalam in amoenissimo loco sita: civitas illa in territorio suo a diebus antiquis fuerat regis Angliæ.

sed rex Ricardus, quando dedit sororem suam A Joannam Raimundo comiti Tolosano in uxorem, civitatem sæpeditam cum territorio suo dedit pro matrimonio sororis suæ comiti Tolosano. Dominus etiam papa comiti nostro dederat in mandatis ut omnes tam hæreticos quam hæreticorum fautores impugnaret auxilio crucisignatorum. Moventes igitur a castro S. Antonini, venimus recto gressu ad quoddam castrum comitis Tolosani, quod dicebatur Mons-cuc.

Nec silendum quod munitiones, per quas transiebamus, quæ timore nostrorum, ab incolis erant derelictæ, de quibus poterat provenire malum aliquod Christianitati, faciebat comes funditus everti vel comburi. Quoddam præterea nobile castrum quod est prope Antoninum nomine Caslutium, quod tenebat comes Tolosæ, traditum est tunc temporis comiti nostro, mediante industria viri nobilis et fidelis, comitis videlicet Balduino. Comes enim noster jam habuerat antea castrum illud; sed homines de castro anno præterito ab eo recesserant et reddiderant castrum comiti Tolosano. Audientes autem homines castri de monte tunc nostros advenire, timore ducti omnes fugerunt, castrum vacuum relinquentes: erat autem castrum illud nobile, et in optimo et fortissimo loco situm. Comes vero noster dedit ipsum supradicto comiti Balduino, fratri comitis Tolosani. Inde progredientes, venimus prope quoddam castrum ad duas leugas, quod dicebatur Penna, in territorio Aginnensi: castrum illud commiserat comes Tolosæ cuidam militi senescalpo suo, qui dicebatur Hugo d'Alfar et erat Navarrus: insuper et filiam suam non de legitimo matrimonio eidem militi dederat in uxorem. Audiens miles ille advenire comitem Montis-fortis, adunavit ruptarios suos fortes et munitissimos circiter quadringentos. Omnes autem homines castri a minimo usque ad maximum expulsi a castro; ipsæ vero cum ruptariis suis in munitionem se recipiens, victualibusque copiosissimis, omnibusque quæ ad defensionem necessaria videbantur, munitionem ipsam optime muniens, paravit se ad resistendum: quod audiens comes noster, proposuit obsidere illud, sed habito cum suis consilio, prius ire voluit Aginnum, ut in potestate sua reciperet civitatem. Assumens igitur de militibus exercitus secum quos voluit, perrexit Aginnum, exercitu in loco in quo erat ejus reditum expectante, perveniensque Aginnum, honorifice est susceptus. Insuper et cives constituentes eum dominum suum, præstito sacramento fidelitatis, tradiderunt ei civitatem. Quibus omnibus rite peractis, comes ad exercitum remeavit, castrum de Penna obsessurus. Anno Domini 1212, III Non. Junii, die Dominica venimus ad destruendum castrum Pennæ, illud, adjuvante Domino, obsessuri. Hugo autem d'Alfar, qui erat custos castri, de quo supra tetigimus, videns appropinquantem exercitum signatorum, se et ruptarios suos in castri munitione recepit, per totum burgum inferius ignem mittens: erat autem

castrum Pennæ nobilissimum in territorio Aginnensi, in cujusdam siquidem collis amœnitate situm, latissimis et secundissimis circumquaque vallibus cingebatur: ornabat quippe castrum hinc terrarum opulentia, illinc pratorum planities gratiosa; hinc delectabilis silvarum amœnitas, illinc lætificans fertilitas vinearum; arridebat insuper aeris desiderata salubritas, circumcurrentium opulenta jucunditas fluviorum; ipsa autem castri munitione supra rupem fundata maximam et nativam, muris munita fortissimis, quasi inexpugnabilis videbatur. Richardus siquidem rex Angliæ, ejus supradiximus fuerat castrum Pennæ, munitionem supradictam fortissime munierat, puteumque in ea fodi fecerat, quia castrum illud erat quasi caput et clavis totius territorii Aginnensis. Prædictus autem comes, Hugo videlicet cui comes Tolosæ castrum illud dederat, munitionem illam adeo munierat electis bellatoribus et minutis victualibus, insuper et machinis quæ dicuntur petrariæ, lignis, ferro et omnibus ad defendendam munitionem necessariis, quod non posset quis credere munitionem sæpeditam, per multorum annorum curricula posse capi. Fecerat denique intra sæpeditam munitionem officinas fabrorum duas, furnum et molendinum. Multiplici ergo munimine septus, obsidionem quasi intrepidus expectabat. Venientes autem nostri ante castrum, fixere tentoria circumquaque: in ipsa autem fixatione tabernaculorum, cœperunt aliqui de castro egredi, nostrosque sagittis acrius infestare. Post aliquot autem dies, intra burgum quod combustum fuerat, erexerunt nostri petrarias ut jacerent versus munitionem: quod videntes illi de castro, erexerunt et ipsi petrarias, ad perturbandum et impediendum nostras, jacentesque lapides magnos et creberrimos, nostros haud modicum infestabant. Post hæc nostri plures petrarias erexerunt: verumtamen quamvis machinæ nostræ continue jacerent, domos quæ in munitione erant confringerent, muros ipsius munitionis debilitabant in modico aut in nullo. Erat autem tempus æstivum et calidissimum, circa festum videlicet B. Joannis Baptistæ.

Nec silendum credimus quod comes noster paucos habebat milites, licet multos haberet pedites peregrinos. Unde contingebat quod quoties nostri causa impugnationis accedebant ad munitionem, adversariis quia muniti erant et docti ad prælium se viriliter defendentibus parum aut nihil proficere poterant. Quadam die etiam cum nostri sæpeditam munitionem infestarent, quoddam repagulum de lignis nuro proximum vi ceperunt, sed adversarii per desuper murum, creberrimos lapides jacentes, nostros statim a repagulo quod ceperant repulerunt; cumque nostri se in interiora recepissent, exeuntes adversarii, in ipso ardore diei veniebant ut comburerent machinas nostras, afferentes secum ignem et stipulam et cætera ad ignis incentivum necessaria: sed, nostris viriliter resistentibus, petrarias nostras non solum comburere, sed nec ad

ipsas quidem accedere poterant. Non solum autem illa die exierunt adversarii contra nostros, sed per multas vices exhibant, nostrosque, prout poterant, infestabant. Erat in obsidione illa venerabilis episcopus Carcassonæ, de quo sæpius mentionem fecimus, et ego cum eo. Hic in exercitu Domini, de mandato archiepiscopi Narbonensis, qui fuerat abbas Cisterciensis, et erat legatus, sicut superius est præmissum, vice fungens legati, in fervore spiritus indefesso, in labore corporis incredibili, officium prædicationis, cæteraque ad obsidionem pertinentia sedulous exercebat; ut breviter dicam, tanto et tam importabili curarum sibi invicem succedentium pondere premebamur, quod vix licebat nobis comedere, vix modicum pausare. Nec prætermittendum quod, dum esset comes in obsidione Pennæ, venerunt ad eum omnes nobiles terræ illius, et facientes ei hominum, acceperunt ab eo terras suas.

Dum res ita se haberet, Guido de Monte-forti, frater comitis nostri, et archiepiscopus Rothomagensis Robertus, et electus Laudunensis Robertus, et Guillelmus archidiaconus Parisiensis, et Ingerrannus de Bova, cui comes noster jam pridem terram comitis Fluxi pro parte concesserat, pluresque alii peregrini, egressi a Garcaassoua, versus terram Fusensem se transtulerant et venerant ad quoddam castrum quod dicitur Anclanetum, quod statim per insultum vi capientes, hostes qui in eo erant ceciderunt: quod audientes illi qui erant in castris vicinis, castella sua tradentes incendio, a facie nostrorum fugerunt; nostri vero castra illa perambulantes, ea funditus evertabant. Inde procedentes versus Tolosam, castra multa et fortissima quæ derelicta erant vacua penitus destruxerunt: ex quo etiam ceperunt Anclanetum, non invenerunt qui auderet eos, in aliquo castro licet fortissimo expectare: timor quippe magnus irruerat super omnes habitatores terræ illius. Dum ita viriliter se haberent nostri prædicti, misit ad eos comes noster, mandans ut venirent ad eum apud Pennam. Peregrini siquidem qui erant cum eo, peracta quadragesima sua in exercitu, volebant fere omnes ad propria remeare: properantes igitur viri prædicti, veniebant ad comitem. Quodam autem die venerunt ad castrum fortissimum, quod dicitur Penna in Albiensi: castrum illud adhuc Christianitati et comiti resistebat, semperque ruptariis erat plenum. Cum ergo venissent supradicti peregrini ante castrum illud, ruptarii qui erant in castro exeuntes adversus nostros, unum de nostris militibus occiderunt; nostri autem nolentes in captione castri diutius morari, eo quod comes noster vocaret eos sub festinatione, destructis in circuitu castri segetibus et vineis, recedentes nostri ad comitem festinabant. Illi autem de castro post discessum nostrorum, qui ibi fuerant per aliquot dies, venerunt ad locum ubi nostri militem, qui occisus fuerat, tradiderant sepulturæ, extrahentes corpus de tumulo et per plateas distrahentes, bestiis et avibus exposuerunt. O

A iniqua rabies! o crudelitas inaudita! Pervenientes sæpius dicti peregrini ad comitem qui erat in obsidione Pennæ, ab eo cum ingenti gaudio sunt suscepti, statimque divisim circumquaque agminibus, fixere tentoria prope castrum. Comes autem cum suis militibus obsedit castrum a parte occidentis; in illa enim parte erant machinæ nostræ adaptatæ; Guido vero frater comitis, ab alia parte, scilicet ab oriente, fixit tentoria, et in illa parte erigens machinam, cœpit et ipso castrum fortiter impugnare. Quid plura? Multiplices adhuc eriguntur machinæ, instant nostri impugnationi castri: erant autem circa castri circuitum novem machinæ erectæ: et quia omnia quæ in illa obsidione gesta sunt sigillatim exprimere non valemus, attingamus ad summa.

VIDENS comes noster quod machinæ nostræ non poterant diruere murum castri, fecit fieri aliam machinam, longe præ cæteris majoris magnitudinis: et dum machina illa pararetur, archiepiscopus Rothomagensis, et electus Laudunensis et cæteri qui cum eis erant, expleta quadragesima sua, recedere volebant; singulis etiam diebus, completa quadragesima recedebant peregrini, veniebant autem nulli aut paucissimi. Sciens igitur comes noster quod quasi solus remanebat, in multa angustia positus, accessit ad majores exercitus, et supplicavit ne Christi negotium, in tanta necessitate desererent, sed adhuc per aliquantulum temporis spatium morarentur: dicebatur autem quod multitudo magna peregrinorum veniens a Francia erat Carcassonæ, et vere sic erat. Nec silendum quod præpositus Coloniensis, omnesque Alemanni, qui multi et nobiles cum eo et post eum venerant, jam ab exercitu recesserant. Audiens electus Laudunensis, preces comitis non exaudivit; sed quamdam infirmitatem prætendens nullo modo potuit detineri: similiter et cæteri fere omnes fecerunt, solummodo archiepiscopus Rothomagensis, qui se in servitio Dei laudabiliter habuerat, secum tenens propriis sumptibus plurimos milites, et familiam multam nimis, ipse benignus, benigne comiti acquievit, et tandiu cum eo remansit, donec, novis supervenientibus peregrinis, ipse de licentia et voluntate comitis cum honore ad propria remeavit. Cum ergo recessisset episcopus Laudunensis, et pars magna exercitus, cœpit venerabilis archidiaconus Guillelmus, vir magnæ constantiæ et mirificæ probitatis, in his quæ ad obsidionem pertinebant instantissime laborare; episcopus autem Carcassonensis, propter quædam negotia perrexerat Carcassonam. Interea illa magna machina, quam superius commemoravimus, parabatur: quæ dum parata fuisset, fecit eam dictus archidiaconus a parte quadam erigi prope castrum; illa autem machina, utpote magna magnos jaciens lapides, murum castri paulatim debilitare cœpit. Post aliquot vero dies, supervenerunt peregrini, de quibus supra fecimus mentionem, abbas videlicet Sancti Remigii

Remensis, et quidam abbas Suessionensis, decanus etiam Antissiodorensis, qui ibi postea defunctus est, et archidiaconus Catalaunensis, viri magni et litterati, plures et milites et pedites peregrini : qui cum venissent, venerabilis episcopus Rothomagensis, de voluntate et benevolentia comitis recedens ab exercitu repatriavit; illi autem qui supervenerant, cœperunt in expugnatione castri strenue laborare. Quodam die adversarii nostri, pauperes et mulieres quos secum habebant, ejecerunt a castro et exposuerunt morti, ne victualia eorum consumerent. Comes autem noster, ejectos illos noluit occidere, sed redire repulit in castrum. O nobilitas principis! dedignatus est occidere quos non ceperat, nec de illorum morte credidit adepturum se gloriam, de quorum captione non fuerat assecutus victoriam. Igitur cum machinæ nostræ diutius jecissent intra munitionem omnesque domos et refugia quæ in ea erant confregissent, machina insuper magna, quæ de novo erecta fuerat, ipsum murum munitionis debilitare cœpisset, videntes illi qui in castro erant, quod non poterant diu se tenere, et si castrum vi caperetur, omnes in manu gladii traderentur, attendentes insuper quod nullum habituri essent succursum a comite Tolosano, tentaverunt cum nostris de compositione, in hunc modum : Debebant reddere comiti nostro castrum, dummodo ipsi evaderent cum armis suis. Quo audito, habuit comes cum suis consilium, utrum reciperet compositionem quam adversarii offerebant. Attendentes autem nostri quod fere omnes peregrini erant quasi in recessu, completa scilicet quadragena sua, et quod comes remaneret ibi quasi solus; considerantes etiam quod illi de castro, adhuc per multos dies poterant resistere, cogitantes insuper quod comes multa alia et magna necessaria habebat facere; hiems vero imminebat, in qua non poterat obsidione tenere.

His, inquam, omnibus circumspectis, consuluerunt comiti ut acquiesceret compositioni quam adversarii offerebant. Anno igitur incarnati Verbi 1212, mense Julii, in festo S. Jacobi, ejectis adversariis, recepit comes nobile castrum Pennæ. Die autem crastina supervenit venerabilis archiepiscopus Remensis Albericus, vir multæ bonitatis, qui negotium Jesu Christi devotissimo amplexabatur affectu, venitque cum eo cantor Remensis, et quidam alii peregrini : non credimus autem suppressendum quod, dum esset comes noster in obsidione Pennæ, rogavit Robertum Malumvicinum, ut ipse pergeret ad quamdam villam valde nobilem, nomine Marmandam, quæ fuerat comitis Tolosæ, acciperetque eam ex parte comitis nostri et custodiret : vir autem nobilissimus, licet gravissima infirmitate laboraret, non accusans laborem, nec fatiscientem prætendens infirmitatem, libenter ac liberaliter acquievit. Hic est enim de cujus præcipue circumspecta providentia, saluberrimoque consilio pendebat comes, imo totum negotium Jesu

Christi. Veniens Robertus ad villam prædictam, honorifice a burgensibus est susceptus; sed quidam servientes comitis Tolosæ, qui custodiebant munitionem castri, noluerunt se reddere, sed cœperunt resistere, ipsamque defendere munitionem : quod videns vir strenuus videlicet Robertus, statim ante munitionem fecit erigi unum mangonellum : qui cum aliquot lapides jecisset, dicti servientes reddiderunt munitionem. Mansit autem Robertus in villa illa aliquantis diebus, et post hæc rediit ad comitem apud Pennam. Capto castro Pennæ et munito, proposuit comes noster ut obsideret quoddam castrum proximum, nomine Biron : castrum illud dederat comes Tolosæ cuidam traditori, nomine Martino Aigais, quia, sicut in superioribus diximus, fuerat cum comite nostro, sed postea proditione facta ab eo recesserat; hic in castro prænotato moram faciens, adventum nostrorum ibi voluit exspectare : quod justo Dei judicio provisum rei exitus demonstravit. Venientes igitur nostri ante castrum obsederunt illud : post hæc, impugnatione facta, per multos labores et miræ probitatis exercitia, ascendentes muros, vi burgum ceperunt. Statim adversarii se in munitionem receperunt, videntesque quod non poterant resistere, quæsierunt pacem, parati reddere munitionem illam, dummodo evaderent ipsi vivi, quod comes nullatenus facere volebat : verumtamen timens comes ne furtive evaderet dictus traditor, Martinus videlicet Aigais, propter cujus captionem, comes præcipue obsederat castrum illud, obtulit adversariis quod si traditorem illum in manibus ejus traderent, ipse eos ab imminenti mortis angustia liberaret. Quo audito, illi avidissime currerunt, Martinumque arripientes, ipsum comiti tradiderunt : quem comes arripiciens, obtulit ei confessionem, sicut aliis damnatis facere consueverat vir catholicus; post hæc ligatum ad caudam equi, per exercitum distrahi fecit, distractumque digne pro meritis patibulo suspendi. Venit ibi ad eum nobilis quidam princeps Vasconie Gasto de Bearno, homo pessimus, qui semper adhæserat comiti Tolosano, facturus colloquium de compositione : comes autem noster, quia ipsa die componere nequiverunt, alterum ei diem assignavit apud Aginnum; sed ille pacis inimicus, a compositionis pacto resiliens, ad diem illam venire noluit. Dum hæc agerentur, nobilis comitissa Montis-fortis, et venerabilis episcopus Carcassonensis et ego cum eo, a partibus Carcassonæ properabamus ad comitem, habentes nobiscum paucos pauperes et peregrinos;

Nec silendum quod dum pergimus, multi de peregrinis nostris, propter calorem serventissimum et arduum viæ, deficiebant in viâ : venerabilis autem Carcassonensis episcopus et nobilis comitissa, eorum dolori compatientes, eos tota die in equis suis, retro se deportabant; aliquando etiam, uterque ipsorum, episcopus videlicet et comitissa, super equum suum duos levavi faciebant peregrinos, ipsi autem pedites incedebant. O compassio pia epi-

copi! o nobilis humilitas comitiſſæ! Cum autem A veniſſemus Caturcum, ad comitem properantes, dictum eſt nobis quod illic prope erant caſtella, in quibus ruptarii et inimici fidei morabantur: cum ergo accederemus ad caſtella et eſſemus pauciſſimi, divina clementia mirabiliter operante, perterriti hoſtes et a facie noſtra fugientes, plura caſtra et fortiſſima vacua reliquerunt: quæ, poſtquam deſtruximus, venimus ad comitem apud Pennam.

His omnibus rite peractis, habito comes nobilis cum ſuis conſilio, propoſuit obſidere quoddam caſtrum, nomine Moſiacum, quod erat in poteſtate comitis Tolosani. Venientes igitur ad caſtrum in vigilia Aſſumptionis B. Mariæ, obſedimus illud. Caſtrum autem Moſiaci ſitum erat ad pedem montis quadam planitie, prope fluvium Tarni, in loco plurimum fertili et amœno; vocatur Moſiacum, a *moys*, quod eſt aqua, eo videlicet quod dulciſſimis intus fontibus abundat. Homines autem caſtri, cum audiſſent noſtros accedere, vocaverunt ad ſe ruptarios et homines Tolosanos quamplurimos, ut eorum auxilio reſiſtere noſtris poſſent; erant autem ruptarii illi, homines perversi et peſſimi: cum enim caſtrum illud jamdudum fuiſſet a legatis D. papæ interdictum, eo quod ſaveret hæreticis, impugnaretque Eccleſiam cum comite Tolosano, dicti ruptarii in contemptum Dei et noſtrum, campanas eccleſiæ, quæ in caſtro erat nobilis et ampliſſima, omni die, ad omnem horam, ſeſtively faciebant pulſari. Rex ſiquidem Franciæ Pippinus in caſtro illo monaſterium mille ſecerat monachorum. Poſt paucos dies, fecit comes parari machinas et erigi prope caſtrum, quæ jacentes cœperunt aliquantulum murum debilitare, erexerunt autem et adverſarii machinas ſuas, et fecerunt jacere contra noſtras: viri autem venerabiles, et hujus negotii rectores et magiſtri, ſcilicet episcopus Carcaſſonenſis et Guilelmus archidiaconus Pariſienſis in his quæ obſidioni erant neceſſaria iſtantiſſime laborabant; archiepiſcopus etiam Remenſis, qui ibi erat, verbum prædicationis et exhortationis ſæpiſſime et libentiſſime peregrinis miniſtrans, et in his quæ opus erant obſidioni ſe humiliter exponens, et ſua liberaliter expendens, valde erat neceſſarius negotio Jeſu Chriſti: quodam autem die exierunt adverſarii a caſtro, et cœperunt venire ut debilitarent machinas noſtras: currens autem comes noſter et quidam de noſtris armati, hoſtes in munitionem ſuam retrudebant. In illo autem conflictu, quidam de adverſariis ſagittam dirigens, comitem noſtrum in pede vulneravit, ſed et quemdam juvenem de noſtris, qui erat nepos archiepiſcopi Remenſis, capientes, illum poſt ſe traxerunt; quem occidentes et turpiter detruncantes ad nos projecerunt. Venerabilis autem archiepiſcopus avunculus occiſi juvenis, licet affectu diligeret eum ſingulari, propter ſervitium tamen Jeſu Chriſti, mortem nepotis æquanimitè ſuſtinens, et multa animi virtute diſſimulans, cunctis qui in exercitu erant,

miræ patientiæ et magnanimitatis exemplum demonſtrat.

Nec ſilendum eſt quod circa hujus obſidionis initium, cum præ paucitate peregrinorum, non poſſemus caſtrum undique obſidere, exhibant quotidie adverſarii a caſtro, venientesque per ſuper montem, qui caſtrum ſupereminēbat, cum multa ſuperbia exercitum infeſtabant; peregrini autem noſtri aſcendentes ad eos tota die contra illos dimicabant. Quotieſcunque vero adverſarii aliquem de peregrinis noſtris occiderant, in contemptum noſtrorum circumdantes corpus occiſi, in ipſum ſinguli gladios inſigebant: tantæ enim crudelitatis erant, quod non ſufficiebat eis, ſi aliquem noſtrorum occiſum viderent, niſi nova adjicientes vulnera; omnes quotquot erant hoſtes, corpus deſuncti, gladiis ſuis tranſverberabant. O pugna contemptibilis! o rabies iniquorum! Cum autem hæc agerentur, cœperunt venire de die in diem a Francia peregrini; episcopus etiam Tullenſis. Reginaldus, die quadam cum aliis peregrinis ſupervenit. Creſcente igitur peregrinorum multitudine, occupaverunt dictum montem, venientibusque paulatim peregrinis, ſicut antea facere conſueverant, caſtrum fere undique obſederunt.

Nec ſilentio prætereundum quod antequam caſtrum undique eſſet obſeſſum, exeuntes adverſarii a caſtro, et aſcendentes in montem, quando videbant episcopum Carcaſſonæ ſermonem exhortationis ad populum habentem, in turbam populi qui ſermonem audiebat, cum balisſtis ſagittas jaciebant; ſed per Dei gratiam nullum lædere potuerunt: et quia non omnia quæ ibi geſta ſunt, poſſemus latius exprimere, accingamur ad ſumma. Poſtquam machinæ noſtræ diu jecerant, et debilitarant muros caſtri, fecit fieri comes machinam quamdam, quam lingua vulgaris Catum dicit: quæ cum facta eſſet, jussit comes trahi eam ad foſſatum caſtri, quod latiſſimum et profundiſſimum erat, aqua etiam plenum. Adverſarii autem, quædam extra foſſata repagula de lignis fecerant, et poſt illa repagula iterum aliud foſſatum, manebantque ſemper inter illa duo foſſata, et inde exhibant ſæpius et infeſtabant noſtros: interea dicta machina noſtra ad foſſatum trahebatur. Erat autem cooperta pellibus bovinis recentibus, ne ab hoſtibus poſſet comburi; adverſarii autem quamdam machinam petrariam, faciebant jacere aſſidue ſuper machinam illam, ut diruerent illam. Dum autem eſſet machina ſæpe dicta ſuper primum foſſatum, nihilque ſuperreſſet, niſi ut ipſum foſſatum ſub protectione a noſtris impleteretur, quodam die poſt occaſum ſolis, exeuntes adverſarii a caſtro, attulerunt ignem, ligna ſicca, ſtipulam, ſtipam, carnes ſalsas, adipem, oleum, et cætera ignis incentiva, cœperuntque iſtantiſſime projicere ut comburerent machinam noſtram. Habebant præterea balisſtarios, qui noſtros defendentes machinam graviſſime vulnerabant. Quid plura? Altius erupit flamma, turbati ſumus omnes. Comes

autem et frater ejus Gualdo erant inter machinam.

Projicientes igitur adversarii indefesse ad incendendum ignem necessaria, nostri constantissime et cum multo labore, vinum, aquam, terram, in ignem mittebant, alii autem instrumentis ferreis, frusta carniū et vasa oleo plena, quæ adversarii jactabant, ab igne extrahabant. Sic itaque nostri per incredibiles calorū et laboris anxietates, quod sine lacrymis videri vix posset, sæpeditam machinam, ab igne exemerunt. In crastino autem armantes se peregrini nostri ad castrum undique accesserunt, intrantesque audacissime primum fossatum, per multos labores et constantissimas probitates, repagula lignea confringebant; adversarii autem, qui inter repagula et in barbacanis erant, ipsas barbacanas, prout poterant, defendebant. Cum fleret autem insultus iste, episcopus Carcassonæ, et ego per exercitum discurrehamus nostros exhortantes. Archiepiscopus autem Remensis, et Tullensis et Albiensis episcopi, et Guillelmus archidiaconus Parisiensis, abbas etiam Moisiaci cum quibusdam monachis, reliquusque clerus exercitus in montis descensu ante castrum stabant, induti vestibus albis, et nudis pedibus tenentes ante se crucem, cum reliquiis sanctorum, voce altissima et devotissima cantabant, *Veni, creator Spiritus*, divinum auxilium flagitantes : nec defuit exorantibus Paracletus; sed mox ut versum hymni, scilicet, *Hostem repellas longius*, tertio repetentes incœperunt, exterriti adversarii divinitus et repulsi, dimissis barbacanis, ad castrum confugerunt, seque intra murorum ambitum concluderunt.

Interea burgenses cujusdam castri comitis Tolosæ quod proximum erat, et vocabatur castrum Saracenuni, venerunt ad comitem nostrum et reddiderunt ei castrum illud : misit etiam comes Guidonem fratrem suum, et comitem Balduinum fratrem comitis Tolosæ, et alios milites ad aliud castrum nobile, quod erat comitis Tolosæ, distans quinque leugis a Tolosa, super Garumnæ fluvium situm, nomine Verdunum; homines autem castri illius sine conditione aliqua reddiderunt se comiti nostro; similiter autem omnia in circuitu castra se reddiderunt, excepto uno, quod dicitur Mons-Albanus. Audientes burgenses Moisiaci, quod castella, quæ in circuitu erant, se reddiderant comiti nostro; videntes etiam quod resistere non valebant, miserunt ad comitem postulantes pacem; cogitans autem comes, quod erat adhuc satis forte, nec poterat capi vi, sine multa nostrorum interfectione; attendens etiam quod si caperetur vi, destrueretur villa quæ optima erat et propria monachorum. Videns insuper quod omnes qui in castro erant pariter interirent, dixit tali conditione reciperet illos, si ruptarios illos et omnes qui causa munitionis castri venerant a Tolosa traderent in manus ejus; ipsi insuper jurarent super sacrosancta Evangelia quod non impugnarent de cætero Christia-

A nos : quibus rite peractis, traditisque ruptariis et hominibus Tolosanīs, recepit comes castrum et restituit ipsum abbati, salvo eo quod de jure habuerant in castro comites Tolosani. Accipientes autem peregrini nostri ruptarios, avidissime interfecerunt. Nec silendum credimus quod castrum Moisiaci, quod in vigilia Assumptionis B. Mariæ obsessum fuerat, in festo Nativitatis ejusdem Virginis captum fuit : agnoscitur ergo operata B. Virgo. Movens comes a Moisiaco, proposuit obsidere castrum quoddam prope Fuxum, nomine Saverdunum in diocesi Tolosana : castrum illud a dominio comitis nostri recesserat, comesque Fuxi, qui illud tenebat, occasione castri illius, castrum Apamiarum plurimum infestabat. Interea quidam peregrini nobiles de Alemannia, venerant Carcassonam. Ingerrannus autem de Bova, cui supradiximus, comes noster concesserat pro parte magna terram comitis Fuxi; alii etiam milites nostri qui custodiebant terram Carcassonensem, dictos Alemannos apud Apamias duxerunt. Comes autem Tolosæ et comes Fuxi, erant apud Saverdunum : moventes autem milites nostri cum Alemannis, properabant versus Saverdunum : quo audito, comes Tolosæ et comes Fuxi fugerunt a Saverduno : sicque sine conditione vel pugna Ingerrannus recuperavit Saverdunum.

Dum hæc agerentur, comes noster cum suo exercitu a Moisiaco veniebat; et cum esset prope Saverdunum, ipse ivit Apamias, ubi erant Alemanni; exercitus vero perrexerat Saverdunum. Comes autem assumens Alemannos, equitavit ante castrum Fuxi, et inde rediit ad exercitum, qui recesserat a Saverduno, et perrexerat ad Altamripam; homines autem Altamripæ a facie eorum fugerant, et dimiserant castrum vacuum; comes autem munivit castrum Altamripæ, quia per illud suos arcere poterat inimicos, erat enim situm inter Tolosam et Fuxum. His gestis, proposuit comes invadere terram comitis Convenarum, venitque ad castrum quoddam, quod erat prope Tolosam, nomine Murellum; erat enim castrum illud amoenissimum, super Garumnæ fluvium situm. Cum autem appropinquaremus castro Murelli, homines castri timentes a facie nostra, fugerant et intraverunt Tolosam : sed et quidam ex ipsis, in pontem castri qui erat ligneus et longissimus super Garumnæ, per quem transire debebamus, ignem miserunt. Cum venissemus igitur ante castrum, et, ponte combusto, non possemus in ipsum intrare, comes et plures de nostris mittentes se in aquam, quæ profunda erat et valida, non sine grandi periculo transierunt; exercitus autem fixit tentoria citra aquam : statim currens comes cum quibusdam suis ad pontem, ignem cum multo labore exstinxerunt, statimque tanta abundantia aquæ pluvialis erupit adeoque aqua prædicta excrevit quod nemo sine gravi propriæ vitæ periculo poterat illam transire. Vespere autem facto, videns nobilis comes, quod fere omnes milites et fortiores exercitus transeuntes per aquam intrassent castrum, pedites

autem et invalidi non valentes transire, remansissent citra aquam, vocavit marescallum suum et dixit ei : « Volo redire in exercitum. » Cui ille : « Quid, inquit, quid dicitis ? Robur exercitus totum est in castro isto, ultra aquam non sunt nisi pedites peregrini ; præterea tam magna et valida est aqua, quod nullus modo posset eam transire ; insuper venire possent Tolosani, et vos et omnes peregrinos interficere. » Respondit comes marescallo : « Absit a me ut faciam quod consulitis ! pauperes Christi expositi sunt gladio, et ego in munitione manebo ! fiat de me voluntas Domini. Certe ego ibo et manebo cum eis. » Statim exiens a castro, transivit aquam et rediit ad exercitum peditum, mansitque ibi cum paucissimis, scilicet quatuor vel quinque militibus, plures dies, donec, facto ponte, totus transivit exercitus. O magna probitas principis ! o virtus invicta ! noluit enim cum militibus manere in castro, dummodo pauperes expositi peregrini erant in campo.

CAPUT LXIV.

Comes Montfortiensis San-Gaudentium occupat, Tolosam modis omnibus direxat. Comes Raimundus ad Arragonensem regem confugit, ut ab eo auxilia impetret.

Dum comes noster moraretur in castro Murelli, venerunt ad eum episcopi Convenarum et Conso-ranensium, viri venerabiles et Deo pleni, qui negotium Jesu Christi unico diligebant affectu, exhibitione operis promovebant, quorum etiam consilio et industria, comes adierat partes illas. Monuerunt igitur comitem ut ulterius procederet, et sine pugna et gladio maximam reciperet Wasconiarum partem : properans igitur comes, perrexit ad castrum quoddam quod dicebatur S. Gaudentius, et fuerat comitis Convenarum : homines autem castri tradentes ei castrum ipsum cum gaudio receperunt ; venerunt etiam ibi ad eum nobiles illius, facientesque ei hominum, receperunt ab eo terras suas ; insuper penetrans montana apud Fuxum, terram Rogerii de Cominges nepotis comitis Fuxi ex parte maxima devastavit. Interea Carcassonensis episcopus, qui cum quibusdam peregrinis in castro Murelli remanserat, circa munitionem castrum ipsius assidue laborabat. Peractis comes noster in Wasconia negotiis, pro quibus perrexerat, rediit Murellum : non enim habebat milites peregrinos, nisi comitem Tullensem, et quosdam alios milites paucissimos : sed quamvis esset cum paucis, frequenter tamen equitabat usque ad portas Tolosæ ; illi autem qui in Tolosa erant innumerabiles et munitissimi, non audebant exire adversus eum ; ipse vero omnia in circuitu devastans, munitiones ante ipsorum oculos devastabat. Erat autem Tolosa civitas ultra modum plena populo, quia Biterrenses, et Carcassonenses, et Tolosani hæretici, et hæreticorum fautores et ruptarii, amissis divino iudicio terris suis, Tolosam intraverant, adeoque impleverant, quod ipsa

A claustra monachorum civitatis, expulsis canonicis, fecerant pecorum ovilia et stabula equorum. O nidus hæreticorum Tolosa ! o tabernacula prædonum !

Nec prætermittendum quomodo afflicta et ob-sessa erat tunc Tolosa. Comes enim noster erat ex una parte apud Murellum ; quidam milites nostri ex alia parte apud Verdunum ; comes Balduinus ex alia ; Guido frater comitis ex altera. Hi omnes ex omni parte Tolosam circumdantes, et usque prope portas ipsius sæpius equitantes, eam non modicum infestabant. Comes autem Tolosæ qui, peccatis suis exigentibus, exhæreditatus, præter Tolosam et Montem-Albanum, perdidit terram suam, ad regem Arragonum confugerat, ab eo super recuperatione terræ suæ consilium et auxilium quæsiturus. O justum justissimi iudicis Dei iudicium ! o misericordissimi fratris videlicet P. de Castronovo veridica sententia ! dicebat siquidem vir bonus, sicut ab illis audivi, qui ab illius ore sæpius audierunt. Negotium, inquebat, Jesu Christi in partibus istis nunquam prosperum sortiatur effectum, donec aliquis de nobis prædicatoribus pro defensione fidelum moriatur, et utinam ego prior persecutoris exciperem gladium ! Ecce miser ille comes Tolosanus, cum mortem huic sanctissimo viro videlicet intulisset, eo quod ipsum de perpetratis nequitias publice et in facie redargueret vir bonus, post hæc se evasisse putavit, post hæc recuperare se credidit terram suam ; sed, Domino retribuente vindictam, sanguinemque sui martyris vindicante, unde speravit se habere lucrum, nisi dispendium gravissimum, inde damnum irrecoverabile reportavit.

Diligenter etiam est notandum quod dictus comes miser ille occisorem viri Dei in summo amore et familiaritate receperat, adeo quod per civitates et castella ipsum ducens, quasi pro spectaculo omnibus dicebat : *Iste solus me diligit ; iste solus concordat maxime votis meis ; iste eripuit me ab inimico ;* licet autem crudelissimum homicidam illum comes prædictus ita extolleret, ipsum muta etiam animalia abhorrebant. Sicut enim multorum et proborum virorum canonicorum Tolosanae Ecclesiae, veridica relatione audivimus, ab illo die quo prædictus homicida memoratum virum Dei occidit, in detestationem tanti sceleris, nunquam canis dignatus est accipere de manu ejus. O res miranda ! O res inaudita ! Hoc idcirco inseruimus, ut quam juste comes Tolosæ exhæreditatus sit ostendamus.

Dum res ita se haberet, ut supradictum est, Rogerius Bernardi filius comitis Fuxensis, prope Carcassonam cum ruptariis transiens, equitabat quoddam die versus Narbonam, ut si quos inveniret peregrinos, vinctos perduceret Fuxum, aut morte crudelissima condemnaret. Factum est igitur, dum iret, obvios habuit paucos peregrinos, qui tendebant ad comitem nostrum, venientes a partibus Gallicanis : peregrini autem illi, videntes hostes venientes, putantesque quod essent de nostris, intro-

pidi adversarii occurrebant (7). Traditores siquidem prædicti in his nequitiae suæ providebant, quia videlicet lento passu et per stratam publicam ambulabant, ut non esset facile advertere quod non essent de nostris. Ut autem appropinquaverunt ad invicem, statim crudelissimi carnifices, insurrexerunt in nostros qui pauci erant et inermes, utpote proditoris ignari, occidentesque plures de nostris, et membratim dilacerantes, reliquos secum duxerunt usque Fuxum, ubi eos tenentes in vinculis, tormentis validissimis dilaniabant : cum maximo siquidem studio nova quotidie et inexperta excogitabant supplicia, quibus suos affligerent captivos. Sicut enim ab ore cujusdam militis nostri audiui, qui ibi tenebatur in vinculis, qui præsens erat et videbat, captivos suos cruciabant illi tot et tantis tormentis, quod Diocletiano et Maximiano posset æquiparari malitia, vel etiam anteferri. Ut enim prætermittamus ibi minima, ipsos sacerdotes et divini mysterii tractatores frequentius suspendebant; quandoque etiam, quod dictu horribile est! ligatis ad genitalia membra funibus, ferocissime distrahebant. O crudelitas immanis! o rabies inaudita!

CAPUT LXV.

Conventus episcoporum et baronum apud Apamiam celebratur a Simone comite, ubi multa decreta et leges statuuntur, quas se comes servaturum pollicetur.

Anno Incarnationis Domini 1212, mense Novembris, convocavit nobilis comes Montis-fortis episcopos et nobiles terræ suæ, apud castrum Apamiarum celebraturus colloquium generale. Causa autem colloquii hujus ista fuit, ut comes noster, in terra quam acquisierat, sanctæque R. E. subjugaverat, institui faceret bonos mores, hæretica spurcicia procul pulsa, quæ totam corruperat terram illam, bonæ tam cultu religionis Christianæ, quam etiam de temporali pace et quiete, consuetudines plantarentur. Terra siquidem illa ab antiquis diebus deprædationibus patuerat et rapinis; opprimebat quippe potens impotentem, fortior minus fortem. Voluit igitur comes nobilis cunctas consuetudines fixosque limites terræ dominis ponere quos transgredi non liceret, quatenus etiam milites de suis certis et rectis redditibus recte viverent; minor etiam populus sub alis dominorum posset vivere, immoderatis exactionibus non gravatus : ad quas consuetudines statuendas, electi fuerunt viri duodecim qui super sacrosancta Evangelia juraverunt, quod pro posse suo tales consuetudines ponerent, per quas Ecclesia sua libertate gauderet, tota etiam terra in statu firmaretur meliori. De illis autem xii electoribus, quatuor fuerunt ecclesiastici, duo scilicet episcopi, Tolosanus et Conso-

(7) Fertur etiam pro certo quod aliqui eorum super arma deferebant habitum monachorum Cister-

etiam indigenæ, duo milites et duo borgenses, per quos dictæ consuetudines, satis competenter positæ et firmatæ. Ut autem consuetudines illæ inviolabiliter servarentur, antequam proferrentur in medium, nobilis comes omnesque milites sui super quatuor Evangelia juraverunt quod supra memoratas consuetudines nunquam præsumerent violare : ut etiam majorem obtinerent firmitatem redactæ sunt in scriptum, sigillo etiam comitis et omnium episcoporum, qui ibi plures erant, firmatæ et munitæ. Dum hæc agerentur apud Apamias, hostes fidei a Tolosa egressi, discurrere cœperunt per Wasconiam et facere mala quæcunque potuerunt. Venerabilis autem episcopus Convenarum, assumptis secum aliquibus de militibus nostris, perrexit in Wasconiam, terramque illam ab hostibus fidei viriliter defendebat : nobilis autem comes noster perrexit Carcassonam et inde Biterrim, habiturus colloquium cum archiepiscopo Narbonensi super his quæ spectabant ad negotium Jesu Christi. Dum autem essemus apud Biterrim, et sedes episcopalis vacaret, canonici illius Ecclesiæ, communi assensu, elegerunt venerabilem archidiaconum Parisiensem Guillelmum in suum episcopum et pastorem : sed ipse nulla ratione ad hoc potuit induci, ut electioni eorum assensum præberet.

CAPUT LXVI.

Rex Arragonensis venit Tolosam et colloquium habet cum comite Simone, et apostolicæ sedis legato

Circa festum vero Dominicæ Apparitionis, rex Arragonum Petrus, qui negotio fidei plurimum invadebat, venit Tolosam, et fecit ibi milites, excommunicatis et hæreticis communicando; mandavitque rex archiepiscopo Narbonensi apostolicæ sedis legato, et comiti nostro, quod volebat habere colloquium cum eis, et de pace et de compositione inter comitem nostrum et hostes fidei tentare. Igitur assignata fuit communi assensu dies et locus inter Tolosam et Vaurum, ubi colloquium celebrari deberet. Cum igitur venissemus ad locum consilii, rex cœpit rogare archiepiscopum Narbonensem et episcopos, de restituendis terris comitibus Tolosano, Convenarum, et Fuxensi, et Gastoni de Bearno; archiepiscopus autem Narbonensis respondit regi, ut omnes petitiones suas redigeret in scriptum, et scriptas et sigillatas mitteret episcopis apud Vaurum. Rex vero Arragonensis, postquam applausum magnum fecerat comiti nostro, et fratri et filiis ejus, rogavit ipsum comitem, ut octo diebus desisteret a malefaciendo inimicis suis, cui nobilissimus et urbanissimus respondit : « Non desistam, inquit, a malefaciendo, sed ob reverentiam vestram, cessabo his octo diebus a benefaciendo. » Similiter autem et rex promisit ex parte hostium nostrorum, quod ipso tempore colloquii, non facerent nostris malum. Sed ipsi infidelissimi, cum scirent nostros convenisse ad colloquium, licet nos per regem feciensium et alios præcedebant. — Hæc habentur in margine ms.

cissent securos, discurrere cœperunt per terram nostram versus Carcassonam, et multa mala facientes, plurimos etiam occiderunt. O fraus nequam! Die tertio postquam recessit rex a loco colloqui, et intravit Tolosam, scripsit petitiones suas ad archiepiscopos et episcopos nostros, in hæc verba :

Petitiones regis Arragonensium ad prælatos in concilio apud Vaurum congregatos.

Quoniam sacrosancta mater Ecclesia non solum verba, sed verbera quoque docetur habere, devotus Ecclesiæ filius P., Deo miserante, rex Arragonensis, pro comite Tolosano, ad sinum ejusdem matris Ecclesiæ cupiens redire, et a sanctitate vestra petit humiliter, et rogat instant, quatenus faciendo satisfactionem personalem pro excessibus quibuscunque, prout ipsi Ecclesiæ visum fuerit expedire, ac pro damnis et injuriis illatis diversis ecclesiis et prælati satisfaciendo id quod clementia matris Ecclesiæ ipso comiti duxerit injungendum, restituatur clementer et misericorditer ad possessiones suas, et alia quæ amisit. Quod si forte in persona comitis nollet Ecclesia ipsius petitionem audire, petit et rogat hoc idem pro filio; ita tamen quod puer nihilominus satisfaciatur personaliter pro excessibus, vel in frontaria Saracenorum cum militibus eundo in subsidium Christianorum, vel in partibus transmarinis, secundum quod Ecclesia melius arbitrabitur expedire; et infans in terra sua, in tam diligenti custodia et tam fideli cura, ad honorem Dei et S. R. E. habeatur, usquequo de bonitate sua signa compareant manifesta.

Et quoniam comes Convenarum, nec fuit unquam hæreticus, nec eorum susceptor, sed potius impugnator, et ideo terram dicitur amisisse, quod astiterit consobrino et domino suo, comiti Tolosano; petit idem rex et rogat pro eo, sicut pro vassallo suo, ut restituatur ad terram suam, satisfaciendo quoque ad arbitrium Ecclesiæ, si eum apparuerit in aliquo deliquisse.

Item comes Fuxensis, cum nec sit, nec fuerit hæreticus, pro eo memoratus rex petit et rogat sicut pro consanguineo suo charissimo, cui sine verecundia in jure sic deesse non potest, quatenus pro reverentia ipsius et gratia restituatur ad sua, satisfaciendo nihilominus Ecclesiæ in his et pro his quibus clementiæ matris Ecclesiæ eum apparuerit deliquisse.

Item, pro Gastone de Bearno vassallo suo predictus rex et rogat affectuose, quatenus restituatur ad terram suam et fidelitates vassallorum suorum, maxime cum paratus sit parere, et ad arbitrium Ecclesiæ satisfacere coram iudicibus non suspectis, si nobis causam ipsius audire et expedire non licet.

In omnibus tamen præmissis duxit memoratus rex, misericordiam potius quam iudicium invocandum, mittens ad clementiam vestram clericos et barones suos super præmissis, ratum habituros quicquid a vobis cum eis fuerit ordinatum. Sup-

plicans ut talem habere dignemini circumspectionem et diligentiam in hoc facto, ut in negotio Christianitatis in partibus Hispaniæ, ad honorem Dei et S. matris Ecclesiæ dilatationem, prædictorum baronum et comitis Montis-fortis subsidium posset habere.

Datum Tolosæ, xvii Kal. Februarii.

Responsio concilii.

Illustri et dilecto in Christo P. Dei gratia regi Arragonum, comiti Barchilonensium, concilium apud Vaurum (*Lavaur*), salutem et sinceram in Domino dilectionem.

Petitiones et preces vidimus, quas pro Tolosano et ejus filio et Fuxensi et Convenarum comitibus, et nobili viro Gastone de Bearno, vestra regalis serenitas destinavit: in quibus etiam litteris, inter cætera Ecclesiæ filium dicitis vos devotum; super quo Domino Jesu Christo, ac regali vestræ celsitudini, gratiarum referimus actiones, et in cunctis quibus secundum Deum possemus, propter illam mutuam dilectionem, qua vos sancta Romana mater Ecclesia, sicut intelligimus, amplectitur, et vos ipsam, nec non et ob reverentiam excellentiæ vestræ regalis, admitteremus affectuosius preces vestras. Super eo quod pro comite Tolosæ petitis et rogatis, hæc duximus serenitati regiæ respondendum, quod tam causa comitis quam filii, quæ pendet ex facto patris, auctoritate superioris est a nobis exempta cum idem comes Tolosæ, Regiensi episcopo et magistro Theodisio, a domino papa negotium suum fecerit sub certa forma committi. Unde, sicut credimus, memoriter retinetis quot et quantas gratias dicto comiti, post multos excessus ipsius, dominus papa fecit; nec non et quam gratiam, ad intercessionem vestram et preces, venerabilis Narbonensis archiepiscopus, apostolicæ sedis legatus, tunc abbas Cistercii apud Narbonam et Montempessulanum, eidem comiti faciebat, benigno, si bene meminimus, jam transacto. Volebat siquidem idem legatus, omnes dominicatoras et proprietates eidem comiti remanere integras et illasas: et ut illa jura quæ habebat in castris aliorum hæreticorum, quæ de feodo ejus erant, sine Alberga, sine Quista, sine Cavalgata, eidem integra remanerent. De illis præterea castris quæ erant aliorum hæreticorum, quæ de feodo ejus non erant, quæ idem comes dicebat esse quinquaginta, volebat præfatus legatus, ut quartalis et tertia pars eorum caderet in proprietatem comitis supradicti. Spreta vero comes illa magna gratia domini papæ ac prædicti legati et Ecclesiæ Dei, veniens directe contra omnia juramenta, quæ olim præstiterat in manibus legatorum, et addens iniquitatem iniquitati, crimina criminibus, mala malis, Ecclesiam Dei et Christianitatem, fidem et pacem cum hæreticis et ruptariis impugnavit et damnificavit, adeo ut omni gratia et beneficio reddiderit se indignum.

Quod autem pro comite patris Convenarum, taliter super hoc duximus respondendum. Pro certo

intelleximus quod, cum post excessus suos multiplices, et iuramenti transgressionem fœdus cum hæreticis et eorum fautoribus contraxisset, et ipsam Ecclesiam, licet nunquam in aliquo læsus esset, cum eisdem pestilentibus impugnasset, licet postmodum diligenter fuerit admonitus, ut cessaret a cœptis, et rediens ad cor, tandem reconciliaretur ecclesiasticæ unitati: nihilominus idem comes, in sua nequitia exstitit, excommunicationis et anathematis vinculo alligatus, de quo etiam, ut dicitur, comes Tolosæ asserere consuevit, quod ipse comes Convenarum eum ad guerram impulit et induxit. Unde idem comes, auctor per hoc guerræ et malorum quæ Ecclesiæ multipliciter proveniunt exstitit. Verumtamen si talem se exhibuerit, ut absolutionis beneficium mereatur, postmodum cum fuerit absolutus, et habuerit potestatem standi iudicio, si de aliquo quereletur, Ecclesia ei iustitiam non negabit.

Petit præterea regia celsitudo, pro comite Fuxensi, ad quod taliter respondemus, quod constat de ipso, quod hæreticorum exstitit a longo tempore receptator, præsertim cum non sit dubium quin credentes hæreticorum hæretici sint dicendi: qui etiam post multiplices excessus suos, post præstita iuramenta, post obligationes tam personarum quam rerum, post injectionem manuum in clericos, et detrusionem eorum in carcerem, pro quibus causis et multis aliis anathematis mucrone percussus: post illam etiam gratiam, quam idem legatus ad intercessionem vestram, olim ipsi comiti faciebat, cruentam cædem exercuit in signatos, tam laicos quam clericos, qui in paupertate et simplicitate sua, contra Vauri hæreticos in Dei servitium ambulant; qualis autem et quanta erat illa gratia, bene recolit, sicut credimus, regia celsitudo, ad cuius preces cum eodem comite compositionem faciebat dictus legatus. Sed quod non fuit facta illa compositio ipse ipsum comitem stetit: exstant enim litteræ ad dominum comitem Montisfortis regali sigillo munitæ, talem clausulam continentes: Dicimus etiam vobis quod, si comes Fuxensis noluerit stare placito illi, et vos postea non audieritis preces nostras pro eo, non erimus inde vobis dipacati: verumtamen, si dederit operam ut absolutionis beneficium consequatur, et postmodum, cum absolutionis fuerit gratiam consecutus, de aliquo quereletur, iustitiam ei Ecclesia non negabit.

Postulatis insuper et rogatis, pro Gastone de Bearno, ut restitueretur ad terram suam, et ad fidelitates vassallorum suorum, super quo vobis taliter respondemus. Ut alia multa, imo potius infinita, qui in ipsum Gastonem dicuntur, ad præsens silentio transeamus, confœderatus tamen hæreticis et receptatoribus seu defensoribus eorum contra Ecclesiam et signatos, est Ecclesiarum et ecclesiasticarum perso-

(7*) Petrus etenim anno 1204 Romæ ab Innocentio III regis insignibus decoratus est, cuius rei summa

A narum manifestissimus persecutor. Venit in auxilium Tolosanorum ad obsidionem Castrinovi. Intersectorem Fr. P. de Castronovo, apostolicæ sedis legati habet secum; ruptarios diu tenuit atque tenet.

In anno præterito, ruptarios in cathedralem ecclesiam Oleronis induxit, ubi amputato fune de quo pendeat pixis continens corpus Domini nostri Jesu Christi in terram cecidit, et quod nefas est dicere, ipsum corpus Dominicum est per terram expensum; transgressus iuramenta manus in clericos violentas injecit: pro quibus et aliis causis pluribus, quas ad præsens tacemus, idem Gasto excommunicationis et anathematis est nexibus innodatus. Verumtamen si satisfecerit Ecclesiæ, prout debet, et absolutionis beneficium consequetur, et conquestus fuerit de aliquo, audietur de jure suo. Aliter siquidem, prædictis sic excommunicatis, clarissime princeps, vestram regiam majestatem intercedere non deceret, nec nos pro talibus et in talibus audemus aliter respondere. Ad hæc, serenitatem vestram regalem monemus et hortamur in Domino, quatenus ad memoriam revocare dignemini honorem (7*) quem vobis fecit sedes apostolica, et illum quem impræsentiarum illustri regi Siciliæ sororio vestro facit, quid etiam D. papæ in vestra promissis unctione, et quid vobis sedes apostolica dederit in mandatis. Oramus ut Deus ad honorem suum, et S. R. Ecclesiæ, per multa tempora vos conservet. Quod si per hæc nostram responsionem, vestræ regie majestati non fuerit satisfactum, nos ob reverentiam vestram et gratiam, D. papæ curabimus intimare.

Datum Vauri, xv Kal. Februarii.

Audiens rex Arragonum responsiones prælatorum nostrorum, vidensque petitiones quas fecerat penitus refutatas, affectumque suum non posse perducere ad effectum, alium circumventionis modum invenit. Misit itaque nuntios ad prælatos, mandans et rogans, quatenus inducerent comitem Montisfortis, ad hoc ut comiti Tolosano cæterisque fidei Christianæ inimicis treugas daret, usque ad futurum proximum Pentecostem, vel saltem usque in Pascha: quod audientes prælati nostri, animadvertentesque quod rex ob nihil aliud peteret hoc, nisi ut hoc audiretur in Francia, sicque devotio tepesceret signatorum, petitionem istam, sicut et primas fecerant, refutarunt. Quia vero longum esset omnia enarrare per ordinem quæ rex ille mandavit, et nostri ei respondenda duxerunt, istud breviter dicamus, quod hæc fuit tota intentio dicti regis, laborare videlicet, ut comes Tolosæ et alii religionis Christianæ inimici sui, restituerentur ad terras suas, vel saltem ipsis treugæ darentur a nostris, ob intentionem superius memoratam. Nostri vero, viri providi et constantes, nec terras reddere, nec treugas concedere voluerunt. Videns rex quod nihil proficere potuisset, in grave dispendium famæ suæ percum pompa peractæ litterarium monumentum profert Ciacon. in eodem Innocentio.

riter et honoris, apposuit quod excommunicatos et terras eorum quas adhuc tenebant, in sua protectione reciperet : et ut suam nequitiam, aliquantulum palliaret, sedem apostolicam appellavit ; prælati autem nostri, huic appellationi quia multiplicibus ex causis frivola erat et invalida minime detulerunt ; sed archiepiscopus Narbonensis apostolicæ sedis legatus misit litteras in hunc modum :

Illustrissimo domino PETRO, Dei gratia regi Arragonensi, frater A. divina miseratione Narbonensis archiepiscopus, apostolicæ sedis legatus, salutem in charitate animi et visceribus Jesu Christi.

Intelleximus non sine turbatione multa ac amaritudine animi, quod civitatem Tolosæ ac castrum Montis-Albani et terras propter crimen hæreseos, ac alia multa et nefanda facinora traditas Satanæ ac ab omni communione matris Ecclesiæ separatas, et cruce signatis auctoritate Dei, cujus nomen in his graviter blasphematur expositas, dispositis in protectione ac custodia vestra recipere, ac eas contra Christi exercitum defensare. Cum igitur hæc, si vera sint, quod Deus avertat ! non solum in salutis vestræ dispendium, sed in honoris regii ac opinionis vestræ et famæ possint cedere detrimentum, Nos qui salutem vestram, et gloriam et honorem zelamus, totis visceribus charitatis, celsitudinem regiam rogamus, consulimus, monemus et hortamur in Domino, et in potentia virtutis hujus, et parte Dei Redemptoris nostri Jesu Christi, ac sanctissimi vicarii ejus domini nostri summi pontificis, auctoritate legationis qua fungimur, inhibemus, et modis, quibus possumus, obtestamur ne per vos, vel per alios, terras recipiatis vel defendatis prædictas. Optamus autem quatenus tam vobis quam et ipsis taliter dignemini providere, ne communicando excommunicatis et maledictis hæreticis et fautoribus eorumdem, labem excommunicationis incurrere vos contingat. Unum autem non volumus serenitatem vestram latere quod si quos de vestris, in defensionem prædictæ terræ duxeritis relinquendos, cum omnes excommunicati sint ipso jure, vos denunciari excommunicatos, tanquam defensores hæreticorum publice faciemus.

Rex Arragonensis, in nullo resipiscens, sed quæ male proposuerat, pejus adimplens, hæreticos omnes et excommunicatos comites, Tolosanum videlicet, Convenarum et Fuxensem, Gastonem de Bearn omnesque milites Tolosanos et Carcassonenses, qui pro hæresi exhæreditati Tolosam confugerant ; cives etiam Tolosanos in sua protectione suscepit, et ab ipsis juramentum recepit ; civitatem etiam Tolosanam, quæ est proprie de dominio regis Franciæ, et totum illud terræ, quod illi adhuc tenebant, in sua custodia recipere præsumpsit. Non credimus omittendum quod, cum essent nostri prope dictum colloquium apud Vaurum, comesque Montis-fortis ob reverentiam regis, diebus colloquii, inimicis treugas dedisset, et rex similiter ex parte adversariorum treugas firmasset, ipso tempore colloquii manenti-

bus treugis, nostrisque non caventibus, equitarunt hostes pluries per terram nostram prædamque multam capientes, plurimosque insuper homines occidentes, multos captos ducentes, mala ubique gravissima intulerunt : super quibus malis, cum rex sæpius requireretur a nostris, non fecit ullatenus emendari. Videntes igitur nostri quod rex detineret eos nuntiis, litteris et etiam appellationibus superfluis, et nihilominus tempore colloquii et treugarum nostros ab excommunicatis quorum causam fovebat, permitteret apertissime et sæpissime infestari, a Vauro recesserunt ; verumtamen antequam recederent, scripserunt D. papæ de communi negotio Ecclesiæ, et de præfato colloquio in hunc modum :

Litteræ synodi Vauensis ad dominum papam Innocentium.

Sanctissimo Patri in Christo ac beatissimo domino suo INNOCENTIO Dei gratia summo pontifici, devoti et humiles servi ejus, archiepiscopi, episcopi et alii Ecclesiarum prælati, apud Vaurum pro sanctæ fidei negotio congregati, cum omni affectione, longum vitæ spatium et salutis.

Ad agendas paternitatis vestræ sollicitudini dignas grates, cum nec lingua nec calamus nobis sufficiant, retributorem omnium bonorum exoramus ut nostrum in hac parte suppleat defectum et abunde vobis retribuatur omne bonum, quod nobis et nostris aliisque partium nostrarum Ecclesiis tribuistis. Cum enim in partibus istis, pestis hæretica, antiquitus seminata, nostris partibus, usque adeo succrevisset, quod cultus divinus ibidem haberetur omnino in opprobrium et derisum, et in clerum et bona ecclesiastica, hinc hæretici inibi ruptarii grassarentur, et tam princeps quam populus, in reprobum sensum datus ; a fidei rectitudine deviauit, ut per vestros exercitus signatorum, quos ad emundandas spurcicias pestis hujus, sapientissime destinastis, et Christianissimum eorum principem, comitem Montis-fortis, intrepidum omnino athletam et invictum Dominici prælii bellatorem : Ecclesia quæ tam miserabiliter ibi corruerat, caput inibi coeperit relevare, et in parte maxima destructis adversitatibus et erroribus universis, terra dudum a cultoribus horum dogmatum conculcata, demum divino cultui assuescat : restant vero adhuc reliquæ dictæ pestis, Tolosa videlicet civitas, cum castris aliquot, ubi tanquam sordes in sentinam cadentes, residuum pravitatis hæreticæ se collegit : quorum principes, comes scilicet Tolosæ, qui ab antiquis temporibus, sicut multoties jam audistis, hæreticorum et fautor exstitit et defensor, et pro viribus quæ sibi remanserunt, impugnat Ecclesiam, et, quoad potest pro fidei hostibus, ejus cultoribus se opponit. Ex quo enim rediit a sanctitatis vestræ præsentia cum mandatis, in quibus, ultra omnem meritum exigentiam suorum, egeratis misericorditer cum eodem, introiit, sicut manifeste videtur, angelus Satanæ in cor ejus, et gratiæ vestræ beneficiorum ingratus, de his quæ coram vobis promiserat nihil implevis : imo

pedagia sæpius abjurata vehementer adauxit, et ad omnes quos acivit nostros et Ecclesiæ adversarios se convertit. Sane per Othonem Dei et Ecclesiæ inimicum, opinatus contra ipsam Ecclesiam vires assumere, sub ipsius confidentia manifeste, sicut asseritur, minabatur quod Ecclesiæ de finibus suis et clerum radicibus extirparet; hæreticos et ruptarios, quos multoties abjuraverat, extunc ferventius solito fovere studuit et tenere.

Cum enim Catholicorum exercitus obsideret Vaurum, ubi sedes erat Satanæ et quasi hujus erroris hæretici provincia, ipse in subsidium perversorum, misit milites et clientes, et in castro suo quod Casser appellatur, fuerunt inventi et combusti a cruce signatis plusquam quinquaginta hæretici, præter credentium eorum multitudinem copiosam. Invocavit etiam contra Dei exercitum, Savaricum inimicum Ecclesiæ, regis Angliæ senescallum, cum quo Christi pugilem prædictum comitem Montis-fortis apud Castrum novum Arii obsidere præsumpsit; sed Christi dextera faciente, cito fuit ejus præsumptio in confusionem conversa, ita quod pauci Catholici infinitam arianorum multitudinem effugarunt. Prædictorum autem Othonis et regis Angliæ confidentia defraudatus, ut qui baculo arundineo nuebatur, cogitavit iniquitatem abominabilem, et ad regem Marrochitarum nuntios destinavit subsidium ejus, non solum in terræ nostræ, sed totius Christianitatis exitium implorando, sed conatum ipsius divina pietas impedivit. Episcopum Agennensem a sede propria expellendo, bonis omnibus spoliavit, et abbatem de Mosiaco cepit, et abbatem Montis-Albani fere per unum annum tenuit captivatum. Ruptarii quoque ipsius et complices peregrinos clericos et laicos innumerabiles variis tormentis affecerunt et nonnullos detinent ac diutius tenere captivos; in his omnibus non aversus est furor ejus, sed adhuc manus ejus extensa, ita ut fiat quotidie semetipso deterior, et omnia mala quæ potest per seipsum et filium et complices suos Fuxensem et Convenarum comites et Gastonem de Bearno, viros sceleratissimos et perversos, contra Dei Ecclesiam operetur. Cum autem ultione divina et censura ecclesiastica memoratus athleta fidei, comes Christianissimus terras ipsorum, tanquam hostium Dei et Ecclesiæ sancto et justo occupavit prælio fere totas, ipsi adhuc in sua persistentes malitia et humiliari sub potenti manu Dei contemnent (I Petr. v), nuper ad regem Arragonum recurrerunt, per quem forte intendunt vestram circumveniri clementiam, et Ecclesiam suggillare. Adduxerunt enim ipsum Tolosam nobiscum, qui de mandato legati et delegatorum nostrorum apud Vaurum conveneramus, colloquium habiturum, qui quæ aut qualia proposuit, et quæ nos ei duxerimus respondenda ex rescriptis quæ vobis sigillata mittimus plenius cognoscetis. Omnes igitur unanimiter et concorditer hæc præmissa sanctitati vestræ intimamus, liberantes ani-

mas nostras, ne per defectum significandi in negotio fidei, de contingentibus aliquid omitatur: pro certo namque sciatis quod, si terra quæ dictis tyrannis, tum tanta justitia et multa Christianorum effusione sanguinis est ablata, ipsis aut hæredibus eorum restituatur, non solum fieret novissimus error pejor priore (Matth. xxvii), sed exinde excidium clero et Ecclesiæ inæstimabile immineret. Ad hæc quoniam enormitates abominabiles et alia scelera prædictorum, per singula præsentis pagiæ non credimus adnotanda, ne librum texere videremur, quædam in ore nuntiorum posuimus, quæ sanctis auribus vestris poterunt viva voce referri.

Nuntii qui detulerunt litteras istas ad D. papam fuerunt hi: Venerabilis Convenarum episcopus, abbas de Claraco, archidiaconus Parisiensis Guillelmus, M. Theodisius, et clericus quidam, qui diu fuerat corrector litterarum, in curia D. papæ, et dicebatur Petrus Marci. Priusquam autem venirent ad curiam dicti viri providi et discreti, rex Arragonum per nuntios suos circumvenire intendebat simplicitatem apostolicam, et per suggestionem falsitatis et veritatis suppressionem, impetraverat litteras in quibus D. papa præcipiebat comiti Montis-fortis, quatenus comitibus Convenarum (Cominges) et Fuxi, et Gastoni de Bearno, redderet terras suas. Scripsit etiam archiepiscopo Narbonensi alias litteras in quibus D. papa, indulgentiam quam fecerat proficiscentibus contra hæreticos Albigeneses videbatur revocare. Venientes igitur nuntii nostri ad curiam Romanam, D. papam invenerunt aliquantum durum, eo quod nimis credulus fuisset falsis suggestionibus nuntiorum regis Arragonensium; sed postea, veritate comperta, per nuntios nostros, quidquid fecerat ad regis nuntiorum suggestionem, revocavit in irritum, et ipsi regi misit litteras in hæc verba:

Litteræ D. papæ regi Arragonensium, ne opponat se negotio Ecclesiæ.

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, PATRO illustri regi Arragonensium.

Is in cujus manu sunt omnium corda regum (Eccli. x), inspiret tibi humiliter exoratus, ut prudenter attendens, quod juxta mandatum apostolicum, nos oportet arguere, obsecrare, increpare (II Tim. iv), nostras increpationes, quas paterna affectione in te depromimus, devotione recipias filiali, et sic obtemperes salubribus monitis et consiliis, et correctionem apostolicam recipiendo, demonstres te in his et affectum habuisse sincerum in quibus absque dubio, per effectum nosciris deliquisse. Sane ad totius fere mundi notitiam jam pervenit, nec serenitatem tuam credimus ignorare, aut etiam diffleri, quod inter cæteros principes Christianos, te specialiter studuimus honorare, per quod et potentia tibi accrevit et fama: et utinam cum his et prudentia et devotio pariter, cum his accrevissent! quod licet nobis gratum existeret, tibi tamen amplius expediret. Verum in hoc, nec

tibi providisse dignosceris, nec nobis, ut decuit, detulisse; quia, cum Tolosani cives, tanquam putrida membra sint præcisi excommunicationis mucrone et ipsa civitas supposita sit interdicto, pro eo quod quidam eorum manifesti sunt hæretici, plures vero credentes, fautores et receptatores eorum ac defensores, adeo ut alii quoque quos Christi exercitus, imo verius ipse Christus, qui contra ipsos suis adinventionibus provocarant, a suis fecit tabernaculis enigrare, ad Tolosanam quasi quamdam sentinam erroris confugerint civitatem, tu divini timoris oblitus quasi prævalere valeas contra Dominum, vel avertere manum ejus contra eos exigentibus suis culpis extentam, ipsos in defensionem sub specie pietatis impietatem exercens, in scandalum populi Christiani et propriæ famæ dispendium recepisti. Nuper igitur auditis quæ venerabilis frater noster Segobiensis episcopus, ac dilectus filius Columbus nuntii, ac nuntii legatorum nostrorum et comitis Montis-fortis in præsentia nostra proponere voluerunt, et litteris hinc inde directis lenius intellectis, habito cum fratribus tractatu ac consilio diligenti, volentes honori tuo quantum ad famam, salutem quantum ad animam, indemnitati quantum ad terram paternæ sollicitudine præcavere. Serenitati tuæ, in virtute Spiritus sancti sub obtentu divinæ ac apostolicæ gratiæ providimus injungendum, ut prænominatos deseras Tolosanos, non obstante promissione vel obligatione quacunque præstita, in elusionem ecclesiasticæ disciplinæ, ipsis C quoad tales exstiterint, non impensurus consilium, auxilium vel favorem. Si vero iidem ad Ecclesiæ redire desiderant unitatem, prout fuit a dictis nuntiis tuis propositum, coram nobis, nos venerabili fratri nostro F. Tolosano episcopo, viro integræ opinionis et vitæ, qui testimonium habet non solum ab his qui intus, sed ab his etiam qui sunt foris, nostris damus litteris in mandatis, ut adjunctis sibi duobus, eos qui voluerint de corde puro et conscientia bona, et fide non ficta redire (1 Tim. 1), sufficienti ab eis cautione recepta, reconciliet ecclesiasticæ unitati; illos vero quos in erroris sui tenebris persistentes, idem episcopus de labe nolaverit hæreticæ pravitatis, exterminari faciat a civitate jam dicta, et bona eorum omnia D confiscari, ita quod nullo unquam tempore recipiantur in ipsa, nisi forte divinitus inspirati, se veros fidei orthodoxæ Christianos, exhibitione bonorum operum demonstrarent, et sic ipsa civitas reconciliata pariter et purgata, sub apostolicæ sedis protectione consistat; non molestanda de cætero a comite prædicto vel aliis Catholicis, sed defendenda potius et fovenda. Miramur insuper et movemur quod pro terra nobilium vestrorum comitis Fuxensis et Convenarum et Gastonis de Bearno restituenda sibi, per nuntios suos, apostolicum suppressa veritate mendacium exprimentes, subripi fecistis mandatum, cum propter multa et magna eorum flagitia ob hæreticorum favorem quos ma-

nifeste defendunt, excommunicationis sint vinculo innodati: unde cum mandatum pro talibus sic obtentum non teneat, illud tanquam subreptum penitus revocamus. Si vero iidem ecclesiasticæ unitati reconciliari desiderant, prout dicunt, venerabili fratri nostro Narbonensi archiepiscopo apostolicæ sedis legato, nostris damus litteris in mandatis ut, recipiens ab ipsis non solum juratorium cautionem, cum sua jam sint juramenta transgressi, sed et aliam quam viderent expedire, beneficium absolutionis impendat, et iis rite præmissis, quasi veræ devotionis indicis, legatum de latere nostro, virum honestum, providum et constantem, ad partes illas curabimus destinare, qui non declinans ad dexteram vel ad sinistram, sed incedens regia via, semper quæ recte facta invenerit, approbet et confirmet, errata corrigat et emendet, et tam nobilibus antedictis quam aliis conquerentibus, exhiberi faciat justitiæ complementum.

Interim ergo inter te et terram tuam et dictum comitem Montis-fortis, volumus et mandamus firmas treugas fieri et servari. Mandantes nihilominus comiti antedicto, ut pro terra quam a te tenet, reverenter exhibeat quod exhibere tenetur. Illud autem excellentiam tuam volumus non latere, quod si Tolosani et nobiles supradicti adhuc quoque in errore suo duxerint persistendum, nos per indulgentias innovatas, cruce signatos et fideles alios excitamus, ad exstirpandam pestem hanc, divino freti auxilio, insurgentes tam contra ipsos quam contra quoslibet alios receptatores et defensores ipsorum qui plus ipsis hæreticis sunt nocivi, procedant in nomine Domini Sabaoth. Monemus igitur serenitatem tuam, rogamus et obsecramus in Domino, quantum quæ promissimus, prompto animo, quantum ad te pertinet, exsequaris, pro certo sciturus quod, si aliter (quod non credimus), duceres faciendum, præter indignationem Dominicam, quam ex hoc contra te procul dubio evocares, grave et irreparabile posses incurrere detrimentum, nec nos quantumcunque diligamus personam, tibi contra fidei Christianæ negotium, possemus parcere vel deferre; quantum enim tibi immineret periculum, si Deo et Ecclesiæ præsertim in causa fidei te opponeres, ut consummationem sancti operis impediret, non solum vetera, sed etiam moderna possunt te exempla movere.

Datum Laterani, xii Kal. Junii pontificatus nostri anno xvi.

Post consummatum prælatorum concilium apud Vaurum, cum rex Arragonensis exiisset de Tolosa, et plures de militibus suis ob civitatis custodiam, et hostium Christi auxilium dimisisset in eadem civitate, post paucos dies mandavit comiti nostro quod volebat habere cum eo colloquium prope Narbonam; comes autem noster volens deferre regi ut Domino quantum posset secundum Deum et obedi-

prænotatum. Rex autem non venit ad locum colloquii, nec unquam venire proposuerat; sed tam de Arragonensibus quam de Tolosanis hæreticis et ruptariis multi venerunt, et timebatur ne venientem comitem cum paucis ad colloquium proditiose caperent; innotuit comiti quod fiebat, et a loco colloquii declinavit.

CAPUT LXVII.

Rex Arragonum, comiti Montis-fortis per feciales bellum indicit.

Post paucos vero dies, præfatus rex misit nuntios ad comitem ferentes ipsius litteras, in quibus continebatur quod rex diffidabat comitem, et ei quantum poterat minabatur. Verumtamen comes noster, licet rex illum cum tanta superbia diffidasset, nullum damnum voluit inferre terræ regis, a quo diebus singulis mala multa et gravia sustinebat, homines siquidem Catalaunenses intrabant terram nostram, et eam quantum poterant infestabant. Post aliquot vero dies, misit comes noster ad regem, Lambertum de Turreio probum militem et discretum quærebatque a rege per prædictum militem utrum super diffidatione præmissa per nuntios regis rex ita se haberet, mandabatque etiam ei, quod in nullo unquam ei fore fecerat, sed paratus erat ei reddere quod debebat. Offerebat insuper, quod si de ipso rex conquereretur super terris hæreticorum, quas de mandato summi pontificis, auxilio cruce signatorum acquisierat, paratus erat stare juri in curia D. papæ, vel in curia D. Narbonensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati; quasdam etiam litteras tradidit militi prænotato, quas regi præsentari præcepit, si in sua obstinatio duceret permanendum. Continentia autem litterarum hæc erat: Scribebat comes regi absque salutatione, significans ei quod ex quo ipse post tot juris et pacis oblationes sibi factas, in sua diffidatione et obstinatio permanebat, comes eum similiter diffidebat, dicens quod nullo ei de cætero jure servitii tenebatur, sed per Dei auxilium tam de ipso quam de aliis se defenderet Ecclesiæ inimicis. Veniens sæpeditus miles ad regem, coram ipso multisque baronibus terræ suæ, diligenter et provide omnia, quæ comes in ejus ore posuerat, per ordinem enarravit; obstinatus autem rex, omnem respuit modum pacis, nec a diffidatione sua contra comitem animum voluit revocare. Statim sæpeditus nuntius litteras comitis super diffidatione regi præsentavit, quæ in communi tam ipsius regis quam baronum suorum audientia sunt perlectæ: quibus lectis et plenius intellectis, rex et sui in iram versi sunt et furorem. Post hæc emissio nuntio ab aula regia et diligenter custodito, quæsit rex a suis consilium quid facere deberet de nuntio supradicto. Consuluerunt autem eum quidam barones sui quod mitteret ad comitem nostrum, mandans et præcipiens ut veniens ad ipsum in sua curia, faceret ei ut suo domino quod debebat: quod si comes nollet venire, judicabant ipsum nuntium reum mortis. In crastino

A autem venit nuntius ad curiam, et quæ die præcedenti ex parte comitis dixerat, diligentius replicavit, audacter se etiam obtulit, quod si quis de militibus regis vellet dicere, quod comes noster regem injuste offendisset, vel exstittisset ei aliquando infidelis, paratus erat in ipsa curia regis dominum super fidelitate defendere per duellum: sed cum nullus auderet eum impetere, omnes tamen clamarent durius contra illum, tandem ad preces quorundam Arragonensium militum, quibus aliquantulum erat notus, dimissus a rege post multa mortis pericula ad comitem remeavit. Ex tunc sæpeditus rex, qui a retroactis diebus, persecutus fuerat comitem Jesu Christi, sed tantum in occulto, cepit ipsum gravare in omnibus et persequi manifeste.

CAPUT LXVIII.

Ludovicus regis Gallie filius, sumpta bellicæ crucis tessera, multos ad eam sumendam inducit.

Anno ab Incarnatione Domini 1212, mense Februario, Ludovicus filius regis Franciæ, mitissimus juvenis et bonæ indolis adolescens, signo crucis signavit se contra hæreticos: quo audito, infiniti milites ejus amore et æmulatione provocati, signum crucis vivificæ assumpserunt. Rex vero Franciæ audiens quod filius suus cruce signatus esset, multum doluit; sed causam doloris ejus non est nostrum exponere. Prima vero die Quadragesimæ celebravit rex generale colloquium in civitate Parisiensi ut ordinaret de motione filii sui, et sciret qui et quanti et quales irent cum eo. Erant tunc Parisiis Tolosanus et Carcassonensis episcopi, viri totius sanctitatis, qui tunc venerant in Franciam ut promoverent negotium fidei contra hæreticos pestilentes. Rex autem Arragonensis qui, quantum poterat, impediens negotium, nuntios suos misit ad regem Franciæ, episcopum scilicet Barcionensem, et quosdam milites cum eo; duobus autem de causis, misit rex Arragonum nuntios illos. Sollicitabat enim regem Franciæ per nuntios suos, ut daret ei filiam suam in uxorem: sæpeditus enim rex Arragonum, uxorem suam legitimam, filiam Guillelmi de Montepessulano, dimittere volebat; imo, quantum in se erat, jam dimiserat; ipsa autem ad dominum papam accesserat, conquerens quod vir suus injuste dimisisset eam. Summus autem pontifex, cognita plenius veritate, dedit sententiam contra regem et confirmavit matrimonium inter ipsum et præfatam reginam. Volebat autem rex ille habere filiam regis Franciæ in uxorem, ut sic posset eum per talem confederationem sibi allicere, et avocare cor ejus a dilectione negotii fidei, et auxilio nobilis comitis Montis-fortis; sed videntes supradicti nuntii regis Arragonum, jam manifestum et publicum esse in curia regis Franciæ, quod dominus papa confirmasset matrimonium inter regem et reginam Arragonum, non fuerunt ausi de contrahendo matrimonio, pro quo venerant facere mentionem. Secunda autem causa adventus eorum

in Franciam, hæc fuit : sæpe memoratus rex civitatem Tolosanam, quæ ab antiquo fuit et erat receptaculum hæreticorum et sentina, nec non ipsos hæreticos et fautores eorum in sua custodia et protectione receperat, excommunicatis hæreticis plene et plane communicans, laborabatque quantum poterat, quasi sub specie pietatis, impietatem exercens, ad hoc ut peregrinorum devotio cessaret et zelus tepesceret signatorum ; volens civitatem Tolosam, et quædam circumadjacentia castra, quæ adhuc Christianitatem impugnabant manere illæsa, ut sic totum sacrosanctæ fidei negotium posset postmodum destruere et penitus dissipare. Ob hoc etiam misit litteras quasdam regi Franciæ et comitissæ Campaniæ, et multis aliis, sigillatas sigillis multorum episcoporum terræ suæ, in quibus D. papa intendebat revocare indulgentiam quam fecerat contra hæreticos sæpius memoratos, litterasque illas faciebat publicare per Franciam, ut a peregrinatione contra hæreticos animos omnium revocaret.

His breviter perstrictis, de illius militia propositum exsequamur. Videns episcopus Barcilonensis, et alii nuntii regis Arragonum, qui venerant ad hoc ut laborarent, quod peregrini non irent contra hæreticos, quia Ludovicus filius regis Franciæ et multi nobiles cum eo, contra hæreticos se signassent, non fuerunt ausi etiam mutire de revocatione nostrorum a devotione peregrinationis prædictæ ; sic nihil eorum pro quibus venerant facientes, ad regem Arragonum sunt reversi, Rex autem Franciæ, qui sicut diximus, convocaverat barones suos Parisiis, ordinavit de peregrinatione filii et aliorum qui cruce signati erant, et motionis diem præfixit, in octava videlicet Dominicæ resurrectionis. Quid plura ? Fit ingens Christianorum gaudium et exultatio, hæreticis autem moror et timor magnus : sei heu ! post modicum, cithara nostra in luctum convertitur (*Job xxx*), luctus hostium in gaudium commutatur (*Esther xiii*) : antiquus enim hostis generis humani diabolus, videns quod negotium Christi esset quasi in consummatione, mediante labore et industria cruce signatorum, novum nocendi artificium inveniens, impedire voluit quod doluit consummari : suscitavit enim regi Franciæ guerras et occupationes tot et tantas, quod oportuit eum retardare filium suum et cruce signatos ab executione propositæ peregrinationis.

CAPUT LXIX.

Manasses Aurelianensis et Guillelmus Antissiodorensis episcopi fratres, crucem adversus Albigenes assumunt.

Ea tempestate, episcopus Aurelianensis Manasses, et Antissiodorensis episcopus Guillelmus, viri per omnia laudabiles et constantes, duo magna, imo præcipua tunc temporis Gallicanæ Ecclesiæ lumina, fratres insuper secundum carnem germani, crucem assumpserant contra hæreticos superius comprehensos : hi videntes signatorum multitudinem remansisse, scientesque negotium fidei, in arcto dis-

A crimine constitutum, pro eo quod hostes fidei, pro remansione peregrinorum, cornua solito crudelius assumpsissent, collectis secum militibus quotquot potuerunt, miro fervore spiritus et virtute iter arripuerunt contra hæreticos, parati non solum sua expendere, sed et seipsos, si oportuerit, periculis et morti exponere pro servitio Jesu Christi. Properantes igitur viri Deo pleni, recto itinere pervenerunt Carcassonam ; de quorum adventu, nobilis comes Montis-fortis, et pauci qui cum eo erant, gavisi sunt gaudio magno valde (*Matth. ii*). Invenierunt autem dicti episcopi nostros in castro quodam prope Carcassonam, quod dicitur Fanum-Jovis ; fecerunt autem in castro illo paucos dies, post quos perrexit comes cum episcopis ad castrum Murelli prope Tolosam, de quo supra fecimus mentionem : inde equitarunt nostri ante Tolosam, ut Christi et suos arcerent crebrius inimicos ; sed miles quidam nomine Alardus de Estrepiq, et alii pauci qui non satis bene se habuerant in negotio Christi, noluerunt ire cum eo. Comes autem non habebat tantum exercitum ut circa Tolosam, vel aliquod aliud forte castrum posset obsidionem firmare, proposuit frequenter equitare ante Tolosam cum exercitu quem habebat, ut et munitiones quæ circa Tolosam erant multæ et fortes everteret, arbores decorticaret, segetes et vineas exstirparet ; tempus siquidem messionis instabat ; sicut autem proposuit, ita et fecit. Sæpediti autem episcopi semper erant cum comite, seque quotidie pro Christi servitio periculis exponebant : de quo præterea dabant larga dona militibus, qui cum eis erant in servitio Dei ; redimebant captivos, et cætera largæ et sanctæ probitatis officia viri sanctissimi sollicitè exercebant. Quia vero non possemus omnia sigillatim exprimere, istud breviter dicimus, quod infra paucos dies, septemdecim munitiones everterunt nostri, segetes etiam Tolosæ, vineas et arbores ex parte maxima destruxerunt.

Nec silendum est quod, cum nostri equitarent ante Tolosam, et Tolosani et ruptarii qui erant Tolosæ duplo plures quam nostri, frequenter exhibant, et nostros a longe infestabant ; sed, quoties nostros volebant impetere, ipsi fugam arripiebant. Inter munitiones autem quas nostri destruxerunt, erat quædam munitio prope Tolosam satis debilis et immunita. Quidam autem milites strenuæ probitatis, scilicet Petrus de Sissi, Simon de Sesnes, Robertus de Sartis, qui supportaverant ab initio pondus guerræ, rogaverunt comitem, ut dimitteret eis munitionem illam, ut ibi morantes, equitarent ante Tolosam, et infestarent sæpius Tolosanos. Comes autem licet invitatus, victus tamen precibus eorum, annuit eis. Circa festum nativitatis B. Joannis Baptistæ, comes voluit ut primogenitus suus Almaricus fieret novus miles. Ordinavit autem comes de consilio suorum, qui in Castronovo, quod est inter Tolosam et Carcassonam, celebraretur ista novæ militiæ solemnitas, in festo nativitatis B. Joannis

Dum ~~hanc~~ agerentur a comite, et illis qui cum eo erant, Guido de Monte-forti, frater germanus comitis, erat in obsidione cujusdam castri, quod dicitur Podium celsum in diocesi Albienſi; a quo recedens, properavit ad comitem fratrem suum qui et ipse properabat, ad Castrum novum Arii, propter novam filii sui Almerici militiam, de quo supra tetigimus, eo quod instaret nativitas B. Joannis. Venerunt etiam sui barones et milites de terra comitis ad novæ militiæ festivitatem; modum autem ipsum, quo prædictus filius comitis factus fuit miles Christi, exprimere volumus, utpote novum et a sæculis inauditum.

CAPUT LXX.

Almaricus filius comitis Simonis fit miles.

Anno verbi incarnati 1213, comes nobilis Montis fortis, et plures barones, et milites ipsius, in festo nativitatis B. Joannis, convenerunt apud Castrum novum Arii: erant autem cum comite duo venerabiles episcopi memorati, et quidam milites peregrini. Christianissimus autem comes voluit et rogavit Aurelianensem episcopum ut filium suum Christi militem faceret, et ipsemet traderet ei cingulum militare; venerabilis autem episcopus diu multum restitit, sed tandem victus precibus comitis et nostrorum, potentibus acquievit. Comes autem quia tempus æstivum erat, et quia Castrum novum non poterat competenter capere tantam multitudinem, eo quod jam semel vel bis fuisset destructum in amœna planitie juxta castrum, fecit ſigi plures papiliones. Ipsa autem die nativitatis S. Joannis, venerabilis Aurelianensis episcopus, induit se pontificalibus indumentis, celebraturus in papilione quodam missæ solemnitate. Convenerunt autem tam clerici quam milites ad audiendam missam; astante igitur episcopo ante altare, et missam celebrante, apprehendens comes Almaricum primogenitum suum per dexteram, et comitissa per sinistram, accesserunt ad altare et obtulerunt illum Domino, rogantes episcopum ut faceret eum militem ad servitium Jesu Christi. Quid plura? Statim Aurelianensis et Antiasiodorensis episcopi, flexis genibus ante altare, cinxerunt puerum cingulo militari, incipientes cum devotione maxima, *Veni, creator Spiritus*. O novus et inexpertus militiæ modus, quis ibi se a lacrymis contineret? hoc modo et ordine sæpèdictus puer, eum magna solemnitate, factus est novus miles: qua solemnitate expleta, movens comes post paucos dies a Castrum novo cum episcopis et filio suo, equitavit ante Tolosam, captisque aliquibus de Tolosanſis, perrexerunt nostri Murellum: venerunt ibi ad comitem nobiles Wasconiae plures; vocavit enim eos et voluit comes ut facerent hominum parvo filio suo, et factum est ita. Post paucos autem dies, movit comes a Murello versus Wasconiam, ducens filium suum ut traderet ei partem Wasconiae jam acquisitam, et per Dei auxilium acquireret acquirendam. Episcopi autem remanserunt Murelli, die tertia ad propria reversuri: suam enim

A peregrinationem diebus xl, laudabiliter, utpote per omnia laudabiles expleverant, cum labore magno et expensis. Die autem tertia moventes episcopi a Murello, tendebant Carcassonam. Videntes autem Tolosani et alii hostes fidei quod comes noster pergeret cum filio suo in Wasconiam, episcopi vero et qui cum ipsis erant peregrini, reverterentur ad propria, nacta occasione securitatis, egressi a Tolosa cum exercitu magno, obsederunt milites quosdam de nostris, scilicet Petrum de Sissi, Simonem de Sesne, Rogerum de Sartis et alios paucos, qui, sicut diximus superius, munitionem quamdam satis debilem et immunitam tenebant prope Tolosam.

B Venientes adversarii ad munitionem illam, ceperunt nostros acriter impugnare, obsessi quantum poterant se defendere. Post paucos autem dies, videntes obsessi nostri quod non possent diu se tenere, cogitantes etiam quod non poterant habere tempestivum succursum, eo quod comes perrexisset in Wasconiam, episcopi autem et peregrini reverterentur ad propria, post duras angustias, reddiderunt se adversariis, tali tamen conditione et securitate apposita, quod adversarii conservarent vitam et membra. Illud autem suppressendum non est quod prædicti episcopi, qui jam erant Carcassonæ, cum audissent milites nostros, obsessos esse prope Tolosam, consuluerunt, monuerunt et supplicaverunt peregrinis, qui cum ipsis erant, ut cum eis reverterentur ad succursum obsessorum. O viri per omnia commendabiles! o viri virtutis! Acquieverunt omnes, egressique a Carcassona festinantur ut succurrerent obsessis; sed cum venissent prope Castrum novum Arii, dictum est eis quod jam capti erant obsessi nostri a Tolosanſis; et vere sic erat. Quod audientes cum dolore multo, reversi sunt Carcassonam; adversarii autem duxerunt milites captos Tolosam. Statim omnibus infidelibus deteriores, non deferentes promissioni vel sacramento, milites nostros, quos, ut dictum est, de vita et membris securos fecerant, distrahi fecerunt ad caudas equorum per plateas civitatis, et distractos in patibulis suspenderunt. O grave traditionis et crudelitatis genus! Nobilis autem comes Montis fortis, D qui, sicut diximus, duxerat filium suum in Wasconiam, et multa castra et fortia, jam per Dei auxilium acquisierat, cum audisset quod Tolosani obsederent milites suos prope Tolosam, dimittens filium suum in Wasconia, festinanter rediit ut succurreret obsessis; sed antequam ad eos pervenire posset, jam capti erant et Tolosam perducti. Rex Arragonensis Petrus, præterita hieme, nuntios suos miserat Romam, insinuans domino papæ, per falsissimam suggestionem, quod comes Montis-fortis, injuste abstulisset terras suas comitibus Convenarum, et Fuxi et Gastoni de Bearno: dicebat etiam rex, quod tres nobiles prædicti nunquam fuerant hæretici, licet manifestissimum esset quod hæreticos fovissent et sanctam Ecclesiam toto nisu impa-

gnassent : Inescavit Dominus papæ quod negotium A
fidei consummatum esset contra hæreticos, ipsis
hæreticis procul fugatis, et de terra Albigensi peni-
tus exterminatis, ideoque necesse erat quod dominus
papa indulgentiam quam fecerat proficiscentibus
contra hæreticos, penitus revocaret, eamque trans-
ferret, vel contra paganos Hispanienses, vel ad
subsidium terræ sanctæ. O inaudita sub specie pie-
tatis impietas ! hoc enim dicebat rex pessimus, non
quod de angustiis et necessitatibus S. Ecclesiæ per-
tineret ad eum, sed ut negotium Christi contra hæ-
reticos, quod per multos annos cum maximo labore
et multa sanguinis effusione fuerat miraculose pro-
motum, ipse suffocaret et destrueret in momento,
sicut manifestissimis iudiciis demonstravit. Summus
autem pontifex, nimis credulus falsis suggestionibus
regis, ipsius petitionibus facile acquievit. Misit
nempe litteras suas comiti Montis-fortis, mandans
ei et præcipiens ut prænotatis comitibus Convena-
rum et Fuxi et Gastoni de Bearno, viris sceleratis-
simis et perditis, terras suas, quas justo Dei iudicio,
auxilio cruce signatorum acquisierat, redderet indi-
late, suam præterea indulgentiam, quam fecerat
proficiscentibus contra hæreticos revocavit. Post-
modum etiam, misit dominus papa legatum suum
in Franciam magistrum Robertum de Corceone (8),
Anglicum natione, cum multis paribus litterarum et
indulgentiarum, ut sollicitè prædicaret, et prædicari
faceret, pro succursu terræ Hierosolymitanæ. Qui
legatus veniens in Franciam sollicitudine non pigra,
injunctum exsequens officium, cœpit discurrere per
Franciam, archiepiscoporum et episcoporum concilia
celebrare, prædicatores instituere, modisque
omnibus terræ sanctæ negotium promovere. Prædi-
catores quoque illos qui laborabant pro negotio fi-
dei contra hæreticos sæpèdictos, eidem negotio ab-
stulit, et fecit eos pro terræ sanctæ negotio prædi-
care, et ita quantum ad humanum iudicium, quasi
in oblivionem venit negotium fidei contra hæreti-
cos pestilentes. In tota siquidem Francia non erat
nisi unus, venerabilis scilicet Carcassonensis episco-
pus, vir eximie sanctitatis, qui pro sæpèdicto fidei
negotio laboraret : ipse enim cum magna instantia
discurrebat per Franciam et negotium fidei ne in
oblivionem veniret, omnimode in quantum poterat
promovebat. His de statu Franciæ præmissis ad
narrationis seriem redeamus.

Cum emanassent litteræ apostolicæ a curia, in
quibus dominus papa mandabat comiti Montis-fortis
ut redderet terras tribus nobilibus supradictis, Chri-
stianissimus comes noster et episcopi terræ Albi-
gensis miserunt nuntios suos ad dominum papam,
episcopum videlicet Convenarum, archidiaconum
Parisiensem Guillelmum, quemdam etiam abbatem
de Claraco, viros providos et constantes : duos etiam
clericos, quos dominus papa jam miserat a latere

suo comiti Montis fortis, magistrum scilicet Theo-
disium Pisanum, qui negotium fidei miro amplexa-
batur affectu, et Petrum Marci, qui fuerat notarius
domini papæ, et erat de Nemausensi diocesi oriun-
dus. Hi omnes venientes ad curiam ipsam, tam du-
ram et admodum sibi difficilem invenerunt, quia
nuntii regis Arragonensis, quorum quidam mora-
bantur in curia, animos fere omnium qui erant in
curia per suggestionem falsitatis inclinaverant sibi :
tandem post multos labores, dominus papa agitata
plenius veritate, per nuntios comitis misit litteras
regi Arragonensi, in quibus asperrime increpabat
eum, eo quod Tolosanum et alios hæreticos in sua
protectione et custodia recepisset, injungebatque
ei districtissime, in virtute Spiritus sancti, ut ab eis
recederet indilate, nec eis impenderet de cætero au-
xilium vel favorem. Conquerebatur insuper per lit-
teras dominus papa de rege Arragonensi, eo quod
per falsi suggestionem omnimodam impetrasset
litteras apostolicas de restituendis terris comitibus
Convenarum, Fuxi et Gastoni de Bearno : unde D.
papa litteras illas tanquam subreptitias revocabat.
Mandabat præterea in eisdem litteris nobilibus præ-
dictis et civibus Tolosanis ut ad concilium et volun-
tatem Narbonensis archiepiscopi apostolicæ sedis
legati et episcopi Tolosani, satisfacerent Deo et
redirent ad Ecclesiæ unitatem ; quod si nollent, do-
minus papa præcipiebat per memoratas indulgen-
tias populos excitari contra Tolosanum et fautores
eorum. Hæc fuit summa litterarum. Quibus litteris
impetratis nuntii nostri a curia redierunt. Nobilis
autem comes Montis-fortis et qui cum eo erant gra-
vi tunc temporis discrimine arctabantur ; erant
enim quasi soli, et pene penitus desolati, eo quod
pauci vel nulli in eorum auxilium venirent a Fran-
cia peregrini : sicut enim jam diximus, jam pene
in oblivionem venerat negotium fidei per novam
prædicationem legati, quem D. papa miserat in
Franciam pro negotio terræ sanctæ, ideoque fere
nulli signabant se cruce contra hæreticos pestilen-
tes. Rex præterea Franciæ, per intestinas guerras
quas habebat, non permittebat quod milites, qui se
jamdiu cruce signaverant, contra hæreticos, attingerent
ad perficiendum vota sua ; super hæc omnia,
dicebatur in tota terra Albigensium, et celebri jam
erat sermone vulgatum, quod rex Arragonensis con-
gregabat exercitus suos, ut intraret cum superbia
terram nostram militesque Christi de terra illa pe-
nitens exstirparet. Comes autem noster, iterato di-
scrimine, misit ad filium suum, qui in Wasconia
erat in obsidione castri, quod dicitur Rupes fortis,
mandans ei ut recedens ab obsidione festinanter ve-
niret ad eum ; timebat enim ne, si rex intraret Was-
coniam cum exercitu suo, posset eum comprehen-
dere, eo quod paucissimos Francigenas secum ha-
beret : pius autem Dominus Jesus, qui semper ad

(8) Illius habetur commemoratio in Necrologio
Ecclesiæ Trecentis, ad diem 6 Feb. ibique Rob. de
Torcon nominatur ; a Ciaconio in Innoc. III vocatur

R. Corson, et a M. Paris in Henr. III R. de Sumarocle,
quem veneno sublatum asserit sub anno 1241.

jutor est in opportunitatibus in tribulatione (*Psal.* ix), ita ordinavit ut filius patris mandato obediret, et de dimissa obsidione erubescantiam non haberet: ea si quidem nocte qua litteræ comitis venerunt, adversarii qui erant in castro obsessi, rogaverunt ea quæ pacis sunt, parati reddere castrum et captivos quos tenebant ferme sexaginta, dummodo ipsi permitterentur abire illæsi. Quo, quia instabat necessitas, concesso, Almaricus filius comitis, castrum illud muniens paucis militibus, ad patrem suum properavit; tota autem terra Albigenensium in multa turbatione et vacillatione erat posita, hostes siquidem fidei et milites regis Arragonensis, quia jam longam moram fecerant in Tolosa, circuibant per ante castella nostra, invitantes indigenas ad apostasiam et redditionem nostram. Plures autem ex ipsis ob securitatem regis Arragonensis, quem cum maximo desiderio expectabant, convertebant se ad adversarios, et ita plura castra magna et fortia remisimus.

Ea tempestate, nobilis comes Montis fortis et episcopi terræ Albigenensis duos abbates miserunt ad regem Arragonum, qui litteras et mandatum D. papæ deferrent ad eum, supplicantes ei, juxta mandatum apostolicum, ut ab hæreticorum auxilio desisteret, nec Christianitatem impugnaret. Rex autem, utpote fallax et subdolos, respondit in dolo quod omnia quæcunque mandabat ei summus pontifex, libenter adimpleret: sed, licet semper promitteret mandatum apostolicum libentissime se facturum, noluit tamen revocare milites suos, quos præterita hieme Tolosæ dimiserat, per quos cum Tolosanis et aliis hæreticis Christianitatem impugnaret; sed et alios plures Tolosam misit milites. Præterea de terra sua quos poterat adunabat, et insuper, sicut audivimus, partem terræ suæ non modicam pignori obligavit, ut haberet unde conducere posset stipendiarios in auxilium hæreticorum et Christianitatis impugnationem. O crudelitas subdola! o proditio crudelissima! licet enim toto posse suo exercitus contra nos adunaret, promittebat tamen quod mandatum domini papæ de deserendis hæreticis et excommunicatis libenter adimpleret, ut nos immunitos redderet et securos; sed quia non sit prudentia nec consilium contra Dominum (*Prov.* xxi) rei exitus demonstravit. Per id tempus, sæpe memoratus rex Arragonensis, ut iniquitatem quam contra Christum et suos conceperat parturiret, egressus de terra sua cum infinita equitum multitudine ingressus est Wasconiam, volens, si posset, totam terram, quæ per Dei gratiam et auxilium crucesignatorum fuerat acquisita, hæreticis reddere et suo dominio subjugare. Ingressus fines Wasconia, cœpit tendere versus Tolosam; plura autem castella Wasconia, per quæ transitum faciebat, timore ejus reddiderunt se illi. Quid ultra? fit in tota terra illa sermo de adventu regis celeberrimus; gaudent indigenæ plures, plures apostatant; reliqui ad apostatandum se parant. Rex autem impius

A cum circumisset plura castella, venit ante Murellam, quoddam nobile castrum, sed quoad fortitudinem satis debile, distans tribus leucis a Tolosa; sed, licet muris esset debile et fossatis, erat tamen munitum militibus triginta, et paucis peditibus, quos nobilis comes Montis-fortis, ibi ad custodiam castri dimiserat, qui Tolosanos præ cæteris impugnabant. Veniens rex Arragonum Tolosam, congregavit Tolosanos et alios hæreticos, ut obsidionem firmaret circa Murellum.

CAPUT LXXI.

Obsidio Murelli.

Anno Domini nostri Jesu Christi 1213, iv Id. Sept., feria 3 post Nativitatem beatæ Mariæ rex Arragonum Petrus, congregatis comitibus Tolosano, Convenarum et Fuxi, et copioso exercitu Arragonensium et Tolosanorum, Murellum obsedit; erat autem castrum Murelli situm super Garonnam fluvium prope Tolosam ad tres leucas versus Wasconiam. Accedentes adversarii ad castrum Murelli, statim primo incursu, primum castri burgum intraverunt, quia obsessi nostri non poterant illud munire; pauci quidem erant, et se in aliud burgum aliquantulum fortius receperant, ipsum tamen primum castri burgum hostes citius dimiserunt. Statim milites nostri de castro miserunt ad nobilem comitem Montis-fortis, significantes ei quod obsessi erant, et rogantes quod succurreret eis, quia modica, imo quasi nulla habebant victualia et de castro egredi non audebant. Erat comes apud castrum quod dicitur Fanum-Jovis, distans octo leucis a Murello; proposuerat enim ire Murellum, ut muniret illud tam hominibus quam victualibus, pro eo quod de adventu regis Arragonum, et de obsidione Murelli aliquid suspicaretur. In ipsa autem nocte, qua comes proposuerat egredi a Fano-Jovis, comitissa nostra quæ ibi erat, somnium vidit, unde perterrita fuit valde: videbatur enim ei quod ab utroque brachio suo in magna abundantia exhibat sanguis. Quod somnium, cum mane comiti referret, et diceret vehementissime super hoc se turbatam, comes respondit: « Quasi una de mulieribus estis locuta; putatis enim quod in ore Hispanorum sequamur somnia vel auguria. Certe et si somniassem hac nocte me interficiendum esse in bello ad quod propero, securius et libentius irem, ut stultitiæ Hispanorum et hominum terræ hujus, qui somnia curant, et auguria plenius contrairem. » His dictis, exivit comes a Fano-Jovis, et properabat cum suis versus Saverdunum; et dum esset in via, venit ad eum nuntius missus a militibus, qui in castro Murelli erant obsessi, ferens eorum litteras continentes quod rex Arragonum obsidionem firmasset ante Murellum. Quo audito, omnes nostri jam de futura victoria spem habentes, gavisunt valde. Statim comes mandavit comitissæ, quæ et ipsa recedens a Fano Jovis, tendebat Carcassonam; milites quotquot potuit congregavit. Rogavit insuper quemdam nobilem de Francia, vicecomitem

videlicet Corbolicum, qui, peracta peregrinatione sua revertebatur ad propria, ut rediret et festinaret ad succursum comitis nostri; qui libenter acquievit, et libenter se redditurum spondit.

Moventes igitur prænотatus vicecomes cum suis et pauci milites quos, sicut diximus, comitissa mittebat comiti in succursum, venerunt ad Fanum-Jovis. Comes autem noster, et qui cum eo erant, properantes Saverdunum, venerunt prope quamdam abbatiam Cisterciensis ordinis, quæ dicitur Balbona: ad quam divertens comes noster, intravit ecclesiam causa orationis, et etiam se et suos orationibus monachorum commendaret. Et cum prolixius et diutius orasset, arripiens ensem quæ erat præcinctus, posuit illum super altare dicens: *O bone Domine! O Jesu benigne!* tu me, licet indignum, ad tua prælia elegisti. Desuper altare tuum hodie arma accipio, ut præliatus prælia tua, a te accipiam justitiam præliandi. His dictis, exiens comes cum suis, venit Saverdunum. Erant autem cum comite septem episcopi et tres abbates, quos Narbonensis archiepiscopus apostolicæ sedis legatus congregari fecerat, ut cum rege Arragonensi de pace et concordia loquerentur; sed et quidam milites, circiter triginta, nuperrime venerant a Francia, ut votum suæ peregrinationis complerent: inter quos erat quidam miles juvenis et frater comitis nostri ex parte matris, nomine Guillelmus de Baris. A Domino facta sunt ista. Cum venisset comes Saverdunum, convocatis militibus qui cum ipso venerant, quæsit ab eis auxilium, quid facto opus esset: ipse autem de hoc omnimode aspirabat, sicut ab ore ipsius postea audivimus, ut ipsa eadem nocte iret et intraret Murellum, quia princeps fidelissimus multum de suis sollicitus erat obsessis; cæteri autem volebant nocte illa manere Saverduni, eo quod erant jejuni et lassii, et dicebant quod forsitan oporteret eos in ipsa via cum hostibus habere conflictum. Acquievit comes, licet invitus, utpote qui semper omnia cum consilio faciebat. In crastino summe diluculo vocavit capellannum suum, faciensque confessionem ordinavit testamentum suum, ipsumque testamentum scriptum et sigillatum misit ad dominum abbatem Bolbonæ, mandans et ordinans quod, si contingeret ipsum in bello occumbere, mitteretur Romam prænотatum testamentum et confirmaretur a D. papa.

Postquam autem factus est dies, episcopi qui erant Saverduni et comes, et omnes sui conveniunt ad ecclesiam. Statim unus ex ipsis sacris vestibus se induit, missam celebraturus, in honorem B. Mariæ Virginis: in qua missa omnes episcopi excommunicaverunt comitem Tolosanum et filium ejus, comitem Fuxi et filium ejus, comitem Convenarum, et omnes fautores, et coadjutores et defensores eorum. In qua sententia procul dubio rex Arragonum involutus est, licet episcopi ex industria nomen ejus suppresserint, tamen pro eo facta fuit excommunicatio, quia ipse non solum

A erat adjutor dictorum comitum et defensor, sed totius militiæ quæ exercebatur in obsidione Murelli, caput erat et auctor. Celebrata missa, comes et sui armis se induunt, et egredientes a Saverduno in quadam planitie juxta castrum ordinaverunt acies, in nomine sanctæ et individue Trinitatis. Et procedentes venerunt ad quoddam castrum, quod dicitur Altaripa, quod medium est inter Saverdunum et Murellum: inde progredientes, venerunt ad quemdam locum transitu difficilem, inter Altaripam et Murellum, in quo loco arbitrati sunt nostri quod haberent obvios hostes, quia lutosus erat locus, via astricta et aquosa. Erat autem prope locum illum quædam ecclesia, in qua secundum consuetudinem intravit comes causa orationis: inundabat autem ipsa hora pluvia, et milites nostros non modicum infestabat, sed orante milite Jesu Christi, videlicet comite nostro, cessavit pluvia; fiunt nubila in serenum. O immensa bonitas Conditoris! Cum surrexisset comes ab oratione, reascensis equis locum prædictum transierunt, nullumque hostilem obicem invenerunt. Inde progredientes, venerunt usque prope Murellum, citra Garonnam. Rex autem Arragonensis, et qui cum eo erant a parte alia, ultra Garonnam, castrum obsederant, multiplicati super arenam maris. Milites autem nostri, utpote ardentissimi, consuluerunt comiti, ut statim intrans castrum, bellum cum hostibus committeret ipso die, sed comes nullo modo voluit, quod ipsa die fieret bellum, quia erat hora vespertina, et nostri tam milites quam equi, erant lassii, hostes vero recedentes [recentes?].

Præterea ipse comes omnem volebat exhibere humilitatem et offerre regi Arragonum verba pacis, et supplicare ne contra Ecclesiam veniens, se Christi jungeret inimicis. His ergo de causis, noluit comes quod congressus fieret ipso die. Transcuntes igitur pontem, intraverunt Murellum, statim episcopi nostri, plures et pluries nuntios miserunt ad regem, orantes et deprecantes ut miseretur dignaretur Ecclesiæ sanctæ Dei; sed rex, ut obstinatissimus, nullis ipsorum petitionibus acquiescere voluit, nec aliquid pacifice respondere, sicut inferius continetur. In ipsa nocte, vicecomes Corboliensis, et pauci milites Francigenæ, qui veniebant a Carcassona, de quibus supra tetigimus, intraverunt Murellum, de quorum adventu, comes et qui cum eo erant, gavisii sunt valde. Nec prætermittendum quod, in castro Murelli, non erant victualia quæ possent sufficere nostris in unum diem; et ipsa quidem nocte res ita se habuit.

CAPUT LXXII.

De strenuissima pugna et gloriosissima victoria comitis Montis-fortis et suorum, habita in campo Murelli de rege Arragonum et hostibus fidei.

In crastino summo mane, intravit comes basilicam suam, quæ erat in munitione castri, auditum missam; episcopi autem nostri et milites perrexerunt ad ecclesiam quæ erat in burgo, ut et ipsi mis-

sam audirent. Comes autem audita missa, de munitione exivit in burgum cum suis, et a suis consilium habiturus, et nostri simul loquerentur; erant inermes, pro eo quod de pace cum rege quodammodo per episcopos tractabatur. Statim episcopi, de communi nostrorum assensu, discalceatis pedibus voluerunt ire ad regem, supplicaturi ei ne Ecclesiam impugnaret. Et cum misissent nuntium, qui talem episcoporum nuntiaret adventum, ecce plures de hostibus armati in equis intraverunt burgum in quo erant nostri; erant enim fores apertæ, quia nobilis comes non permittebat ut clauderentur. Mox comes noster allocutus est episcopos, dicens: « Videtis quia nihil proficitis, sed magis tumultus fit; satis, imo plusquam satis sustinimus; tempus est ut nobis decessit licentiam dimicandi. » Episcopi autem, quia neccessitas sic urgebat, concesserunt eis. Tunc nostri, recedentes a loco illo colloqui, perrexerunt unusquisque in domum suam ut se armarent: cum autem intraret comes munitionem castri, ut se armaret et transiret per autem basilicam suam, subito introspexit et vidit Uticensem episcopum celebrantem missam et dicentem, *Dominus vobiscum*, post evangelium ad offerendam. Statim cucurrit comes Christianissimus, et flexis in terram genibus, et junctis manibus ante episcopum, dixit ei: « Do et vobis offero animam meam et corpus meum. » O devotio principis! Post hæc intrans munitionem, armis se munivit, rediensque iterum ad episcopum, in prænotata basilica, denuo obtulit se ei et arma sua; sed cum flecteret genua ante altare, brachile ejus a quo dependebant caligæ ferreæ, ruptum est medium. Sed vir Catholicus ex eo quod acciderat, nihil timoris, nihilurbationis concipiens, aliud brachile afferri præcepit: quo facto egressus est de basilica comes: cui egredienti adductus est equus suus; quem cum vellet ascendere, essetque in loco eminenti, ita quod videri posset a Tolosanis, qui erant foris castrum, equus, elevato capite, percussit comitem, et a se aliquantulum resilire fecit; quod videntes Tolosani, in derisionem comitis ululatum maximum emiserunt. Quibus comes Catholicus dixit: « Vos modo clamando deridetis me, sed confido in Domino, quod victor clamabo post vos usque ad portas Tolosæ. » Quo dicto comes ascendit equum, veniensque ad milites qui in burgo erant, invenit eos armatos et paratos ad bellum. Consuluit autem comiti miles quidam, ut numerari faceret milites suos, et sciret quot essent. Cui comes nobilis: « Non est, inquit, opus; satis sumus ad superandum per Dei auxilium hostes nostros. » Omnes autem nostri, inter milites et servientes in equis, non erant plusquam octoginti, cum hostes centum millia esse crederentur; paucissimos autem et quasi nullos pedites nostri habebant. Insuper et comes nobilis inhibuerat ne quis pedes egrederetur ad pugnam.

Dum igitur comes et milites nostri mutuo loque-

rentur et de bello tractarent, ecce episcopus Tolosanus advenit habens mitram in capite, in manibus vero vivificæ lignum crucis. Mox nostri cæperunt descendere de equis et singuli crutem adorare. Episcopus autem Convenarum, vir miræ sanctitatis, videns quod in ista adoratione crucis a singulis nimia fieret mora, arripiens de manu Tolosani episcopi lignum crucis, ascendens in locum eminentiorem, signavit eos, dicens: « Ite in nomine Jesu Christi, et ego vobis testis sum, et in die judicii fidejussor existo, quia quicumque in isto glorioso occubuerit bello, absque ulla purgatorii poena, æterna præmia et martyrum gloriam consequetur, dummodo confessus sit et contritus, vel saltem firmiter habeat propositum, quod statim, peracto bello, super peccatis de quibus nondum fecit confessionem, ostendet se sacerdoti. » Qua promissione ad instantiam nostrorum militum repetita, sæpius et multoties ab episcopis confirmata, statim nostri, per cordis contritionem et oris confessionem mundati a peccatis, donantes sibi metipsis si quis adversus aliquem querelam haberet, egrediantur de castro, et tribus aciebus dispositis, in nomine Trinitatis, contra hostes intrepidi procedebant. Episcopi autem et clerici intraverunt ecclesiam, deprecaturi Dominum pro servis suis qui se pro ejus nomine morti exponerent imminenti: qui orantes et clamantes in cælum, tantum pro imminente angustia mugitum emittebant in cælum, quod ululantes dici deberent potius quam orantes. Ibant igitur milites Christi gaudentes ad locum certaminis, parati pro ejus nomine, non solum contumeliam, sed et mortem pati. Qui egressi de castro, in campi planitie juxta castrum viderunt hostes paratos ad pugnam, quasi totum mundum. Statim prima acies nostra audacter in hostes insiliit, et in ipsos medios se immisit; mox secunda subsequitur, hostes penetrat sicut prima, in quo congressu rex Arragonensis occubuit, et multi Arragonenses cum eo; ipse enim utpote superbissimus, in secunda acie se posuerat, cum reges semper esse soleant in extrema. Insuper arma sua mutaverat, armisque se induerat alienis. Videns comes noster duas acies suas in medios hostes mersas, et quasi non comparere, irruiat a sinistris in hostes qui stabant ex adverso innumerabiles. Stabat autem ordinatio ad pugnam juxta fossatum quoddam, quod erat inter ipsos et comitem nostrum; statim irruens comes in hostes prænotatos, et licet non videret aliquam viam, per quam ad eos posset pertingere, invenit tandem in fossato modicissimam semitam, ordinatione divina, ut credimus, tunc paratam: per quam transiens, in hostes se dedit, et, utpote miles Christi fortissimus, ipsos fortissime penetravit. Nec silendum est quod, cum comes vellet in ipsos irruere, ipsi eum cum gladiis suis tanto nisu a parte dextera pepigerunt, quod pro nimia ictuum impulsione ruptus est ei staphus sinister; nobilis vero comes, calcar sinistri pedis voluit insigere neoperturæ equi, sed

ipsam calcem contractum de pede resiliuit; miles tamen validissimus non cecidit, sed hostes valide percussit. Quidam autem de adversariis comitem nostrum valide percussit in capite; vir autem nobilis dictum militem cum pugno cecidit subtus mentum, de equo cadere fecit. Quod videntes socii dicti militis, qui infiniti erant, sed et ceteri omnes adversarii nostri, victi citius et confusi, fugæ præsidia quæsierunt: quod videntes nostri, illi videlicet qui fuerant in prima acie et in secunda, instantissime insecuti sunt fugientes, et gravissime persecuti; extremos etenim cædentes, ex ipsis multa millia occiderunt. Comes vero noster et illi qui cum eo erant, lento cursu post nostros qui eos insequuntur, de industria sequebantur, ut si forte hostes conglobarent se et resumerent animos resistendi, nostri qui fugientes divisi alter ab altero consequebantur, ad comitem possent habere recursum. Nec silendum quod comes nobilissimus non est dignatus in bello aliquem percutere, ex quo fugientes vidit et vertere sibi tergum.

Dum hæc agerentur, cives Tolosani qui remanserant in exercitu infiniti ad pugnam parati, in expugnando castro totis viribus laborabant. Quod videns episcopus Tolosanus, qui erat in castro vir bonus et mitis, eorumque miseræ compatiens, quemdam virum religiosum misit ad eos, monens et consulens ut jam tandem converterentur ad Dominum Deum suum, armaque sua deponerent, et ipse eos eriperet a morte imminenti: in cuius as-

securationis testimonium, misit eis cucullam suam: monachus quippe erat. Illi autem, utpote obstinati et divinitus excæcati, responderunt quod rex Arragonensis vicerat omnes nostros, episcopus autem volebat eos morti tradere, non salvare: et hac de causa, auferentes cucullam nuntio, ipsum lanceis graviter verberarunt. Interea milites nostri revelebantur a cæde, cum victoria gloriosa, venientesque ad ipsos Tolosanos, ex ipsis plura millia occiderunt.

Post hæc præcepit comes quibusdam de suis, ut ducerent eum ad locum ubi rex Arragonensis fuerat interfectus; locum siquidem et horam interfectionis ipsius penitus ignorabat. Veniens igitur comes ad locum invenit corpus regis Arragonensis prostratum in medio campo nudum; pedites siquidem vestri ipsum jam nudaverant, quia, visa victoria, egressi erant de castro, et quos adhuc vivos jacentes invenire potuerant, peremerant. Piissimus autem comes, videns regem jacentem prostratum, descendit de equo, alterum David super Saul alterum repræsentans. His omnibus rite peractis, et de hostibus fidei, tam submersione quam gladio, circiter viginti millibus interfectis, Christianissimus comes intelligens tantum miraculum, Dei virtute, non humanis viribus factum esse, ab illo loco ubi descenderat, nudus pedes ad ecclesiam perrexit, omnipotenti

Deo pro collata victoria gratias repensurus: equum etiam suum et armam dedit pauperibus in eleemosynam. Ut autem veritas hujus pugnae mirabilis et gloriose victoriae audientium cordibus plenius infigatur, litteras quas episcopi et abbates qui aderant ad universos Christi fideles miserunt, operi nostro duximus inserendas.

CAPUT LXXIII.

Litteræ prælatorum qui in exercitu Simonis comitis erant, cum de fidei hostibus triumphavit (8°)

Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus (Luc. II), qui sanctam Ecclesiam bona diligunt voluntate. Deus fortis et potens, Deus potens in prælio (Psal. xxiii), quinta feria infra octavas Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, sanctæ concessit Ecclesiæ, devictis miraculose inimicis fidei Christianæ, victoriam gloriosam, et triumphum gloriosum, in hunc modum: Post correctionem affectuosissimam, zelo paternæ pietatis a summo pontifice diligentissime regi factam Arragonensi, inhibitionemque strictissimam, ne inimicis fidei præstaret auxilium, consilium vel favorem, sed ab eisdem recederet indilate, et treugas haberet firmissimas cum comite Montis fortis; quibusdam etiam litteris, quas ejusdem regis nuntii per falsissimam suggestionem contra comitem Montis fortis impetrarant de terris reddendis comitibus Fuxensi, Convenarum et Gastoni de Bearno, post veritatis cognitionem cassatis a D. papa, et tanquam nullius valoris penitus revocatis; cum idem rex correctionem Patris sanctissimi non [esset] devotione recipiens filiali, sed transiisset, contra mandatum apostolicum superbe recalcitrans, quasi cor habens durius induratum, licet venerabiles Patres, Narbonensis archiepiscopus apostolicæ sedis legatus et Tolosanus episcopus sibi litteras et mandatum summi pontificis transmisissent, mala quæ pridem conceperat, voluit postmodum parturire, quia in terram quam per virtutem Dei auxilio signatorum contra hæreticos et eorum defensores fuerat acquisita, intravit cum exercitu, eamque contra mandatum apostolicum subjugare ac prædictis inimicis reddere attentavit, parte ejus tum sibi aliquantulum subjugata, cum pars multa residui, ob ipsius securitatem, apostatate intenderet, et se ad apostatandum jam pararet. Congregatis insimul comitibus Tolosæ, Fuxi et Convenarum et Tolosanorum exercitu magno valde feria III post Nativitatem beatæ Mariæ, Murelli castrum obsedit: quo audito Patrum venerabilium, archiepiscoporum, episcoporum et abbatum, quos venerabilis Pater Narbonensis archiepiscopus, Apostolicæ sedis legatus propter sanctum negotium fecerat congregari, qui ut de dicto negotio et de pace tractarent diligenter advenerant, in Christo unanimes et devoti, Simon comes Montis-fortis, habens secum quosdam nobiles et potentes cruce signatos, qui nuperrime de Francia venerant, ipsi et Christi negotio in suc-

cursum, suamque familiam, quæ in Christi negotio cum secum laboraverat, iter arripuit ad castrum obsessum viriliter succurrendum. Et dum die Martis, infra octavas supradictas, venisset ille Christi exercitus ad quoddam castrum quod dicitur Saverdunum, venerabilis episcopus Tolosæ, cui commissa erat a summo pontifice Tolosanorum reconciliatio, licet de reconciliatione ter vel quater monuisset, cujus admonitionibus, licet salubribus, acquiescere postponebant, respondentes super hoc nullatenus respondere, ad dictos regem et Tolosanos in obsidione Murelli assistentes suas misit litteras, significans eis quod episcopi memorati veniebant, ut de pace et concordia diligenter tractarent, et petebat sibi dari ducatum securum. In crastino autem, prima die Mercurii subsequente, quia res sic urgebat, supradictus exercitus exiit Saverduno, festinans ad succursum Murelli celeriter advenire; dicti verb episcopi memorati proposuerant, apud quoddam castrum quod dicitur Altaripa, quod medium inter Saverdunum et Murellum, distatque ab utroque duabus leucis, ut ibi missum nuntium expectarent: qui nuntius rediens ex parte regis respondit quod ex quo episcopi cum exercitu veniebant, non daret eis ducatum: ipsi quidem alio modo non poterant ire sine manifesto periculo propter guerram. Cum episcopi et Christi exercitus Murellum accederent, ex partecivium Tolosanorum, prior hospitalis Tolosæ ad episcopum Tolosanum missus venit, ferens eorum litteras in quibus continebatur quod modis omnibus parati erant D. papæ et ipsius episcopi facere voluntatem: quod quidem eis bonum fuisset, si compensassent verius facta dictis. Eidem vero priori statim remisso ab episcopo respondit rex quod ducatum episcopo non præberet, sed, si vellet ire Tolosam, ut cum Tolosanis loqueretur, eum concederet illuc ire: et hoc derisorie fuit dictum. Ad quod episcopus: « Non decet, inquit, servum civitatem intrare, de qua dominus suus exsul est ejectus; nec ego, cum corpus Christi de civitate illa ejectum fuerit, illuc revertar, donec Deus meus et Dominus meus revertatur. » Verumtamen dicti episcopi cum exercitu Murellum intraverant die Mercurii superius memorata: qui sollicitudine non pigra, duos viros religiosos ad regem et cives Tolosanos destinarunt, qui a rege tale habuerunt responsum, quod propter quatuor ribaldos, quos episcopi secum adduxerant, petebant colloquium habere cum ipso, et hæc dixit in derisum et contemptum signatorum. Tolosani vero prædictis nuntiis responderunt quod in crastino super hoc responderent; et hac de causa eos usque in crastinum tenuerant. In crastino autem, prima die Jovis, responderunt quod ipsi regi Arragonensi erant confederati, et nihil facerent nisi regis in omnibus voluntatem. Quod cum redeuntes mane, ipsa die Jovis nuntii retulissent, episcopi et abbates discalceatis pedibus, ire proposuerunt ad regem: et cum quemdam religiosum mitterent ad nuntiandum regi adventum ipsorum in hunc modum,

A patefactis januis, cum comes Montis-fortis ac cruce-signati essent inermes, pro eo quod de pace episcopi et abbates insimul loquebantur, hostes Dei super Le ac fraudulenter armati, vicum subintrare cum impetu attentarunt: sed per Dei gratiam a suo fuerunt desiderio defraudati. Quorum superbiam comes et cruce-signati videntes, cum sine periculo et damno maximo ulterius differre non possent, per cordis contritionem et oris confessionem, utpote viri cultores fidei Christianæ, mundati salubriter a peccatis, armis suis se viriliter accinxerunt, venientesque ad sæpeditum Tolosæ episcopum, qui auctoritate D. Narbonensis archiepiscopi apostolicæ sedis legati legationis officio fungebatur, exeundi licentiam contra hostes fidei humiliter petierunt; qua, quia negotium erat in arcto constitutum, necessitatis articulo compellente, concessa, pro eo quod ipsam domum in qua episcopi morabantur, ipsi hostes erectis jam machinis aliisque bellicis instrumentis festinabant protinus impugnare, balistarum quarellis, jaculis atque lanceis emissis hostiliter circumquaque; Christi milites reverendi, ligni Domini signaculo cum insigniis pontificalibus consignati, in nomine S. Trinitatis tribus aciebus dispositis exierunt. Hostes vero e contrario, multas habentes acies, et multum magnas, suis jam muniti armis tentoria sunt egressi. Quos, licet multos milites et populum multum nimis, clientes Christi de ipsius auxilio confidentes, et licet illo:um respectu paucissimi, magnam multitudinem non verentes, armati ex alto viriliter sunt aggressi. Statim virtus Altissimi per manus servorum suorum hostes suos confregit, et comminuit in momento; terga enim vertentes; in fugam facti sunt tanquam pulvis ante faciem venti, et angelus Domini persequenseos erat. Ili turpiter fugientes, turpi fuga mortis periculum evaserunt, alii vitantes gladios, aquæ periculo perierunt, quamplures vero fuerunt in ore gladii devorati. De illustri rege Arragonensi, qui cum interfectis occubuit, plurimum est dolendum, quia princeps tam potens et nobilis, qui, si vellet, posset et deberet Ecclesiæ sanctæ utilis multum esse, nunc Christi adjunctus hostibus, Christi amicos et sanctam Ecclesiam improbe perturbabat.

D Cæterum, cum victores a cæde et persecutione hostium reverterentur cum victoriâ gloriosa, sæpeditus Tolosanus episcopus, Tolosanorum stragi et miseriæ, charitative et miserabiliter compatiens, corde pio, eos qui de stragis residuo adhuc intra sua tentoria morabantur, salvare cupiens, ne perirent, ut saltem tantorum flagellorum verbere castigati, citum periculum evadentes, converterentur ad Dominum, et viverent in fide Catholica permansuri, missa eis per quemdam religiosum virum cuculla qua indutus erat, mandavit eis quod nunc demum arma sua et suam deponerent feritatem, et inermes venirent ad ipsum, ut eos salvaret de morte: qui adhuc quoque in sua perseverantes malitia, et se, qui jam victi erant, vicisse Christi

populum intuentes, non solum parere sui episcopi admonitionibus contempserunt, verum etiam ablata cuculla, ipsum nuntium austerius verberarunt : post quos Christi militia recursim faciens, circa sua diffugientes tentoria interemerunt. Certus hostium interfectorum, tam nobilium quam aliorum, numerus præ multitudine nullatenus sciri potest ; de militibus autem Christi unus solus interemptus est in conflictu, et paucissimi servientes. Omnis igitur populus Christianus pro Christianorum victoria mente pia et toto cordis affectu gratias agat Christo, qui per paucos fideles infidelium multitudinem innumerabilem superavit, et sanctam Ecclesiam suam de hostibus suis concessit fideliter triumphare, ipsi honor et gloria, in sæcula sæculorum. Amen.

Nos Tolosanus, Nemausensis, Uticensis, Lodo-
vensis, Biterrensis, Agatensis, et Convenarum episcopi, et de Claraco, Villa magna et S. Tiberii abbates qui mandato venerabilis Patris Narbonensis archiepiscopi, apostolicæ sedis legati veneramus, et de pace ac concordia tractare, cum summa diligentia summoque studio nitebamur, præscripta omnia, sicut quæ vidimus et audivimus, esse verissima, in verbo Dei perhibemus, consignantes ea nostrorum munimine sigillorum, utpote reservari digna in memoriam sempiternam.

Datum Murelli, in crastino victoriæ gloriosæ, scilicet sexta feria, intra octavas Nativitatis B. Mariæ, anno Domini 1213.

CAPUT LXXIV.

Parta victoria apud Murellum, Tolosani ad eorum reconciliationem obsides præsulibus dare offerunt.

Post gloriosam et inauditam victoriam, septem episcopi prænotati et tres abbates qui adhuc erant in castro Murelli, credentes quod cives Tolosani, tanto miraculo Dei pariter et flagello terri, citius faciliusque a suis possent erroribus revocari ad gremium matris Ecclesiæ, secundum mandatum, potestatem et seriem mandati apostolici, rursum tractarunt rogando, monendo, terrendo eos inducere ad Ecclesiæ unitatem ; cumque promitterent Tolosani se mandatum apostolicum adimplere, viva voce petierunt ab eis episcopi sufficientem cautionem standi mandato apostolico, videlicet obsides ducentos de civibus, quoniam juratoria cautione nullatenus possent esse contenti, cum multoties Tolosani sua juramenta super hoc eodemque negotio fuerint transgressi : qui, post multas altercationes verborum, sexaginta tantum obsides de suis civibus se daturus promiserunt. Episcopi vero, ob maiorem securitatem, propter magnitudinem civitatis et dolosam indomabilemque populi multitudinem, et quia etiam alia vice datos obsides, super eodem negotio, de ditioribus civitatis in commissum cadere permiserunt, usque ad ducentos petebant ; ipsi vero subterfugium quærentes, sexaginta se daturus et non plures promittebant. Statim episcopi, ne aliquam causam excusationis habere possent

A Tolosani, aut occasionem aliquam subterfugendi et suos errores palliandi, responderunt episcopi sexaginta obsides quos promittebant, se libenter suscipere, et sic eos reconciliare, et in pace Ecclesiæ et unitate fidei Catholicæ conservare. Ipsi autem, jam amplius suas malitias non valentes velare, responderunt quod nullo modo obsides darent, per hoc manifeste denudantes quod nonnisi in fraudem et intentionem dolosam de LX obsidibus priorem fecerant promissionem. Hic adnectendum est quod homines cujusdam nobilis castri, in diocesi Albigeni, cui nomen Rabastenx, qui paulo ante recesserat a Deo et nostris, et se reddiderat Tolosanis, audita prædicta victoria, omnes præ timore fugerunt, castrumque hominibus vacuum dimiserunt.

B Guido autem de Monte-forti, frater comitis Montisfortis, cujus fuerat castrum, misit et occupavit illud et gente sua munivit. Post paucos dies, supervenerunt a Francia peregrini, sed pauci, episcopus videlicet Atrebatensis Radulphus et pauci milites cum eo, et milites peregrini non multi. Comes autem noster et omnes qui cum eo erant, equitaverunt in terram comitis Fuxi, ipsunque Fuxi burgum inferius combusserunt ; et inde ulterius per terram comitis dicti equitantes, quidquid extra munitiones invenire poterant combusserunt.

CAPUT LXXV.

Comitis Fuxensis terras Mons-fortis invadit, Narbona et Montepessulanus rebellant.

C Post hæc nuntiatum est comiti nostro quod quidam nobiles Provinciæ, rupto pacis fœdere, perturbabant Ecclesiam sanctam Dei, insuper et stratas publicas observantes, cruce signatis venientibus a Francia mala quæ poterant inferrebant. Habito igitur comes cum suis consilio proposuit descendere ad partes illas, ut perturbatores pacis opprimeret, et stratas publicas, ab incursu malignantium, redderet expeditas. Movens igitur comes cum peregrinis, qui cum eo erant, venit Narbonam ; cives autem Narbonenses, quia semper exosum habuerant Christi negotium, et illi quam multoties, sed latenter, se opposuerant, nulla unquam ratione ad hoc potuerunt induci, ut comitem nostrum cum peregrinis suis, aut etiam peregrinos sine comite, suam intrare permitterent civitatem : et ideo oportuit tunc omnes nostros manere foris nocte illa in hortis et virgultis civitatis, inde in crastino venerunt Biterrim, et inde post duos dies progredientes, venerunt usque ad Montepessulanum. Homines autem Montispessulani, pares Narbonensibus in malitia, nullo modo permiserunt comitem nostrum, nec illos qui cum eo erant, villam suam intrare ad hospitandum nocte illa, sed fecerunt illis per omnia, sicut cives Narbonenses fecerant. Moventes igitur a Montepessulano, venerunt Nemausum ; cives vero Nemausenses primo quidem noluerunt comitem in suam introire civitatem ; sed videntes ejus iram et indignationem, ipsum et omnes qui cum illo erant in civitatem receperunt, et multa eis

debitæ humanitatis obsequia impenderunt. Inde progrediens comes noster, venit ad castrum de Boucolio, ubi a dominis castri honorifice est susceptus. Inde perrexit comes in villam quæ Argentata dicitur, eo quod in partibus illis esset quidam nobilis, nomine Pontius de Montelaury, qui episcopos terræ, pacem et Ecclesiam, in quantum poterat perturbabat. Omnes autem cruce signati jam recesserant a comite: nec habebat nisi secum paucos stipendiarios et archiepiscopum Narbonensem: audiens prædictus Pontius adventum comitis nostri, timore ductus venit ad eum, et se et sua ejus voluntati reddidit. Erat præterea in partibus illis nobilis quidam potens, sed malus, Ademarus Pictaviensis, qui negotium Christi semper exosum habuerat, et corde adhæserat comiti Tolosano. Hic adventum comitis nostri audiens, munivit castra sua, milites etiam quos potuit in quodam castro adunavit, ut si comes transitum faceret juxta castrum, illo exiret cum suis, et impugnaret illud: sed cum comes nobilis per ante castrum transiret, licet cum paucissimis, memoratus Ademarus, quamvis multos haberet secum, non est ausus egredi contra nostros. Dum esset comes noster in partibus illis, venit ad eum dux Burgundiæ Odo, vir potens et bonus, qui negotium fidei contra hæreticos, insuper et comitem nostrum multo amplectebatur affectu: venerunt etiam cum duce Lugdunensis et Viennensis archiepiscopi. Dum ergo essent dux et comes noster prope Valentiam, apud Romam vocaverunt inimicum Ecclesiæ Ademarus Pictaviensem ad colloquium: convocatus venit, sed super his quæ pacis erant, noluit comiti vel duci assentire. Item vocaverunt eum dux et comes noster ad colloquium, et tunc quidem nihil proficere potuerunt. Videns igitur quod nihil proficere posset, motus ira et indignatione dux contra Ademarus, promisit comiti nostro, quod nisi supradictus Ademarus staret per omnia mandato Ecclesiæ, et haberet se ad voluntatem comitis nostri, et super his bonam faceret securitatem, ipse dux cum comite nostro eum impugnaret. Statim etiam vocavit plures milites suos, iturus cum comite nostro contra Ademarus sæpius memoratum: quod audiens Ademarus, tandem necessitate ductus, venit ad ducem et comitem nostrum, et se obtulit eorum per omnia voluntati, tradidit etiam quædam castra sua pro securitate, quæ comes commisit duci custodienda.

Interea venerabilis Pater Narbonensis archiepiscopus, vir consilio providus et omnino virtuosus, ad cujus monitionem etiam prædictus dux Burgundiæ ad partes venerat Viennenses, cœpit tentare cum duce de negotio, pro quo ipsum vocaverat, de contrahendo videlicet matrimonio inter primogenitum comitis nostri, nomine Almaricum, et filiam Delphini, qui erat princeps potens, et frater germanus ipsius ducis. Acquievit dux consilio et voluntati archiepiscopi. Interea dum hæc agerentur, Arragonenses ruptarii et alii fidei inimici cœ-

perunt discurrere per terram comitis nostri, venientesque usque Biterram, fecerunt mala quæcumque potuerunt: sed et plures de militibus terræ comitis nostri, perjuri effecti et innata sibi malitiæ recidivum patientes, a Deo, et Ecclesia et domino comitis nostri recesserunt. Nobilis vero comes, peractis in Provincia negotiis, pro quibus ad partes illas accesserat, rediit ad terram suam, statimque terram hostium suorum aggrediens, equitavit ante Tolosam, ubi per dies quindecim moram faciens, multasmunitiones diruit penitus et destruxit.

Dum res ita se haberet, magister Robertus de Corceone cardinalis, apostolicæ sedis legatus, qui, sicut superius diximus, laborabat in Francia, quantum poterat, pro negotio terræ sanctæ, prædicatoresque nostros, qui pro negotio fidei contra hæreticos prædicare soliti erant, nobis abstulerat, faciebatque illos pro succursu terræ sanctæ instantius prædicare, ad bonorum et prudentium virorum consilium quosdam de prædictis prædicatoribus nobis reddidit, ut pro negotio fidei prædicarent. Ipse etiam ad expugnandos hæreticos Tolosanos suscepit in pectore vivificæ signum crucis. Quid ultra? Revixit prædicatio pro negotio fidei in Francia, multi cruce se signant, sit comiti et nostris gaudium magnum valde. Proditionem crudelissimam quæ facta fuit illo tempore in comitem Balduinum, præterire nec volumus nec debemus. Iste comes Balduinus, frater comitis Tolosani et regis Franciæ consobrinus, longe a fratris malitia et in Christi militia totis viribus se exercens, comitem Montisfortis et Christianitatem contra fratrem suum et alios hostes fidei, quantum poterat, adjuvabat. Quadam igitur die, secunda videlicet feria post primam Dominicam Quadragesimæ, venit prædictus comes ad quoddam castrum in Cadurensi diocesi, quod Olima dicebatur. Statim milites de castro illo qui erant homines ipsius comitis, miserunt ad ruptarios et quosdam milites indigenas, pessimos traditores, qui erant in quodam vicino castro, quod dicitur Mons Leonardus, et significarunt eis, quod comes Balduinus erat in Olima, mandantes ut venirent, et sine difficultate aliqua traderent eis comitem Balduinum. Hoc idem significaverunt cuidam traditori pessimo, sed occulto, Raterio videlicet de Castronovo. Iste Raterius, jamdiu inierat fœdus cum comite Montisfortis, et juraverat ei fidelitatem. Comes etiam Balduinus de ipso quasi de amico confidebat. Quid plura? venit mox, et comes Balduinus securus, utpote inter suos, sommo se dedit et quieti. Erat autem cum comite Balduino miles quidam Francigena, nomine Guillelmus de Contris, cui comes Montisfortis dederat castrum quoddam, quod dicitur Saracenum. Quidam etiam Francigena custodiebat castrum quod Moysiaccum nominatur. Quiescentibus igitur comite et illis qui cum eo erant, in diversis domibus ab invicem separatis, dominus castri, clavem cameræ in qua comes Balduinus dormiebat arripens, obsecrato ostio, de

castro ad prædictum Raterium et ruptarios prope-
ravat : Quibus clavem ostendens dixit : « Quid
tardatis? ecce hostis vester in manibus vestris;
præparate et eum vobis tradam dormientem pariter
et inermem, nec solum ipsum, sed plures de vestris
hostibus vobis tradam. » Quo audito, gaudentes rup-
tarii et velocissime concurrentes, ad portas Olimæ
devenērunt. Statim dominus castri qui erat dux eo-
rum qui comprehendere volebant comitem, videlicet
alter Judas, convocatis secretissime hominibus cas-
tri, diligenter quæsit a singulis quot de sociis
comitis Balduini quisque haberet apud se hospitan-
tes : quo diligenter quæsito, ad ostia domorum
duplo plures de ruptariis armatos poni fecit quam
essent de nostris dormientes inermes. Statim ac-
censis candelis innumerabilibus, clamor attollitur,
hostes in nostros irruunt imparatos. Raterius au-
tem de Castronovo et prænotatus dominus castri,
venientes ad cameram in qua comes nobilis Bal-
duinus dormiebat, aperiensque ostium, ceperunt
ipsum dormientem inermem, imo nudum : quidam
autem de nostris qui erant per castrum occisi sunt,
alii capti, nonnulli fuga opitulante evaserunt.

Nec prætereundum quod quidam de nostris, quem
vivum ceperant, præstitoque juramento ipsum de
vita securum fecerant et de membris, in ipsa post-
modum ecclesia latitantem occiderunt. Arripientes
adversarii comitem Balduinum, duxerunt eum ad
quoddam castrum ipsius comitis, quod dicitur
Mons Evæ in territorio Cadurcensi; homines autem
castri, utpote pessimi, ruptarios qui dominum
suum ducebant captum, libenter receperunt : mox
ruptarii dixerunt comiti Balduino ut faceret eis
reddi turrem castri, quam quidam Francigenæ de
mandato ipsius custodiebant. Ipse autem comes
districtissime inhibuit Francigenis illis ne aliqua
ratione turrim redderent, etiamsi viderent ipsum
comitem suspendi in patibulo, sed se instantissime
defenderent, donec haberent succursum a nobili
comite Montisfortis. O virtus principis! O mirifi-
cum robur mentis! Quo audito ruptarii irati sunt
valde, ipsumque comitem per duos dies jejungere
fecerunt; quibus transactis, fecit vocari comes ca-
pellanum quemdam diligentissimum, eique parum
fecit confessionem. Qua facta, communionem po-
stulavit corporis Jesu Christi. Sed, dum capellanus
asserret divini mysterii sacramenta, supervenit qui-
dam pessimus ruptarius, jurans et firmissime con-
testans, quod comes Balduinus non comederet nec
biberet, donec redderet ruptarium quemdam quem
ceperat et teneri in vinculis faciebat. Ad quæ co-
mes : « O crudelissime, inquit, nunquid panis aut
vini abundantiam, aut frustum carnis quæsi-
vi, qui nihil ad corporis sustentationem, sed ad animæ sa-
lutem divini mysterii communionem petii? » Ite-
rum carnifex cepit firmiter asserendo jurare quod
nec comederet, nec biberet, nisi faceret quod pete-
bat. Ad quæ denuo vir nobilis : « Ex quo, inquit,
mihi divinis sacramentis communicare non permit-

titur, ostendatur mihi saltem eucharistia, videlicet
salus mea, ut in vita ista videam Salvatorem
meum. » Qua a capellano levata et ostensa, comes
eam devotissime adoravit.

Dum hæc agerentur, illi qui erant in turre castri
timore mortis tradiderunt turrem ruptariis, recepto
tamen prius ab eis juramento quod ipsos abire di-
mitterent sanos pariter et indemnes; sed traditores
pessimi, sprete religione juramenti, ipsos statim
patibuli morte turpissima condemnarunt. Quo facto,
arripientes comitem Balduinum, duxerunt eum ad
quoddam castrum comitis Tolosani, quod dicitur
Mons Albanus, ubi eum tenentes in vinculis, ad-
ventum Tolosani comitis expectabant. Post paucos
vero dies, venit comes Tolosanus, habens secum
illos pessimos traditores, comitem videlicet Fuxi,
et Rogerium Bernardi filium ejus, et quemdam mi-
litem de terra regis Arragonensis, qui dicebatur
Bernardus de Portellis : statim ad mandatum co-
mitis Tolosani, eductus est de castro Montis Al-
bani comes nobilissimus Balduinus. Id autem quod
sequitur, quis unquam sine lacrymis legere poterit,
vel audire? Mox comes Fuxi, et filius ejus, a pa-
tris malitia non degenerans, et Bernardus de Por-
tellis ligaverunt funem in collo viri nobilissimi,
ipsum de voluntate, imo de præcepto comitis Tolo-
sani suspensuri : quod videns vir Christianissimus,
instante ac humiliter quæsit confessionem et
viaticum; sed canes crudelissimi utrumque ei pe-
nitens denegarunt. Quibus miles Christi : « Ex quo,
inquit, non licet me ostendere sacerdoti, testis est
mihi Deus quod prompta voluntate semper et ar-
denti Christianitatem et dominum meum comitem
Montisfortis [defendi], et pro hac et in hac defen-
sione volo mori. » Vix verba compleverat, ecce tres
prænotati traditores, elevantes eum a terra, ad nu-
cis arborem suspenderunt. O crudelitas inaudita!
O alterum Cain, imo longe pejorem Cain, comitem
dico Tolosanum, cui non sufficit fratrem, et talem
fratrem occidere, nisi ipsum inaudita mortis cru-
delitate damnaret!

CAPUT LXXVI.

*Aymericus et cives Narbonenses comitis Montisfortis
hostes in urbem admittunt, eamque ob causam ter-
ritorium Narbonense comes devastat.*

Circa idem tempus, Aymericus dominus Narbonæ
et cives Narbonenses, qui nunquam dilexerant ne-
gotium Jesu Christi, ut iniquitatem quam longe
ante conceperant parturirent, recesserunt manife-
ste a Deo, receperuntque in civitatem suam rupta-
rios, nec non Arragonenses et Cathalonenses, ut
per eos expellerent, si posset, nobilem comitem
Montisfortis : Arragonenses siquidem et Cathalo-
nenses prosequerentur dictum comitem in vindi-
ctam sui regis. Malitiam autem istam perpetrave-
runt Narbonenses, non quia comes eos læderet in
aliquo, vel læsisset, sed quia putabant quod cruce-
signati de cætero non venirent : sed aliter dispo-
bat ille qui sapientes in sua astutia comprehendit.

Dum enim congregati essent Narbonæ omnes quos prædiximus hostes nostri, ut impetum facerent unanimis in comitem nostrum et paucos qui cum ipso erant. ecce subito venerunt a Francia peregrini, Guillelmus videlicet de Barris, vir probatæ militiæ, pluresque milites cum eo : quibus adjunctus, et a quibus adjutus comes noster, venit prope Narbonam, discurrrensque et devastans terram Aymerici domini Narbonæ, ejus fere omnia castra cepit. Quadam autem die, proposuit comes noster equitare ante Narbonam, armatisque omnibus suis et tribus aciebus dispositis, ipse comes in prima fronte appropinquavit portæ civitatis. Hostes autem nostri egressi erant de civitate et stabant in porta. Miles autem invictus, videlicet comes noster, per locum arduum et inaccessibilem, in ipsos subito voluit insilire, hostes autem qui stabant in loco eminenti, ipsum tot lanceis impulerunt, quod, rupta sella equi in quo sedebat, cecidit ipse de equo : statim concurrunt undique hostes ad capiendum vel occidendum comitem, nostri ad protegendum ; sed nostri gratia Dei per multos labores comitem viriliter erexerunt. Post hæc Guillelmus, qui erat in extrema acie, et nostri omnes impetum fecerunt in hostes, ipsosque in civitatem intrare citius compulerunt : quo facto, comes et nostri ad locum unde ipsa die venerant sunt reversi.

CAPUT LXXVII.

Petrus Beneventanus cardinalis, apostolicæ sedis legatus, comites Fuzensem et Convenarum Ecclesiæ reconciliat.

Dum hæc agerentur, magister Petrus Beneventanus cardinalis, apostolicæ sedis legatus, missus a papa veniebat ad partes Narbonenses, ut de his quæ pacis erant et fidei ordinaret. Audiens autem legatus quomodo se habebant Narbonenses, mandavit eis et districte præcepit ut firmas treugas haberent cum comite Montisfortis, quousque ipse veniret. Idem etiam mandavit comiti nostro ne scilicet læderet in aliquo Narbonenses. Post paucos autem dies, venit legatus et intravit Narbonam, viso tamen prius comite nostro et habito cum ipso colloquio diligenti. Statim accesserunt ad eum hostes fidei, comes scilicet Convenarum et Fuxi, et alii multi, qui exigentibus meritis fuerant exhæredati, pro restitutione sua ipsi legato supplicaturi : legatus sapiens et discretus, omnes reconciliavit, recipiens ab eis non solum juratoriam cautionem standi mandato Ecclesiæ, sed etiam quædam castra fortissima quæ adhuc remanserant hostibus prænotatis. Rebus sic se habentibus, homines de Moysiaco tradiderunt villam Moysiaci per prodicionem comiti Tolosano. Illi autem qui erant in villa ex parte comitis nostri, receperunt se in munitionem villæ satis debilem et inimunitam. Comes vero Tolosanus, in gravi multitudine ruptariorum, cœpit impugnare munitionem illam per tres continuas septimanas ; sed obsessi nostri, quamvis paucissimi, se

viriliter defendebant. Quod audiens comes nobilis, statim properavit in subsidium obsessorum : sed comes Tolosanus et qui cum eo erant, plures etiam de hominibus dictæ villæ, qui factæ prodicionis capitales fuerant et auctores, præscientes adventum comitis nostri, cum summa festinatione fugerunt, obsidionem quam diu tenuerant dimittentem. Comes autem noster et qui cum eo erant, audientes quod hostes prædicti aufugissent, descenderunt ad partes Aginnenses, ut castrum quod dicitur Mansum in extremis finibus diocesis Aginnensis, quod ipso anno apostataverat, si possent, caperent per insultum. Rex etenim Angliæ Joannes, qui semper adversatus fuerat negotio Jesu Christi et comiti Montisfortis, ipso anno versus partes perrexerat Aginnenses ; plures de nobilioribus terræ illius, in ejus sperantes auxilium, recesserunt a Deo et dominio comitis Montisfortis : sed postea per Dei gratiam, frustrati sunt a spe sua. Properans igitur comes noster cum suis ad prædictum castrum, venit ad quemdam locum, ubi oportebat eum transire Garumnam. Habebat autem naviculas paucas immunitas, homines autem de Regula, quod est castrum quoddam regis Angliæ, ascenderant cum navibus multis et armaturis, ut nostris transitum prohiberent ; sed nostri intrantes aquam, ipsis invitis libere transierunt. Venientes ad castrum supradictum, scilicet Mansum, illud per triduum impugnaverunt ; sed quia non habebant machinas, nec comes poterat ibi firmare obsidionem, eo quod ad mandatum legati oportebat eum redire ad partes Narbonenses, recessit a castro sæpedito ad partes proprias Narbonenses.

CAPUT LXXVIII.

Carcassonæ antistes e Gallia cum ingenti peregrinorum multitudine revertitur.

Anno Verbi incarnati. 1214, venerabilis Carcassonæ episcopus, qui toto præcedenti anno pro negotio fidei contra hæreticos discurrendo et prædicando laboraverat in partibus Gallicanis, circa octavam Dominicæ Resurrectionis, iter ad partes arripuit Albigenses : ipse etenim omnibus cruce-signatis, tam illis quos signaverat quam aliis qui de manu magistri Jacobi de Vitriaco, viri per omnia laudabilis, et quorundam aliorum susceperant signum crucis, diem motionis alligaverat ita quod in quindena Paschæ essent pariter congregati, profecturi cum eo per partes Lugdunenses contra hæreticos pestilentes. Sed M. Robertus de Corceone apostolicæ sedis legatus et venerabilis archidiaconus Guillelmus cruce-signatis suis diem prælixerant, ut essent in quindena Paschæ Biterris, contra prænotatos hæreticos per partes alias profecturi. Moventes igitur a Nivernis episcopus Carcassonensis peregrinique supradicti, itinere prospero, ad Montempeylanum devenerunt : ego autem eram cum episcopo Carcassonensi. Ibi invenimus Parisiensem archidiaconum et peregrinos qui cum ipso venerant a partibus Gallicanis. Cardinalis vero

scilicet M. Robertus de Corceone, in partibus Po-
diensibus quibusdam erat negotiis occupatus.
Proficiscentesque a Montepessulano, venimus prope
Biterrim ad castrum S. Tiberii; ibique occurrit no-
bis nobilis comes Montisfortis: eramus autem, tam
equites quam pedites, circiter centum millia pere-
grini, inter quos unus de militibus erat vicecomes
castri Dunensis, pluresque alii milites, quos non
est opus per singulos numerare. Progredientes a
partibus Biterrensibus venimus Carcassonam, ibi-
que fecimus paucos dies. Notabiliter autem no-
tandum est, et pro miraculo illo est habendus to-
tus illius anni eventus, sicut supradiximus; quando
venit supra memoratus Petrus Beneventanus in
terram Albigensem, Arragonenses, Cathalonenses
erant Narbonæ congregati contra Christianitatem
et comitem Montisfortis, et hac de causa: comes
noster erat prope Narbonam, nec sæpe poterat
elongare, quin hostes statim totam terram in cir-
cuitu devastarent. Sed et Tolosani, et Arragonen-
ses et Cadurcenses a remotis partibus movebant ei
guerras multum graves. Dum in hac tribulatione
esset athleta Christi, non defuit adjutor in oppor-
tunitatibus, in tribulatione (*Psal. ix*), in uno siqui-
dem et eodem temporis spatio venit legatus a curia
Romana, venerunt a Francia peregrini. O magna
multitudo misericordiæ Dei, nec enim peregrini,
sicut multis visum est, sine legato aliquid magni
fecissent, nec legatus sine peregrinis adeo pro-
fecisset; si enim hostes fidei non timerent peregrini-
cos, non obedissent legato; rursus si non venisset
legatus, peregrini qui tunc venerunt, contra tot et
tantos hostes parum proficere potuissent. Egit ergo
misericorditer divina dispositio, ut dum legatus hos-
tes fidei, qui Narbonæ erant congregati, alliceret et
periceret fraude pia, comes Montisfortis et pe-
grini qui venerant a Francia, possent transire ad
partes Cadurcenses et Aginnenses, et suos, imo
Christi, impugnare inimicos. O legati fraus pia!
O pietas fraudulenta!

CAPUT LXXIX.

*Guido de Monteforti et peregrini terras Raterii de
Castronovo invadunt et devastant.*

Cum fecissent supradicti peregrini paucos dies
Carcassonæ, nobilis comes Montisfortis rogavit
eos, ut cum episcopo Carcassonensi et Guidone de
Monteforti fratre germano ipsius comitis, ad partes
Rutenenses accederent, et etiam Cadurcenses, ut
terras tam Raterii de Castronovo, qui nobilissimum
et Christianissimum comitem Balduinum crudelis-
sime prodiderat, quam aliorum hostium Christi pe-
nitens devastarent. Ipse vero comes, cum suo pri-
mogenito Almarico, descendit usque Valentiam, in-
venitque ibi ducem Burgundiæ et delphinum; ha-
bitoque super præfato matrimonio consilio et as-
sensu, comes noster, quia non erat tempus con-
gruum ad contrahendum, nec ipse, propter multi-

A modas guerræ necessitates, ibi poterat facere mul-
tos dies, dictam puellam duxit secum Carcassonam;
ibique fuerunt nuptiæ celebratæ. Peregrini vero,
qui jam diu a Carcassona exierant, et jam episco-
patum intraverant Cadurcensem, terras hostium
fidei, quæ timore eorum erant derelictæ vacuæ,
vastaverunt. Nec prætereundum est quod, cum
transiremus per episcopatum Rutenensem, veni-
mus ad quoddam castrum, quod Mauriliacum vo-
catur; illi autem de castro voluerunt nobis resi-
stere, quia miræ fortitudinis erat castrum et peni-
tus inaccessible. Erat autem in exercitu nostro
magister Robertus de Corceone apostolicæ sedis
legatus, de quo supra tetigimus, qui nuperrimo
venerat a partibus Gallicanis: mox nostri in suo
B adventu accesserunt ad castrum et cœperunt hos-
tes suos acriter impugnare. Videntes illi de castro,
quod amplius resistere non valerent, reddiderunt
se ipsa die legato, ad ipsius per omnia voluntatem;
nostri vero de voluntate legati, castrum penitus
destruxerunt.

Nec silendum quod ibi invenimus septem hæreti-
cos de secta illa quæ Waldensium dicebatur, qui
ad legatum adducti, suam incredulitatem plenius
sunt confessi: quos nostri arripientes peregrini
cum ingenti gaudio combusserunt. Post hæc nun-
tium est comiti nostro quod quidam milites Agin-
nenses, qui præcedenti anno ab ejus dominio re-
cesserant, castrum quoddam munierant, quod di-
C citur Monspisatus. Quid plura? accessimus ad illud
obsidendum; prænotati vero milites de Montepisa-
to, audientes adventum cruce signatorum, timore
ducti fugerunt, castrum vacuum dimittentes, nostri
vero venientes ad castrum, illud penitus destruxerunt.
Movens comes noster a Montepisato, cœpit
ulterius progredi per episcopatum Aginnensem ut
castra quæ præcedenti anno a suo dominio reces-
serant occuparet: omnes autem adversarii timore
ducti, antequam comes accederet ad eos reddide-
runt se illi, præter quoddam nobile quod Marmanda
vocatur. Comes autem ob majorem securitatem,
ne iterum apostatarent sicut consueverant, fero
omnes turres et muros dirui faciebat, exceptis pau-
cis de fortioribus castris, quæ ipse tam sibi quam
D Francigenis munire voluit et tenere. Veniens comes
ad obsidendum castrum Marmandæ, invenit illud
contra se munitum: miles enim quidam regis An-
gliæ, quosdam servientes in castrum adduxerat,
vexillumque suum in summitate castri posuerat,
ut castrum defenderet contra nostros; sed, appro-
pinqnantibus nostris et in ipso adventu suo ad
muros accedentibus, post modicam defensionem de
castro fugere cœperunt, recipientesque se in navi-
bus per Garumnæ fluvium celeriter descendebant
ad quoddam castrum proximum regis Angliæ. quod
Regula dicebatur: servientes vero regis Angliæ,
qui ad defensionem castri venerant, se in tuto re-
ceperunt. Nostri vero intrantes castrum, bona il-

lius omnia diripuerunt; servientes vero regis Angliæ, qui erant in turre, comes vivos et sanos abire dimisit.

Post hæc datum fuit comiti a suis consilium, ut non funditus destrueret castrum, eo quod esset satis nobile, et in extremitate terræ suæ, sed consuluerunt ut turrim majorem muniret, cæterasque turres et partem murorum dirueret. Quo facto, reversus est comes Aginnum. Erat autem castrum Cassanoli nobile et fortissimum in territorio Aginnensi; ad pedem siquidem cujusdam montis, in amoenissima planitie situm erat, sed et aquis circumfluentibus, et nativis rupibus cingebatur: erat in castro illo sedes hæreticorum una de principalibus, et fuerat ab antiquo, homines autem castri illius erant pro magna parte raptores et perjuri, repleti omni iniquitate et genere peccatorum; jam enim semel et iterum reddiderant se Christianitati, nunc etiam et tertia vice Christianitati et comiti nostro resistere attentarunt. Erat autem castri illius dominus major Hugo de Rominiaco, frater episcopi Aginnensis; hic comitis familiaris fuerat et amicus; sed ipso anno, rupta familiaritate et sacramento, per proditorem, a Deo recesserat et comite memorato: collegerant etiam se alii proditores quamplurimi in castro illo. Veniens igitur nobilis comes Montisfortis cum exercitu ante castrum, in vigilia Apostolorum Petri et Pauli obsidionem firmavit ex una parte super montem, non enim sufficiebat exercitus ejus ad castrum in circuitu obsidendum. Post paucos autem dies, fecit comes machinas erigi ad diruendos muros castri; machinæ autem illæ, et ad muros et intra castrum instantius facientes, in brevi domos castri plurimas diruerunt; post aliquot autem dies, supervenientibus peregrinis, descendens comes de monte, fixit tentoria in planitie prope castrum, partem exercitus habens secum: plures vero remanserunt in monte, cum nobilissimo et probissimo juvene Almarico filio comitis, et venerabili episcopo Carcassonæ Guidone, qui ibi legati fungens officio, ad expugnationem et captionem castri instantissime atque efficacissime laborabat. Fecit autem comes in planitie ubi se locaverat, erigi machinas quæ petrarie nuncupantur, die noctuque facientes muros castri debilitabant plurimum. Quadam autem nocte circa auroram, exeuntes plures ex adversariis de castro, ascenderunt in montem impetum facturi unanimiter in exercitum, venientesque ad tentorium, in quo Almaricus filius comitis dormiebat, irruerunt in eum validissime, ipsum capturi vel occisuri, si possent; sed currentes nostri, et hostes viriliter infestantes, ad castrum suum redire compulerunt.

Dum hæc agerentur in obsidione illa, rex Angliæ, Joannes, qui dolens exhæredatione nepotis sui, videlicet filii comitis Tolosani, bonis nostris successibus videbatur, accesserat prope partes illas, ad Petragoricensem videlicet civitatem, habens secum exercitum magnum valde; confugerant enim plures

A de hostibus ad ipsum, qui, peccatis suis exigentibus, justo Dei judicio fuerant exhæredati, quos idem assumpsit, et diu tenuit, non sine multorum scandalo et gravi propriæ famæ jactura. Illi vero qui erant in castro obsessi, frequentes nuntios mittebant ad regem prædictum, petentes succursum; et ipse eos per nuntios et promissiones plurimum animabat. Quid plura? sit rumor celebris in exercitu nostro quia rex sæpeditus volebat in nos irrucere: et fecisset forsitan, si ausus fuisset. Comes autem fortissimus Montisfortis, in nullo perterritus est de auditis, sed firmiter proposuit quod, si rex vellet irrucere in exercitum, non ideo recederet ab obsidione, sed se et suos defendens pugnaret contra eum; sed sæpeditus rex, saniori usus consilio, nihil de his quæ dicebantur et quæ forsitan proposuerat agere attentavit. Nec silendum quod magister Robertus de Corceone cardinalis apostolicæ sedis legatus, de quo supra fecimus mentionem, venit ad exercitum in obsidione Cassanoli, et paucos ibi faciens dies laborabat, prout potuit, utpote homo bonæ voluntatis, ad expugnationem castri, sed, negotiis adjunctæ sibi legationis ipsum revocantibus, non expectavit usque dum caperetur castrum. Igitur laborantibus nostris in obsidione illa, et per jactus machinarum muris castri pro magna parte debilitatis, quadam nocte, convocatis comes de majoribus exercitus et quodam artifice carpentario, inquisivit ab artifice illo quomodo possent nostri ad muros accedere et castrum capere per insultum; erat enim aqua profunda inter exercitum et castrum, et quoniam oportebat transire, si vellet nostri ad muros accedere, et non erat ibi pons, quia adversarii ipsum a parte exteriori diruerant ante adventum nostrum. Multis multa dicentibus, tandem ad consilium dicti artificis in hoc conveniunt, ut fieret pons de lignis et cledis, qui per mirabile artificium super dolia magna impulsus, per aquam nostros ultra portaret. Statim venerabilis episcopus Carcassonæ, qui ut ultra ingredi etiam posset, die noctuque laborabat in his quæ obsidioni opus erant, convocata multitudine peregrinorum, fecit afferri copiosa ligna ad faciendum pontem. Postquam autem factus est pons, armantesque nostri, paraverunt se ad insultum; impellentisque pontem ad aquam usque venerunt: sed mox, ut pons aquam tetigit, pro sui ponderositate et quia ripa aquæ a parte illa alta erat, ad ima tanto impetu dilapsus est, quod nullo modo retrahi potuit vel levare, sicque totus labor noster, quoad pontem illum, quassatus est in momento. Post paucos autem dies, fecerunt nostri alterius modi pontem, si forte possent per ipsum aquam illam transire; paraverunt etiam naviculas paucas, per quas, licet cum magno discrimine, pars nostrorum transiret: omnibusque paratis, armantes se nostri, pontem trahunt ad aquam, alii autem naviculas ascenderunt. Illi autem de castro, habentes petraras multas contra nostros instantissime et validissime jo-

creabant. Quid plura? projiciunt nostri pontem super aquam; sed nihil profecerunt, quia nimis brevis et omnino insufficiens erat ponticulus ille; sit mœror et luctus nostris, gaudium et exultatio inimicis.

Constantissimus autem comes ex his quæ acciderant nihil desperationis concipiens, convocat artifices suos consolans eos, et mandans ut attentarent parare machinas ad transeundum aquam: magister vero artificum mirum et inauditum excogitavit machinæ modum; fecit enim afferri ligna multa et magna, et primo super ligna maxima construere quasi domum amplam de lignis, tectum habentem de cledis, non cacuminatum, sed planum: postea super medium tecti erexit quasi turrem altissimam de lignis et cledis, quinque habentem in altum mansiones, in quibus balistarii stare possent. Post hæc in circuitu turris illius fecit super tectum memoratum quasi murum de cledis, in quibus stare possent multi de nostris qui turrem defenderent, habentesque aquam multam in cupis magnis, ut extinguere possent, si hostes projicerent ignem; ob hoc etiam, videlicet ne hostes possent incendere machinam illam, fecit artifex ipsam operiri totam ex parte anteriori coriis bovinis. Omnibus igitur paratis, cœperunt nostri trahere et impellere machinam versus aquam; hostes vero lapides grandes et creberrimos cum petradiis e contra jaciebant, sed nocebant per Dei gratiam in modico aut in nullo. Cum ergo nostri machinam impulissent usque ad aquam, attulerunt in cophinis terram, ligna et hujusmodi ad projiciendum in aquam: illi qui erant sub tecto inferiori securi et inermes implebant fossatum, balistarii et alii qui erant in superioribus munitionibus, impetus hostium coercebant. Quadam autem nocte adversarii quidam naviculam impleverunt lignis siccis, carne salsa, adipe et aliis lignis incentivis, volentes eam impellere ad machinam nostram, ut comburerent eam; sed non potuerunt, quia servientes nostri naviculam illam combusserunt. Quid ultra? laborantibus nostris in implendo fossato, transibat machina nostra sicca pariter et illæsa; quantum enim implebant de fossato, tantumdem machinam ulterius impellebant. Quadam igitur die Dominica viuentes adversarii, transeunte machina, sibi captiois periculum imminere, projecerunt ignem contra machinam; sed nostris cum aqua ignem extinguentibus, nihil proficere potuerunt: jam enim propinqui erant nostri et adversarii, qui se mutuo cum lanceis impetebant. Cogitans igitur comes noster ne forte adversarii de nocte comburerent machinam ipsam, eadem die Dominica circa vespæram fecit armari suos, et omnes, concrepantibus tubis, vocari ad insultum. Episcopus autem Carcassonæ et clerici qui erant in exercitu cum eo, convenerunt in locum eminentiorem prope castrum, clamaturi in cœlum et pro nostris pugnantibus oraturi. Mox igitur nostri intrantes machinam,

ruptis anterioribus machinæ cledis, cum multa probitate transiere fossatum. Interea clerici nostri, *Veni, creator Spiritus*, cum devotione maxima decantabant; adversarii autem videntes irruentes nostros, receperunt se intra muros, et cœperunt nostros per desuper muros jactu lapidum creberrimo graviter infestare; nostri vero, quia imminabat nox et quia non habebant scalas, muros conscendere nequiverunt, sed intra muros et fossatum, in modica quadam planitie stantes, barbacanas quas hostes extra muros fecerant, ipsa nocte destruxerunt. In crastino vero, tota die laboraverunt artifices nostri in scalis faciendis et aliis machinis, ut die tertia castrum ascenderent per insultum; quod scientes et timentes milites ruptarii qui erant in castro, sequenti nocte exeuntes cum armis quasi insultum facturi in exercitum, omnes fugerunt; plures autem de nostris insecuti sunt eos diutius, sed comprehendere nequiverunt; reliqui vero accedentes ad castrum media nocte, vi intraverunt, apponentesque ignem, combusserunt illud, et quos invenire potuerunt in ore gladii peremerunt: per omnia benedictus Deus, qui tradidit impios, etsi non omnes. Post hæc fecit comes noster, quasi solotenus, destrui in circuitu muros castri, sicque captum est et cassatum Cassanoliū xvi Kal. Sept., ad laudem Domini nostri, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum.

CAPUT LXXX.

De destructione castri Domæ in Petragoricensi Jiacesi, quod erat pessimi tyranni G. de Cahusaco.

Illis ita gestis, significatum est comiti nostro quod in episcopatu Petragoricensi erant castra in quibus habitabant pacis et fidei inimici: et vere sic erat. Proposuit igitur comes progredi et invadere castra, ut per Dei gratiam et auxilium peregrinorum, expulsis ruptariis et raptoribus relegatis, pacem Ecclesiis, imo toti terræ Petragoricensi relinqueret. Omnes autem Christi et nobilis comitis nostri adversarii, audito quod captum esset Cassanoliū, tanto timore percussi sunt, quod in nulla munitione etiam fortissima adventum comitis et exercitus ausi sunt expectare. Movens igitur exercitus a Cassanolio, venit ad unum de castris, quod Doma dicebatur, et invenit illud vacuum et absque defensore: erat autem castrum nobile et fortissimum super Dordoniam fluvium, in amœnissimo loco situm. Statim comes noster turrem castri, quæ erat altissima et pulcherrima, et pene usque ad summum munita, subfodi fecit et dirui; ad dimidiam vero leugam erat castrum aliud miræ fortitudinis, quod dicebatur Monsfortis. Dominus vero castri, nomine Bernardus de Casuacio, homo crudelissimus et omnium pessimus, timore ductus, fugerat a facie comitis nostri, castro suo vacuo derelicto: tot enim et tantæ erant crudelitates, rapinæ, enormitates illius nequissimi et sceleratissimi, quod vix possent credi, aut etiam cogitari.

Et cum talis esset, procuraverat ei diabolus adiutorium simile sibi, uxorem videlicet quæ erat soror vicecomitis Turenæ. Hæc altera Jezabel, imo longe pejor et crudelior quam Jezabel, omnium malarum erat pessima feminarum, et viro in crudelitate non impar et malitia. Ambo igitur, cum essent nequissimi, spoliabant, imo destruebant ecclesias, peregrinos invadebant, membris innoxios detruncabant, ita quod in unico monasterio monachorum Nigrorum, quod Sarlatum dicitur, inventi sunt a nostris centum quinquaginta inter viros et mulieres, qui, manibus vel pedibus amputatis, erutis oculis, sive cæteris membris cæsis, a prædicto tyranno et uxore ejus fuerant mutilati. Ipsa enim uxor tyranni, totius pietatis oblita, pauperibus mulieribus vel mamillas faciebat extrahi, vel pollices abscindi, ut sic ad laborandum inutiles redderentur. O crudelitas inaudita! sed, his omis-
sis, cum nec millesimam malitiarum dicti tyranni et uxoris ejus partem possemus exprimere, ad propositum redeamus.

Destructo igitur et everso castro Domæ, voluit comes noster subvertere castrum Montisfortis, quod erat, sicut diximus, præfati tyranni. Mox episcopus Carcassonæ, qui totum pro negotio Christi se laboribus exponebat, assumens secum partem peregrinorum, abiit et fecit dirui castrum illud; adeo autem fortissimi erant muri illius, quod vix poterat dirui, eo quod cæmentum in lapidem obdurisset, unde etiam multos dies oportuit nostros facere diruendo castrum. Ibant peregrini mane ad operandum, et sero revertebantur ad locum castrorum; exercitus enim non recesserat a Doma, eo quod aptior et competentior exercitui erat locus. Erat præterea prope Montemfortem aliud castellum, nomine Castrumnovum, non impar cæteris in malitia, et hoc ipsum timore exercitus fuerat derelictum. Proposuit autem comes noster tenere et occupare castrum illud, ut per hæc melius posset pacis compescere turbatores: sicut cogitavit, ita et fecit. Erat insuper quartum castrum satis forte, nomine Bænatium: hujus castri dominus pessimus erat, et Ecclesiarum molestissimus oppressor: dedit autem ei comes noster optionem, ut unum eligeret de duobus, videlicet ut infra terminum a comite et ab ipsis qui ibi erant præfixum, restitueret male ablata, aut humiliarentur muri castri ipsius; et ad hoc exsequendum datæ fuerunt induciæ per plures dies. Sed cum intra dies illos, de rapinis non fecisset restitutionem, noluit comes noster humiliare munitionem castri Bænati; invitoque tyranno et multum dolente, fecit comes noster humiliare turrem et muros castri Bænati: allegabat enim maleficus sæpeditus castrum suum non debere humiliari, eo quod ipse solus erat in terra illa, qui juvaret regem Franciæ contra regem Anglorum; sed comes, allegationes istas vanas sciens et frivolas, non destitit a proposito. Jam etiam al-

A legationes prædictas tyrannus memoratus exposuerat regi Franciæ, sed nihil proficere potuit.

In hunc modum subjugata sunt quatuor castra illa, Doma videlicet, Montisfortis, Castrumnovum, Bænatium. In his iv castris, a centum annis et antea, sedes fuerat Satanæ, ab his egressa fuerat iniquitas super faciem terræ. Istis igitur subjugatis, per peregrinorum laborem, et prohibitatem expertissimam comitis Montisfortis, reddita est pax et tranquillitas, non solum Petragoricensibus, sed etiam Cadurciensibus et Aginnensibus et Lemovicensibus pro magna parte. His igitur ad gloriam nominis Christi peractis, rediit comes noster et exercitus ad partes Aginnenses, et data sibi opportunitate, fecit dirui munitiones quæ erant per diocesim B Aginnensem. Postea venit comes Figiacum, auditurus loco regis Franciæ causas et quæstiones indigenarum, rex enim comiserat ei in partibus illis vices suas in multis. Multa audivit et multa correxit, et plura correxisset, sed noluit excedere fines regii mandati. Inde progressus versus diocesim Ruthenensem, occupavit quoddam castrum fortissimum prope Figiacum, nomine Capdecana-cum, ubi ab antiquo fuerat nidus et refugium ruptariorum. Inde venit comes cum exercitu Ruthenam civitatem, impetiit autem comes comitem Ruthenensem de multis; ipse enim comes Ruthenensis homo ligius erat comitis nostri, sed quoddam quærens subterfugium, dicebat quod partem C terræ suæ maximam tenebat a rege Angliæ. Quid plura? Post multas altercationes, recognovit totam terram suam tenere a comite nostro, et de tota terra sua fecit ei hominium, et ita facti sunt amici et concordēs. Erat prope Ruthenam castrum quoddam forte, nomine Severacum, in quo habitabant ruptarii turbatores, tot enim et tanta mala proveniebant a castro illo, quod non posset de facili exprimi. Illi siquidem qui erant in castro illo non solum Ruthenensem diocesim infestabant, sed totam terram in circuitu ad Podium B. Mariæ. Dum igitur comes noster esset apud Ruthenam, mandavit domino castri ut redderet ei ipsum castrum; ille vero de fortitudine munitionis confisus, cogitans etiam quod comes tunc temporis non posset D obsidionem circa castrum tenere, eo quod hiems erat, et castrum illud in montanis, et in locis frigidis esset situm, noluit reddere castrum suum. Quadam igitur nocte Guido de Monteforti, frater comitis nostri germanus, assumptis militibus et servantibus secum, exiens a civitate Ruthenensi, equitavit de nocte, usque prope castrum sæpeditum, et summo diluculo, illucescente aurora, irruit subito in burgum inferius, cœpitque illud in momento et occupavit. Illi autem de burgo receperunt se in inferiorem munitionem, in summitate siquidem montis sita erat munitio, burgum vero forinsecum a munitione illa per descensum montis protendebatur. Ideo autem dictus Guido occupavit

burgum, ne adversarii, veniente exercitu, possent illud comburere. Veniens igitur comes cum exercitu ad castrum Severaci, invenit dictum burgum illæsum, domosque plurimas exercitui aptas ad manendum, quas occupantes nostri, firmaverunt obsidionem : a domino factum est illud, qui verus est in opportunitate adjutor, et pius in necessitate provisor. Paucis diebus transactis, erexerunt machinam unam quæ petraria dicitur, et fecerunt jacere contra castrum : adversarii vero unam similiter machinam erexerunt, et cum ipsa nostros, quantum poterant, infestabant. Nec silendum quod obsessos illos ita attenuaverat dominus in victualibus quod nimia penuria arctabantur, frigus præterea et hiemis asperitas ita eos affligebat, utpote qui modicas, et vilissimas habebant vestes, quod nesciebant quid agerent. Si quis autem de paupertate et miseria eorum miretur, noverit quod ita subito præoccupati fuerunt, quod non licuerit eis, nec armis nec victualibus se munire, non enim putabant, sicut diximus, quod nostri media hieme, et in locis tam frigidis, possent obsidionem tenere. Post paucos vero dies, fame et siti et frigore et nuditate afflicti, postularunt pacem. Quid plura? Post longum et varium de modo compositionis tractatum, tandem ad proborum consilium, in hoc convenerunt, tam nostri quam dominus castri, quod ipse redderet comiti castrum, et comes ipsum castrum episcopo Ruthenensi, et cuidam nobili militi qui dicebatur Petrus Brimundi traderet custodiendum, factumque est ita. Statim nobilis comes de mera liberalitate sua, reddidit supradicto domino Severaci totam aliam terram suam, quam occupaverat Guido de Monteforti : prius tamen quam redderet ei terram suam, induxit eum ad hoc, quod hominibus suis malum non inferret; eo quod se reddidissent memorato Guidoni. Post hæc etiam nobilis comes, utpote liberalissimus, reddidit ei Severacum recepta ab ipso hominū fidelitate et sacramento, et ita in gratiam et familiaritatem comitis est susceptus. Nec prætermittendum quod per redditionem castri Severaci toti terræ illi reddita est pax et quies; in omnibus laudandus est Deus, amplectendus athleta ipsius fidelissimus, comes videlicet Christianissimus Montisfortis. His omnibus rite peractis, magister Petrus Beneventanus, apostolicæ sedis legatus, de quo supra fecimus mentionem, reversus a partibus Aragonensibus, in quibus pro gravibus negotiis fecerat longam moram, convocavit celeberrimum et generalissimum concilium in quindena Nativitatis Dominicæ apud Montempessulanum.

CAPUT LXXXI.

Concilium apud Montempessulanum legatus celebrat, cui intersunt v archiepiscopi et xxviii episcopi, super dominio terræ conquistæ, cujus comes a Monteforti princeps uno totius concilii ore et consensu constituitur.

Anno ab Incarnationis Domini 1214, in quindena Nativitatis Dominicæ, convenerunt apud Montem-

peessulanum archiepiscopi et episcopi vocati a magistro Petro Beneventano apostolicæ sedis legato ad concilium, ut de his, quæ pacis erant et fides, idem legatus secundum prælatorum consilium ordinaret. Convenerunt autem ad illud concilium quinque archiepiscopi, videlicet Narbonensis i, Accitanus ii, Ebredunensis iii, Arelatensis iv. Aquensis v. Fuerunt episcopi xxviii, pluresque de baronibus terræ ibi adfuerunt. Nobilis autem comes Montisfortis non intravit cum aliis Montempessulanum, sed mansit diebus concilii in quodam vicino castro quod erat episcopi Magalonensis. Homines autem Montispessulani, utpote pessimi et superbissimi, semper exosum habebant comitem et omnes Francigenas, ita quod ipsum comitem non permittebant intrare : hac de causa mansit sicut diximus in castro prædicto, veniebatque quotidie usque Montempessulanum in domo fratrum militiæ Templi foris murum, ubi egrediebantur foris ad eum.... archiepiscopi et episcopi, quoties opus erat. Igitur convenientibus ut prædictum est legato, archiepiscopis et episcopis, abbatibus et aliis ecclesiarum prælatis apud Montempessulanum, fecit legatus sermonem in ecclesia beate Virginis Mariæ. Postea vocavit in domo in qua manebat archiepiscopos quinque et episcopos xxviii, abbates et alios ecclesiarum prælatos innumerabiles : quibus in unum congregatis, primo eos allocutus est in hæc verba : « Repeto et requiro a vobis, sub obtestatione divini iudicii et obedientiæ debito, quo Romanæ Ecclesiæ tenemini, ut omni gratia, odio, livore postpositis, detis nobis fidele consilium, secundum scientiam vestram, cui melius et utilius, ad honorem Dei et sanctæ matris Ecclesiæ et pacem terræ, ad expugnamdam vel expurgandam spurcitiā hæreticorum concedi et assignari debeat Tolosa, quam comes Tolosanus tenuit et aliæ terræ quas occupaverunt exercitus Christianorum cruce signatorum. » Omnes archiepiscopi et episcopi habuerunt longam et diligentem deliberationem, unusquisque cum abbatibus suæ diocesis et familiaribus clericis suis, et quia bonum videbatur et rectum redegerunt in scriptum, et in hoc tandem omnium et singulorum vota et consilia convenerunt, ut nobilem comitem Montisfortis eligerent in totius terræ illius principem et monarcham. O res miranda! si creandus est episcopus aut abbas, vix in unam personam conveniunt paucissimorum consensus; ecce in electione principis terræ, tot et tantæ personæ, in memoratum Christi pugilem, sine aliqua dissensione vota sua unanimiter contulerunt : a Deo procul dubio factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Postquam ergo archiepiscopi et episcopi elegerunt prænobilem comitem modo quo prædiximus, instantissime requisierunt a legato, ut ipse statim traderet totam terram eidem comiti; sed habito recursum ad litteras D. papæ, quas miserat legato, inventum est quod legatus non poterat istud facere inconsulto D. papa : et hac de causa,

communi assensu tam legatorum quam prælatorum, A Ebrejannensis archiepiscopus Girardus, vir multæ scientiæ et totius bonitatis, missus est Romam, et quidam clerici cum eo, litteras tam legati quam prælatorum ferentes secum, in quibus supplicabant prælati omnes D. papæ instantissime, ut nobilem comitem Montisfortis, quem unanimiter elegerant, concederet eis in terræ dominum et monarcham.

Illud autem non credimus reticendum quod dum celebraretur memoratum concilium in Montepesulano, quodam die legatus comitem nostrum qui erat foris muros, in domo militiæ Templi fecit vocari, ut intraret ad ipsum et prælatos: statim comes intravit cum paucis, militibus vero suis, qui cum eo pauci intraverant causa spatiandi per villam evagantibus, comes erat cum legato et prælatis ipse et duo filii ejus, mox illi de villa utpote nequissimi armaverunt se clanculo pro magna parte, intrantesque ecclesiam Beatæ Mariæ, postquam comes intraverat, totam viam per quam ipsum redire putabant observantes, exspectabant reditum ejus, ut eum occiderent si possent, sed pius dominus aliter et longe melius ordinabat. Innotuit ergo comiti nostro quod fiebat, et per aliam viam quam intraverat exiens, ab insidiis declinavit. Illis omnibus rite gestis, et celebrato per multos dies concilio, prælati qui aderant ad propria redierunt: legatus autem et comes noster venerunt Carcassonam. Interea legatus episcopum Tolosanum misit Tolosam, ut ex parte ipsius occuparet et muniret castrum Narbonense, sic enim vocabatur munitio et palatium comitis Tolosani. Cives autem Tolosani, ad mandatum domini legati, imo potius, timore ipsius, filium comitis Tolosani fecerunt exire a munitione jam dicta, quam hactenus tenuerant, et tradiderunt eam ex parte legati episcopo suo, qui intrans munitiorem tenuit eam, et munivit eam militibus et servientibus, tamen in sumptibus civium et expensis.

CAPUT LXXXII.

Primus adventus Ludovici filii regis Franciæ in partes Albigenium.

Anno Verbi incarnati 1215, Ludovicus filius regis Franciæ primogenitus, qui triennio jam transacto, crucem contra hæreticos assumpserat, sed multis et gravibus guerris fuerat impeditus, sopitis pro magna parte guerris, quas contra hostes multas et multum graves habebat pater ejus, ipse iter arripuit ad partes Albigenium, ut votum suæ peregrinationis expleret. Venerunt cum eo multi nobiles et potentes, qui omnes ad diem quam eis præfixerat, in die S. Dominicæ Resurrectionis, convenerunt ad Lugdunum. Fuerunt ibi cum Ludovico episcopus Belvacensis Philippus, comes S. Pauli, Galterus comes Pontivi, comes Sagiensis (Seez) et de Alacone Robertus, Guiscardus de Bello-joco, Mathæus de Monte-Maurenciaco, vicecomes Meledunni, et multi alii probi milites nobiles et potentes. Fuit

etiam ibi venerabilis episcopus Carcassonæ Guido, qui ad preces nobilis comitis Montisfortis, paulo ante pro negotio fidei ad partes descenderat Gallicanas, et cum Ludovico veniebat. Ludovicus autem et qui cum eo erant ipsum tenerrime diligebant, ejusque voluntati et consiliis in omnibus acquiescebant. In crastino Paschæ, movens episcopus cura suis a Lugduno, venit Viennam: comes autem Montisfortis occurrebat domino suo, Ludovico videlicet, lætabundus et gaudens, et descenderat usque Viennam: quanta autem fuerit in mutua illa obviatione et visione exultatio, non esset facile exprimere. Progrediens Ludovicus cum suis Viennam, venit Valentiam; legatus autem de quo supra tetigimus, scilicet magister Petrus Beneventanus, occurrebat Ludovico, et venerat usque Valentiam. Sicut in superioribus expressimus, memoratus legatus cives Tolosanos et Narbonenses et alios qui fuerant contra Christianitatem et comitem Montisfortis absolverat, secreto suo et provido consilio, quo ipse novit: Tolosanam insuper et Narbonensem civitates et alia castra hostium Christi in partibus Albigenibus in manu sua et protectione tenebat, timebatque ne Ludovicus, utpote primogenitus regis Franciæ, et totius terræ quam legatus tenebat dominus principalis, aliquid potestative vellet facere contra consilium et ordinationem legati, aut occupando civitates et castella, quæ legatus tenebat, aut etiam destruendo, ideoque sicut dicebatur et erat verisimile, non placebat legato adventus et præsentia Ludovici, nec mirum. Cum enim tota terra sæpius memorata veneno hæreticæ pravitatis infecta fuisset, rex Franciæ utpote dominus principalis, admonitus fuerat, et multoties requisitus, ut tanto morbo manum apponeret expulsivam, et ab hæretica spurcitia purgare intenderet regnum suum; ipse vero non apposuerat consilium vel auxilium ut deberet, et ideo cum terra illa per D. papam auxilio signatorum fuisset acquisita, non videbatur legato quod Ludovicus deberet aut posset contra ordinationes ejus aliquid attentare. Videbatur etiam legato, qui cruce signatus erat, et tanquam peregrinus veniebat, unde non deberet ejus dispositioni in aliquo contraire. Ludovicus autem utpote mitis et benignissimus, respondit legato quod ad voluntatem ipsius et consilium se haberet. Exiens Ludovicus a Valentia, venit ad villam S. Ægidii. Dum esset Ludovicus in villa S. Ægidii, et comes nobilis Montisfortis cum eo, venerunt a curia Romana nuntii, quos sicut supra memoratum est, legatus et archiepiscopi et episcopi patriæ Provincialis miserant ad dominum papam, postulantes ibi dominum et monarcham nobilissimum et Christianissimum comitem Montisfortis. Dominus autem papa misit litteras legato et prælatis et etiam comiti Montisfortis, sub eadem forma, quibus continebatur quod ipse domignus papa totam terram quam comes tenuerat Tolosanus, terras etiam illas quas cruce signati acquisierant, et quas legatus tenebat

per obsides et custodes, commendabat comiti Montisfortis custodiendam, donec in concilio generali quod in Kalend. Novemb. illius anni Romæ convocaverat, de terris prædictis plenius ordinaret: hoc audito Ludovicus et comes noster significaverunt legato de adventu nuntiorum. Legatus autem tunc erat prope S. Ægidium cum pluribus episcopis in civitate Arelatensi.

Forma litterarum domini papæ ad comitem Montisfortis hæc est:

INNOCENTIUS episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio suo nobili viro S. comiti Montisfortis, salutem et apostolicam benedictionem.

Nobilitatem tuam dignis in Domino laudibus commendamus, quia pura dilectione, mente sincera et viribus indefessis tanquam verus et strenuus miles Christi, et invictus catholicæ fidei propugnator, prælia Domini laudabiliter præliaris, unde in omnem fere terram, tuæ fidei et fidei sonus exivit, propter quod super caput tuum multæ benedictiones effunduntur, ad gratiam tibi amplius acquirendam, et totius Ecclesiæ præcamina congeruntur et multiplicatis intercessoribus, corona tibi gloriæ conservatur, reddenda tibi a justo iudice in futurum, quam propter tua merita speramus esse tibi repositam nunc in cælis. Eia, miles Christi, ministerium tuum imple, currens per propositum tibi stadium, donec bravium comprehendas, nec in tribulationibus unquam deficias, sciens collater aliter tibi assistere Deum Sabaoth, Dominum videlicet exercituum, ac principem militiæ Christianæ, nec velis bellicos sudores abstergere, antequam palmam victoriæ consequaris, quinimo cum bene inchoaveris bonum principium, ac media quæ postmodum laudabiliter prosequi curavisti, per longanimitatem et perseverantiam quæ coronat, laudabilius optato fine studeas consummare, sciens iuxta verbum Apostoli (*II Tim. II*), neminem esse coronandum, nisi legitime decertantem. Cum igitur totam terram quam comes tenuit Tolosanus, cum aliis terris a cruce signatis obtentis, quæ a dilecto filio nostro Petro S. Mariæ in Aquito (Ciacon. habet *Æquiro*) diacono card. apost. sedis legato tenentur per obsides vel custodes, usque ad tempus concilii generalis, in quo de ipsis consilio prælatorum plenius possimus salubriter ordinare, prudentiæ tuæ duximus committendas, ut eas conserves, custodias et defendas, concedentes tibi redditus et proventus earum, cum iustitiis, et cum aliis ad jurisdictionem spectantibus, cum nec possis, nec debeas propriis stipendiis militare, salvis expensis, pro munitione et custodia castrorum, quæ de mandato nostro tenentur, nobilitatem tuam cum omni diligentia commonemus, totis affectibus in Domino postulantes pro numine, ac sub obtestatione divini numinis obsecrantes in remissionem peccaminum injungendo, quatenus non refugas hanc pro Christo legationem recipere, cum ipse pro te a Patre legatione suscepta tanquam gigas cu-

currit usque ad crucis patibulum et ad mortem; cum te totum devoveris in Christi obsequio, non deficias fatigatus, nec recuses usque ad finem bonam pro Christo militiam exercere, nec unquam in cor tuum ascendat, ut tam dulcibus paternis obviis monitis et mandatis, sed potius toto desiderio et affectu, amplecti studeas quæ mandamus, ut in perpetuum Christi amplexibus sovearis, qui te ad amplexus invitans, extendit pro te brachia indefessa; provida etiam deliberatione diligenter attendas, ne in vacuum cucurreris, aut etiam laboraveris, si per tuam negligentiam, locustarum multitudo, quæ de abyssi puteo sunt egressæ, sed per tuum ministerium, de terra quam occupaverant ejectæ, ipsam, quod absit! iterum occupaverint in exterminium plebis Dei.

Nos autem quia pro certo speramus, quod de tua salute sollicitus, nunquam debeas mandatis apostolicis obviare, baronibus, consulibus et aliis Christi fidelibus in terris prædictis constitutis, dedimus in mandatis, in virtute Spiritus sancti præcipientes districte, quatenus plenarie intendentes mandata tua super negotio pacis et fidei, et aliis quæ superius sunt expressa, inviolabiliter observare procurent, contra impugnatores catholicæ fidei, et pacis disturbatores, magnifice ac potenter tibi consilium et auxilium impendentes, ita quod eorum cooperante subsidio, negotium pacis et fidei salubriter exsequaris: quod quoque legato præcipiendum mandamus, ut super his statuatur et disponatur, quicquid ipsi negotio viderit expedire, impendens tibi consilium et auxilium opportunum, et quod statueris, faciat firmiter observari; contradictores si qui fuerint vel rebelles, sublato cujuslibet conditionis vel appellationis obstaculo, ad id quod viderit expedire, districtione compellens.

Datum Laterani IV Non. Apr., pontif. anno XVIII.

Progreffiens Ludovicus a villa S. Ægidii, venit ad Montempessulanum, et inde Biterrim, civitas autem Biterris distat quatuor tantum leucis a Narbona; cives autem Narbonenses timore ducti, miserunt ad Ludovicum, significantes ei, quod parati erant ad faciendam ejus in omnibus voluntatem. Nec silendum quod archiepiscopus Narbonensis Arnaldus, quantum poterat laborabat ad hoc, quod muri Narbonæ non diruerentur, ob hoc etiam descenderat obviam Ludovico usque Viennam: dicebat siquidem quod sua erat Narbona, et hoc pro parte verum erat: insuper etiam ducatum Narbonæ, quem ab antiquis temporibus comes tenuerat Tolosanus, usurpaverat sibi archiepiscopus et tenebat. Quamvis autem homines Narbonenses essent pro parte de dominio archiepiscopi, tamen contra Deum et Christianitatem, comiti Montisfortis se opposuerant, imo Christum impugnarent toto nisu, ob hoc etiam in villam suam intromiserant hostes Christi et diu tenuerant. Archiepiscopo etiam, qui pro conservatione murorum ita

ardenter laborabat, graves præcedenti anno intulerat metus mortis, unde videbatur nostris quod archiepiscopus contra utilitatem Ecclesiæ, et suam etiam, instabat ne muri caderent Narbonæ; propter hoc et alia quædam, quæ non est necessarium replicare, aliquantulum discordiæ intervenerat inter archiepiscopum et comitem Montisfortis: videbatur fere omnibus quod archiepiscopus quædam prædicta, non satis in futurum providebat utilitati negotii fidei Christianæ. Cum essent Biterris, legatus et Ludovicus et comes Montisfortis et peregrini, omnes de voluntate legati et consilio prælatorum, qui plures illuc convenerant, ita est ordinatum, quod Ludovicus de voluntate et auctoritate legati faceret dirui muros Narbonæ, Tolosæ, et quorundam castrorum, eo quod per munitiones illas Christianitati evenerant multa mala. Inhibuit autem Ludovico, ne homines dictarum civitatum perturbaret in aliquo, nisi tantum in dirutione murorum. Quod ut posset melius observari, Ludovicus mandavit civibus Narbonæ, ut ipsi ad arbitrium duorum militum, quos ad hoc misit Narbonam, infra tres septimanas diruerent muros suos, quod nisi facerent, scirent se graviter puniendos. Cœperunt igitur Narbonenses diruere muros Jericho, Narbonæ videlicet civitatis. Ludovicus autem movens a Biterris, venit cum suis Carcassonam, ubi cum per aliquot dies moram fecisset, venit legatus. Quadam igitur die convocavit legatus ad se in domum episcopi Carcassonensis episcopos qui aderant, Ludovicum, et comitem Montisfortis, et nobiles qui erant cum Ludovico. Quibus omnibus congregatis, legatus, juxta formam mandati apostolici, commendavit comiti terram usque ad concilium generale. Post hæc movens Ludovicus Carcassonam, perrexit ad quoddam castrum vicinum, quod dicitur Fanum-Jovis, et fecit ibi paucos dies. Interea legatus et comes Montisfortis perrexerunt ad castrum Apamiarum. Venit ibi ad legatum pessimus comes Fluxi. Comes autem noster noluit illum videre: ibi commendavit legatus comiti nostro castrum Fluxi, quod diu in manu sua tenuerat, comes autem noster statim misit milites, et castrum Fluxi munivit. Nec silendum quod antequam exirent legatus et Ludovicus a Carcassona, comes Montisfortis misit Guidonem fratrem suum et milites cum eo, ad recipiendam et occupandam ex parte ejus Tolosam. Post hæc receperunt ex parte comitis nostri sacramenta fidelitatis a civibus, et præceperunt eis ut diruerent muros civitatis; ac quieverunt cives licet inviti nimisque dolentes, et plus timore impulsis, quam amore inducti, cœperunt diruere muros suos. Ab illo igitur tempore, humiliata est superbia civitatis Tolosanæ. Igitur postquam legatus commendavit comiti nostro castrum Fluxi, legatus ipse et Ludovicus, et comes Montisfortis et peregrini omnes, perrexerunt et intraverunt Tolosam. Inde Ludovicus et peregrini, peracto peregrinationis suæ termino videlicet xi

A dierum, ad partes Franciæ redierunt. Legatus etiam exiens a Tolosa, venit Carcassonam, ibique expectavit per aliquos dies comitem Montisfortis. Comes autem nobilis, postquam paucos dies fecerat in Tolosa, venit Carcassonam ad legatum. Postquam igitur legatus in terra Albigenensium fecerat plures dies, et sicut vir circumspectus et providus, injectæ sibi legationis officium laudabiliter fuerat exsecutus, tota insuper terra sæpèdicta de mandato summi pontificis commendata erat nobili comiti Montisfortis, descendensque idem legatus in partes Provinciæ, ad summum pontificem est reversus: nobilis autem comes Montisfortis prosecutus est legatum Carcassona, usque ad S. Antonium prope Viennam. Inde perrexit legatus Romam; nobilis autem comes, postquam fecit in Provinciâ paucos dies, ad partes reversus est Carcassonæ, factisque ibi paucis diebus, versus partes Tolosanas et Agnenses se transtulit, ut visitaret terras illas, et corrigeret corrigenda. Nec silendum quod muri Tolosæ pro magna parte fuerant jam subversi. Post aliquot autem dies, Bernardus de Casuacio, vir pessimus et crudelis de quo supra fecimus mentionem, castrum quoddam in Petragoricensi diocesi, quod ipsius fuerat, et dicebatur Castrum novum, proditiose recuperavit. Miles enim quidam Francigena, cui comes custodiendum commiserat castrum illud, minus sufficienter illud munierat, sed dimiserat pene vacuum, quo audito, prædictus Bernardus venit ad castrum et obsedit illud, statim cepit, militesque qui ibi erant morte patibuli condemnavit.

CAPUT LXXXIII.

Concilium Lateranense celebratur, in quo comitatus Tolosanus, Simonii comiti commendatus, decreto concilii eidem conceditur.

Anno Verbi incarnati 1215, mense Novembri, dominus papa Innocentius III, convocatis patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus et aliis ecclesiarum prælatis, in Lateranensi ecclesia, celebravit in urbe Roma generale concilium et solemne. Inter alia quæ ordinata fuerunt in concilio et statuta, tractatum fuit de negotio fidei contra Albigenes; venerat etenim ad concilium Raimundus quondam comes Tolosanus et filius ejus: comes etiam Fluxi, pacis et fidei manifestissimi turbatores, supplicaturi concilio pro recuperatione terræ suæ quam perdiderant, divina disponente censura, suffragante auxilio signatorum. Comes vero nobilis Montisfortis misit illic fratrem suum germanum. Guidonem de Monteforti, aliosque fideles nuntios et discretos. Verum quidem est, quod fuerunt ibi aliqui, etiam quod est gravius de prælatis, qui negotio fidei adversi, pro restitutione dictorum comitum laborabant, sed non prævaluit consilium Achitophel, frustratum est desiderium malignorum. Dominus etenim papa, approbante pro majori parte et saniori sacrosancto concilio, in hunc us-

dum ordinavit de negotio memorato. Statuit siquidem et providit, quod Tolosa civitas, et aliæ terræ a cruce signatis obtentæ, concederentur comiti Montisfortis, qui in prædicto negotio viriliter et fideliter laboravit supra omnes; terram vero quam comes Tolosanus habuerat in Provincia, custodiri voluit summus pontifex, ut de illa fieret provisio in parte vel in toto, filio dicti comitis Tolosani, si tamen per certa fidelitatis et bonæ conversationis indicia, ostenderet se misericordia dignum esse. Sed quam male prædicta se habuerint, et qualiter misericordiam in durum sibi convertit iudicium, in sequentibus ostendemus.

Post reditum nuntiorum suorum a concilio, comes Montisfortis, de prælatorum terræ Albigenis, et baronum suorum consilio, perrexit in Franciam ad dominum suum regem, ut ab eo terram reciperet, quæ de feudo ejus erat; quantus autem honor ei exhibitus in Francia nec a nobis scribi, nec ab audiente de facili credi posset; in quamcunque enim civitatem, castellum, seu villam intrabat, exibant ei obviam cum processione clerus et populus, clamantes et dicentes: *Benedictus qui venit in nomine Domini* (Matth. xxi), tantaque et talis erat pia et religiosa devotio populi, quod beatum se esse dicebat, qui ejus poterat tangere limbrum vestimenti. Veniens comes ad regem, ab eo benignissime et honorifice est susceptus. Post jucunda vero græ familiaritatis colloquia, rex investivit comitem et confirmavit ducatum Narbonæ, Tolosani, ei et hæredibus ejus; totam etiam terram, quam in feudo ejus acquisierant cruce signati, contra hæreticos et defensores eorum. Cum esset nobilis comes in Francia, Raimundus filius Raimundi P. quondam comitis Tolosæ, puer sed non a puerilitate, imo potius a stultitia, mandatis apostolicis per omnia veniens ex adverso, spreta insuper illa magna gratia, et copiosa misericordia, quam ei sedes apostolica fecerat licet indigno, ad partes Provinciales accessit, et facta conjuratione contra Deum et jura civilia et canonica, cum Avinionensibus, et Tarasconensibus, et Massiliensibus, consilio et auxilio quorundam nobilium Provinciæ, occupavit terram illam, quam de commendatione D. papæ custodiebat nobilis comes Montisfortis. Occupata terra trans Rhodanum, venit ad quoddam nobilissimum castrum in regno Franciæ, in diocesi Arelatensi, in ripa Rhodani fluvii magni situm. Castrum illud fuerat comitis Tolosæ, sed Ecclesia Romana illud concesserat, et rex confirmaverat comiti Montisfortis, nec non et archiepiscopus Arelatensis, cujus est minus dominium ejusdem castri, eidem comiti ut vassalo in feudum concesserat, et ab eo hominium acceperat pro eodem castro. Veniens dictus Raimundus Belliquadrum, vocatus ab hominibus ejusdem castri, qui nostro comiti hominium fecerant, in burgum est receptus. Statim confluentibus ad eum quibusdam nobilibus Provinciæ, civibus et Avinionensibus et Massiliensibus, burgensibus in-

A super Tarasconensibus, viris perfidis et malignis, seneschalcum comitis Montisfortis, militesque et servientes, qui cum dicto seneschalco munitionem servabant, in ipsa munitione obsedit, cœpitque acriter impugnare. Quo audito, Guido frater comitis Montisfortis, et Almaricus ipsius comitis primogenitus, cæterique barones comitis et milites, qui erant in partibus Tolosanis, festinanter venerunt versus Belliquadrum, ut suis, si possent, succurrerent obsessis. Erat autem cum eis venerabilis episcopus Carcassonæ Guido, qui sicut prædictum est, erat in fidei negotio totus ardens. Interea comes nobilissimus Montisfortis cum festinatione veniebat a Francia: adducebat autem secum plures milites, quos magnis stipendiis conductos traxerat a Francia. Properantes Guido frater comitis, et Almaricus filius ejus, versus Belliquadrum, venerunt Nemausum civitatem, quæ distat a castro Belliquadri spatio quatuor leucarum, et manserunt ibi nocte una. Facto autem mane, audita missa, facta confessione et communione Dominici sacramenti percepta, ascensis equis egrediuntur a Nemauso, Belliquadrum properantes. Ibant autem parati ad bellum: hoc enim erat summum ipsorum et solum desiderium, scilicet quod possent cum hostibus capitalem habere congressum. Factum est autem dum essemus in via, dictum est nobis quod prope publicam stratam erat quoddam castrum Bellagarda nomine, quod reddiderat se hostibus nostris, et etiam ipsam publicam stratam poterat plurimum infestare; ideoque de nobilium nostrorum consilio divertimus ad castrum illud, quo statim capto, ibi quievimus nocte illa. In crastino summo diluculo audita missa, exivimus a castro illo, Belliquadrum properantes. Ibant autem nostri parati ad bellum, tribus aciebus dispositis, in nomine Trinitatis. Venientes autem nostri ante castrum Belliquadri, invenimus infinitam hominum multitudinem, qui milites et servientes nostros in castri munitione obsessos tenebant; sed cum essent infiniti hostes, nostri vero respectu eorum pauci, non tamen ausi sunt exire inferiores muros castri, licet nostri ante muros diutissime stantes eos ad prælium invitarent. Videntes nostri quod non exirent hostes ad dimicandum contra eos, postquam exspectaverant eos et invitaverant ad exeundum, reversi sunt ad castrum Bellegardæ, unde venerant die altero reversuri. Dum autem essemus apud Bellamgardam, comes nobilis Montisfortis, rediens a Francia, properansque Belliquadrum, venit Nemausum. In crastino summo mane, movit comes a Nemauso, et nes a Bellagarda, venientesque ante Belliquadrum, comes ex una parte, et nos ex altera, ipsos obsedimus obsessores. Videns filius quondam comitis Tolosani quod comes Montisfortis obsedisset Belliquadrum, convocavit quoscunque potuit, Avinionenses, Tarasconenses, Volobercenses et multos alios de vicinis castellis et gentem perfidam, gentem apostatantem, hi enim in unum congregati,

contra Deum et athletam Christi, scilicet comitem Montisfortis, obsessos nostros qui erant in munitione, quantum poterant infestabant, non enim solummodo obsederamus Belliquadrum, sed civitates et castella supradicta, imo Provinciam fere totam; fecerant autem hostes circa munitionem a parte exteriori murum et fossatum, ne nostri ad munitionem accedere possent, ipsam præterea munitionem cum machinis quæ dicuntur petraræ acriter infestabant, crebros præterea et duros insultus nostris qui erant in munitione faciebant, sed nostri se viriliter ac mirabiliter defendebant, et ex eis plurimos occidebant. Fecerunt hostes arietem miræ magnitudinis, quam applicantes ad murum munitionis, ipsum murum fortiter concutiebant. Nostri vero, per miræ probitatis et subtilitatis artificia, ita impediabant ictus arietis, quod in nullo vel in modico, debilitaverunt murum. Fecerunt etiam adversarii multas et alias multimodas machinas, sed nostri obsessi omnes combusserunt: comes autem nobilis Montisfortis, cum multo discrimine et expensis, foris tenebat obsidionem, tota quippe terra in circuitu corruperat viam suam; non enim poteramus habere victualia ad opus exercitus, nisi a villa S. Ægidii et a Nemauso. Oportebat etiam, quod quando volebamus habere victualia a duabus villis, mitterentur milites, qui armati conducerent eos, qui victualia deferebant. Oportebat insuper quod sine intermissione, tam die quam nocte, tertia pars militum exercitus armata esset, tum quia timebatur ne hostes subito in exercitum irruerent insperati, quod tamen nunquam ausi sunt attentare, tum propter machinas custodiendas. Parari etiam fecerat comes nobilis petriariam, quæ jaciebat ad primum murum burgi, non enim poterat habere plures machinas, quia non habebat milites, qui traherent eas, paucissimos habebat milites indigenas, et illi tepidi erant et trepidi, et in modico, vel in nullo, exercitui Christi proficientes. Illi vero qui erant a parte adversa, animosi erant et audaces. Nec silendum quod quando hostes aliquos de nostris capere poterant, sive clerici essent, sive laici, morte turpissima condemnabant; postquam enim suspenderant eos, alios occidebant, alios membris truncabant. O bellum ignobile, o confusa victoria! Quadam die ceperunt quemdam militem de nostris, captum occiderunt, occisum suspenderunt, suspensæ manus et pedes abstulerunt. O crudelitas inaudita! Pedes insuper militis quos absciderant, projecerunt in munitionem cum mangonello, ut ita terrentur et irritarent obsessos nostros. Interea Raimundus quondam comes Tolosæ, discurrebat per Cataloniam et Aragoniam, adunando quos poterat milites, ut eorum auxilio intraret terram nostram, et occuparet Tolosam. Cives autem Tolosani nequam et infideles, parati erant cum recipere, si veniret. Insuper obsessis nostris qui erant in Belliquadro, victualia defecerunt, nunquam enim possent eos capere hostes, si ad sustentationem solummodo habe-

rent victum: significata est comiti nostro suorum inopia obsessorum, qui in multa anxietate positus, quid ageret nesciebat, nec enim suos obsessos poterat liberare, nec ulla ratione volebat expositos morti dimittere. Tolosana insuper civitas, et aliæ terræ quas tenebat, erant in summo perditionis periculo. His omnibus diligenter consideratis, laborare cœpit comes nobilis et fidelis, quomodo obsessos suos liberare posset et habere. Quid plura? loquuntur nostri per interpositas personas cum hostibus, sit talis dispositio, ne expositionem dicamus. Ordinatur quod obsessi nostri dimitterent hostibus munitionem Belliquadri, ita quod dimitterent eos adversarii exire cum supellectili sua tota, factumque est ita. Si quis autem consideret hujus obsidionis circumstantias, licet nobilis comes de captione Belliquadri non habuerit victoriam, tamen fidelis nobilitatis, et nobilissimæ fidelitatis insignia reportavit. Recedens nobilis comes cum suis ab obsidione Belliquadri, venit Nemausum, ibique dimittens equites, qui custodientes civitatem etiam discurrerent per terram, ipse properavit Tolosam, quod audiens Raimundus, quondam comes Tolosæ, qui et ipse veniebat ad occupandam Tolosam, confusus aufugit. Accedens comes Tolosam, præmisit quosdam de militibus suis in civitatem, cives autem perfidi et ad prodicionem parati, cœperunt illos, et in una domo tenuerunt inclusos: quod audiens comes, iratus et miratus est valde, vidensque quod Tolosani vellent resistere, fecit ignem apponi in parte civitatis, cives autem fugerunt in burgum adhuc volentes resistere; sed videntes quod comes vellet eos aggredi per insultum, timore ducti, exposuerunt se et civitatem ejus per omnia voluntati: comes vero muros et turres civitatis funditus everti fecit: insuper et de civibus obsides habuit, quos in castris suis posuit custodiendos. Interea homines Sancti Ægidii apostatæ et infideles, receperunt in villam suam filium quondam comitis Tolosæ, contra abbatem et monachorum voluntatem, quod videntes ipse abbas et monachi, extrahentes de ecclesia corpus Christi de villa nudis pedibus exierunt, villam ipsam interdicto et anathemati supponentes. Peractis comes nobilis apud Tolosam aliquantisper diebus, ivit in Vasconiam, ibique contractum est matrimonium inter Guidonem fratrem ipsius comitis qui erat secundus natus et comitissam Bigorraz, et post paucos dies, comes rediit Tolosam.

CAPUT LXXXIV.

Obsidio Montis Grenarii.

Eo tempore, ille negotii Jesu Christi hostis antiquus et persecutor indefessus comes Fuxi, mandatis summi pontificis et generalis concilii secundi, super pace vel saltem treugis, per quindenium observandis, veniens ex adverso, munitionem quamdam extruxerat prope Fuxum quæ Mons Grenarius dicebatur. Erat autem dicta munitio in altissimi summmitate montis fundata, et quantum ad humanam æstimationem, non solum inexpugnabilis, sed quæsi

Inaccessibilis videbatur; ibi habitabant turbatores pacis et fidei subversores, ibi hostes Ecclesiæ habebant refugium et recursum. Audiens comes nobilis Montisfortis quod per munitionem sæpeditam clamma multa et gravia provenirent, quod nisi festinanter periculo occurreret imminenti, damnificari posset incomparabiliter negotium Jesu Christi, obsidere proposuit munitionem sæpius nominatam.

Anno igitur Verbi incarnati 1216, viii Id. Febr. Montem Grenarium obsedit comes fortissimus Montisfortis. Erat autem in munitione illa Rogerius Bernardi filius comitis Fuxensis, non degenerans ab iniquitate paterna, plures erant milites et servientes cum eo; non enim credebatur quod aliquis mortalium Montem Grenarium non solum capere posset, sed etiam tali tempore obsidere auderet; sicut enim diximus, in montanis altissimis et frigidissimis situs erat, hiems adhuc erat, quæ in locis illis solet asperius dominari, sed fortissimus comes, fideus in illo, qui aquis et ventis imperat, et cum tentationibus dat proventum, non veritus ventorum turbinem, non asperitatem nivium, non pluvix abundantiam expavescens, in luto et frigore obsidionem suam firmans, castrum obsessum cœpit fortiter impugnare, illi de castro se defendere toto nisu. Et quia omnes hujus obsidiis difficultates et argutias vix possemus per ordinem enarrare, istud breviter dicimus, quod totus illius obsidionis status, non tam labor, quam martyrium debeat appellari. Post multos autem dies, obsessis aqua defecit, et deficientibus etiam victualibus, defecit eis animus resistendi. Obsessores autem nostri licet cum difficultate maxima, ita die noctuque omnes aditus obstruebant, quod obsessi nec victualia inferre poterant in castrum, nec andebant descendere ad hauriendum aquam. His afflicti angustis, loquuntur de redditione castri, verum tamen nostri, non plene sciebant statum eorum, unde facilis petitionis eorum assenserunt. Modus autem redditionis quem adversarii offerebant, talis erat. Offerebant quod redderent comiti castrum, dummodo permetterentur abire cum armis suis. Exit de castro Rogerius Bernardi cum suis; juravit autem Rogerius comiti quod per unum annum non faceret ei guerram, quod juramentum quam male servaverit, in sequentibus ostendemus. Redditum est castrum in vigilia Dominicæ Resurrectionis. Statim comes nobilis castrum servientibus munivit, et post hæc, perrexit Carcassonam, erant autem castra quædam in diocesi Narbonensi et prope Termas, in quibus habitabant ruptarii, qui peccatis exigentibus, fuerant de terris suis expulsi. Ivit comes ad partes illas, et ex castris illis quædam vi cœpit, quædam sine conditione aliqua reddiderunt. His rite gestis, pervenit comes nobilis versus partes Provinciæ, ad diocesium videlicet Nemausensem; villa siquidem Sancti Ægidii, inito mortis fœdere, cum Avinionensibus et Bellicadrensibus, et plura castra dictæ diocesis, ipso anno recedentes a Deo

et ab Ecclesia reddiderant Raimundo, filio Raimundi quondam comitis Tolosani. Cum vero comes nobilis, causa peregrinationis, et de voluntate abbas, qui plenum habet dominium in dicta villa, ad villam Sancti Ægidii pervenisset, non est admissus ab hominibus ejusdem villæ, sed appellantes ad dominum B. cardinalem, portas villæ clausurunt; sed comes noster, sicut vir humilis et devotus, appellationi deferens, inde recessit; venerat enim in Provincia ipso tempore magister Bertrandus, tituli SS. Joannis et Pauli presbyter cardinalis, apostolicæ sedis legatus, vir multæ scientiæ et probitatis immensæ, missus a summo pontifice, ut in Provincia Viennensi, Arelatensi, Aquisi, Ebrudonensi, Narbonensi, quæ pacis sunt et fidei ordinaret; erat autem trans Rhodanum in Arausica civitate. Cives autem Avinionenses et Massilienses, et homines villæ Sancti Ægidii, et Bellicadrenses, et Tarasconenses, dati in reprobum sensum, et veri in apostasiam, obedire nolebant. Interea comes nobilis Montisfortis castra quæ apostataverant ipso anno, sicut prædiximus, in diocesi Nemausensi, fortiter impugnabat. Venerant autem in ejus auxilium Girardus Bituricensis archiepiscopus, et Robertus Claromontensis episcopus viri potentes, qui anno præcedenti, crucem assumpserant contra turbatores pacis et fidei subversores. Venerunt autem cum eis milites et servientes quamplures, quorum auxilio suffultus comes, obsedit quoddam castrum prope villam Sancti Ægidii quod Postquarie nuncupatur: quo capto in brevi, obsedit aliud castrum, quod Brimicium appellatur, quod viriliter impugnans, potenter expugnavit, multosque de hominibus castri, pro meritis, patibulis suspendit; quæ res apostatas omnes de terra illa adeo perterrituit, quod dati in stuporem, castra omnia in quibus habitabant, fugientes a facie comitis, vacua dimiserunt; in tota enim terra illa citra Rhodanum, vix remansit qui resisteret comiti, præter villam Sancti Ægidii et Bellicadrum, et aliæ munitiones paucissimæ. His gestis, descendit comes versus villam super Rhodanum, quæ dicitur portus Sancti Saturnini, cardinalis autem transivit Rhodanum versus Vivariam civitatem, volens videre comitem, et cum eo habere colloquium super negotio Jesu Christi; non enim erat liber transitus in aliquo viciniore loco per Rhodanum, quod Avinionenses et alii hostes fidei impedirent propositum et conatum, qui sicut ipse conquerebatur, eum quodammodo obsessum tenerant in Arausica civitate, et venit ad Sanctum Saturninum, ubi inter alias injurias, quas fecerunt ipsi legato inimici fidei atque pacis, hæc fuit non modica, quod cum ipse legatus sederet cum multis clericis in aspectu Rhodani, subito inimici Dei qui portum munierant, in personam legati septem et octo emisunt quarellos, Deo ipsum conservante illæsum, tamen tractarius papæ qui ibi aderat vulneratus est. Comes autem cum exultatione et festinatione maxima venit ibidem ad legatum. Quon-

tum autem honorem exhibuit comes Christianissimus cardinali, non esset facile explicare. Circa idem tempus, archiepiscopus Bituricensis et episcopus Claromontensis, peracto suæ peregrinationis termino, videlicet xl dierum, ad propria remeaverunt: comes vero noster, turrem Draconeti fortissimam, super ripam Rhodani sitam obsedit viriliter, cepit et funditus dissipavit, captis illis omnibus qui intus erant et vinculis mancipatis; ad hoc autem turris facta fuerat, ut esset spelunca latronum, peregrinos et alios spoliantium, tam per terram, quam per Rhodanum transeuntes. Post hæc omnia, fuit cardinalis consilium et voluntas, ut nobilis comes transiret Rhodanum, et in Provinciæ partibus, pacis compesceret turbatores; Raimundus enim filius quondam comitis Tolosani, et Ademarus Pictaviensis, et complices eorundem, negotium pacis et fidei in partibus illis totis nisibus perturbabant. Obedivit comes nobilis cardinali, et fecit sibi parari apud Vivariam naviculas, ut Rhodanum transiret: quod audientes adversarii ipsius, conveniunt in unum per terram, ut eis transitum impedirent; sed et Avenionenses venientes per Rhodanum cum navibus valde munitis, proposuerunt comiti transitum prohibere; sed cum paucissimos de militibus comitis transire viderent, divino miraculo versi in timorem, fugæ præsidia quæsierunt; sed et omnes qui de terra illa adhærebant adversariis comitis tantus terror invasit, quod castra multa et fortia dimiserunt. Transivit igitur comes nobilis cum suis, et venit ad castrum quod dicitur Montilium; cardinalis autem transivit cum eo, de cuius voluntate et mandato comes omnia faciebat, Guitaldus autem Ademari, qui erat dominus Montilii pro majori parte, erat cum adversariis comitis, cum esset ligius homo D. papæ, nec requisitus, voluit dictum castrum reddere cardinali, quod receptaculum fecerat hæreticorum, sed homines de castro receperunt comitem; quidam enim miles, consanguineus dicti G. qui erat alter dominus Montilii, adhærebat et semper adhæserat comiti.

Peractis comes apud Montilium paucis diebus, perrexit ad obsidendum quoddam castrum in diocesi Valentina, quod dicitur Crestal, et erat Ademari Pictaviensis. Ademarus autem, sicut jam diximus, adversabatur comiti Montisfortis et multum persecutus fuerat episcopum Valentinum; civitas enim Valentia adhærebat, et semper adhæserat comiti memorato. Veniens comes ad castrum Crestæ, obsedit illud. Erat castrum nobilissimum et fortissimum et militibus et servientibus bene munitum: firmata obsidione, cepit comes castrum fortiter impugnare, obsessi defendere se pro viribus. Erant autem cum comite plures de episcopis illius terræ, et milites Francigenæ quos rex ei Philippus per sex menses servituros miserat ferme centum. Et dum esset comes in obsidione illa, tentatum fuit de compositione et pace facienda, inter comitem et Ademarus Pictavensem. Post multa autem

A verba longumque tractatum, firmata est compositio inter comitem et dictum Ademarus, promissumque est ab utroque firmiter, quod filius Ademari haberet filiam comitis in uxorem. Tradidit etiam Ademarus quædam castra pro securitate, quod de cætero comitem nullatenus impugnaret. Quidam præterea nobilis de terra illa nomine Draconetus, qui anno præterito recesserat a comite, reddidit se ei. Facta est insuper compositio et pax inter episcopum Valentini et sæpeditum Ademarus. Dum igitur Dominus Jesus negotium suum ita miraculose in partibus illis promoveret, antiquus hostis videns impedire voluit quod doluit promoveri. Eisdem siquidem diebus, cives Tolosani, imo dicamus melius Dolosani, instinctu diabolico agitati, apostatantes a Deo et ab Ecclesia, et recedentes a comite Montisfortis, receperunt in civitatem suam Raimundum quondam comitem et dominum suum, qui, meritis exigentibus, exhæredatus fuerat auctoritate summi pontificis, imo generalis concilii Lateranensis secundi. Nobilis autem comitissa, uxor comitis Montisfortis, et uxores Guidonis fratris sui, et Almarici et Guidonis filiorum, et multi filii et filię, tam comitis quam fratris sui, erant in munitione Tolosæ, quæ dicitur castrum Narbonense. Statim dictus Raimundus et Rogerius Bernardi filius comitis Fuxi, et quidam alii qui cum eo venebant, civesque Tolosæ coeperunt die noctuque munire Tolosam multis repagulis et fossatis. Audito nuntio de prodicione Tolosæ, Guido de Monteforti frater comitis, et Guido filius ejusdem comitis et plures milites cum eis, quos comes dimiserat in partibus Carcassonæ, ut custodirent terram, cum festinatione perrexerunt Tolosam, et miserunt se in munitionem prædictam, ubi erat comitissa in omnibus forinsecus, ne adversarii a parte exteriori obsiderent munitionem.

CAPUT LXXXV.

Secunda Tolosæ obsidio.

Audiens comes nobilis apostatasse Tolosam, transivit Rhodanum et rediit festinanter; cardinalis autem transivit cum eo. Venientes igitur Tolosam cardinalis et comes, obsederunt eam anno 1217. Erat enim civitas maxima et populosa valde, et ruptarii et faydici, nec non et multi alii qui antea inimici erant occulti comitis Montisfortis, se receperunt in eam, ut eam defenderent contra Deum, comitem, et Ecclesiam sanctam, pro qua comes nobilis totis viribus laborabat. In dicta enim prodicione, multa castra multique nobiles circa Tolosam, consenserant, Valentiam loco et tempore promittentes. Cum autem comes nobilis venisset cum suis ad fossata Tolosæ, volens per insultum capere civitatem, repulsus est a civibus violentem, fixitque sua tentoria juxta castrum Narbonense. Sed cum Tolosa obsideri cum effectu non posset nisi ultra fluvium Garunnam, qui a parte Vasconie Tolosam vallabat, esset exercitus, qui exitum Tolosanum defenderet, qui per duos pontes super ipsum flu-

rum eisdem patebat, transivit ultra comes cum multis, multis etiam citra dimissis cum filio suo Almarico; fuit illic comes nobilis aliquantis diebus, tandem intelligens, quod exercitus Almarici non esset sufficiens ad resistendum inimicis, transivit fluvium, ut de duobus invalidis, unus fieret exercitus validus et securus. Sed miraculum, quod Deus fecit in ipso transitu, non omittemus, ut semper et in omnibus magnificetur Deus; dum enim ipse comes Montisfortis, totus armatus, et in equo armato, navem intrare vellet, in flumen cecidit, ubi aqua profundissima cernebatur: qui cum non appareret, timor et tremor et planctus nimius nostros tenuit universos. Rachel plorat filium, infernus dolose exultans ululat, nostros appellat orphanos vivo patre; sed qui ad preces Eliæ securim in aqua supernatare voluit, nostrum de aquæ abysso levavit principem, manus conjunctas ad cælum devotissime extendentem, quem nostri de navigio cum gaudio suscipiunt, et sanctæ matri Ecclesiæ servant incolumem, pro qua se opponebat obicem dictus comes. O ineffabilis clementia Salvatoris! Interim Tolosani machinas multas, petrarias et mangonellos erigunt ut et castrum Narbonense præcipient, et Bertrandum cardinalem apostolicæ sedis legatum lapidibus obruerent, et ejus socios, et in eo Romanam Ecclesiam lapidarent. O quoties dictus cardinalis mori timuit, qui tanquam vir providus, pro negotio Jesu Christi, vivere minime recusavit! Eodem tempore comes nobilis hostagia ab hominibus de Montealbano accepit, eo quod suspecti habebantur, ne cum Tolosanis fraudem facerent contra pacem; mel, inquam, illi portabant in ore, sed fel conceptum gestabant in corde, quod comparuit ex post facto, quia cum seneschalcus Aginnensis ex parte comitis Montisfortis et episcopus Lectorensis venissent Montem-albanum, et nocte illa dormissent secure, ecce illi de Monte-albano Tolosam miserant, ut Raimundus quondam comes cum Tolosanis ad castrum accederent, et eis seneschalcum redderent, et socios interficerent universos; qui Raimundus quingentos præmisit armatos, qui in illa eadem nocte intrantes castrum, prope enim erat Tolosam, cum consilio illorum de castro, qui erant ad tria millia et amplius, plateas obstaculis munierunt, et ad ostia domorum, ubi seneschalcus et ejus jacebant socii armatos pro custodibus posuerunt, ne illi evaderent, nihilominus ligna plurima ostiis apponentes, ut si aliter capi non possent, igne penitus consumerentur; quo facto, exclamant Tolosani, clangunt buccinæ, fit metus et strepitus magnus, surgunt Francigenæ somnolenti et stupidi, non de viribus confidentes, sed de solo Dei adjutorio præsumentes, armant se subito, et licet dispersi per castrum, omnes tangit una voluntas, una fides in Domino, una spes triumphandi: exeunt de domibus invitis hostibus, in quos more leonis irruunt impatientes. Hostes fugiunt, quidam in laqueos incidunt

A quos fecerant, quidam de muris se præcipient, licet a nemine fugarentur. Omnia fere mobilia nostri capiunt, cætera incendio consumuntur.

CAPUT LXXXVI.

Tolosani obsessi in obsessores impetum faciunt. Nobilis comes a Monteforti postridie Nativitatis Sancti Joannis Baptistæ interimitur.

Cum comes nobilis in obsidione Tolosæ jam peregisset circiter novem menses, quadam die, videlicet in crastino Beati Joannis Baptistæ, illi qui erant in Tolosa, summo se diluculo munierunt, ut dormientibus adhuc quibusdam de nostris, quibusdam in audienda celebratione divinarum intentis, ipsi solita fraude et inolita malignitate insultum in nos facerent repentinum, et ut acrius improvisos impeterent, ut vexarent crudelius inimicos, ordinarunt machinarum custodiæ deputatos, quod quædam pars irrueret in nostros, alii ex alia parte, in exercitum insilirent, quatenus nostri, sicut diximus, immuniti, a parte duplici expugnatori, ad obvian-
B dum hostibus minus essent habiles et ad sufferendum insultum minus fortes. Nuntiatum est comiti quod hostes sui se armaverant, et infra munitionem suam juxta fossam latebant; comes vero audiebat matutinas, quo audito rumore, sua jussit arma parari, quibus indutus, vir Christianissimus ad ecclesiam, auditurus missam, cum festinatione perrexit.

Factum est autem cum esset in ecclesia, et missa
C jam incepta oraret attentissime vir devotus, ecce multitudo maxima Tolosanorum, per ineatus occultos, a fossatis suis egressi, elevatis vexillis, cum maximo strepitu et clangore, in nostros, qui prope fossatum custodiebant machinas, irruerunt; alii vero ex altera parte egressi, versus exercitum acies direxerant: factus est clamor in exercitu, nostri se quam citius munierunt; verum antequam nostri essent armati, illi pauci, a nostris qui, sicut diximus, machinarum et exercitus erant custodiæ deputati, contra inimicos dicantes, tot et tanta persecutionum et vulnerum discrimina sunt per-
D pessi, quod non posset de facili æstimari. In ipso autem hostium egressu, venit nuntius ad comitem, qui missam, sicut diximus, audiebat, sollicitans eum ut suis succurreret indilate, cui vir devotus: « Sine, inquit, divina audire mysteria et redemptionis nostræ prius cernere sacramentum; » adhuc eo loquente, venit alter nuntius dicens: « Festinate, ingravatum est bellum, nec nostri possunt diutius sustinere; » ad quæ vir Christianissimus: « Non exibo, nisi prius meum videro Redemptorem. » Cum autem sacerdos sacræ consecrationis hostiam elevaret ex more, vir devotissimus flexis in terram genibus, sed manibus elevatis in cælum: *Nunc dimittis, inquit, servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum (Luc. 11).* Et addidit: « Eamus, et si oportuerit moriamur pro illo, qui pro nobis dignatus est mori. » His dictis, vir invictissimus ad pugnam

properavit. Ingravabatur autem bellum utrinque; pluresque hinc et inde vulnerati fuerant et interfecti, sed adveniente milite Jesu Christi, nostris audacia et viribus duplicatis, adversarii omnes repulsi sunt, et usque ad fossata a nostris viriliter sunt retrusi. Retrahentes se comes et qui cum eo erant aliquantulum propter grandinem lapidum, et intolerabilem ruinam sagittarum, steterunt ante machinas, cledis ante se positis, quibus se tuerentur a lapidibus et sagittis; jaciebant siquidem hostes super nostros creberrimos lapides cum duobus trabuchetis, mangonello et pluribus matafundis. Unde illud quod sequitur, quis scribere vel audire; quis, inquam, istud sine dolore poterit recitare; quis sine singultibus audire; quis, inquam, non resolvatur et penitus liquefiat, audiens contritam pauperum vitam? Omnia quippe sunt ipso recumbente contrita, ipso moriente mortua; ipse etenim erat mæstorum consolatio, ipse debiliū fortitudo, ipse in afflictione refrigerium, ipse refugium miserorum. Deo lacrymabile propositum exsequimur. Dum staret comes fortissimus, sicut jam dictum est, cum suis ante machinas suas, ne hostes denuo exirent ad sæpeditas machinas diruendas, ecce lapis mangonello adversariorum projectus, percussit in capite militem Jesu Christi, qui ictu

lethali recepto, pectus suum bis percutiens, Deoque et B. Virgini se commendans, mortem imitatus B. Stephani, et ipsius lapidatus in urbe (9), cum ipso in Domino obdormivit. Nec silendum quod iste fortissimus miles Domini, imo ne fallamur, gloriosissimus martyr Christi, postquam ex ictu lapidis vulnus excepisset lethale, quinque sagittariis vulnera receperat ad similitudinem Salvatoris, pro quo mortem patienter sustinuit, cum quo post mortem, ut credimus, feliciter glorior et vivit. Cui successit filius suus primogenitus Almaricus, juvenis bonus et strenuus, imitator per omnia bonitatis et strenuitatis paternæ; cui miles omnes Francigenæ quibus terras dederat, ipsi sacramentum fidelitatis, et hominum præstiterunt. Post paucos autem dies, videns novus comes quod non posset diutius in Tolosa obsidionem tenere, tum quia audita morte comitis, multi de indigenis apostatæ pessimi recedebant ab eo et Ecclesia, imo Christi hostibus se jungebant; tum quia exhaustus erat sumptibus, et victualia exercitui deficiebant, ac peregrini in terram suam redire volebant; ab obsidione recessit castrum resignans, quod tenere non poterat, Narbonense, et corpus primum apud Carcassonam curatum, more Gallico, exportavit.

(9) Primarium etenim templum Tolosanum D. Stephano dicatum est.

Explicit historia de factis et triumphis memorabilibus nobilis viri domini Simonis comitis de Monteforti.